

**AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ**

MÜZİK ANASANAT DALI

**TÜRKÜLERİN VARYANTLAŞMASI ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA**

İBRAHİM ÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN DOÇ. DR. SEVİLAY GÖK

ANTALYA, 2023

**AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ**

MÜZİK ANASANAT DALI

TÜRKÜLERİN VARYANTLAŞMASI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

İBRAHİM ÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN DOÇ. DR. SEVİLAY GÖK

ANTALYA, 2023

KABUL VE ONAY SAYFASI

İbrahim ÖZ tarafından hazırlanan “Türkülerin Varyantlaşması Üzerine Bir Araştırma” başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından Müzik Anasanat Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak oybirliği ile kabul edilmiştir. 04/07/2023

Jüri Başkanı	Prof. Dr. Merdan GÜVEN	
Jüri Üyesi (Danışman)	Doç. Dr. Sevilay GÖK	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Ünsal Yılmaz YEŞİLDAL	

Bu çalışma, Akdeniz Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri tarafından uygun bulunmuştur.

.....
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

Lisans eğitimimden beri yanımda olan, bana güvenen, her adımda destekleyen, kendisiyle çalışmaktan mutluluk duyduğum, benim için bir danışmandan daha fazlası olan, akademik eğitim hayatımdaki en büyük şansım, sevgili danışman hocam Doç. Dr. Sevilay Gök'e varlığı ve bana öğrettiği her şey için sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışma esnasında değerli zamanını, fikirlerini ve katkılarını benden esirgemeyen, güler yüzü ve anlayışıyla bana destek veren, tez jürisinde yer alan Doç. Dr. Ünsal Yılmaz YEŞİLDAL hocama,

Tez savunmamda jüri olarak yer alan, yeni tanışmış olmamıza rağmen güler yüzlü, sevecen kişiliğiyle çok değerli fikirlerini ve tecrübelerini benimle paylaşan Prof. Dr. Merdan GÜVEN hocama,

Lisansüstü eğitim sürecinde desteklerini hissettiğim Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Müzik Anasanat Dalı ve Akdeniz Üniversitesi Antalya Devlet Konservatuvarındaki tüm değerli hocalarıma,

Yüksek Lisans eğitimi sürecinde bana güvenen, yol gösteren ve destekleyen, başarılarımı içtenlikle paylaşan kıymetli hocam Doç. Dr. Hüseyin Kürşat ÇELİK'e teşekkür ederim.

Desteklerini hiçbir zaman benden esirgemeyen, her zaman arkamda duran, değerli eniştem Gökhan Manavoğlu'na, hep yanımda olan, bana güvenen, canım ablam Cemile Manavoğlu'na, benim neşe kaynağı yeğenim Turgut ve yeni dünyaya gelen minik yeğenim Defne'ye mutluluğuma mutluluk kattığı için teşekkür ederim.

Üniversiteyi kazandığım günden beri kurduğum tüm hayallerimin arkasında duran, müzik yeteneğimi bizzat kendisinden aldığım kıymetli annem Gülcan ÖZ'e, desteğini benden esirgemeyen canım babam Hamdi ÖZ'e ve her zaman yanımda olan değerli kardeşim Sezer ÖZ'e çok teşekkür ederim...

İbrahim ÖZ / Antalya / 2023

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

Öğrencinin	Adı Soyadı	İbrahim Öz
	Numarası	202053011004
	Anasanat Dalı	Müzik
	Danışmanı	Doç. Dr. Sevilay GÖK
Tezin Adı		Türkülerin Varyantlaşması Üzerine Bir Araştırma

ÖZ

Sözlü kültür geleneğinin önemli bir parçası olan halk türküleri aktarılırken, içinde bulunduğu bölgenin kültürüne ve coğrafi özelliklerine göre şekillenmektedir. Bu aktarım süreci türkülerin canlılığını korumasında, yenilenmesinde, gelişmesinde ve yayılmasında oldukça önemlidir. Türküler aktarılırken, halk tarafından sevilmiş, akılda kalıcı güçlü ezgiye ve sözlere sahip bir türkü gezici aşıklar, türkü yakıcılar, mahalli sanatçılar tarafından ya da savaş, göç, askerlik, düğün gibi çeşitli nedenlerden dolayı, zaman içerisinde bazen aynı yöre içinde, bazen de birbiri arasında kilometrelerce mesafe olan başka bir yörede ezgisi ve sözleri benzerlik gösteren, ezgisi farklı sözleri benzeyen veya ezgisi benzer sözleri farklı olan küçük farklılıklar gösteren yeni bir halk türküsü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yeni halk türküsü varyant türkü olarak isimlendirilmekte ve türkü varyantlarının sayısı tam olarak bilinmemektedir.

Araştırmada TRT repertuvarına kayıtlı ve birbirinin varyantı olduğu düşünülen, ezgisi ve sözleri benzer 34, ezgisi farklı sözleri benzer 34 ve ezgisi benzer sözleri farklı 32 türkü olmak üzere toplam 100 türkü tespit edilmiştir. Türkülerin ezgi/söz yapısı bakımından benzerlik ve farklılıklarının ortaya konularak, yazılı kaynak oluşturması amaçlanmaktadır. Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi modeli kullanılmıştır. Araştırma verileri TRT repertuarından amaçlı rastgele yöntemiyle seçilmiştir.

Araştırmada, TRT repertuvarına kayıtlı birbirinin varyantı olduğu düşünölen 100 türkö detaylı olarak incelenmiştir. Türkölerin birbiriyle olan benzerlik ve farklılıkları tablolar ve nota materyalleriyle karşılaştırılarak yorumlanmıştır. Ezgisi ve sözleri benzer, ezgisi benzer sözleri farklı türkölerin genel olarak birbirine yakın bölgeler de aynı yöre de aynı il veya ilçeler de ezgisi farklı sözleri benzer türkölerin ise birbirine uzak yörelerde varyantının oluştuğu görölmüştür.

Anahtar Kelimeler: Halk Müziği, Türkö, Varyant, Ezgi, Ritim, şiir

T.R.
AKDENİZ UNIVERSITY
INSTITUTE OF FINE ARTS

Student's	Name Surname	İbrahim Oz
	Number	202053011004
	Department	Music
	Supervisor	Assoc. Prof. Sevilay GOK
Thesis Title		A Research on variantization of Turkish Folk Songs

ABSTRACT

Folk songs, which are an important part of the translated cultural tradition, are shaped according to the culture and geographical characteristics of the region. This transfer process is very important for the preservation, renewal, development and dissemination of folk songs. While folk songs are being transmitted, a powerful folk song with a catchy melody and lyrics is played for various reasons such as traveling lovers, folk songs, local artists or war, migration, military service, wedding. they were Decoupled among themselves, sometimes in the same region, sometimes for miles. In another remote region, it appears as a new folk song with similar melodies and lyrics, similar melodies or different melodies and different lyrics. This new folk song is called a variant folk song, and the exact number of folk song variants is unknown.

A total of 100 folk songs, 34 of which are the same melody and lyrics recorded in the TRT repertoire, 34 of which are the same lyric and different melodies, 32 of which are different lyrics and the same melody, have been identified in the research. let there be various songs. for each other. It is aimed to create a written source by revealing the similarities and differences of folk songs in terms of melody/ lyric structure. In this study, the document review model, which is one of the qualitative research methods, was used. The research data were selected from the TRT repertoire by a purpose-oriented random method.

In the research, 100 folk songs recorded in the TRT repertoire and thought to be derived from each other were examined in detail. The similarities and differences

of the folk songs with each other were interpreted by comparing the table and note materials. Folk songs with similar melodies and lyrics in the same region, the same province or district, different melodies and similar lyrics in distant regions have formed folk song varieties.

Keywords: Folk Music, Folk Song, Variant, Melody, Rhythm, Poetry

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	i
ÖNSÖZ	ii
ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER DİZİNİ	vii
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ	ix
TABLolar DİZİNİ	x
NOTA MATERYALLERİ DİZİNİ.....	xx
GİRİŞ	1
BÖLÜM I.....	1
1.1. Problem Durumu.....	2
1.1.1. Alt Problemler	3
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
BÖLÜM II	5
KURAMSAL ÇERÇEVE.....	5
2.1. Kültür ve Halk Bilimi (Folklor) Kavramları	5
2.1.1. Sözlü ve Yazılı Kültür	8
2.2. Türk Halk Müziği Kavramı.....	10
2.3. Türk Halk Müziğinde Tür	14
2.3.1. Kırık Havalar (Usullü Ezgiler)	16
2.3.2. Uzun Havalar (Usulsüz Ezgiler).....	17
2.4. Türkü Kavramı	18
2.4.1. Türkülerin Doğuşu ve Yayılışı	20
2.5. Varyant Sözcüğünün Kökeni ve Gelişimi.....	24
2.5.1. Türkülerde Varyantlaşma Nedenleri	25
2.5.2. Türkülerde Varyantlaşmanın Önemi	27
2.6. Türkülerin Sınıflandırılması.....	28
2.6.1. Ezgi Yapılarına Göre Türküler	28
2.6.1.1. Dizi (Gam)	28
2.6.1.2. Makam Kavramı	29
2.6.1.3 Hız / Tempo	29

2.6.1.4 Ölçü.....	30
2.6.1.5. Usul Kavramı.....	30
2.6.1.5.1 Ana Usuller	31
2.6.1.5.2. Birleşik Usuller	32
2.6.1.5.3. Karma Usuller	32
2.6.2. Konuları Bakımından Türküler	33
2.6.3. Yapılarına Göre Türküler	38
2.7. İlgili Yayınlar ve Araştırmalar	40
BÖLÜM III.....	43
YÖNTEM	43
3.1. Araştırma Modeli ve Örneklem	43
3.2. Verilerin Toplanması	44
3.3 Verilerin Analizi.....	44
BÖLÜM IV	47
BULGULAR VE YORUMLAR	47
4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	47
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	114
4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	177
BÖLÜM V	234
SONUÇ ve ÖNERİLER	234
5.1. Sonuç.....	234
5.2. Öneriler	238
KAYNAKÇA.....	239
EKLER	244
ÖZGEÇMİŞ	248

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

THM	Türk Halk Müziği
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

TABLOLAR DİZİNİ

Sıra	Başlık	Sayfa
Tablo 1.	“Lofça’nın Ardında Kaya (1)” ve “Lofça’nın Ardında Kaya (2)” türkülerine ait bilgiler	47
Tablo 2.	“Lofça’nın Ardında Kaya (1)” ve “Lofça’nın Ardında Kaya (2)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	47
Tablo 3.	“Lofça’nın Ardında Kaya (1)” ve “Lofça’nın Ardında Kaya (2)” türkülerinin şiir özellikleri	49
Tablo 4.	“Cemile’nin Geçtiği Yollar Meşeli” ve “Cemile’nin Gezdiği Dağlar Meşeli” türkülerine ait bilgiler	51
Tablo 5.	“Cemile’nin Geçtiği Yollar Meşeli” ve “Cemile’nin Gezdiği Dağlar Meşeli” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	51
Tablo 6.	“Cemile’nin Geçtiği Yollar Meşeli” ve “Cemile’nin Gezdiği Dağlar Meşeli” türkülerinin şiir özellikleri	53
Tablo 7.	“Biberim Karabiberim (No:4989)” ve “Biberim Karabiberim (No:2844)” türkülerine ait bilgiler	54
Tablo 8.	“Biberim Karabiberim (No:4989)” ve “Biberim Karabiberim (No:2844)” türkülerinin ezgi, ritim ve şiir özellikleri	55
Tablo 9.	“Biberim Karabiberim (No:4989)” ve “Biberim Karabiberim (No:2844)” türkülerinin şiir özellikleri	57
Tablo 10.	“Bahçe Duvarından Aştım” ve “Evlerinin Önü Marul” türkülerine ait bilgiler	58
Tablo 11.	“Bahçe Duvarından Aştım” ve “Evlerinin Önü Marul” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	58
Tablo 12.	“Bahçe Duvarından Aştım” ve “Evlerinin Önü Marul” türkülerinin şiir özellikleri	60
Tablo 13.	“Berber Dükkanına Vardım (Nevşehir)” ve “Berber Dükkanına Vardım (Orta Anadolu)” türkülerine ait bilgiler	61
Tablo 14.	“Berber Dükkanına Vardım (Nevşehir)” ve “Berber Dükkanına Vardım (Orta Anadolu)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	62
Tablo 15.	“Berber Dükkanına Vardım (Nevşehir)” ve “Berber Dükkanına Vardım (Orta Anadolu)” türkülerinin şiir özellikleri	63
Tablo 16.	“İndim Yarın Bahçesine Gül Açmış” ve “Meclisinde Mail Oldum” türkülerine ait bilgiler	65
Tablo 17.	“İndim Yarın Bahçesine” ve “Meclisinde Mail Oldum” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	65

Tablo 18.	“İndim Yârin Bahçesine” ve “Meclisinde Mail Oldum” türkülerinin şiir özellikleri	67
Tablo 19.	“Çattılar Gazan Daşını (Uşak/Eşme)” ve “Çattılar Gazan Daşını (Afyon/ Sincanlı)” türkülerine ait bilgiler	69
Tablo 20.	“Çattılar Gazan Daşını (Uşak/Eşme)” ve “Çattılar Gazan Daşını (Afyon/ Sincanlı)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	69
Tablo 21.	“Çattılar Gazan Daşını (Uşak/Eşme)” ve “Çattılar Gazan Daşını (Afyon/ Sincanlı)” türkülerinin şiir özellikleri	71
Tablo 22.	“Et Aldım Elim Yağlı (Denizli)” ve “Et Aldım Elim Yağlı (Denizli/Buldan)” türkülerine ait bilgiler	73
Tablo 23.	“Et Aldım Elim Yağlı (Denizli)” ve “Et Aldım Elim Yağlı (Denizli/Buldan)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	73
Tablo 24.	“Et Aldım Elim Yağlı (Denizli)” ve “Et Aldım Elim Yağlı (Denizli/Buldan)” türkülerinin şiir özellikleri	75
Tablo 25.	“Eğin Dedikleri Küçük Bir Şehir ve “Eğin Dedikleri Bir Küçük Şehir” türkülerine ait bilgiler	77
Tablo 26.	“Eğin Dedikleri Küçük Bir Şehir ve “Eğin Dedikleri Bir Küçük Şehir” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	77
Tablo 27.	“Eğin Dedikleri Küçük Bir Şehir ve “Eğin Dedikleri Bir Küçük Şehir” türkülerinin şiir özellikleri	79
Tablo 28.	“Bu Yıl Bu Dağların Karı Erimez (No:477)” ve “Bu Yıl Bu Dağların Karı Erimez (No:1562)” türkülerine ait bilgiler	81
Tablo 29.	“Bu Yıl Bu Dağların Karı Erimez (No:477)” ve “Bu Yıl Bu Dağların Karı Erimez (No:1562)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	81
Tablo 30.	“Bu Yıl Bu Dağların Karı Erimez (No:477)” ve “Bu Yıl Bu Dağların Karı Erimez (No:1562)” türkülerinin şiir özellikleri	83
Tablo 31.	“Bursa Köy Güvendeleri (Aşağıdan Geliyor Üç Atlı) (No:243)” ve “Aşağıdan Geliyor Üç Atlı (Bursa Köy Güvendes) (No:4695)” türkülerine ait bilgiler	84
Tablo 32.	“Bursa Köy Güvendeleri (Aşağıdan Geliyor Üç Atlı) (No:243)” ve “Aşağıdan Geliyor Üç Atlı (Bursa Köy Güvendes) (No:4695)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	85
Tablo 33.	“Bursa Köy Güvendeleri (Aşağıdan Geliyor Üç Atlı) (No:243)” ve “Aşağıdan Geliyor Üç Atlı (Bursa Köy Güvendes) (No:4695)” türkülerinin şiir özellikleri	87
Tablo 34.	“Sendeki Kaşlar Bende de Olaydı (No:1238)” ve “Sendeki Kaşlar Bendolsa (No:1650)” türkülerine ait bilgiler	88

Tablo 35.	“Sendeki Kaşlar Bende de Olaydı (no:1238)” ve “Sendeki Kaşlar Bendolsa (no:1650)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	88
Tablo 36.	“Sendeki Kaşlar Bende de Olaydı (no:1238)” ve “Sendeki Kaşlar Bendolsa (no:1650)” türkülerinin şiir özellikleri	90
Tablo 37.	“Bahçalarda Kum Darı” ve “Bahçelerde Kum Darı” türkülerine ait bilgiler	92
Tablo 38.	“Bahçalarda Kum Darı” ve “Bahçelerde Kum Darı” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	92
Tablo 39.	“Bahçalarda Kum Darı” ve “Bahçelerde Kum Darı” türkülerinin şiir özellikleri	94
Tablo 40.	“Ardıç Arasında Biten Budaklar” ve “Yayla Yollarına Yokuş Dediler” türkülerine ait bilgiler	95
Tablo 41.	“Ardıç Arasında Biten Budaklar” ve “Yayla Yollarına Yokuş Dediler” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	96
Tablo 42.	“Ardıç Arasında Biten Budaklar” ve “Yayla Yollarına Yokuş Dediler” türkülerinin şiir özellikleri	98
Tablo 43.	“Kırmızı Gülün Adı Var” ve “Kırmızı Gül Al Bayleyor” türkülerine ait bilgiler	100
Tablo 44.	“Kırmızı Gülün Adı Var” ve “Kırmızı Gül Al Bayleyor” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	100
Tablo 45.	“Kırmızı Gülün Alı Var” ve “Kırmızı Gül Al Bayleyor” türkülerinin şiir özellikleri	103
Tablo 46.	“Bülbülüm Bağ Gezerim” ve “Şu Dağları Delmeli” türkülerine ait bilgiler	104
Tablo 47.	“Bülbülüm Bağ Gezerim” ve “Şu Dağları Delmeli” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	104
Tablo 48.	“Bülbülüm Bağ Gezerim” ve “Şu Dağları Delmeli” türkülerinin şiir özellikleri	107
Tablo 49.	“Yemenimi Al İsterim” ve “Sarayburnu’nun Ufak Tefek Taşları” türkülerine ait bilgiler	109
Tablo 50.	“Yemenimi Al İsterim” ve “Sarayburnu’nun Ufak Tefek Taşları” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	109
Tablo 51.	“Yemenimi Al İsterim” ve “Sarayburnu’nun Ufak Tefek Taşları” türkülerinin şiir özellikleri	111
Tablo 52.	“Havuz Başının Gülleri (Elâzığ)” ve “Havuz Başının Gülleri (Erzincan)” türkülerine ait bilgiler	114
Tablo 53.	“Havuz Başının Gülleri (Elâzığ)” ve “Havuz Başının Gülleri (Erzincan)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	114

Tablo 54.	“Havuz Başının Gülleri (Elâzığ)” ve “Havuz Başının Gülleri (Erzincan)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	116
Tablo 55.	“Seher Vakti Kalkan Kervan (Ankara/Çubuk/Karaköy)” ve “Seher Vakti Kalkan Kervan (Erzincan/Tercan)” türkülerine ait bilgiler	117
Tablo 56.	“Seher Vakti Kalkan Kervan (Ankara/Çubuk/Karaköy)” ve “Seher Vakti Kalkan Kervan (Erzincan/Tercan)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	118
Tablo 57.	“Seher Vakti Kalkan Kervan (Ankara/Çubuk/Karaköy)” ve “Seher Vakti Kalkan Kervan (Erzincan/Tercan)” türkülerinin şiir özellikleri	119
Tablo 58.	“Arpa Buğday Daneler (Orta Anadolu)” ve “Arpa Buğday Daneler (Yozgat/Akdağmadeni)” türkülerine ait bilgiler	120
Tablo 59.	“Arpa Buğday Daneler (Orta Anadolu)” ve “Arpa Buğday Daneler (Yozgat/Akdağmadeni)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	121
Tablo 60.	“Arpa Buğday Daneler (Orta Anadolu)” ve “Arpa Buğday Daneler (Yozgat/Akdağmadeni)” türkülerinin şiir özellikleri	122
Tablo 61.	“Bir Yiğit Gurbete Gitse” ve “Bir Yiğit Gurbete Düşse” türkülerine ait bilgiler	124
Tablo 62.	“Bir Yiğit Gurbete Gitse” ve “Bir Yiğit Gurbete Düşse” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	124
Tablo 63.	“Bir Yiğit Gurbete Gitse” ve “Bir Yiğit Gurbete Düşse” türkülerinin şiir özellikleri	126
Tablo 64.	“Aliş’imin Kaşları Kare” ve “Mustafam Kaşların Kara” türkülerine ait bilgiler	127
Tablo 65.	“Aliş’imin Kaşları Kare” ve “Mustafam Kaşların Kara” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	127
Tablo 66.	“Aliş’imin Kaşları Kare” ve “Mustafam Kaşların Kara” türkülerinin şiir özellikleri	129
Tablo 67.	“Aziziye Aziziye Çöktü Duman Çöl Yazıya” ve “Aziziye Aziziye Duman Çöktü Boz Yazıya” türkülerine ait bilgiler	130
Tablo 68.	“Aziziye Aziziye Çöktü Duman Çöl Yazıya” ve “Aziziye Aziziye Duman Çöktü Boz Yazıya” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	130

Tablo 69.	“Aziziye Aziziye Çöktü Duman Çöl Yazıya” ve “Aziziye Aziziye Duman Çöktü Boz Yazıya” türkülerinin şiir özellikleri	132
Tablo 70.	“Yağar Yağmur Yer Yaş Olur (Denizli/Tavas)” ve “Yağmur Yağar Yer Yaş Olur (Adıyaman)” türkülerine ait bilgiler	134
Tablo 71.	“Yağar Yağmur Yer Yaş Olur (Denizli/Tavas)” ve “Yağmur Yağar Yer Yaş Olur (Adıyaman)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	134
Tablo 72.	“Yağar Yağmur Yer Yaş Olur (Denizli/Tavas)” ve “Yağmur Yağar Yer Yaş Olur (Adıyaman)” türkülerinin şiir özellikleri	136
Tablo 73.	“Çayın Öte Yüzünde (Manisa/Selendi)” ve “Çayın Öte Yüzünde (Elâzığ)” türkülerine ait bilgiler	138
Tablo 74.	“Çayın Öte Yüzünde (Manisa/Selendi)” ve “Çayın Öte Yüzünde (Elâzığ)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	138
Tablo 75.	“Çayın Öte Yüzünde (Manisa/Selendi)” ve “Çayın Öte Yüzünde (Elâzığ)” türkülerinin şiir özellikleri	140
Tablo 76.	“Çay İçinde Adalar (Erzincan) ve “Çay İçinde Adalar (Şanlıurfa)” türkülerine ait bilgiler	142
Tablo 77.	“Çay İçinde Adalar (Erzincan) ve “Çay İçinde Adalar (Şanlıurfa)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	142
Tablo 78.	“Çay İçinde Adalar (Erzincan) ve “Çay İçinde Adalar (Şanlıurfa)” türkülerinin şiir özellikleri	144
Tablo 79.	“Odam Sıva Tutmuyor” ve “Odam Kireç Tutmuyor” türkülerine ait bilgiler	145
Tablo 80.	“Odam Sıva Tutmuyor” ve “Odam Kireç Tutmuyor” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	145
Tablo 81.	“Odam Sıva Tutmuyor” ve “Odam Kireç Tutmuyor” türkülerinin şiir özellikleri	147
Tablo 82.	“Bizim Bağlar Buradadır (no: 3625)” ve Bizim Bağlar Buradadır (no: 2160)” türkülerine ait bilgiler	148
Tablo 83.	“Bizim Bağlar Buradadır (No: 3625)” ve Bizim Bağlar Buradadır (No: 2160)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	148

Tablo 84.	“Bizim Bağlar Buradadır (no: 3625)” ve Bizim Bağlar Buradadır (no: 2160)” türkülerinin şiir özellikleri	150
Tablo 85.	“Ekin Ektim Çöllere (No:179)” ve “Ekin Ektim Çöllere (No:3950)” türkülerine ait bilgiler	152
Tablo 86.	“Ekin Ektim Çöllere (No:179)” ve “Ekin Ektim Çöllere (No:3950)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	152
Tablo 87.	“Ekin Ektim Çöllere (No:179)” ve “Ekin Ektim Çöllere (No:3950)” türkülerinin şiir özellikleri	155
Tablo 88.	“Altını Bozdurayım (no:1310)” ve “Altını Bozdurayım (no:1287)” türkülerine ait bilgiler	156
Tablo 89.	“Altını Bozdurayım (no:1310)” ve “Altını Bozdurayım (no:1287)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	156
Tablo 90.	“Altını Bozdurayım (no:1310)” ve “Altını Bozdurayım (no:1287)” türkülerinin şiir özellikleri	158
Tablo 91.	“Bahçalarda Mor Meni (no:1421)” ve “Bahçalarda Mor Meni (no:4348)” türkülerine ait bilgiler	159
Tablo 92.	“Bahçalarda Mor Meni (no:1421)” ve “Bahçalarda Mor Meni (no:4348)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	160
Tablo 93.	“Bahçalarda Mor Meni (no:1421)” ve “Bahçalarda Mor Meni (no:4348)” türkülerinin şiir özellikleri	163
Tablo 94.	“Ay Doğar Sini Sini (no:495)” ve “Ay Doğar Sini Sini (no:920)” türkülerine ait bilgiler	164
Tablo 95.	“Ay Doğar Sini Sini (no:495)” ve “Ay Doğar Sini Sini (no:920)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	164
Tablo 96.	“Ay Doğar Sini Sini (no:495)” ve “Ay Doğar Sini Sini (no:920)” türkülerinin şiir özellikleri	167
Tablo 97.	“Ayağına Giymiş Kara Yemeni (no:4521)” ve “Ayağına Giymiş Kara Yemeni (no:363)” türkülerine ait bilgiler	168
Tablo 98.	“Ayağına Giymiş Kara Yemeni (no:4521)” ve “Ayağına Giymiş Kara Yemeni (no:363)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	168
Tablo 99.	“Ayağına Giymiş Kara Yemeni (no:4521)” ve “Ayağına Giymiş Kara Yemeni (no:363)” türkülerinin şiir özellikleri	171

Tablo 100.	“Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (1652)” ve “Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (5095)” türkülerine ait bilgiler	172
Tablo 101.	“Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (1652)” ve “Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (5095)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	172
Tablo 102.	“Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (1652)” ve “Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (5095)” türkülerinin şiir özellikleri	175
Tablo 103.	“Çökertme’ den Çıktım Halil’im Başım Selamet” ve “İki Keklik Bir Kayada Ötüyor” türkülerine ait bilgiler	177
Tablo 104.	“Çökertme’ den Çıktım Halil’im Başım Selamet” ve “İki Keklik Bir Kayada Ötüyor” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	177
Tablo 105.	“Çökertme’ den Çıktım Halil’im Başım Selamet” ve “İki Keklik Bir Kayada Ötüyor” türkülerinin şiir özellikleri	179
Tablo 106.	“Aşağıdan Gelende Hanım Oynasın” ve “Oduncular Dağdan Odun İndirir” türkülerine ait bilgiler	180
Tablo 107.	“Aşağıdan Gelende Hanım Oynasın” ve “Oduncular Dağdan Odun İndirir” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	180
Tablo 108.	“Aşağıdan Gelende Hanım Oynasın” ve “Oduncular Dağdan Odun İndirir” türkülerinin şiir özellikleri	182
Tablo 109.	“Kaba Çamı Büyük Çamı Oydular” ve “Çermiğin Altında Büyük Bir Dere” türkülerine ait bilgiler	183
Tablo 110.	“Kaba Çamı Büyük Çamı Oydular” ve “Çermiğin Altında Büyük Bir Dere” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	183
Tablo 111.	“Kaba Çamı Büyük Çamı Oydular” ve “Çermiğin Altında Büyük Bir Dere” türkülerinin şiir özellikleri	185
Tablo 112.	“Liverimin Kaytanı” ve “Al Almayı Daldan Al” türkülerine ait bilgiler	186
Tablo 113.	“Liverimin Kaytanı” ve “Al Almayı Daldan Al” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	186
Tablo 114.	“Liverimin Kaytanı” ve “Al Almayı Daldan Al” türkülerinin şiir özellikleri	188

Tablo 115.	“Değirmen Üstü Çiçek” ve “Bağa Gel Bostana Gel” türkülerine ait bilgiler	189
Tablo 116.	“Değirmen Üstü Çiçek” ve “Bağa Gel Bostana Gel” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	189
Tablo 117.	“Değirmen Üstü Çiçek” ve “Bağa Gel Bostana Gel” türkülerinin şiir özellikleri	191
Tablo 118.	“Gova Gova İndirdiler Yazıya” ve “Mapushane İçinde Yanıyor Gazlar” türkülerine ait bilgiler	192
Tablo 119.	“Gova Gova İndirdiler Yazıya” ve “Mapushane İçinde Yanıyor Gazlar” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	192
Tablo 120.	“Gova Gova İndirdiler Yazıya” ve “Mapushane İçinde Yanıyor Gazlar” türkülerinin şiir özellikleri	195
Tablo 121.	“O Şirin Sözlerine (Gel Yanıma)” ve “Basdım Da Kırıldı İğdenin Dalı” türkülerine ait bilgiler	197
Tablo 122.	“O Şirin Sözlerine (Gel Yanıma)” ve “Basdım Da Kırıldı İğdenin Dalı” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	197
Tablo 123.	“O Şirin Sözlerine (Gel Yanıma)” ve “Basdım Da Kırıldı İğdenin Dalı” türkülerinin şiir özellikleri	199
Tablo 124.	“Köroğlu Oyun Havası” ve “Benden Selam Olsun” türkülerine ait bilgiler	200
Tablo 125.	“Köroğlu Oyun Havası” ve “Benden Selam Olsun” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	200
Tablo 126.	“Köroğlu Oyun Havası” ve “Benden Selam Olsun” türkülerinin şiir özellikleri	203
Tablo 127.	“Emir Dağı Birbirine Ulalı” ve “Meşeler Gövermiş” türkülerine ait bilgiler	204
Tablo 128.	“Emir Dağı Birbirine Ulalı” ve “Meşeler Gövermiş” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	204
Tablo 129.	“Emir Dağı Birbirine Ulalı” ve “Meşeler Gövermiş” türkülerinin şiir özellikleri	207

Tablo 130.	“Garip Bir Kuştu Gönlüm” ve “Bağda Güller Açıyor” türkülerine ait bilgiler	208
Tablo 131.	“Garip Bir Kuştu Gönlüm” ve “Bağda Güller Açıyor” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	208
Tablo 132.	“Garip Bir Kuştu Gönlüm” ve “Bağda Güller Açıyor” türkülerinin şiir özellikleri	210
Tablo 133.	“Kim Görmüştür Güzellerin Vefasın” ve “Dağlar Dağlar Viran Dağlar” türkülerine ait bilgiler	211
Tablo 134.	“Kim Görmüştür Güzellerin Vefasın” ve “Dağlar Dağlar Viran Dağlar” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	211
Tablo 135.	“Kim Görmüştür Güzellerin Vefasın” ve “Dağlar Dağlar Viran Dağlar” türkülerinin şiir özellikleri	213
Tablo 136.	“Mecnunum Leylamı Gördüm” ve “Bugün Ben Bir Güzel Gördüm” türkülerine ait bilgiler	214
Tablo 137.	“Mecnunum Leylamı Gördüm” ve “Bugün Ben Bir Güzel Gördüm” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	214
Tablo 138.	“Mecnunum Leylamı Gördüm” ve “Bugün Ben Bir Güzel Gördüm” türkülerinin şiir özellikleri	218
Tablo 139.	“Gerizler Başı” ve “Sayıp’ın Toprağı Sıcaktır Sıcak (Yorginin Türküsü)” türkülerine ait bilgiler	218
Tablo 140.	“Gerizler Başı” ve “Sayıp’ın Toprağı Sıcaktır Sıcak (Yorginin Türküsü)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	219
Tablo 141.	“Gerizler Başı” ve “Sayıp’ın Toprağı Sıcaktır Sıcak” (Yorginin Türküsü) türkülerinin şiir özellikleri	221
Tablo 142.	“De Get Bayburt” ve “İğne Attım Tarlaya” türkülerine ait bilgiler	222
Tablo 143.	“De Get Bayburt” ve “İğne Attım Tarlaya” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	225
Tablo 144.	“De Get Bayburt” ve “İğne Attım Tarlaya” türkülerinin şiir özellikleri	226

Tablo 145.	“Gesi Bağlarında Dolanıyorum” ve “Ay Doğar Aşmak İster” türkülerine ait bilgiler	226
Tablo 146.	“Gesi Bağlarında Dolanıyorum” ve “Ay Doğar Aşmak İster” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	226
Tablo 147.	“Gesi Bağlarında Dolanıyorum” ve “Ay Doğar Aşmak İster” türkülerini şiir özellikleri	228
Tablo 148.	“Eşrefoğlu Al Haberi” ve Güzelliğin On Par-Etmez “türkülerine ait bilgiler	229
Tablo 149.	“Eşrefoğlu Al Haberi” ve “Güzelliğin On Par-Etmez” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri	229
Tablo 150.	“Eşrefoğlu Al Haberi” ve Güzelliğin On Par-Etmez türkülerinin şiir özellikleri	232

NOTA MATERYALLERİ DİZİNİ

Sıra	Tanımlama	Sayfa
Materyal 1.	Lofça'nın Ardında Kaya (1)	48
Materyal 2.	Lofça'nın Ardında Kaya (2)	48
Materyal 3.	Cemile'min Geçtiği Yollar Meşeli	52
Materyal 4.	Cemile'nin Gezdiği Dağlar Meşeli	52
Materyal 5.	Biberim Karabiberim (No:4989)	55
Materyal 6.	Biberim Karabiberim (No:2844)	56
Materyal 7.	Bahçe Duvarından Aştım	59
Materyal 8.	Evlerinin Önü Marul	59
Materyal 9.	Berber Dükkanına Vardım (Nevşehir)	62
Materyal 10.	Berber Dükkanına Vardım (Orta Anadolu)	63
Materyal 11.	İndim Yarın Bahçesine Gül Açmış	66
Materyal 12.	Meclisinde Mail Oldum	66
Materyal 13.	Çattılar Gazan Daşını (Uşak/Eşme)	70
Materyal 14.	Çattılar Gazan Daşını (Afyon/ Sincanlı)	70
Materyal 15.	Et Aldım Elim Yağlı (Denizli)	74
Materyal 16.	Et Aldım Elim Yağlı (Denizli/Buldan)	74
Materyal 17.	Eğin Dedikleri Küçük Bir Şehir	78
Materyal 18.	Eğin Dedikleri Bir Küçük Şehir	78
Materyal 19.	Bu Yıl Bu Dağların Karı Erimez (No:477)	82
Materyal 20.	Bu Yıl Bu Dağların Karı Erimez (No:1562)	82
Materyal 21.	Bursa Köy Güvendeleri (Aşağıdan Geliyor Üç Atlı) (No:243)	85
Materyal 22.	Aşağıdan Geliyor Üç Atlı (Bursa Köy Güvendesesi) (No:4695)	86
Materyal 23.	Sendeki Kaşlar Bende de Olaydı (No:1238)	89
Materyal 24.	Sendeki Kaşlar Bendolsa (No:1650)	89
Materyal 25.	Bahçalarda Kum Darı	93

Materyal 26.	Bahçelerde Kum Darı	93
Materyal 27.	Ardıç Arasında Biten Budaklar	96
Materyal 28.	Yayla Yollarına Yokuş Dediler	97
Materyal 29.	Kırmızı Gülün Adı Var	101
Materyal 30.	Kırmızı Gül Al Bayleyor	101
Materyal 31.	Bülbülüm Bağ Gezerim	105
Materyal 32.	Şu Dağları Delmeli	106
Materyal 33.	Yemenimi Al İsterim	110
Materyal 34.	Sarayburnu'nun Ufak Tefek Taşları	110
Materyal 35.	Havuz Başının Gülleri (Elâzığ)	115
Materyal 36.	Havuz Başının Gülleri (Erzincan)	115
Materyal 37.	Seher Vakti Kalkan Kervan (Ankara/Çubuk/Karaköy)	118
Materyal 38.	Seher Vakti Kalkan Kervan (Erzincan/Tercan)	119
Materyal 39.	Arpa Buğday Daneler (Orta Anadolu)	121
Materyal 40.	Arpa Buğday Daneler (Yozgat/Akdağmadeni)	122
Materyal 41.	Bir Yiğit Gurbete Gitse	125
Materyal 42.	Bir Yiğit Gurbete Düşse	125
Materyal 43.	Aliş'imın Kaşları Kare	128
Materyal 44.	Mustafam Kaşların Kara	128
Materyal 45.	Aziziye Aziziye Çöktü Duman Çöl Yazıya	131
Materyal 46.	Aziziye Aziziye Duman Çöktü Boz Yazıya	131
Materyal 47.	Yağar Yağmur Yer Yaş Olur (Denizli/Tavas)	135
Materyal 48.	Yağmur Yağar Yer Yaş Olur (Adıyaman)	135
Materyal 49.	Çayın Öte Yüzünde (Manisa/Selendi)	139
Materyal 50.	Çayın Öte Yüzünde (Elâzığ)	139
Materyal 51.	Çay İçinde Adalar (Erzincan)	143
Materyal 52.	Çay İçinde Adalar (Şanlıurfa)	143
Materyal 53.	Odam Sıva Tutmuyor	146
Materyal 54.	Odam Kireç Tutmuyor	146

Materyal 55.	Bizim Bağlar Buradadır (No: 3625)	149
Materyal 56.	Bizim Bağlar Buradadır (No: 2160)	149
Materyal 57.	Ekin Ektim öllere (No:179)	153
Materyal 58.	Ekin Ektim öllere (No:3950)	153
Materyal 59.	Altını Bozdurayım (No:1310)	157
Materyal 60.	Altını Bozdurayım (No:1287)	157
Materyal 61.	Bahçalarda Mor Meni (No:1421)	161
Materyal 62.	Bahçalarda Mor Meni (No:4348)	161
Materyal 63.	Ay Doğar Sini Sini (No:495)	165
Materyal 64.	Ay Doğar Sini Sini (No:920)	165
Materyal 65.	Ayağına Giymiş Kara Yemeni (No:4521)	169
Materyal 66.	Ayağına Giymiş Kara Yemeni (No:363)	169
Materyal 67.	Sarı Zeybek şu Dağlara Yaslanır (1652)	173
Materyal 68.	Sarı Zeybek şu Dağlara Yaslanır (5095)	173
Materyal 69.	ökertme' den ıktım Halil'im Başım Selamet	178
Materyal 70.	İki Keklik Bir Kayada Ötüyor	178
Materyal 71.	Aşağıdan Gelende Hanım Oynasın	181
Materyal 72.	Oduncular Dağdan Odun İndirir	181
Materyal 73.	Kaba amı Büyük amı Oydular	184
Materyal 74.	ermiğin Altında Büyük Bir Dere	184
Materyal 75.	Liverimin Kaytanı	187
Materyal 76.	Al Almayı Daldan Al	187
Materyal 77.	Değirmen Üstü iek	190
Materyal 78.	Bağa Gel Bostana Gel	190
Materyal 79.	Gova Gova İndirdiler Yazıya	193
Materyal 80.	Mapushane İçinde Yanıyor Gazlar	194
Materyal 81.	O şirin Sözlerine (Gel Yanıma)	197
Materyal 82.	Basdım Da Kırıldı İğdenin Dalı	197
Materyal 83.	Köroğlu Oyun Havası	200

Materyal 84.	Benden Selam Olsun	201
Materyal 85.	Emir Dağı Birbirine Ulaı	204
Materyal 86.	Meşeler Gövermiş	204
Materyal 87.	Garip Bir Kuştı Gönüm	208
Materyal 88.	Bağda Güller Açıyo	208
Materyal 89.	Kim Görmüştür Güzellerin Vefasın	211
Materyal 90.	Dağlar Dağlar Viran Dağlar	211
Materyal 91.	Mecnunum Leylamı Gördüm	214
Materyal 92.	Bugün Ben Bir Güzel Gördüm	215
Materyal 93.	Gerizler Başı	218
Materyal 94.	Sayıp'ın Toprağı Sıcaktır Sıcak (Yorginin Türküsü)	219
Materyal 95.	De Get Bayburt	222
Materyal 96.	İğne Attım Tarlaya	222
Materyal 97.	Gesi Bağlarında Dolanıyorum	226
Materyal 98.	Ay Doğar Aşmak İster	226
Materyal 99.	Eşrefoğlu Al Haberi	229
Materyal 100.	Güzelliğin On Par-Etmez	230

GİRİŞ BÖLÜM I

Türk halkının kültürü, yüzyılların deneyiminden süzülüp, nesilden nesille aktararak günümüze kadar gelmiş bir değerler bütünüdür. Bu değerlerin yazılı ve sözlü kültür aktarımı bakımından en önemlilerinden birisi de Türk Halk Müziği'dir. Türk Halk Müziği ve Türk Halk Bilimi, geçmiş ve gelecek arasında kültürel belleği taşıyarak, tıpkı bir köprü gibi toplumlararası bağlantıyı kurmaktadır. Anadolu'daki müzik, bugüne kadar gelenek ve görenek ilkeleri ile bağlantı içerisinde olmaya devam etmiş ve süreç içerisinde geleneksel hale gelmiştir. "Türk Halk Müziğinin en önemli özelliklerinden biri folklorik ve anonim bir karakter taşıyor olmasıdır. Yaratıcıları çoğunlukla belli değildir" (Emnalar, 1998, s.27). Her ne kadar anonimleşmiş ve yaratıcıları belli olmasa da diğer müziklerde olduğu gibi hiç şüphesiz sözü ve müziği bir araya getiren mutlaka bir kaynak kişisi vardır.

Türk Halk Müziğindeki ezgilerin temelini usul ve melodi oluşturur. Göz ardı edilemeyen bir diğer husus ise sözlerinin halk şiiri olmasıdır. Ezgi ile söylenen halk şiirlerine "Türkü" denir. Özbek (1975, s.63)'e göre türküler, insanoğlunun başına gelen olayları, bunun toplum içindeki izlerini, insanlığın ortak duygularını, milli karakterlerini ve tarihi olayları konu alan bir kültür hazinesi olarak tanımlamıştır. Türküler konu bakımından aşk, gurbet, acı, kahramanlık en sık rastlanan öğelerdir. Yöreden yöreye söz, ezgi ve usul yapısında farklılık ve benzerlikler gösterebilir.

Türküler aktarılırken bireyselliğinin kaybolduğu, yayıldığı bölgenin yaşantılarına, kültürel yapısına ve karakteristik özelliklerine göre zaman içinde gerek sözünün gerekse ezgisinin bir kısmının değiştiği, şekillendiği ve anonimleştiği bilinmektedir. Özellikle Âşıklar ve yorumcuların Türküleri icra etme biçimleri yöreden yöreye farklılık göstermektedir. Halka mal olmuş çokça türkünün Anadolu'nun pek çok yerinde aynı ezginin veya sözün farklı bir biçimde icra edildiği görülebilir. Halk kültüründeki bu çeşitlenme durumu sonucunda oluşan üretimler "varyant" olarak isimlendirilmiştir (Ekmen, 2018). Sözlü folklor eserlerinin aktarımını yapan anlatıcı; sözlü geleneği o bölgenin kültürüne ve coğrafi özelliklerine göre biçimlendirir. Güven'e göre "Türk halk türkülerinde de her sözlü folklor ürünü gibi, hatta

bu anlamda birçok folklor ürününden de daha güçlü imkân ve kabiliyetlere sahip olarak gelişmekte; başkalaşmakta, değişmekte ve ortama uyum sağlayarak varlığını sürdürmektedir” (Güven, 2013, s.145).

1.1. Problem Durumu

Türküler, sözlü kültürün önemli bir bileşeni olarak, geçmişten günümüze kadar âşıklar, ozanlar, mahalli sanatçılar, türkü yakıcılar ya da duygularını türkülerle ifade eden kişiler tarafından, kulaktan kulağa yayılarak süreç içerisinde günümüze kadar aktararak gelmiştir. Bu aktarım sürecinde türküler, yaşatıldığı toplumun estetik değerleriyle özüm senerek biçim kazanmış, benimsenmiş ve korunmaya çalışılmıştır. Türkülerin yapısı, her ne kadar korunmaya çalışılsa da sözlü aktarım esnasında aynı yöre içerisinde ya da başka yörelere taşınırken (savaş, göç, düğün vb.), bazen türkünün ezgisinde bazen de sözlerinde değişimler meydana gelmiştir. Bu değişimler, türkülerin gelişerek ve çoğalarak aynı türkünün biçim ve içerik yönünden farklılık gösteren başka varyantlarını oluşturmuş ve bu oluşan türküler de yeni bir türkü kimliği kazanmıştır.

Yeni bir kimlik kazanan türkülerin ve bu türkülerin ilk kaynağı olan türkünün, oluşum tarihi tam olarak bilinmediği için, bu varyantların taşındığı yörelerdeki icracılar, mahalli sanatçılar, âşıklar, ozanlar vb. tarafından “*bu türkü bizim yörenin türküsüne çok benziyor*”, “*bu yanlış, doğrusu bizim çaldığımız şekilde olacak*” ya da “*şu yöre bu türküyü bizden almış*” şeklinde kendi aralarında tartışmaları da meydana getirmiştir. Bu tartışmalar aslında türkülerin, halk tarafından ne kadar sevildiğinin, ilk sahibinin unutulup herkes tarafından sahiplendiğinin ve halkın ortak malı olduğunun göstergesi sayılabilir.

Varyantların sayısı tam olarak bilinmemekle birlikte, türkülerin birden fazla varyantı görülebilmektedir. Yani buradaki temel neden, notaya dayalı bir eğitim olmayışından kaynaklı olduğu söylenebilir. Ezgisi sevilen bir türkünün, icracının müzik yeteneğine, yorum şekline, hafıza gücüne ya da türkü yakıcıların hafıza gücüne dayalı olarak çeşitli varyantları olabilmektedir. Bu sebepler doğrultusunda türküler, sözlü kültür aktarımının önemli bir parçası olmuş ve hala da olmaya devam etmektedir. Notaya dayalı halk bilimi çalışmalarının başlamasıyla birlikte birçok türkü arşive alınarak korunmuş ve büyük bir kültür hazinesi oluşturulmuştur.

Bu çalışmada TRT THM nota arşivine kayıtlı türkülerin varyantlarının tespitine yönelik müzikal ve sözlü analizler yapılarak, türkülerin halk bilimi ve sözlü kültürden beslenip meydana getirdikleri birbirinin varyantı olan türkülerin tespit edilmesi, bu varyantların her birinin kendi içinde farklı bir hikayesi olan yeni bir türkü olduğunu ve özellikle folklor araştırmacılarının saha çalışmaları yaparken, varyantlaşmanın doğal bir süreç olmasının bilincine varıp, TRT THM nota arşivine yeni türküler kazandırması önem arz etmektedir.

Bütün bu tespitler doğrultusunda çalışmanın problem cümlesi aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur.

“Ezgi ve söz yapısı bakımından birbirinin varyantı olduğu düşünülen türkülerin benzerlik ve farklılıkları nasıldır?”.

1.1.1. Alt Problemler

- Ezgisi ve sözleri benzeyen türkülerin, ezgi, ritim ve şiir yapılarındaki benzerlik ve farklılıkları nelerdir?
- Ezgisi farklı, sözleri benzeyen türkülerin, ezgi, ritim ve şiir yapılarındaki benzerlik ve farklılıkları nelerdir?
- Ezgisi benzer, sözleri farklı türkülerin, ezgi, ritim ve şiir yapılarındaki benzerlik ve farklılıkları nelerdir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma kapsamında TRT repertuvarına kayıtlı ve birbirinin varyantı olduğu düşünülen, ezgisi ve sözleri benzer 34 Türkü, ezgisi farklı sözleri benzer 34 türkü ve ezgisi benzer sözleri farklı 32 türkü olmak üzere, toplamda 100 türkünün, ezgi/söz yapısı bakımından benzerlik ve farklılıklarının ortaya konularak, yazılı kaynak oluşturması amaçlanmaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu araştırmayla birbirinin varyantı olduğu düşünülen türkülerin ezgi ve söz yapısı bakımından benzerliklerinin tespit edilecek olması, türkülerini icra eden kişilerin, türkü varyantlarını tanıması, bu araştırmadan elde edilen bulguların da farklı türkülerin varyantlarının araştırılarak literatüre katkı sağlayacak olabilmesi açısından önemlidir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

TRT THM repertuvarından detaylı olarak incelenip birbirinin varyantı olarak seçilmiş hem ezgisi hem de sözleri benzer 34, ezgisi farklı sözleri benzer 34 ve ezgisi benzer sözleri farklı 32 adet olmak üzere toplam 100 türkü ile sınırlandırılmıştır.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde asıl konuya temel olabileceği düşünülen kavramların açıklamasına yer verilmiştir.

2.1. Kültür ve Halk Bilimi (Folklor) Kavramları

Kültür: Bir milletin yaşadığı coğrafya içinde maddi ve manevi olarak oluşturduğu ürünlerin tamamı olup yiyecek, giyecek, barınak, korunak gibi temel gereksinimlerin elde edilmesi için kullanılan her çeşit araç-gereç, bunun yanında inançlar; geleneksel, dinsel, toplumsal, politik düzen; düşünce, tutum ve davranış biçimleri; yaşam stilidir (Günay, 2006, s.99). Diğer bir tanım ile Tylor (1871) toplumun kazanmış olduğu bilgi, sanat, ahlak, gelenek-görenek vb. diğer alışmışlıkları içine alan karmaşık bir bütünün “Kültür” olduğunu belirtmiştir (akt. Güvenç, 1970, s.11). Buradan yola çıkılarak kültür; bir ulusun ya da toplumun varlığını sürdürürken, geçmişten bu zamana kadar kendine özgü sahip olduğu değerler bütünü denilebilir. Gün Duru’nun (2015, s.299) ifadesiyle; Bir toplumun yüzyıllar boyunca içerisinde yaşadığı, yaşattığı, paylaştığı ve kuşaktan kuşağa aktardığı gelenekler o toplumun kültürünü oluşturmaktadır. Wells’e (1984) göre ise, kültür, “bilerek ya da bilmeden, başka insanlardan öğrendiklerimizdir. Kuşaktan kuşağa aktarıla gelen bilgi birikimi ve bütünleşmiş davranış örüntülerinden ibarettir” (akt. Paşaoğlu, 2009, s.144). Böylece insan da yaşamı boyunca yaşadığı toplumun kültürüyle yetişerek, nesilden nesille aktarılan kültür hazinesinin bir parçası olup, elde ettiği bilgi birikimi ve yetenekleriyle, kendine kültürel bir kimlik kazandırmış olduğu söylenebilir.

Kültür aktarımı ve sonrasındaki kültürel kimlik kazanımı gelecek nesiller için önemli bir miras olup yüzyıllar boyunca içinde barındırdığı gelenek ve görenekleri sürdürerek ve tazeliğini koruyup geçmişten geleceğe doğru yol alarak varlığını sürdürmektedir. Türk halk kültürü hakkında da Gök Akyıldız (2016) şu ifadeleri kullanmıştır: “Gelenek içinde yaşatılıp günümüze kadar nesiller boyunca aktarılacak getirilen, el sanatlarından mutfak kültürüne, dil özelliklerinden yazın geleneğine, müzik yapısından dans stiline, mimarisinden tarımına geniş bir yelpazede birçok unsuru detaylarıyla bünyesinde barındırır”. Anlaşılacağı gibi bu kültür havuzu içindeki

birçok unsur ve toplumsal normlar, içinde bulunduğu toplumun kültürel kimliğinin devamı anlamında büyük öneme sahiptir. Gök ve Savaş (2023, s.99) Kültürün bu unsurları, toplumu oluşturan bireylerin kendinden sonraki nesle aktarımı sonucunda birtakım değişimlere uğrayabilmektedir. Ay’a (1999, s.26) göre; “Kültürün değişimi hızlı ya da yavaş olabilir. İnsanlığın zamanımıza kadar geçirdiği evrimler bunun en güzel örnekleridir. Değişimin sebebi, insan-insan, insan-tabiat, insan-çevre ilişkileri ve nihayet toplulukların ilişkileridir. Bir değişim, bir temas sonucudur”.

Konu ile alakalı olarak, Güvenç’e (1990) göre insanların yaşamları boyunca edindikleri kültürler, birbirleri ile ilgili, ayrılmaz dört süreçte toplanabilir:

1. Kültürleme: Bir kişinin yaşamı boyunca içinde bulunduğu, yaşadığı toplumun kültürünü öğrenmesi ve toplumun beklediği gibi bir insan olma sürecidir. Kültürlemenin yaşı yoktur,
2. Kültürlenme: Toplumların ya da toplumu oluşturan bireylerin kültürleme sonucu ya da yaşadığı zaman dilimi içerisinde çeşitli kişi, grup ve toplumlardan etkilendiği süreçtir,
3. Kültürleşme: Farklı kültürlerle yetişmiş arı toplumların grupların ya da etnik grupların birbirleri ile kültür alışverişi sonunda birbirlerinden etkilenecek değişikliğe uğrayan çoğu zaman yeni bir kültür bileşiminin ortaya çıkmasına kültürleşme denir,
4. Kültür Değişme Süreci: Kültürlerin değişme süreci zamana, mekâna ve de toplumun etnik özelliklerine bağlıdır (akt. Şenol, 2017, s. 215).

Kültürle alakalı bu dört maddeyi konu alan ve bu süreçte detaylı incelemelerin yapıldığı bir alan olan halk bilimi ile ilgili pek çok tanım yapılmıştır. Özbek (1998, s.87-88), bir toplumun yaşamında yer alan gelenek ve görenekleri, sözlü aktarımla hafızasında sakladığı edebiyat ve müzik kültürünü, daha geniş anlamıyla manevi kültür mirasının hepsini bünyesinde barındırarak, kültür aktarımında önemli çalışmalar yapıldığını vurgulamaktadır. Ay’a (1999, s.30) göre ise; “folklorun terim olarak Türkçedeki karşılığı, folk; halk, lor; bilim, bilgidir ve “halk bilgisi” manasına gelir, derlenen malzemelerin literatüre geçmesi ile “halk bilimi” olmaktadır”. Şenol

(2017, s.110) halk biliminin; milletin maddi ve manevi bütün kültürel değerlerini araştıran, derleyen, sınıflandıran, insan unsuru, insanın sosyal yapısı, anonim olma özelliği, sözlü kültür aktarımında vb. birçok konuyla bütünleşmiş bir bilim dalı olduğunu belirtmiştir. Büyükyıldız'da (2015, s.92), bu bilim dalının konuları içine giren alanlarla ilgili çalışma yapan bilim adamlarına folklorcu (folklorist) ya da halk bilimci denildiğini ifade etmiştir.

Folklorun temelinde insanın kendine ve çevreye duyduğu sevgi ve paylaşma yatmaktadır. Folklorun inceleme alanı halk kültürüdür ve ulusal kültürün özünü teşkil etmektedir (Şenol, 2017, s.110). Folklorun temel özelliklerinde ise anonimlik ve sözlü kültür önem arz etmektedir. Halk müzikleri de anonim olması ve sözlü kültür aktarımında, folklor ile yakından ilişkilidir. Büyükyıldız (2015, s.92) konuyla ilgili olarak; halk müziğinin bilimi ile uğraşanlara halkbilimci, folklorcu veya müzikolog denildiğini belirterek, müzikolojinin halk müziğini bilimsel şekilde incelediğini, halk sanatı geleneğini yaşatıp, halk sanatını icra edenlerin ise (halk bilimci veya folklorcu değil) halk sanatçıları olduğunu ifade etmiştir.

Her ilmin inceleme alanına giren konuların toplandığı yerler, kaynaklar olduğu gibi folklorun de kaynakları vardır.

Folklorun kaynakları, yazılı ve sözlü olmak üzere iki ana kaynaktan oluşmaktadır. Bunlar halk şairlerinin şiirleri, türküleri, manileri, büyü ve halk ilaçları formüllerinin bulunduğu cönk ve dergiler, Âşık Garip, Kerem, Köroğlu gibi halk hikayelerinin yazma ve basma kitapları ana yazılı kaynaklar; Hazreti Ali, Battal Gazi, vb. dinî ve kutsî menkıbeler, Ahmediye, Muhammediye, Mevlid gibi didaktik ve yarı lirik eserler, Seyahatname, Surname, Şehrengiz gibi zamanın sosyal hayatı hakkında bize bilgi verenler ise yardımcı yazılı kaynaklardır (Özbek, 1994, s.15).

Kültür ve folklor birbiriyle yakından ilişkili olup, kültür aktarımının yapıldığı bu sözlü ve yazılı kaynakların, gelecek nesillerin hafızasında ve arşivlerinde bulundurulmaları dokümanlar sayesinde, ulusun kültürel mirasını korumada ve aktarmada önemli bir yere sahip olduğu düşünülmektedir.

2.1.1. Sözlü ve Yazılı Kültür

Yazının daha var olmadığı dönemlerden itibaren toplumlar kendi halk kültürlerini sözel olarak iletmış ve sözlü kültür eserlerini ortaya koymuşlardır (Gün Duru, 2015, s.299). Elde edilen bu halk kültürü ürünlerinin başlıca özellikleri, “sözlü veya yazılı olması, bireye yahut topluma ait olması, eş ve benzer metinler (varyant ve versiyonlar) halinde olması, geleneğe bağlı olması, millî ve milletlerarası olmasıdır (Ekici, 2006, s.72). Bu geleneğin yapı taşlarından biri olan müzik kültürünü Paşaoğlu (2019) şu şekilde ifade etmiştir; “bir toplumun müzik alanında ortaya koyduğu, ürettiği, tükettiği, nesilden nesle sözlü ya da yazılı aktarımlar yoluyla ilettiği, manevi ve maddi müzikal-kültürel birikimlerinin tümü olarak özetlenebilir”.

Sözlü Kültür: Sözlü kültür, yazının henüz icat edilmediği dönemlerde, kültürel öğelerin geleneksel bir şekilde kulaktan kulağa aktarıldığı bir kültür aracıdır. Bu aktarım sürecinde önem teşkil eden unsur iletişimdir. İletişim, insanın beş duyu organı, beden dili, jest ve mimikleri, hafıza gücü vb. bir takım iletişim yöntemleri kullanarak ve özellikle hafıza gücünün de etkisiyle sağlanmaktadır. Aynı zamanda, sözlü kültür aktarımının temelinde yatan diğer bir hususta dil ve buna bağlı olarak sestetir. Çünkü, “insanların yaşadığı her yerde dil vardır; dilin her yerde de konuşulduğu ve işitildiği için dilin temelini ses dünyası oluşturur” Ong (1999, s.19). İnsanlar da yazı, matbaa ve elektronik gibi ses ve sözü mekâna bağlayan teknolojiler kullanmadan şahsen ve sadece sesle sınırlı iletişim kurmuştur ve bu ortama da “sözlü kültür ortamı” demektedir (Erdal, 2013, s.9).

Sözlü kültür aktarımında Honko (1996) ifadesiyle, “özellikle sözlü kültür ürünlerinin elde edilebileceği en önemli kaynak olan halk türkülerinin değerinin iyi kavranması gerekmektedir. Bir folklor metni veya dini bir gösterim, toplumun gelişmesi ile doğrudan ilgilidir” (akt. İstanbullu, 2014, s.5). Sözlü kültürün aktarımından önemli rol üstlenen halk türküleri için Gök Akyıldız (2013) “Yazılı ve sözlü, edebi ve kültürel içeriği sebebiyle Türk kültürü için taşıdığı önem yeterince açıktır” diyerek halk türkülerinin önemini vurgulamaktadır.

Türk halk türküleri, sözlü kültür aktarımının önemli temsilcilerinden biri olduğu kabul edilmekte ve bununla ilgili Güven (2009, s.22) şu şekilde ifade etmektedir;

“Türk halk türküleri tarihin en eski çağlarından neşet edip şekil yapısında, biçiminde ve içeriğinde çeşitli değişikliklere uğrayarak bugünlere kadar ulaşmayı başarmıştır. Bugünlere kadar canlılığını koruyarak gelen türküler, sadece çeşitli farklılaşmalar ve değişimler yaşamamış aynı zamanda melodi, manzume (şiir), hikâye ve konu bakımından da zenginleşmiş gelişmiştir. Türkülerin tarihi serüvenleri gereğince, türküler de çok geniş coğrafyalara yayılmıştır. Çok değişik bölgelerde birçok farklı milletin müzik kültürünü etkileyen Türk halk türküleri, insanların sosyal hayatlarının doğası gereğince yine çok farklı toplulukların halk ezgilerinden çeşitli unsurları da bünyesine katmıştır. Böylece bugün ilgilenenleri hayran bırakacak zenginlikte, muhteşem bir Türk halk türküleri külliyatı meydana gelmiştir”.

Yukarıdaki tanımdan da anlaşılacağı türküler, çeşitli değişikliklere uğramış olsalar da gelenek içinde varlığını sürdürüp, zenginleşerek günümüze kadar ulaşmışlardır. Türkülerin günümüze kadar gelmesinde, diğer bir ifadeyle, bu yaşam serüveni içerisinde, baş kahraman ozanlarımız, bu aktarımın önemli temsilcileri olmuşlardır. Sözlü ezber tekniğiyle türkü aktarımı yapılırken Büyükyıldız’ın (2015, s.31) ifadesiyle; “kalıplar, konular ve eserin bitirilişi değişebilir. Ozandan ozana bu kalıp ve söz kümeleri değişse bile, ezginin malzemesi, konuları, kalıpları ve kullanım biçimleri belli bir geleneğin malıdır. Eserlerin özgünlüğü, yaratılan yeni malzemede değil, geleneksel malzemeleri farklı ortamlara uydurabilmekte ve dinleyici üzerinde derin bir etki yaratabilmektedir”.

Bütün bunlardan hareketle sözlü kültür aktarımın da halk türküleri ya da tüm kültürel öğelerde değişimler, benzerlikler, farklılıklar vb. görülse de toplumun ve içinde bulunduğu geleneğin ortak malı olup kendini yenileyerek ve canlılığını koruyarak kuşaktan kuşağa yol almaktadır. Buradan yola çıkarak, sözlü kültürün, bu süreçte içerisinde kültür aktarımının en iyi temsilcisi olduğu düşünülebilir.

Yazılı Kültür: Topluların, yazının icadıyla birlikte, sözlü aktarımla gelen, müzik, el sanatları, mutfak kültürü, mimari, siyasi, giyim-kuşam vb. tüm kültürel öğelerini kalıcı olması bakımından gelecek nesillere miras olarak bırakıp, ders niteliğinde ve öğretici olması adına, yazılı olarak aktardıkları bütün kültürel dokümanlara yazılı kültür ürünü, bu aktarıma da yazılı kültür aktarımı denilebilir.

Yazılı kültür, sözlü kültürden doğmuş olup ve sözlü kültüre dahil olan, nesiller arası aktarımına özen göstermiş olan değerlerin tümünü bünyesine katarak kendine özgü, önceki süreçlerdeki aktarım şekillerinden farklı bir aktarım biçimi yaratmıştır (Yücel, 2017, s.56). Yani bu aktarım şeklinde okuru değişse bile metnin değişmediği bir yapıdır. Fakat sözlü kültürde ise değişiklik, çeşitlilik ve sürekli akış söz konusudur. Onar'a (2017, s.18) göre, yazı icat olana kadar toplum içerisinde sadece sözlü kültür egemen olmuştur. Bu toplum içinde üretilen bilgiler, gelenek ve görenekler sadece sözler ile üretilip yine sözle kulaktan kulağa aktarılmış ve yazıya ihtiyaç duyulmamıştır. Yazı icat olduktan sonra ise kültürün sistematik bir şekilde arşivlenip, kalıcı olarak yayılması sağlanmıştır.

Türk folklorunun da ana kaynaklarından birisi olan yazılı kültür, sözlü aktarımla yapılan halk şairlerinin şiirlerini, türküleri, mânileri, halkbilimcilerin bilimsel olarak yaptığı çalışmalar sayesinde sistematik şekilde kayda geçirilerek kalıcı dokunman ve arşiv oluşumunda büyük ölçüde fayda sağlamaktadır. Özellikle halk müziği derleme çalışmalarında, gerek ses kayıt cihazları, plaklar, kasetler, video kayıtları ve ezgileri notaya alma vb. tüm unsurlar yazılı kültürün içeriğini oluşturmakta ve yazar-okur ilişkisi adına getirdiği faydalar olduğu söylenebilir. Yani sözlü kültürde sese ve beden diline dayalı her şey, yazılı kültürde göze dayalı olarak yazıyla kayda geçirilip aktarımın yapıldığı söylenebilir.

Sözlü kültürden yazılı kültüre geçiş sürecine bakıldığında kültür devamlılığı temek yapı taşıdır. Geçmişten günümüze ulaşan yazılı kültür, çeşitlik etkilerle yeni türler ve yeni bakış açılarını ortaya çıkarmıştır. Nitekim halk müziği ve halk edebiyatı sözlü kültürden beslendiği sürece bağıni tamamen kesemez ve bütünlüğünü korumuş olur. Dolayısıyla geçmiş ile günümüz arasında görünen veya görünmeyen bağlar kurulur (Demiryürek, 2017, s.56).

2.2. Türk Halk Müziği Kavramı

Halk müziği bir toplumun başından geçen; savaş, askerlik, düğün, kına, sünnet, cenaze töreni, hasret, mutluluk vb. olayları deneyimleyerek dile getirdikleri ve ait oldukları toplumun kültürünü yansıtan sözlü ve sözsüz ezgilerdir. Bu sözlü ve sözsüz ezgilerin, bir bölgenin veya yörenin insanları tarafından, enstrümanla ya da enstrüman

olmadan, bazen de hikayesiyle sözlü kültürün bir ürünü olması sebebiyle, toplumun hafızada kalarak gelecek kuşaklara bırakılan kültür hazinesi niteliğinde olduğu söylenebilir. İstanbullu' nun da (2014, s.2) ifade ettiği gibi; “Bir çalgı çalmayı bilsin bilmesin, müzik kültürü olsun olmasın, halkın, estetik ve felsefi bir kaygı taşımadan, salt kendi bakış açısıyla içinden gelenleri aktardığı halk şarkıları, doğduğu toplumun sosyal ve kültürel yapı taşlarıdır”. Bu bakımdan halk müziği, “sosyal hayatın içerisinde şekillendiği için hem lehçeye ait özellikleri hem de içeriği bakımından yerel kültürün izlerini taşır” (Gök Akyıldız, 2016, s.7). Yerel kültürün izleri, farklı bölgelerde yaşayan insanların halk türkülerinin ezgi, ritim ve şiir yapısında ve oyun stillerinde de farklılık göstermektedir. Büyükyıldız' da (2015, s.11) çalışmasında halk müziğini, ayrı coğrafyaların, ayrı kültürlerin renklerini taşıyan, bir toplumun özelliklerini yansıtan bir tür ve bu kültürel mirası, nesilden nesille taşıyan sanatsal bir iletişim kanalı olduğunu irdelemektedir.

Duygulu'nun (2014) çalışmasında, “Halk Müziği” kavramı şu şekilde ifade edilmiştir:

“Halk Müziği'nin her ülkenin koşullarına göre değişen ve uluslararası müzik çevrelerince benimsenmiş birçok tanımı vardır. Uluslararası etnomüzikoloji ve folklor çevrelerinde halk müziğinin nitelikleri hakkında hayli geniş bir edebiyat oluşmuştur Buna göre anonimlik, yaygınlık, kuşaklararası aktarımı gibi özellikler halk müziklerinin en karakteristik özellikleri olarak karşımıza çıkar. Hangi tanımda hangi özellik bulunursa bulunsun Halk Müziği'ni diğer müziklerden ayıran en temel özellik onun yerelliğidir” (Duygulu, 2014, akt. Ekmen, s.3).

Buradan Melih Duygulu'nun, halk müziklerinin, anonimlik, yaygınlık, aktarım, yerellik gibi ortak özellikler taşıdığını ve bir müziğin nasıl halk müziği olarak şekillenmesini sağladığına değinerek halk müziğinin özgün oluşunu vurgulamaktadır. Büyükyıldız'a (2015, s.157) göre de halkın içinden yetişmiş adları unutulmuş halk müziği sanatçıları tarafından ulusal ölçü, ritim kuralları ve kendilerine has motiflerle oluşturulan müzikal ürün olarak nitelendirmektedir. İlyasoğlu (1992), “Müziğin Kanatlarında Söyleşiler” başlıklı eserinde Nida Tüfekçi'nin halk müziği hususundaki değerlendirmelerini şöyle nakleder: “Halk Müziği zaten statik olsa kaybolurdu. Daima dinamiktir. Bir mahalli sanatçıya aynı parçayı ayrı zamanlarda okutsam- motomot birbirinin aynı çıkmaz. Bu farklılığı notaya dökünce görürüz. Yaşantının aksediş

şekline göre değişikliğe uğramıştır”. Büyükyıldız’ın da (2015, s.157) ifade ettiği gibi bir eserin, başlangıçta bir kişi, ozan veya halk sanatçısı tarafından yakılmış olsada, zaman içerisinde nesilden nesille aktarım sırasında, kişilerin beğenilerine ve müzik anlayışına göre değişimlere uğrar, ilk üretene unutulur, yöre halkının çoğunluğunun beğendiği, bildiği ve hafızasında kaldığı kadarıyla belirli bir şekle girer ve buna anonim eserler denir.

Özbek (1998, s.88) ise halk müziğini; “halkın estetik eğilimini yansıtan, bir yandan halkın yarattığı, öte yandan sevdiği ve benimsediği, çoğunlukla dinlediği müziktir. Halk müziği dürtüyle, sezgiyle, içgüdüyle, doğaçtan; çevrenin alışkanlıkları gözetilerek yapılan bir müzik olduğu için ulusal nitelik taşır” şeklinde tanımlamıştır.

Türk halk müziği icralarıyla tanınan ve alanda çok sayıda derlemeler yapmış olan Nida Tüfekçi’ye göre halk müziğine ait unsurlar aşağıdaki gibidir;

- Eserlerin kime ait oldukları kesin olarak bilinmiyor olması,
- Halkın eserleri benimsemesi ve onların hislerine bürünmüş olması,
- Halkın ortak değerleri olması,
- Kulaktan kulağa aktarılacak eserlerin varlığını devam ettirmesi
- Toplumların geleneklerini oluşturması,
- Uzun yıllar boyunca aktarılması dolayısıyla derin yaşanmışlıklar barındırması,
- Ait olduğu yörelerde yaygın olması,
- Yöreye ait müzikal özellikleri içerisinde taşıyor olması,
- İddiasız olması,
- Kişisel yapım olmaması” (Emnalar, 1998, s.26).

Halk müziğinin genel özellikleri açısından Nida Tüfekçi’nin sıraladığı 10 madde ve diğer araştırmacıların tanımları, yapılan diğer halk müziği araştırmalarındaki tanımlar bakımından anonim olması, sözlü kültürün bir parçası olup kulaktan kulağa aktarılması, gelenek halinde olması gibi genel olarak ortak benzerlikler gösterdiği görülmektedir. Araştırmacıların belirtmiş olduğu bu tanımlardan yola çıkarak halk müziğinin, halkın yaşam ve duyguları içerisinde yoğrulmuş, halka ait olan ezgiler ve bu müzik türü kendi kültürümüz açısından

değerlendirildiğinde, Türk halk müziği kederi; üzüntüyü, aşkı, insan ile insan, insan ile doğa ve insan ve diğer bütün canlılar arasındaki bağı, özetle insana dair tepeden tırnağa her şeyi halk dilinde anlatan kültürel bir miras olduğu söylenebilir.

THM, Altınay’a (2004) göre,

(...) “Türk Halk Müziği’nin ilk örneklerinin oluştuğu dönemlerde dans, şiir ve müziğin beraberliği uzun yıllar boyunca sürmüş ve bu örnekler gerek Orta Asya Türk boylarının gerek Anadolu’da yaşayan yerli toplulukların kültürel zenginliğini yansıtan en önemli gösterge olmuştur. Türk Müziği tarihinin ana hatlarının meydana geldiği bu süreçte, halk müziğinin sözlü bir gelenek olarak yaygınlaşmasında en önemli rolü üstlenenler halk ozanları olmuştur” (akt. Gök Akyıldız, 2016, s.8).

Halk ozanları yaşamları, kişilikleri yönünden özgünlüğü olan insanlar olup, devamlı olarak halkın içindeki sevinci, kederi ve tüm olayları toplumla beraber hissetmişlerdir. Halk müziğinin yaygınlaşmasında en önemli rolü üstlenen ozanlar, Kaplan (2007) yaşadıkları toplumun kültürel yapıları ve lisan yapılarıyla kurguladıkları eserlerini tecrübeleri ile ortaya koyarak ve ait oldukları kültürün temel dinamiklerini özümseyerek eserlerine yansıttıkları için ortak bir görüşe/beğeniye vararak toplum tarafından benimsenmektedirler. (akt. Yeşilyurt, 2021, s.19). Büyükyıldız’ın (2009, s.109) belirttiği üzere “yaşamın akışı içinde halkı etkileyen olaylar ve duygular, halk içinde her zaman var olan sanatçılar veya sanatçı ruhlu kişilerce, geçmişten aktarıla gelen, o ulusa özgü, o kavme veya kabileye ya da yöreye özgü müzikal zevk ve motiflerle müzikleştirilir ve seslendirilir”.

Tüm bu tanımlardan yola çıkarak, THM’ ye getirilen şu tanım oldukça kapsayıcı görünmektedir. THM,

“Türk duygu ve düşüncesinin, Türk esprisinin ve sosyal hayatın tarih içindeki olaylar doğrultusunda, coğrafi konum ve gözlerinde etkileriyle vücut bulan ve şekillenen ürünlerdir. Bu müzik, Türk köylüsünün, Türk aşiretinin, büyük kasabaların eski ve yerli halkının, Türk bard (saz şâiri, ozan) ve trubadurları olan âşıkların müziğidir. Folklorik, anonim bir karakter taşır. Yaratıcıları çoğunlukla belli değildir” (Emnalar, 1998, s.26).

2.3. Türk Halk Müziğinde Tür

Türk halk müziği, geleneğe bağlı olması sebebiyle çeşitli icra karakteristiklerini ve kuşaktan kuşağa aktardığı estetik kurallarını koruyarak, kendi bünyesinde barındırmaktadır. Bu estetik kurallar ve kendine has karakteristik yapısı Türk halk müziğini, iç dinamikleri açısından zenginleştirmekte ve diğer müzik türlerinden ayırarak çeşitli bölgesel ve kültürel birtakım türleri meydana getirmektedir.

Akdoğu (1996, s.2) “Türler ve Biçimler” adlı çalışmasında konu ile ilgili genel olarak şunları ifade etmektedir;

(...) “Ulusal ya da uluslararası ayırım sonucu ortaya çıkan bu türleri belirleyen öğeler ise; makam, ton, ritim (düzüm), söz, çalgılar, seslendirme biçimleri (tavır), kullanılan perde ya da ses dizgeleri ile yaşam biçimidir. Ulusal bir tür olan Geleneksel Türk Müziği’nin temel ögesi ise, öncelikle makamsal oluşudur. Bunun yanında bu tür içinde kullanılan ses ya da perde dizgeleri, çalgılar, seslendirme biçimleri, sözel biçim ve içerik ise, bu türü belirleyen diğer öğedir”.

Haşhaş (2020, s.10) “Türk Halk Müziğinde Enstrümantal (Sözsüz) Türler” adlı çalışmasında Türk halk müziğinde türün sınıflandırılmasını şöyle ifade etmiştir;

“Türk halk müziğinin yöreden-yöreye farklılıklar gösteren en önemli özellikleri usul, ağız, şive, kullanılan çalgılar ve ezgilerdeki çeşitli müzikal unsurlar şeklinde ele almak mümkündür. THM’ de adı geçen bu özellikler bölgesel/yöresel aidiyetlik ve tür sınıflandırmaları/tasnifleri açısından en önemli konular olarak ortaya çıkmaktadır”.

Demir (2011, s.94) “Türk halk müziğinde tür meselesi” adlı çalışmasında türü; ritim ve ezgiden oluşan müzikal yapı ile saz, söz, ağız özelliklerinden oluşan icra biçimi açısından benzerlik gösteren öbek şeklinde tanımlamakta ve Türk halk müziğinin özelliklerini bünyesinde barındırabilecek diğer bir tanımın da özellikle ritim ve makamın temel alınması olduğunu belirtmiştir.

Akdoğu, Haşhaş ve Demir’in konu ile ilgili araştırmalarının yanında Emnalar (1998, s.240) Türk halk müziğini dünyasal ve inançsal olarak üzere iki türe ayırmış ve aşağıdaki tabloyu oluşturmuştur.

“I. Dünyasal Türk Halk Müziği

A. Genel Olarak Ritimli (Usullü) olanlar

1. Türküler
 - a. Azeri Türküler
 - b. Karadeniz Türküleri
 - c. Konya Türküleri
 - d. Rumeli Türküleri
 - e. Teke Yöresi Türküleri (Teke zorlatmaları)
 - f. Yozgat Türküleri
2. Barana Havaları
3. Güvende Takımı
4. Müzikli Öyküler
5. Zeybekler
- B. Genel Olarak Serbest Ritimli (Usulsüz) Olanlar (Uzun Havalar)
 1. Arguvan Havaları
 2. Baraklar
 3. Bozlaklar
 4. Divanlar
 5. Gurbet Havaları
 6. Hoyratlar
 7. Mayalar
 8. Müstezatlar
 9. Yol Havaları
- II. İnançsal Türk Halk Müziği (Tasavvufi Halk Müziği)
 1. İlahiler
 - a. Nefesler
 - b. Savtlar
 - c. Gülbanglar
 2. Kalenderiler
 3. Semahlar
 4. Ali Mevlidi”.

Çalışmamızın konusuyla ilgili Atınç Emnalar’ın, Türk halk müziği türlerine ayırdığı “Dünyasal Türk Halk Müziği” başlığı altındaki, “Genel Olarak Ritimli

(Usullü) Olanlar (kırık havalar)” ve “Genel Olarak Serbest Ritimli (Usulsüz)” Olanlar (Uzun Havalar)”, Demir’in (2011, s.95) ifadesiyle; aynı kültür sahasında yaşanan dolayısıyla aynı tarihsel paylaşımlarda bulunmuş toplumlardaki icracıların sergilediği, yöre halkının kendilerine özgü enstrüman çalma ve türkü söyleme yöntemleri ile yöresel icra özelliği kazandırılmış olan aynı zamanda yörenin ağız özelliklerini de yansıtan müzik grupları arasında yer aldığı söylenebilir. Büyükyıldız (2016, s.169) “Türk Halk Müziği- Ulusal Türk Müziği” adlı kitabında Türk Halk Müziğini, ölçü (usul) ve şekil (form) açısından sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmanın yine ölçü (usul) ve şekil (form) bakımından uzun havalar ve kırık havalar olarak iki bölüme ayrıldığını belirtmektedir.

2.3.1. Kırık Havalar (Usullü Ezgiler)

Geleneksel Türk halk müziğinde kırık havalar (usullü ezgiler); Azeri türküleri, Karadeniz türküleri, Rumeli türküleri, Teke yöresi türküleri (teke zorlatmaları), Yozgat türküleri, Barana havaları, Güvende takımı, Müzikli öyküler ve Zeybekler olarak karşımıza çıkmaktadır. Karşımıza çıkan bu kırık hava türleri, Türkiye’nin hemen hemen her bölge ve yöresinde tavrı, usul, makam, ağız, söz, biçim ve çalgı özellikleriyle, farklı yapılarda karşımıza çıkmaktadır. Bu özellikler ve kavramlar kırık havalar da ses biçimini oluşturan ve bu türü belirleyen temel öğelerden olduğu söylenebilir.

Kırık havalar halk dansları ile de ilişkili olup Özbek’in (1998, s.115) kitabında; “İsparta ve Burdur yörelerinde kadın oyunlarına verilen ad; *zenne oyunu*, *ufak oyun* ve *ince oyun*” olarak belirttiği “kırık oyun”, kırık havaların halk danslarıyla ilişkisinin bir örneği olup, zeybek, bar, halay, horon vb. gibi türlerin de yakından ilişkili örnekler olduğu düşünülmektedir. İlkaz (2011, s.67) sözlü kırık havalara: Türkü, sözsüz kırık havalara ise oyun havası tanımını yapmıştır.

Kırık havalar hemen hemen yurdun her bölgesinde gerek icra şekilleriyle, ezgi yapılarıyla, konularıyla, dans figürleri ve oyun stilleriyle, farklı tür ve şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Kırık havaların belirli bir usul içinde koşullu gibi oldukları düşünülse de Büyükyıldız’ın da (2016, s.145) ifadesiyle; “kırık havalar, 9/8’lik başlayan bir ezgi, akışkanlığı içinde 8/8, 7/8 vb. ölçü değişikliklerini ve tekrar aynı

ölçüye dönüşü bünyesinde barındırabilir. Bu ritim değişikliklerinin çok çeşitli biçimleriyle karşılaşmak mümkündür” şeklinde kırık havaların farklı şekillerde görülebileceğini belirtmektedir.

2.3.2. Uzun Havalar (Usulsüz Ezgiler)

GTHM de bilindiği üzere uzun havalar, “ölçüsüz”, usulsüz, serbest ağız, serbest ölçü veya serbest ritimli gibi adlandırmaların kullanıldığı halk müziğinin önemli bir türüdür. Uzun havalar hakkında kullanılan bu adlandırmalardan en sık kullanılanı konunun uzmanlarınca ve diğer araştırmacılar tarafından “serbest” terimi olmaktadır. Bu serbest terimi, “serbest ağız”, “serbest ritim”, “serbest ölçü” gibi tanımlanmaktadır. Emnalar’a (1998, s.473) göre, uzun havalarda belli bir usul bulunmamakla birlikte, bu ezgilerin içerisinde gizlediği bir iç ritim mutlaka bulunmaktadır. Yine de bahsedilen bu ritim serbest, kendine özgü bir ritim duygusudur. Bu bağlamda literatürdeki kavramlar yerine “serbest ritim” teriminin kullanılması uygun görülmektedir. Bir başka ifadeye göre de Özbek (1998, s.194) “ölçü ve düzum bakımından serbest olduğu halde belli bir dizisi ve bu dizi içinde belli bir seyri bulunan “serbest ağızla” söylenen halk ezgisi” olarak tanımlamaktadır.

Emnalar, (1998, s.473-474) uzun havaları yedi madde de şu şekilde tanımlamaktadır:

- Serbest ritimlidir.
- Ritimleri serbest olmakla birlikte makam, dizi ve seyirlerinde belli kalıplar takip edilmektedir.
- Hece veya kelime ritmine uyum sağlamak adına parlando recitatif veya parlando rubato tarzda icra edilmektedirler.
- Bazı eserler ritimli ve vokal ya da ritimli enstrümantal ezgiler ile iç içe olabilirler.
- Bazı eserlerde çoğunlukla müzik cümlelerinin sonunda “oy, of, aman vay, vay” gibi katma sözcükler kullanılmıştır.
- Eski Anadolu geleneklerince uzun havalar icra edilirken; oturarak, sessiz ve baş yere eğik olarak dinlenilmektedir.
- Uzun havalara Anadolu’da yer alan tüm yörelerde karşımıza çıkmaktadır. Ancak; Trakya, Marmara ve Karadeniz’in sahil şeridinin az bir kısmı, Güney, Güney Doğu, Orta, Doğu Anadolu ve Ege Bölgelerinde daha sık rastlanmaktadır.

Uzun havaların yöreden yöreye farklılık gösterdiği dizisi, seyri, ağız özellikleri, söz yapısı ve hatta icrası yapılırken kullanılan çalgı özellikleri de bu türü belirleyen öğelerden olmaktadır.

Türk halk müziğinin türleri bölümünde, Emnalar'ın, Türk halk müziğini türlerine ayırdığı tabloda, “Genel Olarak Serbest Ritimli (Usulsüz)” Olanlar (Uzun Havalar)” başlığı altın da bulunan; Arguvan havaları, Baraklar, Bozlaklar, Divanlar, Gurbet Havaları, Hoyratlar, Mayalar, Müstezatlar ve yol havaları THM’ de önemli bir yere sahip olan uzun hava türleri olarak söylenebilir.

2.4. Türkü Kavramı

Türk halkı binlerce yıllık bir zaman akışı içinde varlığını sürdürmüş ve halâ da sürdürmeye devam etmektedir. Asırlardan beridir yaşamını sürdürmesi esnasında sevdâ, mutluluk, ayrılık, ölüm vb. olaylar yaşanmıştır. Yaşanan ve yaşamakta olan bütün bu durumlar, sözlü kültür aktarımının en önemli yapı taşı olan Türk halk müziğiyle yapılmakta olup Türk halk müziği denildiğinde ilk akla gelen türkülerimiz ise ezgi, ritimli-serbest, konu ve şiir örgüsüyle Türk halk müziğinin önemli ve ayrılmaz bir parçası olmaktadır.

Türkü hakkında geçmişten bugüne kadar araştırmacılar tarafından çeşitli tanımlar yapılmaktadır. Türkü'nün kökeni ve türkü kavramı hakkında yapılan tanımlar şöyledir:

“Türkü” kelimesi teknik açıdan incelendiğinde; Türk Dil Kurumu Yazın Terimleri Sözlüğünde (1974), “1. Halkın ezgi ile söylediği her türlü deyiş. 2. Saz ozanlarının koşma biçiminde söyledikleri, dördüncü dizeleri her dördlükte olduğu gibi yinelenen kavuşaklı koşuk”.

Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügatte ise türkü kelimesi “Türkî” şeklinde geçer ve Türk’e mensup, Türk’le ilgili şeklinde olduğu belirtilmektedir (Devellioğlu, 1978, s.1341).

Pelikoğlu (2012, s.21) türkünün, Türk halk müziğindeki en yaygın olan form olduğunu ve Türk’e ait olan anlamına gelen Farsça kökenli “Türki” kelimesinin zamanla “türkü” şeklinde kullanıldığını ifade etmiştir.

Türkü teriminin kökeni hakkında görüş bildiren araştırmacıların çalışmaları incelendiğinde;

Türkü teriminin, “Türk” kelimesine Arapça “î” ilgi ekinin getirilmesiyle oluşturulan “Türki” (Türk’e has) kelimesinin, “Türkü” biçimine dönüştüğü konusunda ortak fikirde oldukları görülmektedir (Emnalar, 1998, s.243; Hasan, 2008, s.7; Uğurlu, 2007, s.359; Yardımcı, 2002, s.101; Koç, 2013, s.289; Dizdaroğlu, 1969, s.102; Bekki, 2004, s.25; Uğurlu, 2009, s.129; Sever, 2003, s.78; Kaya, 1999, s.131; Akdoğu, 1996, s.148).

Divan-ü Lügat’it Türk adlı eserde ise ‘türkü’ kelimesine karşılık olarak ır ve yır kelimeleri geçmektedir. Yani “ır” ve “yır” kelimeleri köken açısından ortak olup, “türkü, şarkı ve gazel” anlamına gelmektedir (Ekici, 2013, s.43). Türkü, şarkı ve gazel anlamına gelen türküler, yöreden yöreye göre isminde farklılık gösterebilirler. Anadolu’da da türkü yerine deyiş, koşuk, hava, yır, şarkı, düzme vb. adlandırmalar, kullanılmaktadır.

Türkü kavramıyla alakalı olarak, araştırmacılar tarafından birçok tanımlama yapılmış olmakta ve bunlardan bazıları da şöyledir:

- Hece ölçüsü ile yazılmış, bağlantılı olan bir halk şiir türü; bu tür şiirle özel ezgisinin oluşturduğu bir bütün: “Asıl türküler genellikle bir olay veya durum üzerine yakılırlar. Bugün kırık hava biçiminde olan, sözlü halk ezgilerinin tümüne bazı kimseler, hatta sanatçılar bile bilinçsizce türkü demektedirler ki bu yanlış bir kullanımdır. Oysaki halk, “türkü, mâni, deyiş, koşuk, yır” gibi adlar kullanarak son derece bilinçli bir şekilde bunları birbirinden ayırmıştır. Ayrıca türküler uzun hava şeklinde de okunmaktadırlar. Binlerce ağıt, bozlak, maya vb. uzun hava biçiminde okunur ki bunların hepsi birer türküdür. Türkülerde kanat sayısı, her kanatta ve bağlantıdaki dize sayısı, her dizinin hece ölçüsü türküden türküye değişir. Türküler bağlantılı ya da bağlantısız olabilir, mânilerden veya koşmalardan oluşabilirler. En yaygını 11 heceli üç dizeli kanat ve iki düzeli bağlantıdan oluşan biçimdir (Özbek, 1998, s.188).
- En çok hece vezni, az da olsa aruz vezniyle yazılmış, sözlerinin genel olarak anlaşılabilir ve küçük soluklu ezgilendirilmesi sonucunda oluşur. Türkü ezgilerinin en önemli özelliklerinde birisi de genel olarak bezekli oluşlarının yanında, yoğun sekileme içeriyor olmalarıdır. (Akdoğu, 1996, s.148).
- İlk söyleyeni, söylendiği andan başlayarak unutulma ve bu unutulma ile içeriğinde ve şeklinde bozulmalara, eklemelere, zenginleştirmelere uğrayarak ezgili olarak söylenen şiirlerin geneline Anadolu’da “türkü” adı verilmektedir (Sever, 2003, s.78).

- Türkülerin yapısının en önemli özelliklerinden birisi de genellikle tek cümleli ve bir bölümden oluşmaları, aynı zamanda bezekli ve sekileme de göstermeleridir. Diğer bir yandan da türkülerde on zamanlıya kadar usuller kullanılmaktadır (Emnalar, 1998, s.243).

2.4.1. Türkülerin Doğuşu ve Yayılışı

Türk halkının yüzyıllar öncesinde geniş bir coğrafyaya yayıldığı bilinmektedir. Bu yayılma sırasında da bütün toplumlarda olduğu gibi, kültürünü yaşamının bir parçası olarak görüp bulunduğu bölgelere taşıyarak nesilden nesille aktarma süreci içindedir. Bu aktarım sürecinde kültürünün canlılığını korumayı ve tarihi karakterini ortaya koymayı, bunun önemli temsilcilerinden biri olan türkülerle yapmaktadır. Aytaç (2003) çalışmasında, türkülerin köklü geleneklere sahip halk topluluklarından çıktığını, kültür hareketliliğinin ifadesi olmakla birlikte karakter ve ruhiyat tetkikleri anlamında da mühim malzeme mahiyetinde olduğunu belirtmiştir (akt. Kurt, 2016).

Türkülerin doğuşu hakkında çalışmalar yapılmış ve birden fazla araştırmacı da türkülerle alakalı olarak, Türk halk şiirinin en eski örneklerinde biri olduğu ve ilk Horasan’da ortaya çıktığı hakkında ittifak içinde olmuşlardır (Sever, 2003, s.78; Dizdaroğlu, 1969, s.102; Güzel & Torun, 2014, s.170). Bekki’nin (2004, s.27) de ifade ettiği gibi; “Türkünün, diğer deyimle Türk Halk Musikisinin ortaya çıkışı çok eski çağlara dayanır, Türk Halk Musikisinin tarihî gelişimini ortaya koymak bir nevi Türk şiirinin tarihî izini sürmektir” (Bekki, 2004, s.27).

Bir başka ifadeyle; Türkü sözü, Sever (2003, s.78) “ilk olarak, Horasan’da aruzla yazılmış ve ezgili olarak söylenmiş ürünler için kullanılmıştır. Anadolu’daki ilk örneği ise, eldeki bilgilere göre XVI. yüzyıl şairlerinden Öksüz Dede’nin türkü şekline uygun olarak yazdığı “Türkü” adlı şiiridir”.

Türkü

Gül budanmış dal dal olmuş

Menekşesi yol yol olmuş

Siyah zülfün tel tel olmuş

Biz bu yerlerden gideli

Gurbet illere düşeli

Gül menekşeye karışmış
 Küskün olanlar barışmış
 Tâze fidanlar yetişmiş

Biz bu yerlerden gideli
 Gurbet illere düşeli

Öksüz Âşık der bu sözü
 Hakk'a çevirmiştir yüzü
 Öldü zan ittiler bizi

Biz bu yerlerden gideli
 Gurbet illere düşeli.

Şiir incelendiğinde, asıl sözlerin olduğu bölümlerin bentlerle kurulu olup, her bendin sonunda da sözlerin tekrarlandığı bölümler, yani bağlantı veya kavuştak bölümlerinin eklenip, türkü özelliklerini taşıyan, güzel bir türkü örneği olduğu ve eldeki bilgilere göre de ilk türkü örneği olması türkünün önemini daha çok arttırmaktadır.

Türkülerin elbette bir yaratıcısı vardır ve bu yaratıcı da insandır. Sözlü kültürün önemli bir parçası olması olan türkülerin ilk üreticisi ve icracısı, yazılı kültürün yaygınlaşmamasından dolayı, zamanla unutulmakta ve türkülerin de sözlü kültürün önemli unsuru usta çırak ilişkisiyle, kuşaktan kuşağa insan hafızasının gücünün yettiği ve akılda kaldığı kadarıyla aktarımı yapılmaktadır. Bir başka ifadeyle; Dizdaroğlu (1969, s.104) gerçek türküler, yaratıcıları bilinmeyen, anonim olanlardır. Hiç şüphesiz ki bunların ilk söyleyeni elbette vardır fakat ya adını belirtmemiştir ya da zamanla bu isim unutulmuş ve türküler topluma mal olmuştur. Türküleri diğer türlerden ayıran en önemli ayrımlardan biri de bu olmaktadır. Severin' in de (2003, s.78) türkülerin ilk söyleyeni ve söylendiği şekli unutulup ve bu unutulma ile içeriğinde ve şeklide bozulmalar, eklemeler ve zenginleşmelere uğrayarak ezgili olarak söylenen şiirlerin tümü olduğunu ifade etmektedir.

Türkülerin yayılmasında birçok faktör ve kişiler bulunmakta ve bunlar; savaşlar, göç, askerlik, düğün, arabacılar, kervancılar, gezici âşıklar, ozanlar, mahalli sanatçılar vb. türkülerin yayılım göstermesinde oldukça etkili olmaktadır. Bu faktörler ve kişilerle yayılması gösteren türküler bir yerden başka bir yere taşınma durumunda da kalmıştır ve türküler yer değiştirirken, ezgisinde ve sözlerinde değişimler, bozulmalar ve zenginleştirilmeler yapıldığı bilinmektedir. Bu değişimler türkülerle önemsenmediği değil tam tersi o ezginin veya sözün, kendi bölgesinde veya başka diyarlarda çok sevilip, benimsendiği olarak ifade edilebilir.

Konuyla ilgili olarak, Aytaç türkünün yaşam seyrini şu şekilde açıklamıştır:

“Bütün folklor malzemelerinde olduğu gibi, bir türkünün hayatında da üç safha görülür: Menşe, seyir, istihale. Türküler sözlü gelenek ile ağızdan ağıza geçip değiştiği için bunların menşelerine dair müspet bir delil bulmak zordur. Pek azının çıktığı yer sağlam olarak gösterilebilir. Çünkü bir türkü sözünün, nağmenin benimsenmesine ve söylenmesine göre daima gezici bir halde bulunduğu âşikârdır. Eski zamanlarda, şimendifer, otomobil gibi seri nakil vasıtalarının bulunmadığı devirlerde türküler bir yerden bir yere askerler, arabacılar, âşıklar, kervancılar getirip götürülürdü. Anadolu’nun, Rumeli’nin yiğitleri köylerinden, kasabalarından çok uzak serhatlere memleketlerinin hasret ve hatıralarını bununla terennüm ederler. Anadolu’yu yer yer gezen âşıklar, köyler ve kasabalar arasında işleyen arabacılar, uzun ve tükenmez yolları hep bu türkülerin eşliği ile kat ederlerdi. Böylelikle türküler yer yer dağılırdı. Bir memleketten diğer memlekete, bir diyardan başka bir diyara giden kervanlar, okka ve arşın malı olmayan bu türküler de taşırıldılar” (Aytaç, 2003, akt. Kurt, 2016, s.61).

Anadolu’da dilden dile, diyardan diyara dolaşan türküler, toplumun olaylar karşısındaki tepkisini dile getirmekte ve gelecek nesillere kültür tarihi hakkında önemli kazanımlar elde etmesine ışık tutmaktadır. Türküler insan ürünü olup, türkünün üreticisi ve taşıyıcı konumunun âşıklar, ozanlar ve türkü yakıcıları olduğu bilinmektedir. Üretici ve taşıyıcı olarak âşıklar, ozanlar ve türkü yakıcıları denildiği zaman akılda erkek figürü canlansa da özellikle türkü yakıcıların önemli bir bölümünü kadınların oluşturduğu söylenebilir. Çünkü kadınlar; sitemlerini, acılarını, mutluluklarını ve bütün duygularını, ninnilerle, ağıtlarla ya da mânilerle ifade etmektedir.

Türkü yakıcılara, kadın halk sanatkârlarına değinen ve türkülerin, aynı yerde veya yer değiştirirken uğradığı değişimleri varyant olarak adlandıran Güney (1959) şu ifadeleri kullanmaktadır:

“Türkü yakanlar ne pîr elinden dolu içmiş ne bir dergâhta çiğ iken pişmiş, ne de bir ustanın sazı üstünde uyanıp yetişmiştir. Çoğu kadın olan bu halk sanatkârlarının yaratma cehdini de önce kendilerinin ince hisli yaradılışına, sonra da yaratılan eserleri yoğura yoğura ona asıl kalıbını, kıvrımını veren “cemiyete” borçluyuz. Elbette, daha ilk başta o türküyü yakan biri var; bu belki âşık, belki de bir kadın işidir. Fakat, bu türkü toplumun arasına yayıldıktan sonra onun dilinden, telinden çıktığı gibi kalmaz. Zamanla, yayıldığı yerlerin hislerini, seslerini alarak halkın istediği gibi değişip gelişir. Bir türkünün çeşitli “varyanlarının” oluşu bundandır. İşte bunu, değiştirip geliştiren şahsiyetler birbirine kaybolarak bir milli şahsiyet halini aldığı için, türküler ferdi değil, ma’serî; yâni bir şairin eseri değil, topluluğun yüreğinden doğmuş anonim eserler sayılır” (akt. Yakıcı, 2007, s.50-21)

Türkülerin doğuşu ve yayılışı hakkında, bütün araştırmacıların fikirlerinden de anlaşılacağı gibi türküler, Türk halkının kültür mirası niteliğinde olan, bütün çevresel olayları içinde barındıran, bir yerden başka bir yere taşınsa da ilk kaynağının icrasından farklı şekillere ve değişimlere bürünse de Türk halkı tarafından benimsenmiş, toplumun hafızasına ve yüreğine nakış nakış işlemiş olan sözlü halk ezgileri denebilir. Sözlü geleneğin parçası türküler, dilden dile ya da telden tele yayılırken hafızada kaldığı kadarıyla icracı ve dinleyicisiyle buluşmaktadır. Anonim ve özgünlüğüyle bilinen türküler hafıza yoluyla taşınırken, ezgisi ve sözleri sevilip başka kişilerce icrası yapılırken, bazen ezgisinde ve bazen de sözlerinde değişimler meydana gelerek, ilk çıkış noktasıyla, taşındığı bölge de bölüm bölüm benzerlik ve farklılıklar gösterebilir. Bu benzerlik ve farklılıklar, kendi hikayesini yazan yeni bir türküyü meydana getirmektedir. Bu değişme ve gelişmelerle oluşan türkü, ilk üreticisinden çıkan türkünün bir varyantını oluşturmaktadır. Bir başka ifadeyle Güven (2013, s.152) Türk halk türkülerini içerisinden çok belirgin ve tanınan bir ezgi veya söz unsuru, farklı bölgelere aktarılır. Aktarılan halk türküsü, türkü yakıcılar tarafından işlenerek ve küçük farklılıklarla yeni bir halk türküsünü meydana getirerek yeni bir varyant türkü ortaya çıkabilmektedir.

2.5. Varyant Sözcüğünün Kökeni ve Gelişimi

Varyant sözcüğü ile ilgili pek çok tanım bulunmaktadır. ‘‘Latince kökenli olup Türkçeye Fransızcadan geçmiştir. Batılı dillerden geçen ‘‘varyant’’ kelimesi müzik alanında kullanıldığında çeşitlenmeyi (çeşitlemeyi), başka bir deyişle farklılaşmayı ifade etmektedir’’ (Güven,2013, s.145). Misalli Büyük Türkçe Sözlükte; ‘‘Bir yoldan belli bir noktada ayrılarak başka bir noktada aynı yolla birleşen ikinci derecedeki yol.’’ şeklinde tanımlanmıştır (Ayverdi, 2020, s.1319).

Varyant sözcüğü ile anlamdaş olup Türkçeye batı dillerinden geçen ‘‘varyasyon’’ sözcüğü ise Fransızcada ‘‘değişik biçim, biyolojide değişim, dilbilimde dil içindeki çeşitler ve müzikte ise çeşitleme gibi anlamlar içerir. İngilizce’ de ise ‘‘bazı karakterler bakımından farklı olma, orta durumdan sapma; esas tür tipine göre belirli karakterlerde görülen ayrılıklar’’ anlamında kullanılmıştır (TDK-Web, 2021).

Edebiyat terimi olarak varyant; ‘‘Masal, efsane, bilmece, oyun, gelenek vb. bir metnin, bir eserin, bir olayın aslından az çok değişiklik gösteren düzenlemelerinden her biri’’ olarak tanımlanmıştır (Ötügen Türkçe Sözlük-Web,2021). Söz konusu edebiyat olunca, sözlü edebiyat ürünlerinin değerlendirilmesi sırasında ortaya çıkan ‘‘varyant’’ tabiri sözlü folklor geleneğinin en yaygın türlerinden birisi olan halk türkülerinde de çok sık kullanılmaktadır. Anadolu’nun halk türkülerinde, kişiden kişiye çeşitli biçimlerde isimlendirmelerle de kullanılan varyant tabirini, Onur Akdoğu, ‘‘Türk Müziğinde Türler ve Biçimler’’, adlı kitabında çeşitleme, bezeme ve çatal olarak gruplandırmıştır:

Çeşitleme: ‘‘Bilindiği gibi bir motifin ya da ezginin iki temel ögesi, ezgiyi oluşturan seslerin süreleri ve bu sürelerin oluşturduğu ritim ile seslerin oluşturduğu aralıklardır. Şayet ezgi çok sesli ise, bu öğelerin içine uygu da girer. İşte, tema niteliği kazanmış bir ezginin ya da ezgiyi oluşturan motif veya motiflerin, ritim, aralık değiştirerek yineleme sanatına çeşitleme denir ‘‘ (Akdoğu, 2003, s.25).

Bezeme: ‘‘Çekirdek ezgiyi oluşturan seslerin üzerine ya da altına daha küçük süreli bir veya birkaç sesin eklenmesi işlemine bezeme, bu seslere bezek, böyle bir ezgiye de bezekli ezgi denir’’ (Akdoğu, 2003, s.21).

Çatal: “Bir ezgiyi oluşturan motif ya da motiflerin birkaç sesine yeni sesler ekleme, yani bezeme veya motifin ses sürelerinde birkaçının süresini değiştirme işlemine çatal, motifin bu şekline çatal motif, bu tür motiflerle oluşturulmuş ezgiye de çatal ezgi denilir” (Akdoğan, 2003, s.22)

2.5.1. Türkülerde Varyantlaşma Nedenleri

Türkülerin varyantlarının oluşmasının başlıca nedenleri türkülerin güçlü ezgilere sahip olmalarıdır. Dinleyiciler tarafından duyulan güçlü ezgiler yöreden yöreye taşınarak ezgi üzerine farklı sözler söylendiği gibi güçlü akılda kalıcı sözlerin taşınarak farklı veya benzer ezgilerle icra edildiği de görülmektedir. Bunun yanı sıra güçlü ezgiler veya güçlü sözlerin türkülerin daha hızlı varyantlaşmasındaki etkisi türkülerin kolay öğrenilebilir, icra edilebilir, söylenebilir ve aktarılabilir nitelikte olmalarıdır. (Güven, 2013, s.152). Coşkun Elçi’ye (2011, s.132) göre, “geleneksel müziğin aktarımı hafıza ile yapılmaktadır”. Türk halk Türküleri içerisinde çok belirgin ve tanınan bir ezgi veya söz unsuru, farklı bölgelere aktarılır. Aktarılan halk türküsü, türkü yakıcılar tarafından işlenerek ve küçük farklılıklarla yeni bir halk türküsünü meydana getirerek yeni bir varyant türkü ortaya çıkabilmektedir (Güven, 2013, s.152).

Türküler başlangıçtan bu yana, çoğunlukla doğaçlama söylenmiş dilden dile aktararak sözlü gelenek içinde muhafaza edilmiş ve dilden dile çeşitlenerek yayılmıştır. Büyükyıldız’a (2009) göre, yazılı aktarımla yapılan ezber, eseri eksiksiz ezberleme şeklinde gerçekleşir. Bu tür ezberlerde hata yapılsa bile kontrol edilip düzeltilmesi mümkündür. Ancak sözlü aktarım geleneğinde sözlü ezberleme çok önemlidir. Ses kayıt ya da yazılı bir belge bulunmadığı için zamanla ezberlenen halk türküsünün değişmesi kaçınılmazdır (Büyükyıldız, 2009, s.25). Bir ifadeye göre, sözlü edebiyat ürünü olan türküler farklı zamanlarda akılda kaldığı kadarıyla yazıya geçirilmiştir. Farklı müstensinler (yazıyla çoğaltanlar) tarafından yazıya geçirilme esnasında, eserlerin motif veya söz diziliminde değişiklikler olmuştur (Karataş, 2001, s.451).

F. List’e (1972) göre, halk türküleri, sözlü gelenekte yaşayan diğer folklor unsurları gibi, varyantlar hâlinde yaşar. Türküler, bir kişiden diğerine, bulunduğu

yerden başka bir yere taşınırken ve bir icra diğerini takip ederken, bilinçli ya da bilinçsiz farklılıklar meydana gelir (Aktaran: Tosun, 2019, s.186). Benzer bir ifadeyle, sözlü gelenek, sözlü kültür ya da sözlü aktarımdan bahsedildiğinde standart bir biçimden söz edilemeyeceği ve her bir icranın emsalsiz olarak kabul edilmesi gerektiği görüşü belirginleşmektedir (Gök Akyıldız, 2020, s.245). Yine bir başka ifadeye göre, özellikle saz, ses hâkimiyeti hafıza gücü ve müzikalitesi farklı olan kişiler tarafından farklı bir şekilde yorumlanır. Bu icra şekli, bulunduğu bölgenin merkezinde ve civar köylerinde farklılık gösterir (Tosun, 2019, s.17). Bu sebeple her farklı icra kayda geçirildiğinde veya notaya alındığında bir “varyant” oluşturur.

Türkülerin varyantlaşmasının bir başka nedeni ise halk türkülerin önemli bir bölümün üreticisi durumundaki âşıklık geleneği ve âşıklar tarafından köy köy, şehir şehir ve yöre yöre dolaşmasıdır. Güven (2013, s.147) çalışmasında; âşıkların, halk içinde yaygınlaşmış, çok beğenilen bir türküyü işitip onu işleyerek yeni türkü varyantları meydana getirebildiklerini ve çok sık türkü derlemesi yapan, yeni türkü üretimine katkıda bulunan diğer türkü sevdalıları ve yetenekli icracıların da bazen kendi becerilerini kullanarak yeni türkü varyantları oluşturabildiklerini ifade etmiştir.

Bir yerde dinlediğimiz bir türkü her an bir başka yerde karşımıza çıkabilmektedir. Bu farklılığa neden olarak ise sosyal yaşam, coğrafi özellikler, eğitim ve kültür gösterilebilir. Bu farklılık türkünün yanlış veya eksik çalındığını değil, varyantlaştığını (çeşitlendiğini) göstermektedir. Çünkü türkülerin yayılmasına etki eden her unsur varyantlaşmasına da neden olur. Gezici âşıklar, icracı yorumu, dinleyici algısı, evlilik, tarihi etkenler (göç, işgal, sürgün vb.), eğitim, teknolojinin gelişmesiyle radyo, televizyon, cd, kaset vb. çeşitli nedenler türkülerini bir yerden bir yere taşıdığı gibi bulunduğu bölgede de varyantının oluşmasını sağlamıştır. Bu nedenlerle, Öznur (2011, s.292) çalışmasında aralarında yüzlerce hatta binlerce kilometre mesafe bulunan değişik bölgelerde aynı türküleri veya bir benzerlerine rastlamak mümkündür” ifadesini kullanmıştır.

2.5.2. Türkülerde Varyantlaşmanın Önemi

Türküler, Anadolu'nun önemli bir kültür hazinesidir. Özellikle sözlü aktarım geleneğinin en önemli parçasıdır. Bulunduğu yörenin kültürel değerlerini, dilden dile, kuşaktan kuşağa aktarır. Bu aktarım sırasında bir türkünün aynı yöre içinde ya da başka bir yörede ezgi/söz bakımından çok küçük veya bariz farklılıklarla bir varyantı karşımıza çıkabilir. Türküler birbirini tekrarlıyormuş gibi gözükse de iki türküde ayrı ayrı yaşadıkları bölgelerin kültürel değerlerini ve yaradılış öyküsünü kendi bünyelerinde barındırır. Her yeni varyantlaşma halk müziği için önemli bir kültür mirasıdır. Güven'in (2013, s.150) ifadesiyle "Her varyant, yeni bir yapıt olarak değerlendirilip kayda geçirilirse bundan Türk folkloru kazançlı çıkacaktır. Böylece folklor malzemeleri zenginleşecektir. Her varyant bünyesinde taşıdığı yerel küçük farklılıklarla kültür hazinesi içerisinde yeni bir renk oluşturacaktır."

Tosun'a göre, türkülerin varyantının oluşması aslında halk müziğinin en önemli özelliği ve zenginliği olmuşken, icracılar ve müzik severler arasında "Benim çaldığım şekli doğru", bu türkü, şu yörenin türküsüne çok benziyor" tartışmaları da görülmektedir. Bunun en büyük sebebinin halk müziğinin bu özelliğinin önemslenmemiş olduğu söylenilebilir (Tosun, 2019, s.2). Başka bir ifadeye göre, bilhassa bu zamana kadar Türk halk müziği eserleri konusunda yapılan çalışmalarda bu "varyant"tır diye önemslenmeyen her türkü, zaman içinde yok olup gidecektir. Esasen bugüne kadar, böyle düşünce tarzı ile değerlendirilen türküler fazlaca kan kaybetmiş; sayıları belki de milyonlara varan türküler, son icracılarıyla birlikte yok olup gitmiştir (Güven,2013, s.150).

Halk türküleri/ezgileri, bir yöreye/bölgeye ait olmaktan çok aynı kültürü yaşayanların eserleridir (Mirzaoglu, 2000, s.186). Bu sebeple, kültürün izlerini taşıyan türkülerin varyantlaşması gayet doğal bir süreç olmaktadır. Güven'in (2013, s.155) de ifade ettiği gibi "Türküler varyantlaşarak çoğalmakta, çoğaldıkça da hayat gücünü artırmaktadır. Türkülerin ezgisinin ve sözünün kısmen de olsa değişime uğrayarak çoğalması, türküler açısından çok önemli bir kazanımdır".

2.6. Türkülerin Sınıflandırılması

Türküler, bünyesinde birçok çeşitlilik barındırmaları sebebiyle birçok araştırmacı ve bilim insanı tarafından ezgilerine, konularına ve yapılarına göre üç başlık altında sınıflandırılmıştır (Köroğlu, 2000, s.208-209; Sever, 2003, s.79-94; Emnalar, 1998, s.183-184; Dizdaroğlu, 1969, s.105-106; Güzel & Torun, 2014, s.170).

2.6.1. Ezgi Yapılarına Göre Türküler

Türk halkının kültürünü, tarihi karakterini ortaya koyan, sözlü kültür aktarımının önemli temsilcilerinden biri olan türküler, Anadolu'da yüzyıllardan beri varlığını sürdürmekte ve sürdürmeye de devam etmektedir. Türkülerin en önemli özelliklerinden birisi de insan yaşamıyla ilgili konular olan savaş, ölüm, ayrılık, seveda, ekonomi, siyasi vb. hemen hemen her olayı bünyesinde barındırmasıdır. Yaşanan bu olaylar karşısında aşıklar, mahalli sanatçılar, türkü yakıcılar olayla ilgili duygularını türkü sözlerine ve ezgilerine yansıtmaktadır. Türkülerin ezgi ve ritim yapısı bir bütün olup bu bütünün diğer bir parçası da sözleridir. Bu parçaların birbiriyle uyum içinde olması da türkünün karakteristik yapısını ortaya koymasından önem arz etmektedir. Türkülerin ezgi ve ritim yapıları, yöreden yöreye farklılık gösterip, içinde bulunduğu yörenin karakteristik özelliklerine göre şekil alabilmektedir. Bu sebeple melodiye oluşturan dizi (gam), makam, hız/tempo, ölçü ve ritim yapısını oluşturan usuller, türkülerin yöresel olarak çeşitlik göstermesinde ve her yörenin kendine has özelliklerini içinde barındırmasında etkili olmuştur.

2.6.1.1. Dizi (Gam)

Dizi birçok araştırmacı ve bilim insanları tarafından çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır; Emnalar ve Özkan'ın ifadesiyle, herhangi bir notadan başlayarak, inici veya çıkıcı olarak, sekiz komşu notanın, hiç kopmadan sıralanmasına “gam” veya “dizi” denilmektedir. Bu sıralanma pesten tize doğru ise çıkıcı, tizden pese doğru ise inici gam adını alır (Emnalar, 1998, s.16; Özkan, 2014, s.39). İsmail Hakkı Özkan, aynı zamanda gam yerine bugün dizi adının kullanıldığını da parantez içinde belirtmektedir. Bir başka ifadeyle Özbek (1998, s.64) “Türk Halk Müziği El kitabı I Terimler Sözlüğü” kitabında; “Bir sekizli içindeki seslerin hiç kopmadan birbiri ardınca sıralanmasından oluşan bütün: do-re-mi-fa-sol-la-si-do seslerinden oluşan

dizinin “do dizisi” olduğunu belirtmektedir. Başka bir tanıma göre de Ergöz (2007, s.9) dizi de sıralanan seslerin müzik türlerine göre değişiklik göstererek, diziler, 1. Pentatonik, 2. Modlar, 3. Makam dizileri, 4. Caz müziği dizileri, 6. Atonal diziler şeklinde altı kümede toplanabileceğini belirtmektedir. Ve ayrıca farklı kaynaklarda da dizi yerine gam, mod, aşıt gibi isimlerin kullanıldığını da eklemiştir. Yine konuyla alakalı olarak; Emnalar (1998, s.16) ve Özkan (2014, s.39) dizinin her notasına derece denildiğini ve en pes sesin 1. derece kabul edilip, diğerlerinin sırayla 2. derece, 3. derece olarak isimlendirildiğini belirtmiştir.

2.6.1.2. Makam Kavramı

Geleneksel Türk müziğinin temel ögesi öncelikle makamsal oluşu ve önemli konularından birisinin de makam bilgisi olduğunu söylenebilir. Ergöz (2007, s.22) dörtlü ve beşli birleşmesiyle meydana gelen Türk müziği makam dizilerinin her birinin farklı bir işitsel etkisi mevcut olduğunu ve Türk müziğinin kendine özgü, çok renkli yapısında farklı duyguları yansıtan makamların yerinin büyük olduğunu vurgulamaktadır.

Özbek (1998, s.129) makamı şöyle açıklamaktadır; “belli köklerin oluşturduğu dizi içinde başlangıç, güçlü, geçici durak ve durak seslerinin önemini belirterek, bir kurala dayalı olarak yapılan gezinmeyle oluşan ezgi kalıbı”. Başka bir ifadeyle; Akdoğu (2003, s.12), dizide bir ya da birden fazla sesin/ perdenin güçlendirilmesiyle oluşturulan ezgi veya ezgiler demetinin belirli bir sesle bitirilmesiyle var olan işitsel etkinin makamı oluşturduğunu yani, makamın dizi, güçlü ve duraktan meydana geldiğini ifade etmektedir.

2.6.1.3 Hız / Tempo

Hız (Tempo), müziğin yorumlanmasında önemli bir unsur olup eserin yorumlanma hızı olarak ifade edilebilir. Duyumun önemli bir bileşeni olan tempo, eserin icrası yapılırken, eserle aktarılacak istenen ruh halini ve aynı zaman da bir müzik parçasının icra zorluğunu belirleme de önemli olmaktadır. Üretilen her eser, üretenin aktarmak istediği ruh haliyle belli bir tempoda şekillenir. Yani neşeli eserlerde daha yüksek tempo görülürken, ayrılık, ölüm vb. eserlerde temponun daha yavaş olduğu görülmektedir.

Özgür ve Aydoğan'ın (2006) ifadesiyle; “Hız aynı zamanda yapıtın karakterini de etkiler. Uygun hızda seslendirilmeyen yapıtlar anlamlarından çok şey yitirebilir. Bir ninninin yavaş yerine çabuk hızda ya da bir marşın orta yerine yavaş hızda seslendirilmesi yapıtın etkisini büyük ölçüde azaltır” (akt. Gök Akyıldız, 2016, s.20).

2.6.1.4 Ölçü

Ölçü hakkında birden fazla tanım yapılmaktadır. Akdoğu (1993, s.62) ölçüyü tanımlarken; lâhnin, zamanca birbirine müsavi uzunlukta birbirine bölündüğü parçalardan her birine “ölçü” denildiğini ifade etmiştir. Bir başka tanıma göre, bir müzik eserinde ölçü çizgileriyle ayrılmış bölümlerin her birine verilen isimdir. Ölçü çizgileri arasında kalan bölümlerin her biri birbirine eşittir (Ergöz, 2007, s.11). Emnalar (1998, s.110) ise, belirli düzümlerden oluşan ve düzümün özel kalıplar haline getirilmiş şekli olarak tanımlamıştır.

Özbek (1998, s. 192) usul tanımını yaparken, bazı kaynaklarda da usul yerine ölçü sözcüğünün kullanıldığını belirtmektedir. Özkan (2014, s.607), her müzik eserinin en başında anahtar ve donanımdan sonra üst üste yazılmış birtakım rakamların bulunduğunu ve buna da “usul rakamları” denildiğini ifade etmektedir. Emnalar (1998, s.110) bu rakamlardan üstteki usulün kaç zamanlı olduğunu, alttaki ise her zaman için alınan birimi gösterdiğini, ölçünün de usul rakamlarının gösterdiği kıymetin tümü olduğunu belirtmektedir.

2.6.1.5. Usul Kavramı

Müziğin iki önemli ana unsurundan biri ses diğeri ise ritimdir. Türk müziğinde ritim yerine usul kavramının kullanımı çoğunlukla yaygınlık göstermektedir. Özbek (1998, s.192) usulü tanımlarken; “bir ezginin vuruş ve süre bakımından eşit uzunluktaki bölümlerinden her biri” olarak belirtmekte ve bazı kaynaklarda “ölçü” olarak kullanıldığını ifade edip, ölçü ile usulün eş olarak kullanıldığını belirtmiştir.

Usulü oluşturan temel öge vuruş ve bu vuruşun çeşitli zamanlarda ve belli bir kuvvette vurulan zamanların belirli bir şekilde sıralanmasıyla gerçekleşmektedir. Bir başka ifadeyle,

“Vuruşların kuvvetleri birbirine eşit veya eşit olmayan, fakat mutlaka muhtelif kuvvetli, yarı kuvvetli ve zayıf zamanların belli bir şekilde sıralanmasıyla meydana gelen belli kalıplar

halindeki sayı veya vuruş gruplarına usul denir. Kuvvetli ve zayıf vuruşların ve zamanların değişik şekilde sıralanması ve bu vuruşların kıymetlerinin değişmesi usuller arasında farklılaşmayı meydana getirmiştir” (Özkan, 2014, s. 606).

Muzaffer Sarısözen Türk halk müziği usullerini, 1. “Ana usuller” ve “üçerli şekilleri”, 2. “Birleşik usuller”, 3. “Karma usuller” olarak üç gruba ayırarak tasnif etmiştir. Tasnif etmiş olduğu halk müziği usulleri kısaca şöyledir:

“Ana usuller” 2, 3, 4 vuruşlu usullerle, bunların üçerli şekillerinden,

“Birleşik usuller” 5, 6, 7, 8 ve 9 vuruşlular ve onların farklı şekillerinden oluşmuştur.

“Karma usuller” ise 10, 11, 12, 15, 16, 18, 20, ve 21 vuruşlular olarak sınıflandırılmıştır (akt, Büyükyıldız, 2015, s.191).

2.6.1.5.1 Ana Usuller

Ana usuller iki, üç ve dört vuruşlarla, bunların üçerli şekillerinde oluşmaktadır. Yani 2/4, 3/4., 4/4'lük ve bunların üçerli şekilleri 6/8, 9/8 ve 12/8'lik olan ölçülerdir. İkili usuller hemen hemen yurdun her bölgesinde rastlanmakta ve bu usullerin önemli bir bölümünü oyun havalarının oluşturduğu bilinmektedir.

Buna örnek olarak “Sivas’ta “Şıkırdım Havası”, Tokat dolaylarında ikili enstrümantal birçok oyun havası bulunmaktadır. Bunların genel olarak adı da “Sağma ya da “Zahma” dır. Yine Trabzon, Ordu ve Giresun civarında “Metelik, Kolbastı, Burdur ve Isparta’da az rastlanansa da ikili oyun havalarına “İnce Hava” denilmektedir (Yılmaz, 1996, s.92).

Üç vuruşlu ana usuller de ise bu ana usulün “her vuruşunun üç zamana bölünmesi şeklindeki dokuzlulara çoğunlukla Doğu Anadolu’da rastlanmaktadır” (Emnalar, 1998, s.120-123). “Ancak bunların Zeybek ve Karşılamadaki birleşik dokuzlularla ilgisi yoktur” (Büyükyıldız, 2015, s.192). Yılmaz’ın da (1996, s.94) ifade ettiği gibi, aslında üç vuruşlu ana usullere memleketin her tarafında rastlanmakta ama bunların çoğunlukla bulunduğu bölgenin “Güney Doğu, Kuzey Doğu Anadolu” olduğu belirtmektedir.

Dörtlü ana usuller de Türk halk müziğinin önemli bir bileşeni olup, Anadolu'nun her yerinde görülmekte, kuzeyinden güneyine, doğusundan batısına kadar yayılmış ve Türk halk müziği açısından geniş bir yer tutmaktadır. Bu usul şekliyle alakalı olarak, Büyükyıldız (2015, s.192), “dörtlü ana usullerin, her vuruşunun üç zaman bölünmesiyle on ikili usullerin ortaya çıktığını ifade etmiştir”. Emnalar’ da (1998, s.123), on ikili usullerin Güney ve Kuzey Doğu’da daha çok görüldüğünü ve ayrıca ağırlama kısmı, dört vuruşlu ana usullerle giden halayların, hoplatma kısımlarında on ikiliye geçildiğini de belirtmektedir.

2.6.1.5.2. Birleşik Usuller

Birleşik usuller, ana usullerin belli kurallar gereğince bir araya gelmesiyle oluşmaktadır (Büyükyıldız, 2015, s.193). Yani buna iki veya daha fazla ana usulün bir araya gelmesiyle oluştuğu denilebilir. Birleşik usullerin beş şekilde sınıflandırıldığı bilinmektedir. Bunlar, beş, altı, yedi, sekiz ve dokuz vuruşlular olarak çeşitlilik göstermektedir.

Beş vuruşlu usuller, (3+2) ve (2+3), altı vuruşlular usuller, (4+2) ve (3+3), yedi vuruşlu usuller (3+2+2), (2+3+2) ve (2+2+3), sekiz vuruşlu usuller, 2+3+3+, (3+2+2) ve (3+3+2), dokuz vuruşlu usuller de (3+2+2+2), (2+3+2+2), (2+2+3+2) ve (2+2+2+3) şeklinde görülmektedir (Emnalar, 1998, s.124-134). Birleşik usulleri, Ay (1999, s.98), Ellik, Sinsin, Üç Ayak (Elâzığ), Urfa Saz Havası, Diyarbakır Oyun Havası, Atabarı, Avreş, Çorum Halayı, Çiçekler İçinde Menevşe Baştır, Koçeri Barı vb. olarak örneklendirmiş ve bu usulun ülkemizdeki yaygınlığına da değinmiştir.

2.6.1.5.3. Karma Usuller

Ana usuller ile birleşik usullerin bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Yılmaz’da (1996, s. 101) karma usulleri, “ritimleri ayrı olan beş vuruşlu iki birleşik usulün bir araya gelmesinden çıkan onluklar” olarak tanımlamaktadır. Bugüne kadar sekiz çeşit karma usul tespit edilmiştir ve bazı araştırmacılar da çalışmalarında, bu usulleri sekiz kategoride şekilde incelemiştir. Bunlar araştırmacılardan bazıları; Emnalar (1998, s.139-156), Yılmaz (1996, s. 101-104), Büyükyıldız (2015, s.194-197), Ay (1999, s.103-108) dır.

Karma usuller, on vuruşlu, (2+3+2+3), (3+2+2+3) ve (2+3+3+2), on bir vuruşlu, (7+4), (5+6), on iki vuruşlu (5+7), on beş vuruşlu (8+7), (7+8), onalı, on sekiz, yirmi, yirmi bir vuruşlu olarak çeşitlenmiş ve usul içerisinde de üçlüler zaman zaman türkünden türküye yer değiştirmektedir. Karma usuller ülke genelinde çok yaygınlık göstermese de doğu illerindeki türkülerde ve oyun havalarında, özellikle karma onlu usuller ve on birli olanlar, Gaziantep, Sivas, Kars, Elâzığ, Bingöl ve Erzurum gibi illerde görülmektedir.

2.6.2. Konuları Bakımından Türküler

Türküler, toplumun günlük hayattaki yaşadığı sevinç, aşk-sevda, özlem, ayrılık, savaş, ölüm vb. konuları işleyerek, yani insanların bütün bu olaylar karşısındaki duygu ve düşüncelerini tam anlamıyla konu alarak çeşitli şekillerde kendi bünyesinde barındırmaktadır. Türküler, üzerinde durulan konuları bakımından oldukça çeşitlilik arz ettiği için birçok araştırmacı ve bilim insanı tarafından da çeşitli tasnifleri yapılmıştır.

Araştırmacılar, türkülerini tanımlarken konuları ve söylendikleri yerlere ilişkin olarak aşağıdaki sınıflamalara yer vermişlerdir. Bunlardan bazıları;

Boratav (2016, s.172) çalışmasında;

- Lirik Türküler: Ninniler, aşk-sevda türküler, gurbet-hasret türküler, askerlik türküler, hapishane türküler, ağıtlar, çeşitli konular üzerine türküler.
- Taşlama, yergi, güldürü türküler.
- Anlatı Türküler: Efsane konulu türküler, bölgelere veya bireylere özgü konuları olan türküler, tarih konuları olan türküler.
- İş Türküler.
- Tören Türküler: Bayram türküler, düğün türküler, dinlik ve mezhepli törenlere değin türküler, ağıt törenlerinde söylenen türküler.
- Oyun ve dans türküler: Çocuk oyunlarında söylenenler, büyüklerin oyunlarında söylenenler.

Yakıcı (2007, s.211-239) çalışmasında;

- Aşk/Sevda Konulu Türküler.

- Gurbet/Ayrılık/Hasret Konulu Türküler.
- Beşik/Bebek/ Çocuk Türküleri/Ninniler.
- Ölüm Türküleri/Ağıtlar.
- Tören Türküleri: Düğün, kına, gelin alma/karşılama/kutlama, güvey, bayram türküleri.
- Asker/Askerlik Türküleri.
- Hapishane Türküleri.
- Olay Türküleri: Tarihi olayları anlatan (savaş, yiğitlik/kahramanlık, eşkıya), sosyal olayları anlatan (toplum ve aile içi, göç, hastalık) türküler.
- Doğal Çevreyle İlgili Türküler: Doğayı konu alan, bitki ve çiçekleri konu alan, hayvanları konu alan türküler.
- Beslenme ve Yiyecekleri Konu Alan Türkü.
- İş ve Meslek Hayatıyla İlgili Türküler.
- Övgü Türküleri.
- Yergi/Alay/Eleştiri Türküleri.
- Şikâyet Türküleri.
- Eğitici/Öğretici Türküler.
- Arzu/İstek Türküleri.
- Dini/Tasavvufi Nitelikli Türküler.
- Oyun Türküleri: Çocuk, kadın, erkek oyunlarındaki türküler.

Yardımcı (2002, s.91-101) çalışmasında;

- Lirik Türküler: Aşk ve sevdâ türküleri, gurbet türküleri, ağıtlar, ninniler,
- Satirik Türküler: Mizahi türküler, taşlamalar
- Olay Türküleri: Tarihi türküler, eşkıya türküleri, hapishane türküleri.
- Tören ve Mevsim Türküleri: Düğün ve kına türküleri, tarikat türküleri.
- İş ve Meslek Türküleri: Esnaf türküleri.
- Pastoral Türküler: Doğa türküleri.
- Didaktik Türküler.
- Oyun Türküleri.

Dizdaroğlu (1969, s.107) çalışmasında;

- Ninniler ve Çocuk Türküleri.
- Doğa Üzerine Türküler.
- Aşk Türküleri.
- Kahramanlık Türküleri.
- Askerlik Türküleri.
- Tören Türküleri.
- İş Türküleri.
- Eşkuya Türküleri.
- Acıklı Olaylarla İlgili Türküler. Güldürücü Türküler.
- Karşılıklı (Diyaloglu) Türküler.
- Oyun Türküleri.
- Ölüm Türküleri.

Yukarıda da görüldüğü gibi türkülerin konularına göre birden fazla araştırmacı tarafından tasnifini yapılmış fakat, bu tasnifler birbiri arasında benzerlik ve farklılıklar oluşturarak, oldukça çeşitlilik göstermektedir. Çeşitlilik gösterirken de görüldüğü gibi insan yaşantısıyla ahlaklı bu konuların, bir sınırı olmadığı ve sınıflandırarak tek bir kalıba sokmanın da oldukça güç olacağı anlaşılmaktadır. Kurt' (2016, s.163) göre türküler sınıflandırmadaki bu zorluk, türkülerin serbest biçiminden ve anlatım özgürlüğünden kaynaklı olmasıdır. Yani bir türkünün her bir dördlüğü farklı konular içerebilir. Örneğin üç tane dördükle kurulu bir türkünün 1. dördlüğünde gurbet, 2. dördlüğünde aşk, 3. dördlüğünde ise ölüm konusu işlenmiş olabilmektedir. Konuyla alakalı olarak Dizdaroğlu; (1969, s.104)" Batıda ve bizde, halk şarkılarının konu bakımından sınıflamaları denenmiştir. Fakat bu sınıflamalar göreceli olup, türkülerin sınırını tümüyle kapsamamaktadır" ifadesini kullanmıştır.

Türküler üzerine birçok araştırmacı tarafından yapılan bu tasnifler göreceli olsa da hemen hemen hepsi benzer şekilde sınıflandırılmıştır. Türküler, konuları bakımından sınıflandırılırken de Özbek'in (1994) ve Yardımcı'nın (2002, s.91-101) çalışmasında yer verdiği; lirik, satirik, olay, pastoral, tören ve mevsim, iş ve meslek, didaktik ve oyun türkülerini olarak sınıflandırılmıştır.

Lirik Türküler: Lirik sözcüğü, Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlükte, çok etkili, coşkulu, genellikle olarak kişiye has duyguları dile getiren edebiyat şeklinde

tanımlanmaktadır. Özbek (1994) ise lirik türküleri; gurbet türküleri, (ayrılık, asker, mahpushane türküleri) aşk, sevda türküleri, ninniler ve ağıtlar (ölüm, tabii afetler üzerine) olarak tasnif etmiştir. Büyükyıldız da (2016, s.184) lirik türküleri şu şekilde tanımlamıştır; “özlem, acı, gurbet ve sıra hasreti, ayrılık, kavuşma, aşk sevgisi gibi insana özgü duyguları anlatır ve bunlar halkın saf sevgi ve duygularını yansıtan içli, yani lirik türkülerdir”.

Satirik Türküler: Satirik sözcüğü, Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlükte, yergi ile ilgili, yergi niteliğinde olan anlamında kullanılmaktadır. Başka bir ifadeye göre; Yardımcı (2002, s.94) “mizahın ve yerginin ön plana çıktığı türkülerdir”. Kişiyi veya toplumu kınayan, yeren türküler bu gruptadır. Taşlamalar, ilenmeler ve güldürücü türküler (mizahi türküler) olarak ikiye ayrılmaktadır (Akgül, 1998, s.10; Özbek, 1994, s.85). Sever’e (2003, s.97) göre, bu türküler birini, herhangi bir durumu veya kurumu eleştirme, alaya alma hisleriyle söylenmiş olup bazılarında sert bir üslup kullanılırken bazılarında ise mizahtan yararlanılır ve durum ve kişiler gülünç ve abartılı şekilde anlatılmaktadır.

Olay Türküleri: Çeşitli olaylar sonrası yakılmış ve ortaya çıkmış türkülerdir. “Türk insanı, insan, toplum ya da ülkesinin yaşadığı savaş, kahramanlık, eşkıyalık vb. tarihi ve toplumsal olayları ve aile içi olaylarla göç, hastalık, deprem, sel felaketi vb. sosyal olaylarda yaşadıklarını türkülerle kalıcı kılmıştır” (Yakıcı, 2007, s.222). Özbek, (1994, s.85) olay türkülerini tarihi türküler (destanlar, kahramanlık ve serhat türküleri) ve eşkıya türküleri (derebeyi, cinayet türküleri) olarak iki bölümde incelemektedir.

Pastoral Türküler: Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlükte, kır yaşantısını ve özellikle çobanların aşk ve yaşayışlarını anlatan edebiyat türü olarak tanımlanmaktadır. Edebiyat türü olarak tanımlanan bu tür, doğrudan doğruya doğa unsurlarını (dağ, nehir, ırmak, ova, yayla vb.) ve köy yaşantısını bu türkülerde ele almaktadır. Yakıcı (2007, s.227), pastoral türü olarak sınıflandırılan bu türe örnek olarak; dağlar, göller, ırmaklar, yaylalar gibi doğa ve geyikler, kuşlar, çiçekler gibi doğanın önemli parçalarını konu alan türküler olarak tanımlamaktadır.

Tören ve Mevsim Türküleri: Yardımcı (2002, s.97) tören ve mevsim türkülerini; toplu yapılan eğlence ve törenlerin hepsinde oyun ve türkülerin önemli bir yere sahip olduğunu ve her yörenin kendine özgü tarikat, düğün, eğlence vb. yapılan eğlencelerinde de kendine has türkülerinin olduğunu ifade etmektedir. Yakıcı’ya

(2007, s.216) göre; “Türk insanının sosyal ve kültürel hayatında mitolojik dönemlerden günümüze çok sayıda tören yer almaktadır. Törenlerin vazgeçilmezlerinden biri ise türkülerdir. Türküler, hem törene katılanları coşturmak, eğlendirmek amacıyla, hem de töreni güzellikleriyle ve içinde yaşananlarla dile getirmek için yakılmaktadır”.

İş ve Meslek Türküleri: Toplu şekilde yapılan işlerde türkü söyleme geleneği vardır. Türküler çoğunlukla kadın topluluklarında (bulgur çekme, dibek döğmece, ekin biçme, fındık toplama vb.) görülür (Altun, 2013, s.6). Bu türkü sınıfı toplu olarak evde, tarlada, bağda, bahçede, harmanda, vb. yerlerde söylenen türküler olup yapılan işin gerektirdiği hareketlerle sözlerin ve ezginin uyumu bir şekilde söylenmesi söz konusudur (Sever, 2003, s.99). Benzer bir ifadeyle Büyükyıldız (2016, s.185) ise şu şekilde tanımlamıştır; bağ-bahçe sürerken, ekin ekip-biçerken, harman zamanı, ev eşyaları; halı, kilim dokurken daha pek çok iş esnasında söylenen türkülerdir. Bunların bir kısmında iş ile türkünün ritmi eş zamanlı olup, işin ritmine uyarak türkü söylemek işi kolaylaştırmakta ve vaktin güzel geçmesine yardımcı olmaktadır. Yakıcı (2007, s.231) iş ve meslek türkülerini, örnek olarak meslek isimleri vererek şu şekilde tanımlamıştır; Türk toplumunda geçmişten günümüze önemli yeri olan iş ve mesleklerin başında, terzi, değirmenci, berber, hamamcı, keçeci, arabacı, balıkçı, oduncu, kahveci, demirci, kalaycı, gemici, doktor vb. üzerine yakılan türküler bu grupta değerlendirilebileceğini ifade etmiştir.

Didaktik Türküler: Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlükte; öğretim yöntemlerini ele alan bilgi, öğretim bilgisi olarak tanımlanmaktadır. Türkülerle alakalı olarak Akgül (1998, s.11) ise “dinleyene bir şeyler öğreten, ders veren türküler olarak tanımlamaktadır. Sever’in (2003, s.50) ifadesiyle; halk şiirinde şairlerin din, ahlak, toplumsal yaşam konularında insanlara yol gösterici, öğretici, uyarıcı tarzda söyledikleri didaktik şiirler olup ahlaki değerler açısından toplumun uyarılmasında dikkate değer şiirler olarak tanımlanmaktadır.

Oyun Türküleri: Ay (1999, s.167) “Halk oyunlarını ve halk türkülerini veya genelde folklor malzemelerini belli bir bölgeye bağlamak doğru yoldur”. Sever (2003, s.100) oyun türkülerini, oynanan oyunun ya da yapılan dansın gerektirdiği hareketlere uyumlu olarak söylenen türküler olarak tanımlamıştır. Ayrıca bu türküler ülkemizde yöreden yöreye bar, horon, zeybek vb. isimlerle oynanan oyunlarla ve oynandığı çevre

ile şekillenmektedir. Bütün türkülerde olduğu üzere oyunlar da bir olay üzerine, doğal çevre ve özellikle coğrafi şartların etkisiyle şekillenerek meydana getirilmiş ve her figürün de bir anlamı olmuştur. Bazı oyun türleri de örneğin: semahlarda olduğu gibi bazı törenlerin icra sırasında söylenir ve oyunun çeşidine göre ya karşılıklı ya da toplu icrası yapılmaktadır (Yardımcı, 2002, s.101). Aynı zamanda bu türkülerin icrası da sözlü veya sözsüz olabilmektedir (Sever, 2003, s.100).

2.6.3. Yapılarına Göre Türküler

Anonim halk edebiyatının önemli bir parçası olan türküler, çoğunlukla hece ölçüsüyle yazılmış olup yapıları bakımından da iki bölümden oluşmaktadır. Asıl sözlerin bulunduğu birinci bölüme bent, asıl sözlerden sonra gelen sözlerin tekrarlandığı ikinci bölüme de kavuştak, nakarat ya da bir diğer bir adıyla bağlantı bölümü denilmektedir.

Özbek (1994, s.69) türkülerin yapısına değinirken, şekil yapısı ne olursa olsun türküyü belirleyen şeyin, öncelikle ezgisinin olduğu, bu nedenle müzik cümlesinin bazı türkülerde şekli zorladığını belirtmiştir. Yani “aman aman”, “aslanım”, “of” vb. sözlerin, şiirin şeklini değiştirmekte ve bunun yanında, Özbek (1998, s.189), türkülerin kanat sayısı, her kanatta ve bağlantıdaki dize sayısı ve her dizenin hece ölçüsü türküden türküye değişmekte olup, Dizdaroğlu (1969, s.107), türküler hece ölçüsünün her kalıbı ile söylenmektedir.

Türküler koşma ve manilerden oluşabilmekte olup Emnalar (1998, s.181-182) mâninin, anonim halk şiirinin en yaygın tür olduğunu ve yedi heceli ve dört dizeli tek kıtalardan meydana geldiğini ifade etmektedir. Ayrıca mâninin en belirgin özelliğinin tek kıtadan oluşarak ve uyak düzeninin diğer türlere uymayıp, anlam bakımından bir bütün içerisinde olduğunu belirtmektedir. Halk edebiyatının önemli nazım türlerinden “koşma” halk içerisinde tercih edilen ve sevilen bir nazım türü olmaktadır.

Özbek’e (1998, s.121-122) göre;

8 ya da 11 heceli, dört dizeli bentlerden oluşan halk şiiri olup, ilk dördlüğün ikinci ve dördüncü dizeleri uyaklıdır. Birinci ve üçüncü dizeler kendi aralarında uyaklı olabildiği gibi ikinci ve sonraki dördlüklerde ise ilk üç dize kendi aralarında, son dize ilk dördlüğün son dizesiyle uyaklıdır. Koşmalar konularını sosyal, siyasi, felsefi ve günlük olaylardan almaktadır. Aşk üzerine söylenmiş, duygusal koşmalarda olup işledikleri konulara göre “güzelleme, kocalama, taşlama vb. türlere ayrılmaktadır. Halk ağzında koşma yerine çoğunlukla “türkü”, “mâni”, “koşuk”, “deme”, “yır” sözcükleri kullanılmaktadır.

Türkülerin yapılarıyla alakala birçok araştırmacı ve bilim insanları çeşitli tasnifler yapmış ve bu yapılan tasnifler de çeşitlilik arz etmektedir. Bunlardan bazı isimler ise: Özbek (1994, s.69-78), Dizdaroğlu (1969, s.107-121), Sever (2003, s.79-92), Boratav (2016, s.178-191), Yakıcı (2007, s.184-209), Emnalar (1998, s.184-187) dır.

Özbek (1994, s.69-78) türkülerde bentlerin iki, üç ve dört mısralı olduğunu belirterek, şekil yapısına göre tasnifini şöyle yapmıştır:

1. Bentleri mâni dörtlüklerinden meydana gelen türküler
2. Bentleri iki mısralı, bağlantıları olmayan türküler
 - a. Bentleri iki, bağlantıları bir mısralı türküler
 - b. Bentleri de bağlantıları da iki mısralı türküler
 - c. Bentleri iki, bağlantıları üç mısralı olan türküler
 - d. Bentleri iki, bağlantıları dört mısralı olan türküler
 - e. Bentleri iki, bağlantıları beş mısralı olan türküler
 - f. Bentleri iki, bağlantıları altı mısralı olan türküler
3. Bentleri üç mısralı türküler
 - a. Bentleri üç mısralı, bağlantısı olmayan türküler
 - b. Bentleri üç, bağlantıları bir mısralı türküler
 - c. Bentleri üç, bağlantıları iki mısralı türküler
 - d. Bentleri de bağlantıları da üç mısralı türküler
 - e. Bentleri de bağlantıları da dört mısralı türküler
 - f. Bentleri de bağlantıları da beş mısralı türküler”
4. Bentleri dört mısralı türküler
 - a. Kafiye örgüsü a b a b, c c c d, vb. olanlar
 - b. Kafiye örgüsü x a x a, b b b a, vb. olanlar
 - c. Kafiye örgüsü a a a b, c c c b, vb. olanlar
 - d. Kafiye örgüsü a a a x, b b b x, vb. olanlar
 - e. Kafiye örgüsü a a b a, c c d c, vb. olanlar
 - f. Bentleri dört, bağlantıları bir mısralı türküler
 - g. Bentleri dört, bağlantıları iki mısralı türküler
 - h. Betleri dört, bağlantıları üç mısralı türküler
 - i. Bentleri ve bağlantıları dört mısralı türküler

- j. Bentleri dört, bağlantısı beş mısralı türküler
- 5. Bağlantıları her mısradan sonra tekrar edilen türküler
- 6. Bağlantısı başta olan türküler
- 7. Her bentten sonra değişik kalıpta iki ayrı bağlantısı olan türküler.

Dizdaroğlu 'da türkülerin yapısının çok çeşitli olduğunu ve halk şiiri türlerinden her birinin türkü olabileceğini belirtmiştir. Yapılan tasniflerle alakalı, biçim değişikliklerinin tümünü değil, en yaygın olan olarak belirttiği, şu tasnifi yapmaktadır:

- a) Mâni kıtalarından kurulu türküler
- b) Dörtlüklerle kurulu, dördüncü dizeleri kavuştak olan türküler
- c) Dörtlüklerle kurulu türküler
- d) Bentleri dörtlük, kavuştağı tek dize olan türküler
- e) Bentleri dörtlük, kavuştağı iki dize olan türküler
- f) Bentleri dörtlük, kavuştağı üçlük olan türküler
- g) Bentleri de kavuştakları da dörtlük olan türküler
- h) Bentleri dörtlük, kavuştağı beşlik olan türküler
- i) Üçlüklerden kurulu türküler
- j) Bentleri üçlük, kavuştağı tek dizeli olan türküler
- k) Bentleri üçlük, kavuştakları iki dizeli olan türküler
- l) Bentleri de kavuştakları da üçlüklerle kurulu türküler
- m) Bentleri üçlük, kavuştakları dörtlük olan türküler
- n) İki dizeli türküler
- o) Bentleri iki, kavuştakları bir dizeli türküler
- p) Bentleri de kavuştakları da iki dizeli türküler
- q) Bentleri iki, kavuştakları altı dizeli türküler (Dizdaroğlu, 1969, s.107).

2.7. İlgili Yayınlar ve Araştırmalar

Ekmen (2018), “Erzincan ve Sivas’ta Oynanan Düz Oyun Müziğinin Varyantlarının Tespiti” adlı yüksek lisans tezinde, Erzincan ve Sivas yöresinde oynanan “Düz Oyun” adlı halk oyununu ele alarak, bu oyunun icrasında farklı ezgiler kullanıldığını gözlemlemiştir. Gözlemlediği bu ezgilerin daha önce derlenip nota

alınmadığını tespit etmiş ve çalışmasının veri toplama kısmında mahalli sanatçılardan derlenen on bir ezgiyi notaya almıştır. Çalışmasının verilerini, TRT repertuvarına kayıtlı üç, kayıtlı olmayan bir ve notaya almış olduğu on bir eser ile oluşturmuştur. Sonrasında ise bu oyunların ezgilerini karşılaştırmış ve karakteristik yapılarını ortaya koymuştur.

Tosun (2019), “Konya Yerel Müzik Geleneğinde Varyant Olgusu” adlı yüksek lisans tezinde, Konya yöresine ait TRT repertuvarına kayıtlı dört, kayıtlı olmayan bir türkünün varyantlarını tespit edip, müzikal açıdan farklılıklarını inceleyerek yörenin ve türkülerini icra eden toplumun müzikal zenginliğini ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışmada, yörenin müzik geleneği hakkında bilgiler verilmiş ve türkü varyantlarının icrasını yapan üç icracı ile görüşmeler yapıldıktan sonra türkü varyantlarını TRT repertuvarına kayıtlı türkülerle karşılaştırarak, müzikal farklılıklarını ortaya koymuştur.

Gök Akyıldız (2020), “Bir Türkünün Doğuş Hikâyesi” adlı çalışmasında yörede icra edilen ve gerçek bir olay sonucunda yakılan “Ay Deresi” türküsünü derlemiş ve türkünün diğer varyantları olarak değerlendirdiği “Devrent Deresini Duman Bürüdü” ve “Devrent Deresi” türküleriyle birlikte hikâye, söz ve ezgi analizi yaparak benzerlik ve farklılıkları yönünde inceleme yapmıştır.

Gün Duru (2015), “Türk Halk Müziği Ezgilerinde Varyantlar: Isparta – Burdur Örneği” adlı çalışmasında TRT repertuvarına kayıtlı Isparta yöresine ait beş, Burdur yörelerine ait üç türkünün ezgisel, sözel ve ritmik yapısını karşılaştırmış ve türkülerdeki değişimler, benzerlik ve farklılıkları ortaya koymuştur.

Güven (2013), “Türkülerin Varyantlaşması” adlı çalışmasında, türkülerde varyantlaşma, türkü sözlerinde varyantlaşma, türkü ezgilerinde varyantlaşma, türkü usullerinde varyantlaşma ve türkülerin varyantlaşma nedenlerine değinerek, TRT repertuvarında bulunan türkülerden bazılarının isimlerini varyant örnekleri olarak sunmuştur.

Altınay (2013), “Türkiye ve Kuzey Doğu Bulgaristan Deliorman Türkülerinin Kına Havaalarında Bir Varyant Üzerine İnceleme: Ak Bakırlar Susuz Kaldı” adlı çalışmasında, Anadolu ve Kuzey Doğu Bulgaristan Deliorman türkülerinde düğün ve kına havası olarak bilinen “Ak Bakırlar Susuz Kaldı” türküsünün varyantlarını derleyerek ezgi ve söz yapısı bakımından incelemiştir.

Akdeniz (2011), “Ormancı Türküsünün Makedonya ve Türkiye Türklerindeki Varyant ve Versiyonları” adlı çalışmasında “Ormancı” türküsünün Makedonya Türklerinden Türkiye Türklerine taşınmış olabileceği izleniminde olup türkülerin hikâyelerinin ve sözlerinin birbiriyle olan benzerlik ve farklılıklarını ortaya koymuştur.

Coşkun Elçi (2011), “Sözel ve Müzikal Varyantlaşma: Manilerin Türkü İçindeki Dönüşümleri” adlı çalışmasında, sözlü gelenek, geleneksel müziğin aktarımı, varyant oluşumu konularına değinerek, THM repertuvarına kayıtlı değişik yörelere ait 17 adet mâni türkülerden örnekler sunmuştur. Bu türkülerin öncelikle söz yapısı ve içeriği hakkında sonrasında ise müzikal olarak ölçü, ses genişliği ve aldığı değiştirici işaretler hakkında incelemeler yapmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, veri toplama araçları, toplanan verilerin çözümlenmesinde kullanılan yöntem ve teknikler yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli ve Örneklem

TRT repertuarına kayıtlı birbirinin varyantı olduğu düşünülen 100 türkünün ezgi/söz yapısı bakımından benzerlik ve farklılıklarının ortaya konması amaçlanan bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi modeli kullanılmıştır. Geçmişten günümüze ulaşan veya güncel oluşturulan dokümanlar, sosyal bilimler alanında araştırma yapan kişiler için zengin veriler sağlamaktadırlar (MacDonald ve Tipton, 1993, s.194). Araştırmacılar geçmiş ile şimdiki durum arasındaki farklılıkları incelemek ve bir bağlantı kurabilmek adına veri koleksiyonlarını araştırmalarına dahil edebilir. Bu şekilde mevcut veri kaynakları verimli bir şekilde kullanılmış olur. Sosyal değişim ve dinamikleri araştıran araştırmacıların var olan verileri derleyerek araştırmanın amacı doğrultusunda tekrar analiz etmesi zamanla değişen durumların karşılaştırılması açısından önemli görülmektedir (Van Deth, 2003, s.293). Dokümanlara dayalı veri kaynakları, sosyal bilimler alanı araştırmaları için çeşitli şekillerde kullanılabilir. Bazı araştırmalarda dokümanlar tümüyle araştırmanın verilerini oluşturmaktadır. Bu tür veriler kendi başına araştırmanın odağı olmaktadır. Çeşitli sosyal araştırmacılar dokümanların yalnızca yazılı belgelerden değil sesli ve görsel malzemelerden de oluştuğunu belirtmektedirler (Punch, 2005, s.180-181). Bu çalışmada da TRT repertuarına kayıtlı türkülerin yazılı materyalleri ve türkülere ait icra videoları çalışmanın temel veri kaynağı olarak kullanıldığından çalışma doküman incelemesi modeli ile yürütülmüştür.

Amaçlı örnekleme yöntemi araştırmanın amacına uygun olacak biçimde, veri açısından en zengin olan durumların belirlenmesi ve araştırmaya dahil edilmesidir (Patton, 2018). Amaçlı rastgele örnekleme yöntemi ise rastgele belirlenen durumlar arasından hem araştırmanın amacına uygun olarak analiz sonucunda en verimli bilginin elde edilebileceği seçeneklerin belirlenmesi hem de araştırmanın inanırılık maddesinin sağlanabilmesi için kullanılan bir yöntemdir (Flick, 2007). Amaçlı

örnekleme yönteminin kullanılmasında temel amaç, seçilmiş olan örneklem grubunun seçilme nedenlerine dair şüphelerin giderilmesidir (Creswell, 2014). Bu araştırma kapsamında ise veri kaynağı olan TRT Müzik Dairesi Türk Halk Müziği Repertuarı Nota Arşivi ve THM devlet sanatçılarının video-ses kayıtları, yöre halk sanatçıları tarafından söylenerek kayda alınmış plak, kaset, video gibi materyaller taranmış ve yine devlet sanatçıları, mahalli sanatçılar ve akademisyenlerin canlı icralarından TRT THM nota arşivine kayıtlı olan türküler rastgele seçilerek incelenmiştir. İncelenen türküler içerisinde çalışmanın amacına hizmet etmek üzere araştırmacı ve uzman görüşlerine göre birbirinin varyantı olduğu düşünülen türküler araştırmanın örneklem grubuna dahil edilmiştir.

3.2. Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri doküman taraması yöntemiyle elde edilmiştir. Dokümanlar çalışmada gözlem ve görüşme verilerini destekleyen materyaller olmakla birlikte kendi başlarına da araştırmanın temel verisi olabilirler (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s.197). Veri kaynağı olarak dokümanlar bireysel veya toplumsal yazılı kayıtlar, görsel dokümanlar, popüler kültüre ait dokümanlar ve sanat eserlerinden oluşabilmektedir (Merriam, 2018). Bu çalışmada, TRT Müzik Dairesi Türk Halk Müziği Repertuarı Nota Arşivi ve THM devlet sanatçılarının video-ses kayıtları, yöre halk sanatçıları tarafından söylenerek kayda alınmış plak, kaset, video gibi materyaller taranmış ve yine devlet sanatçıları, mahalli sanatçılar ve akademisyenlerin canlı icraları dinlenmiştir. Taranan materyallerle ve canlı icralardan elde edilen verilerin, TRT THM nota arşivine kayıtlı olan türküler olması ve her türkünün bir varyantının olması koşuluyla, çalışmanın amacı doğrultusunda oluşturulan, 3 alt başlığa hizmet edecek şekilde uzman görüşü ile belirlenen ezgisi ve sözleri benzer 34, ezgisi farklı sözleri benzer 34 ve ezgisi benzer sözleri farklı 32 türkü olmak üzere toplam 100 türkü, araştırmanın verilerini oluşturmaktadır.

3.3 Verilerin Analizi

Bu çalışmada kullanılan türküler TRT repertuarına ait yazılı sanat eserlerinden oluşan kaynaklardır. Çalışma kapsamında belirlenen 100 türkünün ezgi, ritim ve şiir yapıları analiz edilerek türkülerin notaları incelenip ezgi/söz yapısı olarak benzer ve

farklı kısımları karşılaştırmıştır. Öncelikle bu 100 türkü, 3 kategoriye ayrılmış ve bunlardan birincisi olan ezgisi benzer ve sözleri benzer 34 türkü ikişerli karşılaştırmalarla 17 grup, ezgisi farklı sözleri benzer 34 türkü yine aynı şekilde 17 grup ve ezgisi benzer sözleri farklı 32 türkü 16 grupta toplanmıştır. İkişerli olarak 50 grupta toplanan bu türküler karşılaştırılırken, her grupta 3 tablo ve 2 materyal olmak üzere toplam 150 tablo ve 100 materyalden meydana gelmektedir.

Karşılaştırmalar yapılırken de öncelikle türkülerin varyantlaşma sürecinde, türkülerin bir yöreden başka bir yöreye taşınırken ya da yöre içindeki ezgi ve söz yapısında meydana gelen değişimlerden dolayı taşınmış mı yoksa aynı yöre içinde mi kalmış, kaynak kişisi aynı mı başka birisi mi, aynı kişi tarafından mı, yoksa farklı kişiler tarafından mı notaya alınmış ve derleme tarihleri gibi unsurlar göz önüne alınarak 1. tablo da türkünün ismi ve repertuvar numarası, yöresi, kaynak kişisi, derleyen, derleme tarihi ve notaya alan şeklinde, türkölere dair künye bilgilerine yer verilmiştir. Künye bilgilerine yer verirken de türkülerin sözlü kültürden beslendiği, anonim olma özelliği ve ülkemizde de ilk derleme çalışmalarının 1926-1929 yıllarında başladığı göz önüne alındığında, yazılı olarak verilen künye bilgilerinin, TRT THM nota arşivi ve buna bağlı olarak da bu çalışmada incelenen türkülerin özellikle derleme tarihinin, hangi türkünün daha eski ya da daha yeni ve hangi türkünün diğerinden etkilenecek varyantını meydana getirdiği hakkında kesin sonuç veremeyebilir.

Türkülerin ezgi ve ritim yapısının incelendiği ikinci tabloda öncelikle, her iki türkünün repertuvar numarası, türleri, makam dizileri ve en pes ve en tiz ses aralıkları da porte üzerinde gösterilmiştir. Yine aynı tablo da türkülerin ölçüleri ve düzümleri, son olarak da türkülerin notaları incelendiğinde çoğu türkünün temposu belirtilmediği için yöredeki icra şekilleri dinlenerek yaklaşık bir tempo belirlenmiş ve tablolarda belirtilmiştir. Bu verileri elde ettikten sonra tablonun altında her iki türkünün de ezgi ve ritim yapısının benzerlik ve farklılıkları karşılaştırılmıştır. Ezgi ve ritim yapısının karşılaştırıldığı ikinci tablodan sonra türkülerin notalarında ezgisel olarak benzerlik gösteren ilgili bölümler nota materyali olarak verilmiştir. Özellikle hem ezgisi hem de sözleri benzerlik gösteren ve sözleri benzer, ezgisi farklı türkülerin, melodi benzerliği genel olarak sözlerin olduğu bölümlerde ve aynı zaman da sözlerin ezgi üzerindeki dağılımını da göstermek amacıyla, iki grubun türkülerinde de söz girişlerinin

bulunduğu ölçülerden örnekler verilmiştir. Ölçüler karşılaştırılırken türkülerin notasının tamamı verilmediği için örnek olarak gösterilen nota materyalleri üzerinde, başlangıç 1. ölçü kabul edilerek öyle isimlendirilmiştir. Ezgisi benzer, sözleri farklı türküler de ise genelde melodi benzerliği saz girişinde veya buna bağlı olarak bağlantı bölümünde olmasından kaynaklı olup söz benzerliği göstermemesinden dolayı sözlü ve sözsüz olması gözetmeksizin örnek nota olarak verilmiştir. Aynı ayrı notalarının verildiği türküler incelenirken, makam dizileri ve buna bağlı olarak karar sesleri, ses aralıkları, ölçü şekilleri baz alınarak türkülerin tartımları, motifleri, bezemeler (çekirdek ezgiye eklenen küçük süreli bir veya birkaç ses) karşılaştırılmıştır. Yine bu ezgiler karşılaştırılırken, karar sesi 1. derece olarak kabul edilmiş ve birinci, ikinci, üçüncü, beşinci derece vb. olarak, türkülerin sesleri dereceyle isimlendirilmiştir.

Türkülerin şiir yapısının incelendiği üçüncü tabloda ise yine diğer tablolarda da olduğu gibi türkülerin öncelikle repertuvar numarası, sonrasında konusu, hece ölçüsü, türkülerin şekil bakımından tasnifi ve nazım türü verilmiştir. Bu verileri elde ettikten sonra da hemen altında benzerlik ve farklılıkları karşılaştırılmış ve daha sonrasında ise türkülerin sözleri verilmiştir. Türkülerin sözleri ise benzerlik durumuna göre, birinci, ikinci, üçüncü dörtlükleri ya da üçlüklerle, ikiliklerle kurulu, birinci, ikinci, üçüncü bentleri, bağlantıları bent aralarında bulunan veya son dizeleri bağlantı olan vb. gibi söz dizeleriyle kurulu olan türkü sözleri karşılaştırılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırma bulguları ve bulgulara dayalı olarak yapılan yorumlar yer almaktadır.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırma kapsamında ele alınan, ezgisi ve sözleri benzeyen türkülerin, ezgi, ritim ve şiir yapıları nasıldır, ezgi ve söz yapılarındaki benzerlik ve farklılıkları nelerdir?

Tablo 1. “Lofça’nın Ardında Kaya (1)” ve “Lofça’nın Ardında Kaya (2)” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
Türkü Adı					
No:590 Lofça’nın Ardında Kaya (1)	Hatay	Mehmet İpekçi	Muzaffer Sarısözen	10.12.1947	Muzaffer Sarısözen
No:590 Lofça’nın Ardında Kaya (2)	Rumeli	Tanburacı Osman Pehlivan	Muzaffer Sarısözen	---	Muzaffer Sarısözen

Tablo 2. “Lofça’nın Ardında Kaya (1)” ve “Lofça’nın Ardında Kaya (2)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No:590	Kırık Hava	Muhayyer Kürdî		9/8 (2+2+2+3)	Yaklaşık ♩=110
No:590	Kırık Hava	Muhayyer Kürdî		9/8 (2+2+2+3)	Yaklaşık ♩=100

‘‘Lofça’nın Ardında Kaya (1)’’ türküsünün yöresi ‘‘Hatay’’ ve ‘‘Lofça’nın Ardında Kaya (2)’’ türküsünün yöresi ‘‘Rumeli’’ olarak kayda alınmıştır. Kırık hava türündeki türkülerin Muhayyer Kürdi makamı dizisinde olup ritim yapılarının 9/8’lik, düzümlerinin (2+2+2+3) ve tempolarının da 100 ile 110 bpm olduğu görülmektedir. Türkülerin ses aralıklarına bakıldığında, ‘‘Lofça’nın Ardında Kaya (Hatay)’’ türküsünün en pes sesi ‘‘re’’ en tiz sesi ‘‘fa’’ olmak üzere on ses, ‘‘Lofça’nın Ardında Kaya (Rumeli)’’ türküsünün en pes sesi ‘‘fa#’’ ve en tiz sesi ‘‘sol’’ olmak üzere dokuz ses aralığına sahip olduğu görülmüştür. Türkülere ait notaların içerisinde ezgisel olarak benzeyen kısımlar materyal 1-2’de verilmiştir.

Materyal 1. Lofça’nın Ardında Kaya (Hatay)

Materyal 2. Lofça’nın Ardında Kaya (Rumeli)

Araştırmada elde edilen verilere göre, türkülerin makam ve ritim yapıları benzerlik göstermektedir. Materyal 1’in 1. ölçüsünde söze giriş ezgisinin seslerine bakıldığında; 1. derece ‘‘sol’’ sesiyle başlayıp ‘‘la, si, do, re’’ sesleri kullanılarak çıkıcı bir hareket göstermekte olup aynı şekilde materyal 2’de de yine 1. derece ‘‘sol’’ sesiyle başlayıp ‘‘la, si, do, re’’ sesleriyle çıkıcı bir hareket gösterdiği görülmektedir. Türkülerin 1. ölçülerinin tartım yapılarında küçük farklılıklar olsa da kullanılan sesler ve tartımları genel olarak benzerlik göstermektedir. Materyal 1’in 1. ölçüsünde 3. derece ‘‘si’’ sesi değiştirici işaret olarak ‘‘bemol 2’’, materyal 2’de ise değiştirici işaret

almayarak ‘naturel’ bir yapıda olduğu görülmektedir. Fakat materyal 2’de ki türkünün notası genel incelendiğinde, içerisinde ‘bemol 2’ kullanıldığı görülmüştür. Materyal 1 ve 2’nin 2. Ölçüleri incelendiğinde 2. Derece ‘la’ sesiyle başladıktan sonra 4. Derece ‘do’ sesine çıkıcı bir hareket göstererek ‘fa#’ sesine inici ‘sol’ sesine ise çıkıcı bir hareket gösterdiği ve 2. ölçülerinde de tamamen aynı sesler ve tartımların kullanıldığı görülmektedir. Türkülerin 3. Ölçüleri incelendiğinde 2. derece ‘la’ sesiyle başlayarak ‘do’ sesine çıkıcı bir hareket göstererek ‘sol’ sesine inici bir yapıda olarak benzerlik gösterdikleri görülmektedir. Fakat materyal 1’de ‘sol’ sesinden sonra en pes ‘re’ sesine kadar inici, materyal 2’de ise ‘sol’ karar sesinde kalarak farklılık gösterdikleri görülmüştür. Türkülerin 4. ve 5. Ölçüleri incelendiğinde 1. ve 2. Ölçülerle aynı ezgi yapısında oldukları fakat 6. ölçülerine farklılık gösterdikleri görülmektedir. Materyal 1’in 6. ölçüsünde 2. derece ‘la’ sesi kullanılmış ve ara saz bölümü eklenerek çıkıcı olarak 4. 5. 6. ve 7. derece ‘re, do, re, mi’ sesleriyle devam etmiş, materyal 2’nin 6. ölçüsünde ise 1. derece ‘la’ sesinde kaldığı görülmüştür. Türküler de benzer tartımların, hemen hemen aynı seslerin kullanıldığı ve hecelerinin ezgisel dağılımının bile benzer yapıda olduğuna görülmektedir.

Türkülerin ezgileri benzerlik gösterdiği gibi sözleri incelendiğinde de benzer oldukları görülmektedir. Sözlerinde benzerlik gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 3. “Lofça’nın Ardında Kaya (1)” ve “Lofça’nın Ardında Kaya (2)” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:590	Aşk-Sevda	8’li Hece Ölçüsü	Bentleri ikilik, bağlantıları dördlük, katma sözler barındıran türküler	Türkü
No:590	Aşk-Sevda	8’li Hece Ölçüsü	Bentleri ikilik, bağlantıları dördlük, katma sözler barındıran türküler	Türkü

Türkülerin şiir konusu aşk-sevda olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde 8'li hece ölçüsü ile oluşturuldukları görülmüştür. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında, iki türkünün de bentlerinin iki dizeli ve bağlantılarının da dört dörtlük olup şekil bakımından benzerlik gösterdiği ve içinde de katma sözler barındırdığı görülmektedir. Türkülerin nazım türü “Türkü” olup şiir yapısı bakımından genel olarak benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Şiir yapısında oldukça benzerlik gösteren türkülerin söz benzerliği de aşağıda verilmiştir

Lofça'nın Ardında Kaya (1)

1.

Lofça'nın ardında kaya (aman aman)

Kayadan bakarlar aya

Bağlantı:

Canım Lofça'lı Lofça'lı

Doldur fincanı fincanı

A canım yandım Lofça'lı

Takalım altın kopçalı

Lofça'nın Ardında Kaya (2)

1.

Lofça'nın ardında kaya (aman aman)

Kayadan bakarlar aya

Bağlantı:

Canım Lofça'lı Lofça'lı

Doldur fincanı fincanı hadi gel

Kuzum Lofça'lı salla da fistanı

Takalım altın kopçalı

Hatay ve Rumeli olarak farklı yörelerde kayda alınan türkülerin isimleri benzerlik gösterdiği gibi söz bölümlerinin ilk iki dizesinin aynı olup bent aralarında yer alan bağlantı kısmının ise yine benzerlik gösterdiği fakat bazı farklılarda bulundukları görülmektedir. Bu farklılıklar Lofça'nın' Ardında Kaya (2) türküsünün, bağlantı bölümünün ikinci dizesinin sonuna “hadi gel” eklenmiş ve ayrıca iki türkünün de bağlantı bölümlerinin üçüncü dizeleri yukarıda da görüldüğü gibi farklılık göstermektedir. Ancak iki türkünün de genel olarak sözlerine bakıldığında bent ve bağlantı bölümlerinde büyük oranda benzerlik görülmektedir. Bu incelemelere göre türkü sözlerinin, birbirinin varyantı olduğu söylenebilir.

Tablo 4. “Cemile’min Geçtiği Yollar Meşeli” ve “Cemile’nin Gezdiği Dağlar Meşeli” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:3437 Cemile’nin Gezdiği Dağlar Meşeli	Denizli (Acıpayam)	Hüseyin Aktekin	Özay Gönlüm	-----	Özay Gönlüm
No:1760 Cemile’nin Geçtiği Yollar Meşeli	Denizli (Acıpayam)	Talip Özkan	Adnan Ataman	1964	Adnan Ataman

Tablo 5. “Cemile’min Geçtiği Yollar Meşeli” ve “Cemile’nin Gezdiği Dağlar Meşeli” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Tempo
No:3437	Kırık Hava	Hüseyini		9/8 (2+2+2+3)	Yaklaşık ♩=120
No:1760	Kırık Hava	Gülizar		9/8 (2+2+2+3)	Yaklaşık ♩=110

“Cemile’min Geçtiği Yollar Meşeli” ve “Cemile’nin Gezdiği Dağlar Meşeli” türkülerinin yöresi “Denizli (Acıpayam)” olarak kayda alınmıştır. Türkülerin makam dizileri incelendiğinde, “Cemile’min Geçtiği Yollar Meşeli” türküsü Gülizar makamı dizisinde ve “Cemile’nin Gezdiği Dağlar Meşeli” türküsü Hüseyini makamı dizisinde olup ritim yapılarının 9/8’lik, düzum şekillerinin (2+2+2+3) ve tempolarının da 110 ile 120 bpm olduğu görülmüştür. Türkülerin ses aralıklarına bakıldığında, en pes “la” ve tiz “la” olmak üzere sekiz ses aralığında oldukları tespit edilmiştir. Türkülere ait notaların içerisinde ezgisel olarak benzeyen kısımlar materyal 3 ve 4’te verilmiştir.

CE MI LE NİN GEZ Dİ Ğİ
CE MI LE GİZ NE GE
CE MI LE NİN FİS TA Nİ

DAĞ LAR ME ŞE LI I MA NİM
ZER SIN HA YAT TA I MA NİM
SA MAN SA RI SI I MA NİM

Materyal 3. Cemile'nin Gezdiği Dağlar Meşeli

CE MI MI LE MİN GEÇ Tİ Ğİ
CE MI LEM SEN BU YAY LA DAN

YOL LAR ME ŞE LI
GIT TİN Gİ DE LI

(SAZ -----)

Materyal 4. Cemile'min Geçtiği Yollar Meşeli

Araştırma da elde edilen verilere göre, türkülerin makam ve ritim yapıları benzerlik göstermektedir. Materyal 3 ve materyal 4'ün 1. ölçüsündeki saz ezgisine bakıldığında; “sol” sesiyle başlayıp aynı tartım yapısı ve “la, la” sesleriyle devam ettikleri görülmektedir. Türkülerin 1. ölçüleri oldukça benzerlik göstermiştir. Söze giriş ezgileri incelendiğinde ise materyal 3'ün 2. ölçüsünde 6. derece “fa#” sesi ile başlayıp 7. derece “sol” sesiyle, materyal 4'ün 2. ölçüsünde de yine “fa#” sesiyle başlayıp fakat “sol#” sesine vurgu yaptıktan sonra “sol naturel” olarak devam ettiği görülmektedir. Türküler de benzer sesler ve benzer tartım kalıplarının kullanıldığı, özellikle 5. ölçülerinde de yine 1. Ölçüdeki benzer saz bölümünün kullanıldığı görülmüştür. Türküler ezgileri benzerlik gösterdiği gibi sözleri incelendiğinde de benzer oldukları görülmektedir. Sözlerinde benzerlik gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 6. “Cemile’min Geçtiği Yollar Meşeli” ve “Cemile’nin Gezdiği Dağlar Meşeli” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:3437	Aşk-Sevda	Serbest Hece Ölçüsü	Bağlantıları dize sonunda, bentleri üçlüklerle kurulu, katma sözler barındıran türküler	Türkü
No:1760	Aşk-Sevda	Serbest Hece Ölçüsü	Bentleri iki, bağlantıları da iki dizeli, katma sözler barındıran türküler	Türkü

Türkülerin şiir konusu aşk-sevda olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde iki türkünün de serbest hece ölçüsü ile oluşturulduğu ve nazım türlerinin türkü olup benzerlik gösterdiği görülmüştür. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında ise Cemile’min Geçtiği Yollar Meşeli türküsünün bağlantısı dize sonunda ve bentlerinin üçlüklerle kurulu, Cemile’nin Gezdiği Dağlar Meşeli türküsünün ise bentleri ve bağlantılarının iki dizeli olarak kurulduğunu görülmektedir. Türküler şekil bakımından farklılık göstermiş olsa da içerisinde katma sözler de barındıran türkülerin sözleri incelendiğinde oldukça benzerlik göstermiş ve söz benzerlikleri de aşağıda verilmiştir.

Cemile’min Geçtiği Yollar Meşeli

1.

Cemile'min geçtiği yollar meşeli
Aman üç gün oldu ben bu derde düşeli
Haydi üç gün oldu ben bu derde düşeli

Cemile'nin Gezdiği Dağlar Meşeli

1.

Cemile'nin gezdiği dağlar meşeli
imanım
Haydi üç gün oldu ben cemile'mden
ayrı düşeli

Bağlantı:

Haydide hopbak cemile'm nasıl nasıl
edelim bu işe
Nikahımızı gıysın ünne gelin hoca
memiş'e

Denizli/ Acıpayam olarak aynı yörede kayda alınan türkülerin isimlerine bakıldığında isim benzerliği gösterirken, “geçtiği yollar” ve “gezdiği dağlar” olarak farklılık gösterdiği fakat anlam bakımından benzerlik kurduğu görülmüştür. Türkülerin bentlerine bakıldığında da ilk dizelerin başlıkla aynı olup ikinci dizelerinin “aman” ve “haydi” katma sözlerinin farklılık gösterirken, Cemile'min geçtiği yollar meşeli türküsünün üçüncü dizesinde ise “aman” sözcüğüyle benzerlik göstermektedir. Yine ikinci dizenin devamında “üç gün oldu” olarak benzerlik gösterirken, “ben bu derde düşeli” ve “ben Cemile’mden ayrı düşeli” olarak farklılıklar gözüktü de anlam bakımından “Cemile’den ayrılmanın, yani bu ayrılığın derdine düşmek gibi ortak bir anlamda birleştikleri söylenebilir. Bağlantıları incelendiğinde Cemile'min geçtiği yollar meşeli türküsünün bağlantısı dize sonunda olup, Cemile'nin gezdiği dağlar meşeli türküsünün bent bölümüyle benzerlik oluşturduğu ve yine Cemile'nin gezdiği dağlar meşeli türküsünün de bağlantısının bent aralarına gelip Cemile'min geçtiği yollar meşeli türküsüne göre farklılık gösterdiği görülmüştür. Bu incelemelere göre türkü sözlerinin, birbirinin varyantı olduğu söylenebilir.

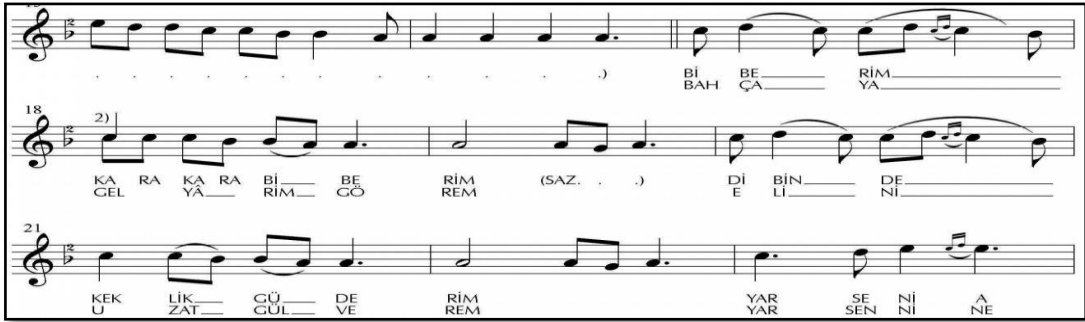
Tablo 7. “Biberim Karabiberim (No:4989)” ve “Biberim Karabiberim (No:2844)” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:4989 Biberim Karabiberim	Çankırı	İsmail Eröktem	Durmuş Yazıcıoğlu	---	Nuri Esentürk
No:2844 Biberim Karabiberim	Çankırı	İsmail Eröktem	Ahmet Yamacı	1949	Ahmet Yamacı

Tablo 8. “Biberim Karabiberim (No:4989)” ve “Biberim Karabiberim (No:2844)” türkülerinin ezgi, ritim ve şiir özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No:4989	Kırık Hava	Hüseyni		9/8 (2+2+2+3)	Yaklaşık ♩=95
No:2844	Kırık Hava	Buselik		9/8 (2+2+2+3)	Yaklaşık ♩=110

Türküler isim benzerliğine sahip oldukları gibi ikisi de “Çankırı” yöresi olarak kayda alınmıştır. Makam dizileri incelendiğinde, “Biberim Karabiberim (No:4989)” türküsünün Hüseyni makamı dizisinde, “Biberim Karabiberim (No:2844)” türküsünün Buselik makamı dizisinde ve bu türkülerin ritim yapılarının 9/8’lik, düzum şekillerinin (2+2+2+3) ve tempolarının da 95 ile 110 bpm olduğu görülmektedir. Türkülerin ses aralıklarına bakıldığında, “Biberim Karabiberim (No:4989)” türküsünün en pes sesi “sol” en tiz sesi “sol” olmak üzere sekiz genişliğinde, “Biberim Karabiberim (No:2844)” türküsünün en pes sesi “la” ve en tiz sesi “sol” olmak üzere yedi ses aralığında olduğu tespit edilmiştir. Türküleri ait notaların içerisinde ezgisel olarak benzeyen kısımlar materyal 5 ve 6’da verilmiştir.

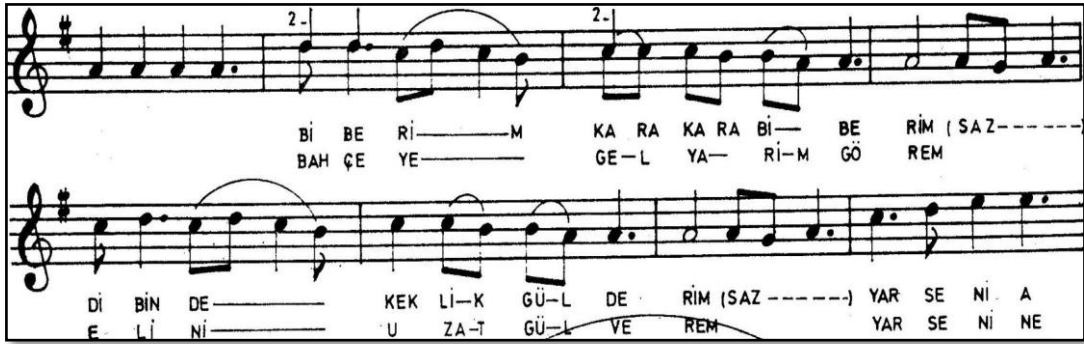

KA RA KA RA BI BE RİM BE BAH ÇA RİM YA

KA RA KA RA BI BE RİM (SAZ. .) DI BİN DE

KEK LİK GÜ DE RİM YAR SE Nİ A

Materyal 5. Biberim Karabiberim (No:4989)

Materyal 6. Biberim Karabiberim (No:2844)

Araştırma da elde edilen verilere göre, materyal 5 ve 6'da söze girmeden önceki bir ölçülük saz bölümünde aynı tartım kalıpları kullanılıp "la" karar sesinde durularak söz bölümünde de benzer nota ve tartım kalıpları kullanılmıştır. Materyal 5'in 1. ölçüsünde söze giriş ezgisinin seslerine bakıldığında; 3. 4. ve 3. derece "do, re, do" sesiyle başlayıp "do, re, do, si" sesleriyle, materyal 6'nın 2. ölçüsünde 4. derece "re" sesiyle başlayıp yine materyal 5 gibi "do, re, do, si" sesleriyle devam ettiği görülmektedir. Materyal 5'te "si" sesi değiştirici işaret olarak "bemol 2", "fa" işaret almayarak "naturel", materyal 6'da ise "si" sesi değiştirici işaret almayarak "naturel" fakat "fa" sesi "#" bir yapıda görülmüştür. Türküler makamsal olarak farklılık gösterse de kullanılan sesler ve ezgi motifi benzerlik göstermektedir. Materyal 5'in 4. ve 5. ölçüsü, materyal 6'nın 3. ve 4 ölçüsü incelendiğinde, 3. derece "do" sesiyle ve aynı seslerle inici bir seyir izlemişler. Karar sesine yaklaşıldığında 5. ölçüde ise sırasıyla "la, la, sol, la" seslerinin kullanıldığı görülmektedir.

Türküler ezgileri benzerlik gösterdiği gibi sözleri incelendiğinde de benzer oldukları görülmektedir. Sözlerinde benzerlik gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 9. “Biberim Karabiberim (No:4989)” ve “Biberim Karabiberim (No:2844)” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:4989	Aşk-Sevda	8’li Hece Ölçüsü	Bentleri üçlük, bağlantıları beş dizeli olan türküler	Türkü
No:2844	Aşk-Sevda	8’li Hece Ölçüsü	Bentleri üçlük, bağlantıları beş dizeli olan türküler	Türkü

Türkülerin şiir konusu aşk-sevda olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde ise 8’li hece ölçüsü ile oluşturuldukları görülmüştür. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında, iki türkünün de bentlerinin üçlük ve bağlantılarının da beş dizeli olup şekil bakımından benzerlik gösterdiği görülmektedir. Türkülerin nazım türü “Türkü” olup şiir yapısında oldukça benzerlik gösteren türkülerin söz benzerliği de aşağıda verilmiştir.

Biberim Kara Biberim

1.

Biberim kara (kara) biberim
Dibinde keklik güderim
Yar seni alır giderim (şerife'm)

Bağlantı:

Allan gel pullan gel gel gel gelsene
Ablam da gel gel gel
Al al üstüne şerife'm şal bel üstüne
Hançer bıçaklar dayanmış
İnce belin üstüne

Biberim Kara Biberim

1.

Biberim kara biberim
Dibinde keklik güderim
Yar seni alır giderim

Bağlantı:

Şerife'm allan pullan gel
Şerife ablam da gel gel
Al al üstüne şerife'm şal bel üstüne
Hançer bıçaklar da yanmış
İnce belin üstüne

Çankırı olarak aynı yörede kayda alınan türkülerin isimleri benzerlik gösterdiği gibi söz bölümlerinin ilk üç dizesinin de neredeyse aynı olup sadece “Biberim Kara Biberim” (no:4989) türküsün birinci dizesinde iki defa “kara” sözcüğü ve üçüncü dizesinde de “Şerifem” isminin eklendiği görülmüştür. Türkülerin bağlantıları incelendiğinde birinci ve ikinci dizeler de “allan gel pullan, “ablam da gel” gibi söz

benzerlikleri görülürken “Biberim kara biberim” (no:4989) türküsünün bu dizelerine “Şerifem” isminin dahil edilerek farklılık gösterdiği görülmektedir. İki türkünün de bağlantılarının üçüncü, dördüncü ve beşinci dizelerinin de tamamen aynı olup iki türkünün de genel olarak sözlerine bakıldığında bent ve bağlantı bölümlerinde büyük oranda bir benzerlik görülmektedir. Bu incelemelere göre türkü sözlerinin, birbirinin varyantı olduğu söylenebilir.

Tablo 10. “Bahçe Duvarından Aştım” ve “Evlerinin Önü Marul” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
Türkü Adı					
No:90 Bahçe Duvarından Aştım	Kırşehir	Neşet Ertaş	Eyüp Gökem	---	Eyüp Gökem
No:22 Evlerinin Önü Marul	Kırşehir	Muharrem Ertaş	Nida Tüfekçi	14/11/1969	Nida Tüfekçi

Tablo 11. “Bahçe Duvarından Aştım” ve “Evlerinin Önü Marul” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Tempo
No:90	Kırık Hava	Hicaz		4/4	Yaklaşık ♩=95
No:22	Kırık Hava	Zirgüleli Hicaz		4/4	Yaklaşık ♩=90

“Bahçe Duvarından Aştım” ve “Evlerinin Önü Marul” türkülerinin yöresi Kırşehir olarak kayda alınmıştır. Türkülerin makam dizileri incelendiğinde “Bahçe Duvarından Aştım” türküsünün Hicaz makamı dizisinde, “Evlerinin Önü Marul” türküsünün Zirgüleli Hicaz makamı dizisinde ve türkülerin ritim yapılarının 2/4’lük, tempolarının da 90 ile 95 bpm olduğu görülmektedir. Türkülerin ses aralıklarına

bakıldığında, ‘‘Bahçe Duvarından Aştım’’ türküsünün en pes sesi ‘‘la’’ ve en tiz sesi ‘‘la’’ olmak üzere sekiz ses, ‘‘Evlerin n Marul’’ türküsü en pes sesi ‘‘la’’ ve en tiz sesi ‘‘sol#’’ olmak üzere 7 ses aralığında olduğu tespit edilmiştir. Trklere ait notaların içerisinde ezgisel olarak benzeyen kısımlar materyal 7 ve 8’de verilmiştir.

Materyal 7. Bahçe Duvarından Aştım

Materyal 8. Evlerinin n Marul

Araştırma da elde edilen verilere göre, iki türkünün isim ve sözlerinde farklılıklar olsa da bağlantı bölümlerindeki sözlerin tamamen aynı olduğu grlmştir. Materyal 7 ve materyal 8’de bağlantı bölümleri verilen türküler, bağlantı bölümünün sözüne materyal 7’in 1. lsnde, başlangıçta yarım vuruş’’sus’’, sonrasında 5. ve 6. Derece ‘‘mi, fa’’ sesleriyle, materyal 8’in 3. lsnde yine 5. ve 6. derece ‘‘mi, fa’’ sesleriyle başladıkları görülmektedir. Materyal 8’in 3. lsnde, sesler daha düz bir yapıdayken, materyal 7’de ise 5. ve 8. derece ‘‘mi’’, ‘‘la’’ sesine vurgu yaparak inici-çıkıcı özellik göstermiştir. Türkülerin ezgi yapısı yakın aralıklı seslerle benzerlik göstermiştir. Materyal 7’nin 3. ls ve materyal 8’in 5. lsnde ise 3. derece ‘‘do#’’, sonrasında ‘‘re, re, re’’ sesleriyle tamamen aynı yapıda görülmektedir. Karar sesine yaklaşıldığın da materyal 1’in 6. lsnde daha sade,

‘re, mi’, materyal 8’in 8. ölçüsünde ise ‘re, mi, re, mi’ şeklinde zenginleştirilerek ‘si, la’ sesleriyle karara geldikleri görülmektedir.

Türküler ezgileri benzerlik gösterdiği gibi sözleri incelendiğinde de benzer oldukları görülmektedir. Sözlerinde benzerlik gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 12. “Bahçe Duvarından Aştım” ve “Evlerinin Önü Marul” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:90	Aşk-Sevda	8’li Hece Ölçüsü	Bentleri de bağlantıları da üçlüklerle kurulu türküler	Türkü
No:22	Aşk-Sevda	8’li Hece Ölçüsü	Bentleri de bağlantıları da üçlüklerle kurulu türküler	Türkü

Türkülerin şiir konusu aşk-sevda olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde ise 8’li hece ölçüsü ile oluşturuldukları görülmüştür. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında, iki türkünün de bentleri ve bağlantılarının üç mısralı olup şekil bakımından benzerlik gösterdiği görülmektedir. Türkülerin nazım türü “Türkü” olup şiir yapısı bakımından genel olarak benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Şiir yapısında oldukça benzerlik gösteren türkülerin söz benzerliği de aşağıda verilmiştir.

Bahçe Duvarından Aştım**1.**

Bahçe duvarından aştım
Sarmaşık güllere dolaştım
Öptüm sevdim halelleştim

Bağlantı:

Yanıyorum yanıyorum
Yanıyorum hele
Mail oldum gonca güle
Acem şalı ince bele

Evlerinin Önü Marul**1.**

Evlerinin önü marul
Sular akar harıl harıl
İnce belden (gülüm) sıkı sarıl

Bağlantı:

Yanıyorum yanıyorum
Yanıyorum hele
Mail oldum gonca güle
Acem şalı ince bele

Kırşehir olarak aynı yörede kayda alınan türkülerin bentleri incelendiğinde ilk üç dizelerin tamamen birbirinden farklı oldukları görülmektedir. Türkülerin bent aralarına gelen dörtlüklerle kurulu bağlantıları incelendiğinde ise aynı oldukları görülmüştür. Bentleri farklı, bağlantıları ise tamamen aynı olup bu incelemelere göre de türkü sözlerinin, özellikle bağlantılarındaki benzerlik sebebiyle birbirinin varyantı olduğu söylenebilir.

Tablo 13. “Berber Dükkanına Vardım (Nevşehir)” ve “Berber Dükkanına Vardım (Orta Anadolu)” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:2703 Berber Dükkanına Vardım	Nevşehir (Ürgüp/Mustafa Paşa)	Ömer Süzer	Ankara Devlet Konservatuarı	30/07/1941	Hikmet Taşan
No:5014 Berber Dükkanına Vardım	Orta Anadolu	Ahmet Çubukluoğlu	Trt Müzik Dai. Bşk. Thm. Md.	----	İlkim Eylül İlk

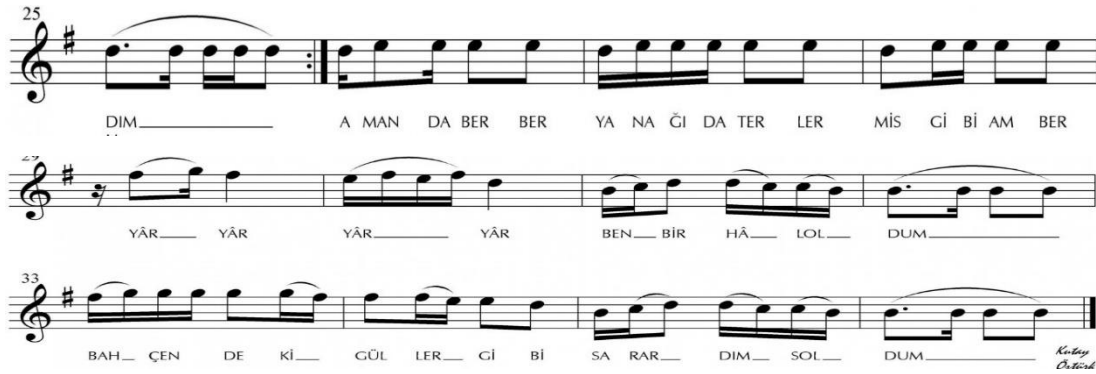
Tablo 14. “Berber Dükkanına Vardım (Nevşehir)” ve “Berber Dükkanına Vardım (Orta Anadolu)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No:2703	Kırık Hava	Segâh		4/4 + 2/4	Yaklaşık ♩=85
No:5014	Kırık Hava	Segâh		2/4	Yaklaşık ♩=115

“Berber Dükkanına Vardım” türküsünün yöresi “Nevşehir (Ürgüp/Mustafa Paşa)”, “Berber Dükkanına Vardım” türküsünün il-ilçesi veya köyü tam olarak bilinemediği için “Orta Anadolu” olarak kayıtlara geçtiği ve ikisinin de aslında Orta Anadolu yöresine ait türküler oldukları görülmektedir. Türküler, Segâh makamı dizisinde olup ritim yapıları incelendiğinde, “Berber Dükkanına Vardım (Nevşehir)” 4/4+2/4’lük, “Berber Dükkanına Vardım (Orta Anadolu)” 2/4’lük ve tempolarının da 85 ile 115 bpm olduğu görülmektedir. Türkülerin ses aralıklarına bakıldığında, “Berber Dükkanına Vardım (Nevşehir)” türküsünün en pes sesi “re” en tiz sesi “la” olmak üzere 5 ses, “Berber Dükkanına Vardım (Orta Anadolu)” türküsünün en pes sesi “si” ve en tiz sesi “si#” olmak üzere 8 ses aralığında olduğu görülmüştür. Türkülere ait notaların içerisinde ezgisel olarak benzeyen kısımlar materyal 9 ve 10’da verilmiştir.

Materyal 9. Berber Dükkanına Vardım (Nevşehir)

Materyal 10. Berber Dükkanına Vardım (Orta Anadolu)

Araştırma da elde edilen verilere göre, materyal 9 ve materyal 10'da bağlantı bölümleri verilen türkülerin, materyal 9'un 1. ve materyal 10'un 2. ölçülerinde 1. derece "si" karar sesinin 3 ve 4. derece 're, mi' sesleriyle başlayıp, 'mi, mi', bir sonraki ölçülerinde de 're, mi, mi, mi' gibi, benzer ses ve benzer tartım kalıplarının kullanıldığı görülmektedir. Materyal 9'un 6. ölçüsün 3. derece 're' sesi ile inici, materyal 10'un 7. ölçüsü ise 1. derece 'si' sesiyle çıkıcı ve inici bir seyir göstermiştir. Materyal 9'un 5. ölçüsü ve materyal 10'un 5. ve 6. ölçüsünde iki türkünün birbiriyle tartım yapısında farklılıklar olsa da ezgi yapısını oluşturan seslerin büyük çoğunluğun da benzerliklere rastlanmıştır. Türküler ezgileri benzerlik gösterdiği gibi sözleri incelendiğinde de benzer oldukları görülmektedir. Sözlerinde benzerlik gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 15. "Berber Dükkanına Vardım (Nevşehir)" ve "Berber Dükkanına Vardım (Orta Anadolu)" türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:2703	Aşk-Sevda	8'li Hece Ölçüsü	Bentleri üçlük, bağlantıları beş dizeli, katma sözler barındıran türküler	Türkü
No:5014	Aşk-Sevda	8'li Hece Ölçüsü	Bentleri üçlük, bağlantıları altı dizeli, katma sözler türküler	Türkü

Türkülerin şiir konusu aşk-sevda olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde iki türkünün de 8'li hece ölçüsü ile oluşturulduğu ve nazım türlerinin türkü olup benzerlik gösterdiği görülmüştür. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında

ise iki türkünün de bentlerinin üçlük olarak ve içinde katma söz barındırarak benzerlik gösterdiği, fakat bağlantılarının, Berber Dükkanına Vardım (Nevşehir) türküsünün beş dizeli, Berber Dükkanına Vardım (Orta Anadolu) türküsünün ise altı dizeden oluştuğu görülmektedir. Türküler şekil bakımından kavuştak dizelerinde farklılık göstermiş olsa da sözleri incelendiğinde oldukça benzerlik göstermiş ve söz benzerlikleri de aşağıda verilmiştir.

Berber Dükkanına Vardım

1.

Berber dükkanına vardım
Sağ kolumdan bir kan aldım
Berber şegirdine yandın

Bağlantı:

Aman da berber
Yanakları terler
Göğsü de mermer
Çifte de benler of of
Ben ona yandım of of

Berber Dükkanına Vardım

1.

Berber dükkanına vardım
Berberi gördüm (gördüm gördüm)
bayıldım kaldım
Sol yanımdan yaralandım

Bağlantı:

Aman da berber
Yanağı da terler
Mis gibi amber (yar yar yar)
Ben bir hal oldum
Bahçendeki güller gibi
Sarardım soldum

Nevşehir ve Orta Anadolu olarak aynı yörede kayda alınan türkülerin isimlerinin benzerlik gösterdiği gibi Berber Dükkanına Vardım (No:2703) türküsünün 2. ve Berber Dükkanına Vardım (No:5014) türküsünün 3. Bentlerine bakıldığında iki türkünün de üç dizesi oldukça benzerlik göstermiştir. Sadece Berber Dükkanına Vardım (No:2703) türküsünün ikinci dizesinde “akşam” sözcüğü yerine Berber Dükkanına Vardım (No:5014) türküsünün ikinci dizesinde “dün akşam” olarak küçük farklılık gösterdiği görülmektedir. Türkülerin bağlantıları incelendiğinde de ilk iki dizenin tamamen aynı olup geriye kalan dizeler ise farklılık göstermiştir. Ancak iki türkünün de özellikle bentlerinin çoğunlukla benzer ve bağlantı bölümlerinde de bazı farklılıklar olsa da benzerlik gösterdiği görülmüştür. Bu incelemelere göre türkü sözlerinin, birbirinin varyantı olduğu söylenebilir.

Tablo 16. “İndim Yarın Bahçesine Gül Açmış” ve “Meclisinde Mail Oldum” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:361 İndim Yarın Bahçesine Gül Açmış	Elâzığ	Faik Buz Mevlüt Canaydın	Muzaffer Sarısözen	----	Muzaffer Sarısözen
No:2201 Meclisinde Mail Oldum	Diyarbakır	Celal Güzelses	Plaktan Alındı	----	Mehmet Özbek

Tablo 17. “İndim Yarın Bahçesine” ve “Meclisinde Mail Oldum” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Tempo
No:361	Kırık Hava	Mahur		10/8 (3+2+2+3)	
No:2201	Kırık Hava	Mahur		10/8 (3+2+2+3 2+3+2+3)	Yaklaşık

“İndim Yârin Bahçesine” türküsünün yöresi “Elâzığ” ve “Meclisinde Mail Oldum” türküsünün yöresi de “Diyarbakır” olarak kayda alınmıştır. Türküler, Mahur makamı dizisinde olup ritim yapılarının 10/8’lik olduğu görülmektedir. Türkülerin düzum şekilleri incelendiğinde, “İndim Yârin Bahçesine” (3+2+2+3), “Meclisinde Mail Oldum”, (3+2+2+3 / 2+3+2+3) ve tempoları da 65 ile 100 bpm olarak görülmüştür. Türkülerin ses aralıklarına bakıldığında, iki türkünün de en pes sesi “sol” ve en tiz sesi “la” olmak üzere dokuz ses aralığında oldukları tespit edilmiştir.

Türkülere ait notaların ezgisel olarak benzeyen kısımları materyal 11-12’de verilmiştir.

Materyal 11. İndim Yârin Bahçesine

Materyal 12. Meclisinde Mail Oldum

Araştırma da elde edilen verilere göre, materyal 11 ve materyal 12’de bağlantı bölümleri verilen türküler, materyal 11’in 2. ve materyal 12’nin 2. ölçüsünde dörtlük ‘sus’ ile söze başlayarak 7. ve 8. derece ‘fa, sol’ sesleriyle, sonrasında ‘la, fa’ sesleri ve benzer tartım kalıplarının kullanıldığı görülmektedir. Türkülerin 3. ölçülerinde ise düzum yapılarında farklılık olmuştur. Türkünün genelin de materyal 11’in düzum yapısı 3+2+2+3 şeklindedir. Fakat materyal 12’nin 4. ölçüsünde 2+3+2+3 olarak değiştiği görülse de yakın aralıklı sesler kullanılmıştır. Türkülerin 5. ölçülerinde ise iki türkü de 3+2+2+3 düzumün de ve ‘re, do, mi, re, do’ sesleriyle aynı ezgiyi oluşturdukları görülmektedir. Türküler de karar sesine yaklaşıldığın da ise ‘la, sol, sol’ sesleriyle ‘sol’ karar sesinde durulmuştur. Bazı küçük tartımsal değişiklikler olsa da ezgi yapısını oluşturan seslerin büyük çoğunluğun da benzerliklere rastlanmıştır. Türküler ezgileri benzerlik gösterdiği gibi sözleri

incelendiğinde de benzer oldukları görülmektedir. Sözlerinde benzerlik gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 18. “İndim Yârin Bahçesine” ve “Meclisinde Mail Oldum” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:361	Aşk-Sevda	15’li ve 8’li Hece Ölçüsü	Bentleri de kavuştakları da üçlüklerle kurulu türküler	Türkü
No:2201	Aşk-Sevda	15’li ve 8’li Hece Ölçüsü	Bentleri üçlük, kavuştakları iki dizeli olan türküler	Türkü

Türkülerin şiir konusu aşk-sevda olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde iki türkünün de 15’li ve 8’li hece ölçüsü ile oluşturulduğu ve nazım türlerinin türkü olup benzerlik gösterdiği görülmüştür. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında ise iki türkünün de bentlerinin üçlük olarak benzerlik gösterdiği, fakat kavuştak yapılarının, “İndim Yârin Bahçesine türküsünün üç dizeli, Meclisinde mail oldum türküsünün ise iki dizeden oluştuğu görülmektedir. Türküler şekil bakımından kavuştak dizelerinde farklılık göstermiş olsa da sözleri incelendiğinde oldukça benzerlik göstermiş ve söz benzerlikleri de aşağıda verilmiştir.

İndim Yârin Bahçesine

1.

İndim yârin bahçesine gül açılmış gül
güle
Yanakları al al olmuş haber verin
bûlbûle
Ben seni sevdim seveli düşmüşüm
dilden dile

Bağlantı:

Hangi bir derdime yanam dağlar
derdim var benim
Başımı sevdaya salan bir ağabeyim var
benim
Bir paşa beyim var benim

Meclisinde Mail Oldum

1.

Meclisinde mail oldum ben bir kaşı
karaya
Yok mu tabib semtinizde merhem ede
yaraya
Benim bir efendim vardır merhem
eder yaraya

Bağlantı:

Hangi derdime yanayım dağlar derdim
var benim
(çöller derdim var benim)
Başımı sevdaya salan bir ağabeyim var
benim
(bir paşabeyim var benim)

Elâzığ ve Diyarbakır olarak yakın yörelerde kayda alınan türkülerin bentleri incelendiğinde ilk üç dizelerinin tamamen birbirinden farklı oldukları görülmektedir. Türkülerin bent aralarına gelen yine üç dizeden oluşan bağlantıları incelendiğinde ise oldukça benzerlik göstermektedirler. Bu benzerliklerin yanında küçük farklılıklar da görülmekte olup bunlar, “İndim Yârin Bahçesine” türküsünün bağlantısının birinci dizesinde “hangi bir derdime yanam” derken, “Meclisinde Mail Oldum” türküsünde “hangi derdime yanayım” şeklinde görülmüş ve anlamda bir farklılık oluşturmamıştır. “Meclisinde Mail Oldum” türküsünün bağlantısının birinci dizesinden sonra gelen “çöller derdim var benim” sözü diğer türkü de olmayıp, fakat iki türkünün de bağlantı bölümlerinin geriye kalan dizelerinin birbiriyle benzerlik gösterdiği görülmüştür. Bentleri farklı, bağlantılarının ise neredeyse aynı olan türküler, bu incelemelere göre özellikle bağlantı sözlerinin de görülen benzerlik sebebiyle birbirinin varyantı olduğu söylenebilir.

Tablo 19. “Çattılar Gazan Daşını (Uşak/Eşme)” ve “Çattılar Gazan Daşını (Afyon/Sincanlı)” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:3552 Çattılar Gazan Daşını	Uşak (Eşme)	Fadime Kılınç Mediha Kılınç	Celal Vural Gülseren Aygün	---	Celal Vural
No:3729 Çattılar Gazan Taşını	Afyon (Sincanlı)	İbrahim Hıdırbozan	Trt Müzik Dai. Bşk. Thm. Md.	---	Süleyman Yıldız

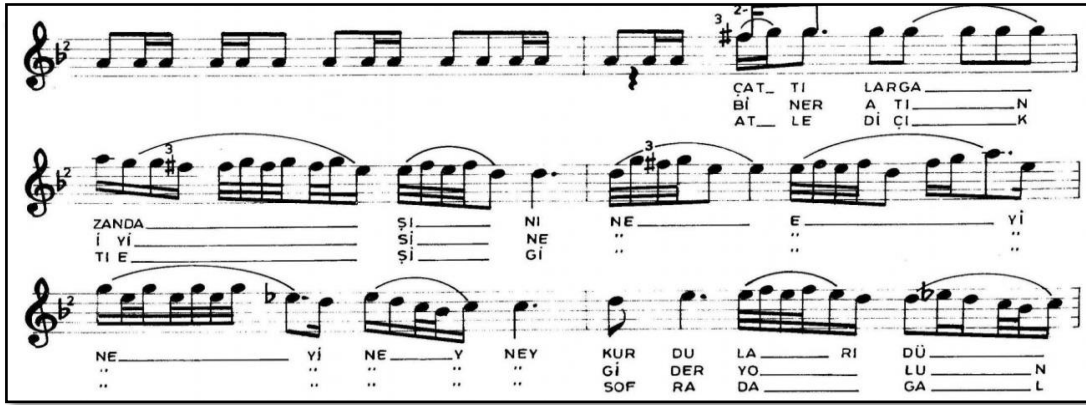
Tablo 20. “Çattılar Gazan Daşını (Uşak/Eşme)” ve “Çattılar Gazan Daşını (Afyon/Sincanlı)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No:355	Kırık Hava	Hüseyni		9/8 (2+2+2+3)	
No:3729	Kırık Hava	Hüseyni		9/8 (2+2+2+3)	Yaklaşık

“Çattılar Gazan Daşını türküsünün” yöresi “Uşak (Eşme)” ve “Çattılar Gazan Daşını” türküsünün yöresi “Afyon (Sincanlı)” olarak kayda alınmıştır. Kırık hava türünde olan türkülerin Hüseyni makamı dizisinde olup ritim yapılarının 9/8’lik, düzum şekillerinin (2+2+2+3) ve tempolarının da 90 ile 100 bpm olduğu görülmektedir. Türkülerin ses aralıklarına bakıldığında, en pes sesi “la” ve en tiz sesi “la” olmak üzere sekiz ses aralığında oldukları görülmüştür. Türkülere ait notaların içerisinde ezgisel olarak benzeyen kısımlar Materyal 13-14’te verilmiştir.

Materyal 13. Çattılar Gazan Daşını (Uşak/Eşme)

Materyal 14. Çattılar Gazan Daşını (Afyon/Sincanlı)

Araştırmada elde edilen verilere göre, materyal 13'ün 1. ölçüsünde söz giriş ezgisinin seslerine bakıldığında; “la” karar sesinin 6. ve 7. derecesi olan “fa#, sol” sesleriyle çıkıcı ve 8. derece “la” sesine vurgu yaptıktan sonra inici bir seyir göstererek “sol” sesinde kaldığı görülmektedir. Materyal 14'ün 1. ölçüsün de ise başlangıçta “sus” ile başlamış ve söze girişin de “la” karar sesinin 6. ve 7. derecesi olan “fa#, sol” sesleriyle, materyal 13 ile benzerlik göstermektedir. Materyal 13'ün 2. ölçüsü ve materyal 14'ün 3.ölçüleri incelendiğinde; materyal 13'te 6. ve 5. derece ‘sol, fa’, materyal 14'te 8. ve 7. derece ‘la, sol’ sesleriyle inici-çıkıcı hareketlerle birbirlerine yakın aralıklar kullanmışlardır. Türkülerin tartımsal yapısı, materyal 13'te daha sade bir yapıdayken, şekil 14'te on altılık nota değerleriyle oluşturulan buna bağlı kalıplar ve araya eklenen seslerle zenginleştirildiği görülmektedir.

Türküler ezgileri benzerlik gösterdiği gibi sözleri incelendiğinde de benzer oldukları görülmektedir. Sözlerinde benzerlik gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 21. “Çattılar Gazan Daşını (Uşak/Eşme)” ve “Çattılar Gazan Daşını (Afyon/Sincanlı)” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:3552	Ayrılık, Gelin Kınası	Serbest	Bentleri dördlük, dördüncü dizeleri kavuştak olan ve katma sözler barındıran türküler	Türkü
No:3729	Ayrılık, Gelin Kınası	Serbest	Bentleri beşlik, kavuştakları katma sözlerden oluşan türküler	Türkü

Türkülerin şiir konusu ayrılık/ Kına havası olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde, serbest hece ölçüleri ile oluşturuldukları ve nazım türlerinin türkü olup benzerlik gösterdiği görülmüştür. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında ise “Çattılar Gazan Daşını Uşak (Eşme)” türküsünün, bentleri dördlük ve dördüncü dizeleri kavuştaklı, “Çattılar Gazan Daşını” (Afyon/Sincanlı)” türküsünün ise bentleri beşlik ve kavuştaklarının da katma sözlerden meydana geldiği görülmektedir. Türküler şekil bakımından farklılık göstermiş olsa da sözleri incelendiğinde oldukça benzerlik göstermiş ve söz benzerlikleri de aşağıda verilmiştir.

Çattılar Gazan Daşını

-1-

Çattılar gazan daşını da nininay nom
Vurdular düğün aşını da nininay nom
Çağırın da gelsin de anasını nininay nom
Tutsun gızının yasını da nininay nom

-2-

Binmiş atın incesine de nininay nom
Düşmüş yolun nicesine nininay nom
Çağırın gelsin anasını da nininay nom
Gız babasız gelin olur mu nininay nom
(gelin olsa elin olur mu)

Çattılar Gazan Daşını

-1-

Çattılar gazan daşını ney ney ney ney
Kurdular düğün aşını ney ney ney
ney amman
Yaktılar kızın başını ney ney ney ney
Gız anam kınan kutl'olsun ney ney
ney ney
Geçimin baldan datl'olsun ney ney
ney ney amman

-2-

Biner atın iyisine ney ney ney ney
Gider yolun goyusuna ney ney ney
ney amman
Ünlen gelsin dayısına ney ney ney
ney
Kız dayısız gelin molur ney ney ney
ney
Gelin olsa melul olur ney ney ney
ney amman

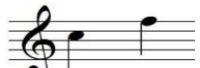
Uşak ve Afyon olarak yakın yörelerde kayda alınan türkülerin isimleri benzerlik gösterdiği gibi iki türkünün de bentlerinin ilk iki dizesi, dize sonuna gelen katma sözler ve diğer dizeler dışında oldukça benzerlik gösterdiği görülmüştür. Türkülerin ikinci bentleri incelendiğinde aynı manaya gelen farklı sözcükler kullanıldığı görülmektedir. Bunlar, “Çattılar Gazan Daşını (no:3552)” türküsün de “binmiş atın incesine” ve “düşmüş yolun nicesine” derken, “Çattılar Gazan Daşını (no:3729)” türküsünde “biner atın iyisine ve gider yolun goyusuna” şeklinde olmuştur. Yine aynı şekilde diğer dizelerde de “Çattılar Gazan Daşını (no:3552)” türküsün de kızın anası ve babasına değinirken, “Çattılar Gazan Daşını (no:3729)” türküsünde kızın dayısına değinerek kişiler değiştirilmiş, fakat aynı manaya gelen dizelerin oluşturulduğu görülmüştür. İki türkünün de bentleri ve bağlantı bölümlerinde de bazı

farklılıklar olsa da genel olarak benzerlik gösterdiği görülmüştür. Bu incelemelere göre iki türkünün de sözlerinin, birbirinin varyantı olduğu söylenebilir.

Tablo 22. “Et Aldım Elim Yağlı (Denizli)” ve “Et Aldım Elim Yağlı (Denizli/Buldan)” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:3419 Et Aldım Elim Yağlı	Denizli	Özay Gönlüm	Özay Gçnlüm	----	Özay Gönlüm
No:2645 Et Aldım Elim Yağlı	Denizli (Buldan)	Rıfat Yüce	Nihat Kaya	----	Nihat Kaya

Tablo 23. “Et Aldım Elim Yağlı (Denizli)” ve “Et Aldım Elim Yağlı (Denizli/Buldan)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Tempo
No:3419	Zeybek	Hüseyni		9/4 (2+2+2+3)	♩=96
No:2645	Zeybek	Çargâh		9/4 (2+2+2+3)	Yaklaşık ♩=85

“Et Aldım Elim Yağlı” türküsünün yöresi “Denizli” ve yine aynı yöreye ait “Et Aldım Elim Yağlı” türküsünün yöresi de “Denizli (Buldan)” olarak kayıtlara geçmiştir. Türkülerin makam dizileri incelendiğinde, “Et Aldım Elim Yağlı (Denizli)” türküsü Hüseyni makamı dizisinin de “Et Aldım Elim Yağlı (Denizli/Buldan)” türküsü Çargâh makamı dizisinde olup ritim yapılarının 9/4’lük ve tempolarının da 85 ile 96 bpm olduğu görülmektedir. Türkülerin ses aralıklarına bakıldığında, “Et Aldım Elim Yağlı (Denizli)” türküsünün en pes sesi “fa#” ve en tiz sesi “la” olmak üzere 10 ses aralığında, “Et Aldım Elim Yağlı (Denizli/Buldan)”

türküsünün en pes sesi “do” ve en tiz sesi “fa” olmak üzere 4 ses aralığında olduğu görülmektedir. Türkülere ait notaların içerisinde ezgisel olarak benzeyen kısımlar Materyal 15 ve 16’da verilmiştir.

Materyal 15. Et aldım Elim Yağlı (Denizli)

Materyal 16. Et Aldım Elim Yağlı (Denizli/Buldan)

Araştırma da elde edilen verilere göre, “Et aldım Elim Yağlı (Denizli)” ve “Et Aldım Elim Yağlı (Denizli/Buldan)” türkülerinin makam dizileri farklı olsa da tartımsal yapı ve usul bakımından benzerlik göstermektedir. Materyal 16’da verilen türkü Çargâh makamı dizisi olup karar sesinin “do” olduğu görülmektedir. Bu türkü “la” karar sesine transpoze edildiğini zaman materyal 15’te verilen türkünün başlangıç notası “re” sesine denk gelir. Bu transpoze sonucu Çargâh makamı dizisi değiştirici işaret almadığı için materyal 15’te verilen türküyeye göre ezginin, özellikle “si” sesinin naturel seslerle duyumunu sağlar. Transpoze sonrası inceleyecek olursak materyal 15 ve materyal’16 da verilen türküler de birbirine yakın ses aralıkları kullanılmıştır. Fakat materyal 15’in 4. ve 5. tartımında, sesler inici bir yapıdayken materyal 16’da çıkıcı bir seyir göstermiştir. Karar sesine yaklaşıldığını da materyal 15’te “re, re, si, la, la”, materyal 16’ da transpoze sonucu “do, si, si, la” yakın aralıklı sesler ve benzer tartımlarla, inici bir seyir özelliği gösterip “la” karar sesinde durdukları görülmektedir.

Türküler ezgileri benzerlik gösterdiği gibi sözleri incelendiğinde de benzer oldukları görülmektedir. Sözlerinde benzerlik gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 24. “Et Aldım Elim Yağlı (Denizli)” ve “Et Aldım Elim Yağlı (Denizli/Buldan)” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:3419	Aşk-Sevda	7’li Hece Ölçüsü	Bentleri mânî dörtlüklerle kurulu, kavuştağı iki dize, katma sözler barındıran türküler	Mânî
No:2645	Aşk-Sevda	7’li Hece Ölçüsü	Bentleri mânî dörtlüklerle kurulu, kavuştağı dört dize, katma sözler barındıran türküler	Mânî

Türkülerin şiir konusu aşk-sevda olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde iki türkünün de 7’li hece ölçüsü ile oluşturulduğu ve nazım türlerinin mânî olup benzerlik gösterdiği görülmüştür. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında ise iki türkünün de bentlerinin mânî dörtlüklerle kurulu olup ve içinde katma sözler barındırarak benzerlik gösterdiği, fakat kavuştak yapılarının, “Et Aldım Elim Yağlı (Denizli)” türküsünün kavuştakları iki dizeli, “Et Aldım Elim Yağlı (Denizli)” türküsünün ise dört dizeden oluştuğu görülmektedir. Türküler şekil bakımından kavuştak dizelerinde farklılık göstermiş olsa da sözleri incelendiğinde oldukça benzerlik göstermiş ve söz benzerlikleri de aşağıda verilmiştir.

Et Aldım Elim Yağı (Denizli)**1.**

Et aldım elim yağı

Şal guşak belde bağı

Gız ben seni (yemin olsun) alcem ya

Başım askere bağı

Bağlantı:

Öte yakalı yandım amanın beri yakalı

Nasıl geçiverdin beğendin de kürek

sakalı

Et Aldım Elim Yağı (Denizli/Buldan)**1.**

Et aldım elim yağı

Şal kuşak belde bağı

Kız ben seni alırdım

Başım askere bağı

Bağlantı:

Aman yalelam yalelam

Yalelelli lam

Haydi yalelam yalelam

Yalelelli lam

Denizli olarak aynı yörede kayda alınan türkülerin bentleri incelendiğinde, ilk dört dizelerinin oldukça benzerlik gösterdiği görülmektedir. Birinci, ikinci ve dördüncü dizelerin aynı olup üçüncü dizelerde de aynı manaya gelecek ağız özelliklerinde kaynaklı farklı sözcükler kullanmıştır. Yani “Et Aldım Elim Yağı (no: 3419)” türküsünde “gız ben seni alcem ya” derken, “Et Aldım Elim Yağı (no: 2645)” türküsünde “kız ben seni alırdım” şeklinde görülmüştür. Bunun dışında “Et Aldım Elim Yağı (no: 3419)” türküsünde “yemin olsun” sözünün olduğu, fakat “Et Aldım Elim Yağı (no: 2645)” türküsünde ise böyle bir sözün olmadığı ve iki türkünün de bağlantıları incelendiğinde tamamen farklılık gösterdiği görüşmüştür. Bağlantıları farklı, bentleri ise neredeyse aynı olan türküler, bu incelemelere göre özellikle bentlerindeki sözlerin de görülen benzerlik sebebiyle birbirinin varyantı olduğu söylenebilir.

Tablo 25. “Eğin Dedikleri Küçük Bir Şehir ve “Eğin Dedikleri Bir Küçük Şehir” türkülerine ait bilgiler

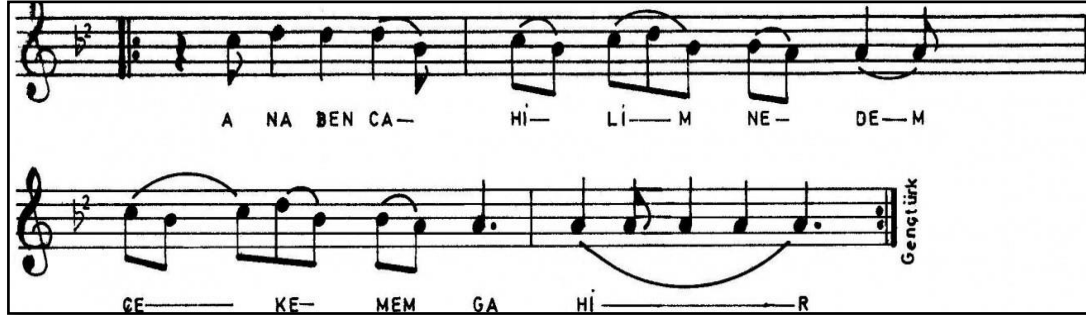
Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:2985 Eğin Dedikleri Küçük Bir Şehir	Erzincan (Kemaliye-Eğin)	Mustafa Özgül	Mustafa Özgül	----	Mustafa Özgül
No:2280 Eğin Dedikleri Bir Küçük Şehir	Erzincan (Kemaliye-Eğin)	Muzaffer Sarısözen	Muzaffer Sarısözen	----	Muzaffer Sarısözen

Tablo 26. “Eğin Dedikleri Küçük Bir Şehir ve “Eğin Dedikleri Bir Küçük Şehir” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

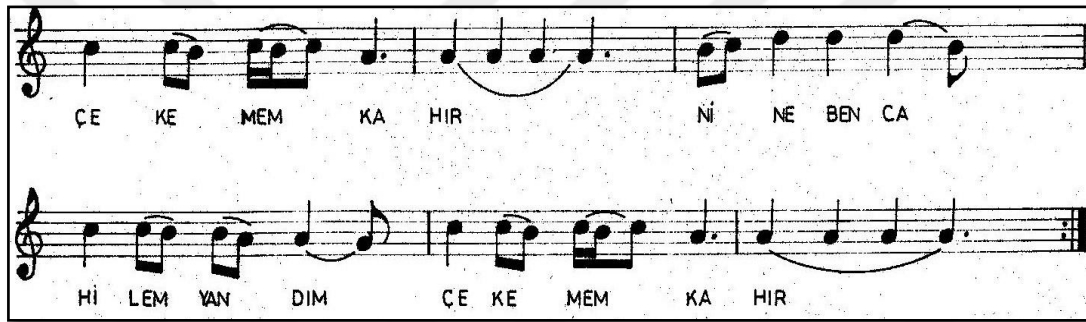
Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Tempo
No:2985	Kırık Hava	Uşşak		10/8 (3+2+2+3)	♩=76
No:2280	Kırık Hava	Uşşak		9/8 (2+2+2+3)	Yaklaşık ♩=75

İsim benzerliğine sahip, “Eğin Dedikleri Küçük Bir Şehir” ve “Eğin Dedikleri Bir Küçük Şehir” türkülerini ‘Erzincan (Kemaliye/Eğin)’ olarak aynı yörede kayda alınmıştır. Türküler, Uşşak makamı dizisinde olup ritim yapıları incelendiğinde, “Eğin Dedikleri Küçük Bir Şehir” 10/8’lik, düzum yapısı (3+2+2+3), “Eğin Dedikleri Bir Küçük Şehir” 9/8’lik ve düzum yapısının (2+2+2+3) olduğu görülmüştür. Türkülerin tempoları 75 ile 76 bpm olarak tespit edilmiştir. Ses aralıklarına bakıldığında, “Eğin Dedikleri Küçük Bir Şehir (No:2985)” türküsünün en pes sesi “la” en tiz sesi “re” sesi olmak üzere dört ses, “Eğin Dedikleri Bir Küçük Şehir” türküsünün en pes sesi “sol” ve en tiz sesi “mi” olmak üzere altı ses aralığında olduğu

görülmektedir. Türkülere ait notaların içerisinde ezgisel olarak benzeyen kısımlar Materyal 17-18’de verilmiştir.

Materyal 17. Eğin Dedikleri Küçük Bir Şehir (No:2985)

Materyal 18. Eğin Dedikleri Küçük Bir Şehir (No:2280)

Araştırma da elde edilen verilere göre, materyal 17’nin 1. ölçüsünün söze giriş ezgisinin seslerine bakıldığında; başlangıçta dörtlük ‘sus’ ile başlayıp ‘la’ karar sesinin 3. derecesi ‘do’ ve sonrasında ‘re, do, re, si’ sesleriyle çıkıcı ve inici bir seyir göstermiştir. Materyal 18’in 3. ölçüsü incelendiğinde, materyal 17 ile benzer aralıktaki sesler olup 2. ve 3. derece ‘si, do’ sesleriyle başlayıp ‘re, re, re, si’ sesleriyle yine çıkıcı ve inici bir özellik göstermiştir. Türküler karar sesine yaklaştıkça materyal 17’nin 3. ölçüsü ve materyal 18’in 4. ölçüsün de 3. derece ‘do’ ve ‘si’ sesleriyle inici bir seyir göstererek materyal 17’nin 4. ölçüsü ve materyal 18’in 6. ölçüsün de ‘la’ karar sesinde kaldıkları görülmüştür. Türküler makamsal dizi, kullanılan sesler ve tartımsal yapı bakımından birbiriyle benzerlik göstermektedir. Her ne kadar benzerlik gösterse de usul yapılarındaki farklılık hecelerin ezgisel olarak farklı bölünmesine neden olmuştur. Özellikle usulü ve üçlülerinin farklılığı sebebiyle materyal 18’in 4.ölçüsünde “lem” hecesin de “do, si” sesleri, materyal 17’nin 2.ölçüsünde “lim” hecesinde ise “do, re, si” seslerinin kullanıldığı görülmüştür.

Türkülerin usul yapıları farklı olsa da türkünün ezgisin de büyük bir farklılık yaratmadığı görülmüştür.

Türküler ezgileri benzerlik gösterdiği gibi sözleri incelendiğinde de benzer oldukları görülmektedir. Sözlerinde benzerlik gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 27. “Eğin Dedikleri Küçük Bir Şehir ve “Eğin Dedikleri Bir Küçük Şehir” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:2985	Aşk-Sevda	Serbest	Bentleri üçlük, kavuştakları iki dizeli olan ve katma sözler barındıran türküler	Türkü
No:2280	Aşk-Sevda	Serbest	Bentleri üçlük, kavuştakları iki dizeli olan ve katma sözler barındıran türküler	Türkü

Türkülerin şiir konusu aşk-sevda olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde serbest hece ölçüsü ile oluşturuldukları görülmüştür. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında, bentleri üç dize ve kavuştakları iki dizeli olan, ayrıca katma sözler barındırarak benzerlik gösterdikleri görülmektedir. İki türkünün de nazım türü “Türkü” olup şiir yapısı bakımından genel olarak benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Şiir yapısında oldukça benzerlik gösteren türkülerin söz benzerliği de aşağıda verilmiştir

Eğin Dedikleri Küçük Bir Şehir**1.**

Eğin dedikleri de gurban küçük bir
şehir ölem ölem
Ana ben cahilim nedem çekemem
kahır
Yediğim içtiğim de guzim ağıyla
zehir ölem ölem

Bağlantı:

Engel yavrum engel canım eğinli
misin
Sılaya gelmeye de yavrum yeminli
misin

Eğin Dedikleri Bir Küçük Şehir**1.**

Eğin dedikleri (anam) bir küçük şehir
(nidem)
Nine ben cahilem (yandım) çekemem
kahır
Yediğim içtiğim (anam) ağıynan zehir
(nidem)

Bağlantı:

Ya ben ağlamayım (yandım) kimler
ağlasın
Şu garip gönlümü (yandım) kimler
eylesin

Erzincan olarak aynı yörede kayda alınan türküler isim benzerliği gösterirken, bentleri incelendiğinde de ilk üç dizelerinin oldukça benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bu benzerliğin yanı sıra katma sözlerde farklılıklar olup bunlar; Eğin Dedikleri Küçük Bir Şehir (no: 2985) türküsünde “gurban, ölem, guzim”, Eğin Dedikleri Küçük Bir Şehir (no: 2280) türküsünde ise “anam, nidem, yandım” şeklinde görülmüştür. Aynı zaman da Eğin Dedikleri Küçük Bir Şehir (no: 2985) türküsünün ikinci dizesinde “ana” karakteri kullanılırken, Eğin Dedikleri Küçük Bir Şehir (no: 2280) türküsünde ise “nine” şeklinde görülmektedir. İki türkünün de bağlantıları incelendiğinde tamamen farklılık gösterdiği görüşmüştür. Bağlantıları incelendiğinde ise farklı olup bentleri ise neredeyse aynı olan türküler, bu incelemelere göre özellikle bentlerindeki sözlerin de görülen benzerlik sebebiyle birbirinin varyantı olduğu söylenebilir.

Tablo 28. “Bu Yıl Bu Dağların Karı Erimez (No:477) “ve “Bu Yıl Bu Dağların Karı Erimez (No:1562)“ türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:477 “Bu Yıl Bu Dağların Karı Erimez “	Sivas	Aşık Ali İzzet Özkan	Muzaffer Sarısözen	---	Muzaffer Sarısözen
No:1562 Bu Yıl Bu Dağların Karı Erimez	Sivas	Feyzullah Çınar	Trt Müzik Dai. Bşk. Thm. Md.	21/07/1977	Nida Tüfekçi

Tablo 29. “Bu Yıl Bu Dağların Karı Erimez (no:477) “ve “Bu Yıl Bu Dağların Karı Erimez (no:1562” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Tempo
No:477	Deyiş	Hüseyni		5/8 (2+3)	Yaklaşık ♩=88
No:1562	Deyiş	Hüseyni		5/8 (2+3)	Yaklaşık ♩=82

İsim benzerliğine sahip, “Bu Yıl Bu Dağların Karı Erimez (no:477) “ve “Bu Yıl Bu Dağların Karı Erimez (no:1562) “türkülerini ‘Sivas’” olarak aynı yörede kayda alınmıştır. Türküler, “Hüseyni” makamı dizisinde olup ritim yapıları incelendiğinde, “Bu Yıl Bu Dağların Karı Erimez (no:477) “5/8’lik, düzum yapısı (2+3), ve “Bu Yıl Bu Dağların Karı Erimez (no:1562) “5/8’lik ve düzum yapısının (2+3) olduğu görülmüştür. Türkülerin tempoları yaklaşık 88 ile 82 bpm olarak tespit edilmiştir. Ses aralıklarına bakıldığında, “Bu Yıl Bu Dağların Karı Erimez (no:477) “türküsünün en pes sesi “la” en tiz sesi “sol” sesi olmak üzere altı ses, “Bu Yıl Bu Dağların Karı Erimez (no:1562) “türküsünün en pes sesi “sol” ve en tiz sesi “sol” olmak üzere sekiz ses aralığında olduğu görülmektedir. Türkülere ait notaların içerisinde ezgisel olarak benzeyen kısımlar Materyal 19 ve 20’de verilmiştir.

görülmektedir. Materyal 19'un 5, 6 ,7 ve 8. Ölçüleri, incelendiğinde 5. Ölçüde “mi” sesiyle başlayıp 16'lık motifler ve çarpmalar kullanılarak 8. ölçü de “la” kara sesinde kalış yaptığı görülmüştür. Materyal 20' de ise materyal 19 ile birbirine yakın aralıktaki sesler kullanıldığı görülmüştür. 7. Ölçüde 4. Derece “re” sesiyle başlayıp 8, 9 ve 10. ölçülerde daha sadece motifler, dörtlük ve sekizlik yapılar kullanılarak materyal 20'de ki türküyle benzer ezgi yapısıyla “la” kara sesinde kalındığının görülmüştür.

Türküler ezgileri benzerlik gösterdiği gibi sözleri incelendiğinde de benzer oldukları görülmektedir. Sözlerinde benzerlik gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 30. “Bu Yıl Bu Dağların Karı Erimez (no:477”ve “Bu Yıl Bu Dağların Karı Erimez (no:1562) “türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:477	Hasret-Yiğitlik	11’li Hece Ölçüsü	Bentleri dörtlüklerle kurulu, bağlantıları son dizede değişkenlik gösteren türküler	Türkü
No:1562	Hasret-Yiğitlik	11’li Hece Ölçüsü	Bentleri dörtlüklerle kurulu, bağlantıları son dizede değişkenlik gösteren türküler	Türkü

Türkülerin şiir konusu “hasret-yiğitlik” olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde 11’li hece ölçüsü ile oluşturuldukları görülmektedir. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında da her iki türkünün de bentlerinin dörtlüklerle kurulu olup, bağlantılarının son dizelerde değişkenlik gösterdiği görülmüştür. Konusu, hece ölçüsü ve şekil bakımından oldukça benzerlik gösteren türkülerin, nazım türleri incelendiğinde de “türkü” olarak benzerlik gösterdiği görülmektedir. Şiir yapısında benzerlik gösteren türkülerin sözleri incelendiğinde de oldukça benzerlik göstermektedir. Türkülerin söz benzerliği de aşağıda verilmiştir.

Bu Yıl Bu Dağların Karı Erimez**1.**

Bu yıl bu dağların karı erimez

Eser bad-ı saba yel bozuk bozuk

Türkmen kalkıp yaylasına yerimez

Yıkılmış aşiret el bozuk bozuk

Bu Yıl Bu Dağların Karı Erimez**1.**

Bu yıl bu dağların karı erimez

Eser bad-ı saba yel bozuk bozuk

Türkmen kalkıp yaylasına yürümez

Bozuldu aşiret el bozuk bozuk

Erzincan olarak aynı yörede kayda alınan türküler isim benzerliği gösterirken, dörtlükleri incelendiğinde de dört dizenin oldukça benzerlik gösterdiği görülmektedir. İki türkünün de ilk iki dizesi aynı olup üçüncü ve dördüncü dizelerde ise aynı manaya gelen birbirinden farklı sözlükler kullanılmıştır. Yani, “Bu yıl bu dağların karı erimez (no: 477)” türküsünün üçüncü dizesinde “yerimez”, “Bu yıl bu dağların karı erimez (no: 1562)” türküsünde ise yürümez şeklinde kullanılmıştır. Aynı şekilde, “Bu yıl bu dağların karı erimez (no: 477)” türküsünün dördüncü dizesinde “yıkılmış aşiret” derken, “Bu yıl bu dağların karı erimez (no: 1562)” türküsünde ise “bozuldu aşiret” şeklinde farklı sözcükler olup aynı manada kullanıldığı görülmüştür. Bu incelemelere türkülerin sözlerinin, birbirinin varyantı olduğu söylenebilir.

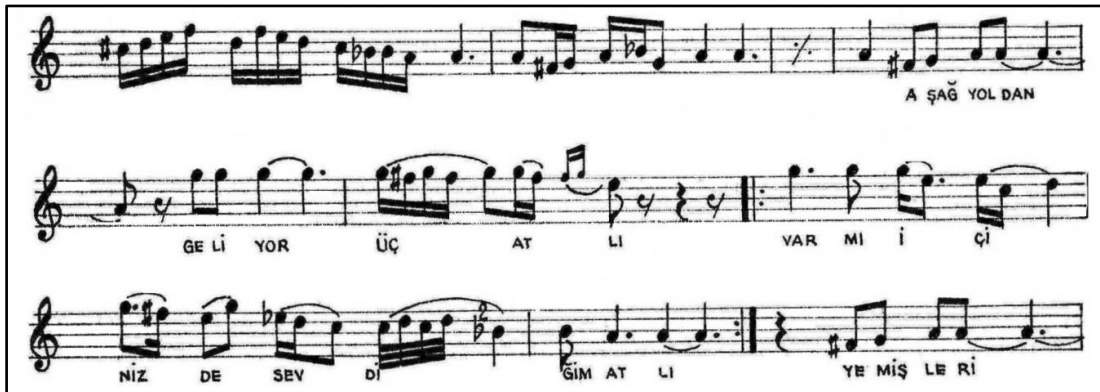
Tablo 31. “Bursa Köy Güvendeleri (Aşağıdan Geliyor Üç Atlı) (no:243)” ve “Aşağıdan Geliyor Üç Atlı (Bursa Köy Güvendesesi) (no:4695)” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:243 Bursa Köy Güvendeleri (Aşağıdan Geliyor Üç Atlı)	Bursa	Hüsnü Ortaç	Muzaffer Sarısözen	---	Muzaffer Sarısözen
No:4695 Aşağıdan Geliyor Üç Atlı (Bursa Köy Güvendesesi)	Bursa	Hüsnü Ortaç	Muzaffer Sarısözen	---	Muzaffer Sarısözen

Tablo 32. “Bursa Köy Güvendeleri (Aşağıdan Geliyor Üç Atlı) (no:243)” ve “Aşağıdan Geliyor Üç Atlı (Bursa Köy Güvendes) (no:4695)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Tempo
No:243	Kırık Hava	Hicaz + Karcığar		9/8 (2+2+2+3)	♩=180
No:4695	Kırık Hava	Hicaz + Karcığar		2/4 + 9/8 (2+2+2+3)	♩=184

İsim benzerliğine sahip, “Bursa Köy Güvendeleri (Aşağıdan Geliyor Üç Atlı) (no:243)” ve “Aşağıdan Geliyor Üç Atlı (Bursa Köy Güvendes) (no:4695)” türküleri ‘Bursa’ olarak aynı yörede kayda alınmıştır. Türküler, “Hicaz+Karcığar” makamı dizisinde olup ritim yapıları incelendiğinde, “Bursa Köy Güvendeleri (Aşağıdan Geliyor Üç Atlı) (no:243)” 9/8’lik, düzum yapısı (2+2+3), ve “Aşağıdan Geliyor Üç Atlı (Bursa Köy Güvendes) (no:4695)” 2/4+9/8’lik ve düzum yapısının (2+2+3) olduğu görülmüştür. Türkülerin tempoları 180 ile 184 bpm olarak tespit edilmiştir. Ses aralıklarına bakıldığında, türkülerin en pes sesi “Fa#” en tiz sesi “sol” sesi olmak üzere olmak üzere dokuz ses aralığında olduğu görülmektedir. Türkülere ait notaların içerisinde ezgisel olarak benzeyen kısımlar Materyal 21 ve 22’de verilmiştir.

Materyal 21. Bursa Köy Güvendeleri (Aşağıdan Geliyor Üç Atlı) (no:243)

Materyal 22. Aşağıdan Geliyor Üç Atlı (Bursa Köy Güvendes) (no:4695)

Araştırmada elde edilen verilere göre, türkülerin makam ve ritim yapıları benzerlik göstermektedir. Materyal 21'in söze giriş ezgisinin 1. Ölçüsünün seslerine bakıldığında; 1. Derece "la" sesiyle başlayıp "fa#" sesiyle inici, sol sesiyle çıkıcı bir özellik göstererek "la" karar sesinde kalınmıştır. Devamında ise yine "la" sesinden sonra "sol" sesiyle çıkıcı bir özellik göstererek türkünün söze giriş ezgisinin 2. Ölçüsünde 7. derece "sol" sesinde kaldığı görülmektedir. Materyal 22'nin söz giriş ezgisi incelendiğinde ise yine aynı "la" sesiyle başlayıp, sonrasında ise "fa#" sesiyle inici, tekrar "la" sesiyle çıkıcı bir özellik göstererek 2. Ölçü de "sol" sesinde kalarak, aynı motiflerle benzerlik gösterdiği görülmüştür. Materyal 21'in ve materyal 22'nin söz giriş ezgisinin geriye kalan 3, 4, 5, 6. ve 7. Ölçülerinde de aynı sesler, 16'lık motifler ve çarpmalar kullanılarak 6. Ölçü de "la" kara sesinde kalış yaptığı görülmüştür. Her iki türkünün de 7. Ölçüleri incelendiğinde ise aynı şekil de dörtlük "sus" kullanıldıktan sonra "fa#" sesiyle başlayıp "la" sesine çıkıcı bir yapıda olduğu görülmektedir.

Türküler ezgileri benzerlik gösterdiği gibi sözleri incelendiğinde de benzer oldukları görülmektedir. Sözlerinde benzerlik gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 33. “Bursa Köy Güvendeleri (Aşağıdan Geliyor Üç Atlı) (no:243)” ve “Aşağıdan Geliyor Üç Atlı (Bursa Köy Güvendesı) (no:4695)” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:243	Aşk-Sevda	11’li hece ölçüsü	Bentleri üçlük ve bağlantıları iki dizeli olan türküler	Türkü
No:4695	Aşk-Sevda	11’li hece ölçüsü	Bentleri üçlük ve bağlantıları iki dizeli olan türküler	Türkü

Türkülerin şiir konusu aşk-sevda olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde 11’li hece ölçüsü ile oluşturuldukları görülmüştür. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında, bentleri üç dize ve bağlantıları iki dizeli olan, ayrıca katma sözler barındırarak benzerlik gösterdikleri görülmektedir. İki türkünün de nazım türü “Türkü” olup şiir yapısı bakımından genel olarak benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Şiir yapısında oldukça benzerlik gösteren türkülerin söz benzerliği de aşağıda verilmiştir.

Aşağı Yoldan Geliyor Üç Atlı

1.

Aşağı yoldan geliyor üç atlı
Var mı içinizde sevdiğim atlı
Yemişler içinde şeftali tatlı

Bağlantı:

Uçurdum palazım konduramadım
Yangın yüreğimi söndüremedim

Aşağı Yoldan Geliyor Üç Atlı

1.

Aşağı yoldan geliyor üç atlı
Var mı içinizde sevdiğim atlı
Yemişler içinde şeftali tatlı

Bağlantı:

Uçurdum palazım konduramadım
Yangın yüreğimi söndüremedim

Bursa olarak aynı yörede kayda alınan türküler isim benzerliği gösterirken, bentleri ve bağlantıları incelendiğinde de benzerlik gösterdiği görülmektedir. İki türkünün de genel olarak sözlerine bakıldığında bent ve bağlantılarının büyük oranda aynı olup, bu incelemelere göre de türkülerin sözlerinin, birbiriyle varyant olduğu söylenebilir.

Tablo 34. “Sendeki Kaşlar Bende de Olaydı (no:1238)” ve “Sendeki Kaşlar Bendolsa (no:1650)” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:1238 Sendeki Kaşlar Bende De Olaydı	İstanbul	Nuri Halil Poyraz	Muzaffer Sarısözen	20/08/1951	Muzaffer Sarısözen
No:1650 Sendeki Kaşlar Bendolsa	Manisa	Haydar Bayçın	Nida Tüfekçi	---	Nida Tüfekçi

Tablo 35. “Sendeki Kaşlar Bende de Olaydı (no:1238)” ve “Sendeki Kaşlar Bendolsa (no:1650)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No:1238	Kırık Hava	Kürdi		9/8 (2+2+2+3)	Yaklaşık ♩=240
No:1650	Kırık Hava	Kürdi		2/4	♩=66

İsim benzerliğine sahip, kırık hava türündeki “Sendeki Kaşlar Bende de Olaydı” ve “Sendeki Kaşlar Bendolsa” türküleri ‘Bursa’ olarak aynı yörede kayda alınmıştır. Türküler, “Kürdi” makamı dizisinde olup ritim yapıları incelendiğinde, “Sendeki Kaşlar Bende de Olaydı” 9/8’lik, düzum yapısı (2+2+3) ve “Sendeki Kaşlar Bendolsa” 2/4’lük olduğu görülmüştür. Türkülerin tempoları yaklaşık 240 ile 66 bpm olarak tespit edilmiştir. Ses aralıklarına bakıldığında, türkülerin en pes sesi “Fa#” en tiz sesi “sol” sesi olmak üzere olmak üzere dokuz ses aralığında olduğu görülmektedir. İki türkü de özellikle ritim yapısında farklılık gösterse de türkülere ait notaların içerisinde ezgisel olarak benzeyen kısımlar Materyal 23 ve 24’te verilmiştir.

SEN DE Kİ KAŞ LAR BEN DE DE O LAY DI VAY
SEN DE Kİ GÖZ LER BEN DE DE O LAY DI VAY
SEN DE Kİ SAÇ LAR BEN DE DE O LAY DI VAY

KAS LA RI SEN DEN RAS TI Ğİ BEN DEN E LÂ GÖZ LÜ
GÖZ LE RI SEN DEN ME Sİ BEN DEN E LÂ
SAÇ LA RI SEN DEN ME Sİ BEN DEN E LÂ

KÜ CÜK HA NİM DA AY RI LA MAM BEN SEN DEN

Materyal 23. Sendeki Kaşlar Bende de Olaydı (no:1238)

SEN DE Kİ KAS LAR BEN DOL SA KAŞ LA RI SEN DEN RAS TI Ğİ
SAC LA RI TA RA ĞI DA
GÖZ LE RI SÜR ME Sİ
KU LAK DA KU PE Sİ DE
GER DAN GER DA NI LI RA LA RI

BEN DE . N A YA Rİ . . . M A YA Rİ . . M AY RI LA

MAM SEN DEN

Materyal 24. Sendeki Kaşlar Bendolsa (no:1650)

Araştırmada elde edilen verilere göre, iki türkünün ritim yapısının birbirinden farklı olduğu görülmektedir. Materyal 23 ve materyal 24’te verilen türkülerin söze giriş ezgisinin seslerine bakıldığında materyal 23’ün 1. Ölçüsünde 7. Derece sol sesiyle başlayıp 8. Derece “la” sesiyle çıkıcı ve 2. Ölçüsün de “sib” sesine vurgu yaptıktan sonra inici bir hareketle tekrardan “fa” sesine vurgu yapıp “mi” sesinde kaldığı görülmektedir. Materyal 24’ün 1. Ölçüsünde ise 4. Derece “re” sesiyle başlayıp materyal 23’te olduğu gibi “mi” sesinde kalındığı görülmüştür. Materyal 23’ün ilk 3 ölçüsü ve materyal 24’ün ilk 2 ölçüsünün ezgi yapıları birbiriyle benzerlik gösterse de türküleri birbirinden ayıran farklılık, materyal 23’te ki türkü 9/8 ve materyal 24’te ki türkünün ise 2/4’lük olmasıdır. Diğer yandan bu ritim yapısından dolayı farklılık olsa

da materyal 23'ün ilk 3 ölçüsü ve materyal 24'ün ilk 2 ölçüsünün ezgi yapıları birbiriyle benzerlik gösterdiği görülmektedir. Türkülerin ritim yapısındaki farklılıktan dolayı ölçü sayıları farklı gözüktü de birbirine yakın aralıklarda ve son kalış sesinde benzerlik göstermiştir. Materyal 23'ün 4. Ölçüsü ve materyal 24'ün 3. Ölçüsüne bakıldığında hem melodi hem de söz uyumunun açıkça göze çarptığı görülmüştür. Materyal 23'ün 4. ölçüsü ve materyal 24'ün 3. Ölçüsün de 7. Derece “sol” sesiyle başlayıp benzer motiflerle 8. Derece “la” sesinde kalış yapıldığı görülmektedir. Devamında ise materyal 23'ün 5. Ölçüsünde “fa#” sesiyle inici, sonrasında çıkıcı olarak “sib” sesine vurgu yapıp tekrardan inici- çıkıcı bir hareketle 9. Ölçü de “la” karar sesinde kalındığı görülmektedir. Materyal 24'ün 4. Ölçüsünde de aynı şekilde “fa” sesiyle inici, sonrasında çıkıcı olarak “sol” sesinde durduktan sonra materyal 23. ile benzer motiflerle ve yakın ses aralıkları kullanılarak “la” karar sesine kadar inici bir hareket gösterdiği görülmüştür.

Türkülerin ezgileri benzerlik gösterdiği gibi sözleri incelendiğinde de benzer oldukları görülmektedir. Sözlerinde benzerlik gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 36. “Sendeki Kaşlar Bende de Olaydı (no:1238)” ve “Sendeki Kaşlar Bendolsa (no:1650)” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:1238	Aşk-Sevda	Serbest Hece Ölçüsü	Dörtlüklerle kurulu, birinci dize bent, iki, üç, dördüncü dizeleri kavuşmak olan, katma sözler barındıran türküler	Türkü
No:1650	Aşk-Sevda	Serbest Hece Ölçüsü	Bentleri üçlük, kavuştağı iki dizeli olan, katma söz barındıran türküler	Türkü

Türkülerin şiir konusu aşk-sevda olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde iki türkünün de serbest hece ölçüsü ile oluşturulduğu ve nazım türlerinin türkü olup benzerlik gösterdiği görülmüştür. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında ise “Sendeki Kaşlar Bende de olaydı” türküsü, dörtlüklerle kurulu, birinci dizeleri bent olup, iki, üç ve dördüncü dizeleri kavuşmak olan, “Sendeki Kaşlar Bend’olsa” türküsünün ise bentleri üçlük ve kavuştağının iki dizeli olduğu görülmüştür. Türküler

şekil bakımından farklılık göstermiş olsa da içerisinde katma sözler de barındıran türkülerin sözleri incelendiğinde oldukça benzerlik göstermiş ve söz benzerlikleri de aşağıda verilmiştir.

Sendeki Kaşlar Bende De Olaydı

1.

Sendeki kaşlar bende de olaydı vay
Kaşları senden rastığı benden
Ela gözlü küçük hanım da
Ayrılamam ben senden

Sendeki Kaşlar Bend'olsa

1.

Sendeki kaşlar bend'olsa
Kaşları senden
Rastığı benden

Bağlantı:

A yarım a yarım
Ayrılamam senden

İstanbul ve Manisa olarak farklı yörelerde kayda alınan türkülerin isimleri benzerlik göstermektedir. Yöre ağzından kaynaklı olarak bazı farklılaşmalarda görülmüştür. Bunlar, İstanbul türküsünde “bende de olaydı” derken, Manisa türküsünde ise bend’olsa şeklinde kısaltıldığı fakat anlamca aynı oldukları görülmüştür. Türkülerin ilk dizeleri incelendiğinde de aynı şekilde görülüp, “Sendeki Kaşlar Bende De Olaydı” türküsünün ilk dizesinin sonuna “vay” katma sözü eklendiği görülmektedir. “Sendeki Kaşlar Bende De Olaydı” türküsünün ikinci dizesiyle, “Sendeki Kaşlar Bend’olsa” türküsünün ikinci ve üçüncü dizeleri aynı olup, “Sendeki Kaşlar Bende De Olaydı” türküsünün üçüncü dizesi farklılık göstermektedir. Türkülerin bağlantıları incelendiğinde, “Sendeki Kaşlar Bend’olsa” türküsünün ilk dizesi diğer türkü de olmayıp, ikinci dizesinin ise “Sendeki Kaşlar Bende De Olaydı” türküsünün bağlantısı olan dördüncü dize de benzer şekilde kullanıldığı görülmüştür. Bu incelemelere göre türkü sözlerinin, birbirinin varyantı olduğu söylenebilir.

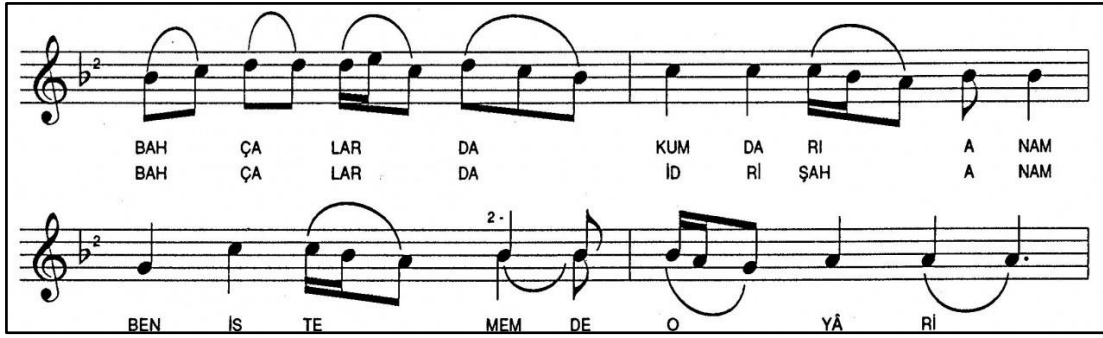
Tablo 37. “Bahçalarda Kum Darı” ve “Bahçelerde Kum Darı” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:72 Bahçalarda Kum Darı	Muğla/Fethiye	Mustafa Coşkun	Mustafa Hoşsu	---	Mustafa Hoşsu
No:2653 Bahçelerde Kum Darı	Burdur /Altınyayla (Dirmil)	Emin Demirayak Mehmet Ali Kayabaş	Sümer Ezgü	19/04/1984	Sümer Ezgü

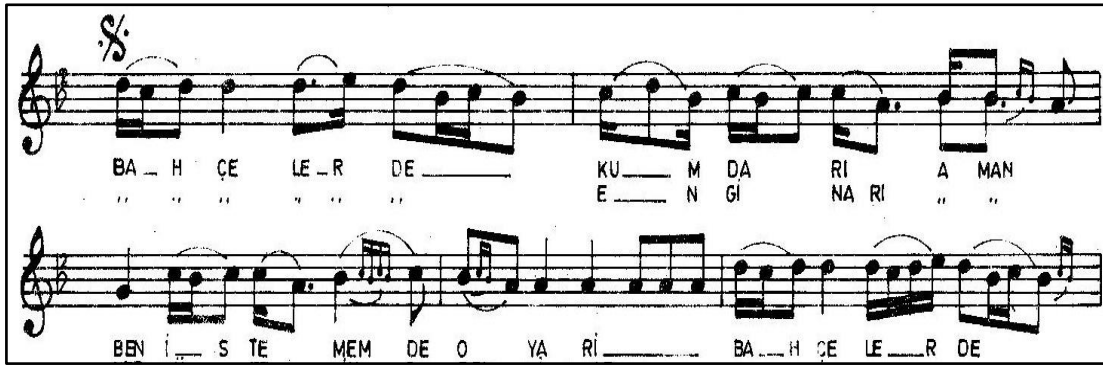
Tablo 38. “Bahçalarda Kum Darı” ve “Bahçelerde Kum Darı” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Tempo
No:72	Kırık Hava	Uşşak		9/8 (2+2+2+3)	♩=220
No:2653	Kırık Hava	Uşşak		9/8 (2+2+2+3)	♩=105

İsim benzerliğine sahip, “Bahçalarda Kum Darı” Muğla/Fethiye ve “Bahçelerde Kum Darı” Burdur (Altınyayla/Dirmil) olarak birbirlerine yakın yöreler de kayda alınmıştır. Türküler, “Uşşak” makamı dizisinde olup ritim yapıları incelendiğinde, 9/8’lik ve düzum yapısının (2+2+3) olduğu görülmüştür. Türkülerin tempoları 220 ile 105 bpm olarak tespit edilmiştir. Ses aralıklarına bakıldığında, “Bahçalarda Kum Darı” türküsünün en pes sesi “sol” en tiz sesi “mi” sesi olmak üzere olmak üzere altı ses, “Bahçelerde Kum Darı” türküsünün ise en pes sesi “la” en tiz sesi “mi” sesi olmak üzere beş ses aralığında olduğu görülmektedir. Ezgi ve ritim yapısında benzerlik gösteren türkülere ait notaların içerisinde ezgisel olarak benzeyen kısımlar Materyal 25 ve 26’da verilmiştir.

Materyal 25. Bahçalarda Kum Darı

Materyal 26. Bahçelerde Kum Darı

Araştırmada elde edilen verilere göre, türkülerin makam ve ritim yapıları benzerlik göstermektedir. Materyal 25'in söze giriş ezgisinin 1. Ölçüsünün seslerine bakıldığında; 2. Derece "si" sesiyle başlayıp "do, re, mi" sesleriyle çıkıcı, re, do, si sesleriyle inici bir özellik gösterdiği görülmektedir. 2. Ölçü de tekrardan 3. Derece "do" sesiyle çıkıcı bir hareketle "si, la" seslerine inici, devamında 3. Ve 4. Ölçüde de yakın aralıktaki sesler kullanılarak "la" karar sesinde kalınmıştır. Materyal 26'nın söz giriş ezgisi incelendiğinde ise materyal 25 ile oldukça benzerlik göstermiştir. Materyal 25'te sekizlik "si, do" sesleriyle başlarken materyal 26'da ise on altılık ve sekizlik nota değerleri kullanılarak materyal 25 ile yakın ses aralığındaki "re, do, re" sesleriyle başlandığı görülmüştür. 1. Ölçünün devamında ise "re, mi, do, si" gibi hemen hemen benzer sesler kullanılarak inici ve çıkıcı bir yapı görülmektedir. Materyal 26'da 16'lık nota değerlerinin daha sık kullanıldığı ve bundan ötürü araya ezgi motifiyle uyumlu seslerin eklendiği de tespit edilmektedir. Materyal 26'nın 2 ölçüsünde de yine aynı şekilde materyal 25'in 2. Ölçüsünde dördümlük "do" sesi kullanılırken, materyal 26'da 16'lık ve 8'lik değerler ile oluşan "do, re, si" seslerinin kullanılarak, her iki türkünün de 4. Ölçüleri incelendiğinde aynı seslerin kullanıldığı fakat farklı nota değerleriyle

oluştugu görülmektedir. Materyal 25’te aynı seslerle dörtlük ve sekizlik değerlerin kullanıldığı sade bir melodi yapısı varken, materyal 26’ da dörtlük, sekizlik ve yoğun olarak onaltılık nota değerlerinin değerlerin kullanıldığı ses zenginliği olan bir yapı görülmüştür. Her iki türkünün de melodi anlamında birbiriyle yakın benzerlik kurdukları tespit edilmiştir.

Türküler ezgileri benzerlik gösterdiği gibi sözleri incelendiğinde de benzer oldukları görülmektedir. Sözlerinde benzerlik gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 39. “Bahçalarda Kum Darı” ve “Bahçelerde Kum Darı” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:72	Aşk-Sevda	7’li hece ölçüsü	Bentleri mâni dörtlüklerle kurulu, bağlantıları hem dize sonunda hem de bent aralarında dört dizeli, katma sözler barındıran türküler	Mâni
No:2653	Aşk-Sevda	7’li hece ölçüsü	Bentleri mâni dörtlüklerle kurulu, bağlantıları her dizeden sonra tekrar edilen, katma sözler barındıran türküler	Mâni

Türkülerin şiir konusu aşk-sevda olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde iki türkünün de 7’li hece ölçüsü ile oluşturulduğu ve nazım türlerinin mâni olup benzerlik gösterdiği görülmüştür. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında ise iki türkünün de bentleri mâni dörtlüklerle, bağlantılarının her dizeden sonra tekrar edilip içinde katma sözler barındırarak benzerlik gösterdiği görülmektedir. Farklılık olarak “Bahçalarda Kum Darı” türküsünün ayrıca diğer bir kavuştak yapısı, bent aralarında dört dizeli olarak görülmektedir. Türküler şekil bakımından benzerlik ve farklılıklar göstermiş olsa da sözleri incelendiğinde oldukça benzerlik göstermiş ve söz benzerlikleri de aşağıda verilmiştir.

Bahçalarda Kum Darı**1.**

Bahçalarda kum darı (anam)

Ben istemem (de) o yari

Olursa bir yar olsun (anam)

On parmağı (da) kınalı

Bağlantı:

Aman aman aman da

Ben dayanamam

Sen küçüksün de

Ben güvenemem

Bahçelerde Kum Darı**1.**

Bahçelerde kum darı

Ben istemem o yari

Çirkinler şöyle dursun

Güzeller gönül karı

Muğla ve Burdur olarak yakın yörelerde kayda alınan türkülerin isimleri benzerlik göstermektedir. İki türkünün ilk dizelerinde de görüldüğü gibi Muğla türküsünde “bahçalarda” derken, Burdur türküsünde ise “bahçelerde “şeklinde olup anlamca aynı sözlükler kullanılmıştır. Bunun dışında, “Bahçalarda Kum Darı” türküsünün ilk dizesine “anam” katma sözü ve ikinci dizedeki “de” eki Burdur türküsünde görülmemiştir. Bu sözcükler farklılık gösterse de iki türkünün de ismi ve ilk iki dizesi büyük ölçüde benzerlik göstermiştir. Bunun dışında benzerlik görülmemiştir. Bu incelemelere göre türkü sözlerinin, birbirinin varyantı olduğu söylenebilir.

Tablo 40. “Ardıç Arasında Biten Budaklar” ve “Yayla Yollarına Yokuş Dediler” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:2010 Ardıç Arasında Biten Budaklar	Afyon/Dinar	Saffet Uysal	Trt Müzik Dai. Bşk. Thm. Md.	--/03/1978	Ateş Köyoğlu
No:5173 Yayla Yollarına Yokuş Dediler	Burdur Altınyayla/Dirmil	Kadir Türen	Sarper Özsan Ülkün Aydoğdu	08/09/1967	Ferhat Erdem

Tablo 41. “Ardıç Arasında Biten Budaklar” ve “Yayla Yollarına Yokuş Dediler” “türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No:2010	Kırık Hava	Hüseyni		9/16	♩=176
No:5173	Kırık Hava	Hüseyni		9/16	♩=180

“Ardıç Arasında Biten Budaklar” türküsü Afyon/Dinar ve “Yayla Yollarına Yokuş Dediler” türküsü Burdur/Altınyayla/Dirmil yöresi olarak farklı yörelerde kayda alındığı görülmektedir. Türküler Hüseyni makamı dizisinde olup birbirine akraba makamlarla oluştuğu görülmüştür. Ritim yapıları incelendiğinde, 9/16’lık ve düzum yapısının (2+2+3) olup tempolarının da 176 ile 180 bpm olduğu tespit edilmiştir. Ses aralıklarına bakıldığında ise en pes sesin “la” en tiz sesin “la” sesi olmak üzere olmak üzere sekiz ses aralığında olup birbirleriyle benzerlik gösterdiği görülmektedir. Türkülere ait notaların içerisinde ezgisel olarak benzeyen kısımlar Materyal 27 ve 28’de verilmiştir.

MA NA MAN ... Ü_N NE Dİ MA_Y ŞA Dİ YE ...
O DA YI DÖ ŞE Dİ YE ... Ü_N NE Dİ_M FA_T
MA Dİ YE ... GA Şİ Nİ ÇA_T MA Dİ YE ...
Ü_N NE Dİ_M GÜ_L SÜM Dİ YE SE Sİ ME GE_L SİN Dİ YE ... gysol

Materyal 27. Ardıç Arasında Biten Budaklar

35 ÜN NE DİM A ŞA Dİ YE (SAZ . .) O DA YI DÖ

38 ŞE Dİ YE ÜN NE DİM FAT MA Dİ YE (SAZ.. .)

41 YA LI NIZ YAT MA Dİ YE (SAZ. .) ÜN NE DİM GÜL

44 SÜM Dİ YE (SAZ. .) SE SİM DEN BİL SİN Dİ YE

Materyal 28. Yayla Yollarına Yokuş Dediler

Araştırmada elde edilen verilere göre, türkülerin makam ve ritim yapıları benzerlik göstermektedir. Materyal 27'nin söze giriş ezgisinin 2. Ölçüsünün seslerine bakıldığında; 7. Derece "sol" sesiyle başlayıp "fa#" sesiyle inici, tekrar "sol" sesine çıkıcı hareketle vurgu yaptıktan sonra "mi, re, do, si" sesleriyle inici bir özellik gösterdiği görülmektedir. 3. Ölçü de "la" sesinden sonra en pes sesi "sol" sesinde kalıp, "si, do" sesleriyle çıkıcı bir hareketle inici, devamında 4. Ve 5. Ölçüde de çıkıcı-inici bir hareketle "la" karar sesinde kalınmıştır. Materyal 28'in söz giriş ezgisi incelendiğinde ise materyal 27 ile oldukça benzerlik göstermiştir. Materyal 27'de sekizlik "fa#, sol" sesleriyle çıkıcı-inici bir hareketle başlarken materyal 28'de 5. Derece "mi" sesiyle başlayıp "fa" sesine onaltılık nota değeriyle çarpmalar yapıldığı görülmektedir. Materyal 27 ile benzer aralıktaki sesler ve benzer ezgi motifleri görülmektedir. Materyal 28'in 2. Ölçüsünde ise materyal 27'nin 3. Ölçüsünde olduğu gibi "la" sesine inici bir hareketle, materyal 27'den farklı olarak 5. Derece "mi" sesine çıkıcı ara saz eklendiği görülmüştür. Materyal 27'nin 4-5 ve materyal 28'in 3-4 ölçüleri de yine aynı şekilde yakın aralıktaki sesler ve benzer ezgi motifleri kullanılarak inici bir hareketle materyal 27'nin "la, sol" sesinde, materyal 28'in ise karar sesinde kaldığı görülmektedir. Materyal 27'nin "la" karar sesinde durmaması 5. Ölçüde bağlantı bölümünün tekrarının devam hala etmesinden kaynaklı olduğu

düşünülmekte olup 13. Ölçü de bağlantı bölümü biterken “la” karar sesinde kaldığı görülmektedir. Bu durumun materyal 28’de geçerli olmadığı ve her bağlantı sözlerinin sonunda “la” karar sesinde durduğu görülmüştür. Her iki türkünün de melodi anlamında birbiriyle yakın benzerlik kurdukları tespit edilmiştir.

Türküler ezgileri benzerlik gösterdiği gibi sözleri incelendiğinde de benzer oldukları görülmektedir. Sözlerinde benzerlik gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 42. “Ardıç Arasında Biten Budaklar” ve “Yayla Yollarına Yokuş Dediler” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:2010	Aşk-Sevda	11’li	Bentleri iki, bağlantıları üç dizeli olan, katma sözler barındıran türküler	Türkü
No:5173	Aşk-Sevda	11’li	Bentleri iki, bağlantıları altı dizeli olan, katma sözler barındıran türküler	Türkü

Türkülerin şiir konusu aşk-sevda olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde iki türkünün de 11’li hece ölçüsü ile oluşturulduğu ve nazım türlerinin türkü olup benzerlik gösterdiği görülmüştür. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında, iki türkünün de bentlerinin iki dizeden oluşup ve içerisinde katma sözler barındırarak benzerlik gösterdiği görülmüştür. Türkülerin bağlantı bölümlerine bakıldığında ise “Ardıç Arasında Biten Budaklar” türküsünün bağlantısı üç dizeli, “Yayla Yollarına Yokuş Dediler” türküsünün ise altı dizeli olup farklılık gösterdiği görülmektedir. Türküler şekil bakımından kavuştak yapılarında farklılık göstermiş olsa da sözleri incelendiğinde oldukça benzerlik göstermiş ve söz benzerlikleri de aşağıda verilmiştir.

Ardıç Arasında Biten Budaklar**1.**

Ardıç arasında biten budaklar
Honaz kirazına dönmüş dudaklar
aman aman

Bağlantı:

Ünnedim ayşa diye odayı döşe diye
Ünnedim fatma diye gaşını çatma diye
Ünnedim gülsüm diye sesime gelsin
diye

Yayla Yollarında Kaldım Yalınız**1.**

Yayla yollarında kaldım yalınız gelin
oy gelin
Eşe dosta malum olsun halımız aman
aman

Bağlantı:

Ünnedim aş diye
Odayı döşe diye
Ünnedim fatma diye
Yalınız yatma diye
Ünnedim gülsüm diye
Sesime gelsin diye

Afyon ve Burdur olarak farklı yörelerde kayda alınan türkülerin bentleri incelendiğinde ilk iki dizelerinin tamamen birbirinden farklı oldukları görülmektedir. Türkülerin bent aralarına gelen bağlantıları incelendiğinde ise oldukça benzerlik göstermektedirler. Bu benzerliklerin yanında küçük farklılıklar da görülmekte olup bunlar, “Ardıç Arasında Biten Budaklar” türküsün de Ayşe ismine “ayşa”, “Yayla Yollarında Kaldım Yalınız” türküsünde ise “aş” şeklinde aynı manada kullanıldığı görülmüştür. Diğer bir farklılık, “Ardıç Arasında Biten Budaklar” türküsün de “gaşını çatma”, “Yayla Yollarında Kaldım Yalınız” türküsünde ise “yalınız yatma” şeklinde kullanılmıştır. Bentleri farklı, bağlantıları ise çoğunlukla benzer olan türküler, bu incelemelere göre özellikle bağlantı sözlerin de görülen benzerlik sebebiyle birbirinin varyantı olduğu söylenebilir.

Tablo 43. “Kırmızı Gülün Adı Var” ve “Kırmızı Gül Al Bayleyor” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:4098 Kırmızı Gülün Adı Var	Rumeli	Aşık Ali Tanburacı	Trt Müz. Dai. Başk.Thm. Md.	---	Trt Thm Repertuar Kurulu
No:1174 Kırmızı Gül Al Bayleyor	Edirne/Keşan	Emrullah Gürses	Muzaffer Sarısözen	24/11/1948	Muzaffer Sarısözen

Tablo 44. “Kırmızı Gülün Adı Var” ve “Kırmızı Gül Al Bayleyor” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No:4098	Kırık Hava	Hicaz		4/4	Yaklaşık ♩ = 65
No:1174	Kırık Hava	Hicaz		7/4	Yaklaşık ♩ = 60

“Kırmızı Gülün Adı Var” türküsünün Rumeli ve “Kırmızı Gül Al Bayleyor” türküsünün yöresi Edirne/Keşan olarak yakın yörelerde kayda alınmıştır. Kırık hava türünde olan türkülerin makam dizileri incelendiğinde, Hicaz makamı dizisinde olup aynı makam dizisine sahip oldukları görülmektedir. Türkülerin ses aralıklarının bakıldığında ise “Kırmızı Gülün Adı Var” türküsünün en pes “sol” ve en tiz “sol” sesi olmak üzere sekiz ses, “Kırmızı Gül Al Bayleyor” türküsünün ise en pes “la” ve en tiz “sol” olmak üzere yedi ses aralığında olup farklılık gösterdiği görülmektedir. Türkülerin ölçü yapısı incelendiğinde “Kırmızı Gülün Adı Var” türküsünün 4/4, “Kırmızı Gül Al Bayleyor” türküsünün ise 7/4’lük olup benzer ölçülerde ve tempolarının da yaklaşık 65 – 60 bpm olup benzerlik gösterdiği görülmüştür. Türkülere ait notaların içerisinde ezgisel benzerlik kısımlar Materyal 29 ve 30’da verilmiştir.

KIR MI ZI
KIR MI ZI
KIR MI ZI

GÜ LÜN A Lİ VAR A MAN A
GÜ LÜ BU DAR LAR A MAN A
GÜ LÜN PÜR ÇE Ğİ A MAN A

MAN HER GÜN AĞ LA SAM DA YE Rİ
MAN AL TI NA MEC LIS KU RAR Rİ
MAN YÂR Ö NÜN DE OY NAR KÖ ÇE

VAR (SAZ) BU GÜN BE NİM

Materyal 29. Kırmızı Gülün Adı Var

KIR MI ZI GÜ L AL LÜN BAY LE YO
KIR MI ZI GÜ L A Lİ VA

R AL YA NA Ğİ NA TEL
R HER GÜN AY LER SEM

BAY LE YOR
VE Rİ VAR

Materyal 30. Kırmızı Gül Al Bayleyor

Araştırmada elde edilen verilere göre, türkülerin makam yapıları benzerlik gösterirken ritim yapılarının farklılık gösterdiği görülmüştür. Materyal 29'da ki türkü 4/4'lük ve materyal 30'da ki türkü ise 7/4'lük olarak notaya alınmıştır. Bu ritim farklılığı türkülerin sözlerinin melodi ile uyumunda ve ezgi motiflerinde değişiklikler yaratsa da iki türkünün ezgisinde benzerliklerin olduğu görülmüştür. Materyal 29 ve materyal 30'da verilen türkülerin söze giriş ezgisinin seslerine bakıldığında materyal

29'un söze giriş ezgisinin 1. Ölçüsünde "la" sesiyle başlayıp "re, do" sesleriyle çıkıcı-inici ve yine 2. Ölçüde de "re, do" sesleriyle çıkıcı-inici, devamında "re, mi" sesleriyle çıkıcı bir hareket gösterdiği görülmektedir. 3. Ölçü de ise 6. Derece "fa" sesine vurgu yaptıktan sonra inici bir yapıda olup 4. Ölçü de çıkıcı-inici hareketlerle 5. Ölçüde "si naturel" sesinde kalış yapıldığı görülmüştür. Materyal 30'un söz giriş ezgisi incelendiğinde ise materyal 29 ile oldukça benzer sesler ve benzer motiflerin kullanıldığı dikkat çekmektedir. Fakat bu benzerliklerin yanında ritim yapısından dolayı kaynaklanan farklılıklar da bulunmaktadır. Materyal 30'da ki türkünün söze giriş ezgisi incelendiğinde 1. Ölçü de direkt 4. Derece "re" sesiyle başlayıp materyal 29'da olduğu gibi "do" sesiyle inici bir hareket göstererek, tekrar "re" sesiyle çıkıcı ve "do, re" sesleriyle inici- çıkıcı bir hareket gösterdiği görülmektedir. Kullanılan seslerin materyal 29 ile yakın aralıkta ve motiflerin de yine benzerlik oluşturduğu görülmüştür. Materyal 30'un 2. Ölçüsünde ise "re, mi" sesleriyle çıkıcı bir bircimde materyal 29'da da olduğu gibi "fa" sesine vurgu yaptıktan sonra "mi, re" sesleriyle ve devamında inici bir özellik göstermektedir. Materyal 30'un 2. Ve 3. Ölçülere bakıldığında 16'lık ve 32'lik nota değerlerinin daha sık kullanıldığı ve bundan ötürü araya materyal 29'un ezgi motifiyle uyumlu benzer seslerin eklendiği görülmektedir. Bu seslere bakacak olursak materyal 29'un söze giriş ezgisinin 3. Ölçüsünde 8'lik ve 16'lık nota değeriyle oluşturulmuş "fa, mi, re, do" motifiyle, materyal 30'un 2. Ölçüsünde ise yoğun olarak 8'lik 16'lık ve 32'lik nota değerleriyle oluşturulmuş "fa, mi, re" ve "re, do, si, do" motifinin araya eklenen sesler olsa da materyal 29 ile benzerlik oluşturduğu görülmektedir. Aynı benzer durum materyal 30'un 3. Ölçüsü içinde geçerli olmakla birlikte materyal 30'un 4. Ölçüsü incelendiğinde materyal 29'da da olduğu gibi "si naturel" sesinde kalış yapıldığı görülmektedir. Devamında ise materyal 29'un söze giriş ezgisinin 6, 7 ve 8. Ölçüleri ile materyal 30'un 4, 5 ve 6. Ölçüleri incelendiğinde, materyal 29'un 6.Ölçüsü ile materyal 30'un 4. Ölçüsünün "re, do, si, do" sesleriyle ezgi yapısında oldukça benzerlik sağladığı görülmüştür. Materyal 29'un 7. Ve materyal 30'un 5. Ölçüsü incelendiğinde de yine aynı şekilde inici ve çıkıcı hareketlerle türkülerin benzer yakın aralıklı ve benzer motiflerin kullanıldığı görülmüştür. Materyal 29'un söze giriş ezgisinin 8 ölçüsü ile materyal 30'un 6. Ölçüsünde benzer şekilde "re" sesinde kalış yapılarak ara saz bölümü olarak materyal 29'da "re, mi, fa" materyal 30'da ise "do, re, mi, fa" sesleriyle oluşturulmuş benzer

motiflerin kullanıldığı görülmektedir. Her iki türkünün de ezgisel olarak birbiriyle yakın benzerlik kurdukları tespit edilmiştir.

Türküler ezgileri benzerlik gösterdiği gibi sözleri incelendiğinde de benzer oldukları görülmektedir. Sözlerinde benzerlik gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 45. “Kırmızı Gülün Alı Var” ve “Kırmızı Gül Al Bayleyor” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:4098	Aşk-Sevda	Serbest Hece Ölçüsü	Bentleri üçlük, bağlantıları iki dizeli olan, katma sözler barındıran türküler	Türkü
No:1174	Aşk-Sevda	Serbest Hece Ölçüsü	Bentleri beş dize, bağlantıları dize sonunda bulunan, katma sözler barındıran türküler	Türkü

Türkülerin şiir konusu aşk-sevda olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde serbest hece ölçüsü ile oluşturuldukları görülmüştür. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında içerisinde katma sözler barındırdığı görülmektedir. Bent ve bağlantı bakıldığında, “Kırmızı Gülün Alı Var” türküsünün bentleri üç dize ve bağlantıları iki dize, “Kırmızı Gül Al Bayleyor” türküsünün ise bentleri beş dizeli ve bağlantıları da dize sonunda olup, iki türkü farklılık göstermektedir. Türküler şekil bakımından bent dizeleri ve bağlantı yapılarında farklılık göstermiş olsa da sözleri incelendiğinde oldukça benzerlik göstermiş ve söz benzerlikleri de aşağıda verilmiştir.

Kırmızı Gülün Alı Var

1.

Kırmızı gülün alı var (aman aman)
Hergün ağlasam da yeri var
Bugün benim efkarım var (aman aman)

Bağlantı:

Ah bu gönül arzular
Seni seni yar seni

Kırmızı Gül Al Bayleyor

2.

Kırmızı gülün alı var
Hergün aylersam yeri var
Al yanağında beni var (aman aman)
Arzuylan erzediyor deli gönül
Aman aman yar seni

Rumeli ve Edirne olarak yakın yörelerde kayda alınan türkülerin bentleri incelendiğinde, bentlerinin birinci ve ikinci dizelerinde benzerlik görülmüştür. Benzerliklerin yanında “Kırmızı Gülün Alı Var” türküsünde “aman aman” katma sözü bulunmakta, fakat diğer türküde olmayıp farklılık göstermiştir. Aynı manaya gelecek farklı sözcükler de görülmekte olup bunlar, “ağlasam da” ve “aylersem” şeklindedir. Üçüncü dizeleri tamamen farklılık gösterirken, “Kırmızı Gülün Alı Var” türküsünün bent arasında bulunan bağlantısının iki dizesi ve “Kırmızı Gül Al Bayleyor” türküsünün bağlantısı olan son iki dizesini aynı manaya gelecek şekilde farklılaşmıştır. İki türkünün de bentleri ve bağlantı bölümlerinde de bazı farklılıklar olsa da genel olarak benzerlik gösterdiği görülmüştür. Bu incelemelere göre iki türkünün de sözlerinin, birbirinin varyantı olduğu söylenebilir.

Tablo 46. “Bülbülüm Bağ Gezerim” ve “Şu Dağları Delmeli” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:2575 Bülbülüm Bağ Gezerim	Elâzığ	Hafız Osman Öge	Banttın Yazıldı	1970	Mehmet Özbek
No:0 Şu Dağları Delmeli	Malatya	Fahri Kayahan	Trt. Müz. Dai. Bşk.	---	Trt Müz. Dai. Bşk.

Tablo 47. “Bülbülüm Bağ Gezerim” ve “Şu Dağları Delmeli” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No:2575	Kırık Hava	Hüseyni		4/4	♩ =56
No:0	Kırık Hava	Hüseyni		4/4	Yaklaşık ♩ =60

“Bülbülüm Bağ Gezerim” türküsünün yöresi ‘Elâzığ’ ve “Şu Dağları Delmeli” türküsünün yöresi ‘Malatya’ olup yakın yörelerde kayda alınmıştır. Kırık hava türündeki türkülerin Hüseyini makamı dizisinde olup ritim yapılarının 4/4’lük ve tempolarının da 56 ile yaklaşık 60 bpm olduğu görülmektedir. Türkülerin ses aralıklarına bakıldığında, en pes “la” ve en tiz “la” sesi olmak üzere sekiz ses aralığına sahip oldukları görülmüştür. Ezgi ve ritim yapısında büyük ölçüde benzerlik gösteren türkülere ait notaların içerisinde ezgisel olarak benzeyen kısımlar materyal 31-32’de verilmiştir.

The image displays a musical score for the song "Bülbülüm Bağ Gezerim". It consists of two systems of music, each with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The time signature is 4/4. The lyrics are written in Turkish and are aligned with the notes. The first system contains two staves of music. The second system also contains two staves of music. The lyrics are as follows:

EL SA NIR SAĞ GE ZE RİM UY UY DE ME
CA HİL SİN HA BE RİN YOK " " " "
A MA SON NE FESTE YİM " " " "

YE GEL DİM UY UY DE ME YE GEL DİM
" " " " " " " "

--- YA Rİ GÖR ME YE GEL DİM YAV RUM
" " " " " " " "
" " " " " " " "

YA RAN NE REN DE MERHE MOL MA YA GEL DİM
" " " " " " " "
" " " " " " " "

Materyal 31. Bülbülüm Bağ Gezerim

Ya ri mi gör me ye li 1. Uy uy de me
Gi der dim ar ka sın dan 2. ...
Derde bağ la dı he ni 3. ...

ye gel dim Uy uy de me ye gel dim

Ya ri gör me ye gel dim Yavrumya ren

ne ren de Merhem ol ma ya gel dim

N. KIRAN
D.C.

Materyal 32. Şu Dağları Delmeli

Araştırmada elde edilen verilere göre, türkülerin makam ve ritim yapıları benzerlik göstermektedir. Türkülerin bağlantı bölümleri incelenip Materyal 31'in 2. Ölçüsündeki seslere bakıldığında; 5. derece "mi" sesiyle başlayıp "re" sesiyle inici, tekrar "mi, re" sesleriyle çıkıcı inici hareketler göstererek 1. Ölçünün sonunda "do" kaldığı görülmektedir. 2. Ölçü de bağlantı bölümü tekrarında yine benzer motifler kullanılmaya çalışılmış fakat 2. Ölçüde 7. Derece "sol" sesine vurgu yapılarak 2. Ölçüsünün sonunda 1. Ölçüdeki "la" sesi değil, "si" sesinde kaldığı görülmektedir. Materyal 32'nin bağlantı bölümünün ezgisi incelendiğinde ise materyal 31 ile oldukça benzerlik göstermiştir. Sadece kullanılan nota değerlerinde farklılık olsa da iki türküde de birbiriyle yakın aralıklı ve benzer ezgi motifleri kullanıldığı görülmektedir. Materyal 31'in 2. Ölçüsünde sekizlik ve onaltılık nota değerleri kullanılarak oluşturulmuş "mi. mi, re " sesleriyle başlarken, materyal 32'nin 3. Ölçüsün de ise sekizlik değerler kullanılarak materyal 31 ile benzer "mi, mi " sesleriyle başlandığı görülmüştür. 3. Ölçünün devamında ise yine sekizlik nota değerleri kullanılarak oluşturulmuş "re, do, mi" gibi hemen hemen benzer materyal 31'ki türkü ile benzerlik oluşturan sesler kullanılarak inici ve çıkıcı bir yapı görülmektedir. Materyal 32'de ki

türkünün hemen hemen tamamının sekizlik nota değerleri ile kurulduğu fakat Materyal 31’de de özellikle 16’lık ve 32’lik nota değerlerinin daha sık kullanıldığı, bundan ötürü materyal 31’in ezgisin de materyal 32’ye göre araya ekstra seslerin eklendiği de tespit edilmektedir. Materyal 32’nin 5. Ölçüsü ve materyal 31’in 3. Ölçüsün kıyaslandığında “mi” sesiyle başladıkları fakat materyal 31’in 3. Ölçüsünde “sol” sesine yapılan vurgunun materyal 32’de yapılmadığı ama yine de materyal 31’e benzer şekilde inici-çıkıcı hareketler yapıldığı, materyal 31 ile benzer ses aralığındaki seslerle oluşturulmuş benzer bir ezgi yapısı görülmektedir. Materyal 31’in 4. Ölçüsü ve materyal 32’nin 7. Ve 8. Ölçüleri incelendiğinde iki türkünün 4. Derece “re” sesleriyle başlayıp ve aynı sesler kullanılarak, bu sesler; “do, si, re”, fakat farklı nota değerleri kullanılarak oluşturulmuş motifler görülmektedir. Aynı durum Materyal 31’in 5, 6 ve materyal 32’nin 9, 10, 11 ve 12. Ölçüleri için geçerlidir. İki türkünün ezgisinde de yakın aralıklı sesler ve motifler kullanılmıştır. Türkülerin son ölçüleri incelendiğinde ise yani materyal 31’in 6. Ölçüsü ve 6. ölçüsüne karşılık gelen materyal 32’nin 11. Ve 12. Ölçüleri oldukça benzerlik göstermektedir. Materyal 31’de 16’lık ve 32’lik nota değerlerinin daha sıklıkla kullanıldığı materyal 32’de ise 8’lik nota değerlerinin ağırlıkta olduğu dikkat çekmektedir. Materyal 31’in son ölçüsündeki 4. Ve 5. tartım kalıbı, materyal 32’nin son ölçüsünün tamamıyla eşdeğerde olup aynı sesler ve farklı kalıplarda olup aynı süre değerleriyle oluştuğu görülmektedir. Her iki türkünün de melodi anlamında birbiriyle yakın benzerlik kurdukları tespit edilmiştir.

Türküler ezgileri benzerlik gösterdiği gibi sözleri incelendiğinde de benzer oldukları görülmektedir. Sözlerinde benzerlik gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 48. “Bülbülüm Bağ Gezerim” ve “Şu Dağları Delmeli” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:2575	Aşk-Sevda	7’li hece ölçüsü	Bentleri mâni dörtlüklerle kurulu, bağlantıları dörtlük olan türküler	Mâni
No:0	Aşk-Sevda	7’li hece ölçüsü	Bentleri mâni dörtlüklerle kurulu, bağlantıları dörtlük olan türküler	Mâni

Türkülerin şiir konusu aşk-sevda olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde 7’li hece ölçüsü ile oluşturuldukları görülmüştür. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında, bentlerinin mâni dörtlüklerle kurulu olup, bağlantılarının dört dizeden oluştuğu görülmektedir. İki türkünün de nazım türü “mâni” olup şiir yapısı bakımından genel olarak benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Şiir yapısında oldukça benzerlik gösteren türkülerin söz benzerliği de aşağıda verilmiştir.

Bülbülüm Bağ Gezerim

Bülbülüm bağ gezerim
Aşıkım dağ gezerim
Yüz yerde yüz yaram var
El sanır sağ gezerim

Bağlantı:

Uy uy demeye geldim
Yari görmeye geldim
Yavrum yaran nerende
Merhem olmaya geldim

Şu Dağları Delmeli

Şu dağları delmeli
Külünü elemeli
İçerim kan ağlıyor
Yarimi görmeyeli

Bağlantı:

Uyu demeye geldim
Yari görmeye geldim
Yavrum yaren nerende
Melhem olmaya geldim

Elâzığ ve Malatya olarak yakın yörelerde kayda alınan türkülerin bentleri incelendiğinde dörtlüklerinin tamamen birbirinden farklı oldukları görülmektedir. Türkülerin bent aralarına gelen yine dört dizeden oluşan bağlantıları incelendiğinde ise oldukça benzerlik göstermektedirler. Bu benzerliklerin yanında bağlantılarında küçük farklılıklar da görülmekte olup bunlar, “Bülbülüm Bağ Gezerim” türküsünün ilk dizesinde “uy uy”, üçüncü dizesinde “yaran”, “Şu Dağları Delmeli” türküsünün ise ilk dizesinde “uyu”, üçüncü dizesinde “yaren” şeklinde görülmüştür. Yani sözcükler farklı gibi gözükse de aynı manaya gelecek şekilde kullanılmıştır. Bentleri farklı, bağlantıları ise büyük oranda benzer olan türküler, bu incelemelere göre özellikle bağlantılarındaki sözlerin de görülen benzerlik sebebiyle birbirinin varyantı olduğu söylenebilir.

Tablo 49. “Yemenimi Al İsterim” ve “Sarayburnu’nun Ufak Tefek Taşları” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:1883 Yemenimi Al İsterim	Çankırı	Ahmet (Dobi) Altuner	Ankara Devlet Konservatuvarı	31/07/1945	Ateş Köyoğlu
No:3160 Sarayburnu’nun Ufak Tefek Taşları	Bartın	Muzaffer Özden	Ali Canlı.	1953	Ali Canlı.

Tablo 50. “Yemenimi Al İsterim” ve “Sarayburnu’nun Ufak Tefek Taşları” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Tempo
No:1883	Kırık Hava	Eviç		9/8 (2+2+2+3)	♩ = 224
No:3160	Kırık Hava	Eviç		9/8 (2+2+2+3)	Yaklaşık ♩ = 215

“Yemenimi Al İsterim” türküsü Çankırı ve “Sarayburnu’nun Ufak Tefek Taşları” türküsü Bartın olarak kayda alınmıştır. Kırık hava türündeki türkülerin makam dizileri incelendiğinde, iki türkünün de Eviç makam dizinlerinden oluştuğu görülmüştür. Türkülerin ritim yapısı incelendiğinde, yine iki türkünün de 9/8’lik, düzümlerinin 2+2+2+3 şeklinde olup benzer ölçülerde ve tempolarının da “Yemenimi Al İsterim” türküsünün 224 ve “Sarayburnu’nun Ufak Tefek Taşları” türküsünün ise yaklaşık 215 bpm olarak yakınlık gösterdiği görülmektedir. Türkülerin ses genişlikleri incelendiğinde; en pes sesin “fa#” ve en tiz sesin de “la” olmak üzere on ses aralığında olup benzerlik gösterdikleri tespit edilmiştir. Ezgi ve ritim yapısında genel olarak benzerlik gösteren türkülere ait notaların içerisinde ezgisel benzerlik gösteren kısımlar Materyal 33 ve 34’te verilmiştir.

Materyal 33. Yemenimi Al İsterim

Materyal 34. Sarayburnu'nun Ufak Tefek Taşları

Araştırmada elde edilen verilere göre, türkülerin makam ve ritim yapıları benzerlik göstermektedir. Materyal 33'ün bağlantı bölümünün söze giriş ezgisinin 1. Ve 2. Ölçülerine bakıldığında; 1. Ölçü de 3. Derece “do” sesiyle başlayıp “mi” sesine çıkıcı ve “si” sesine inici hareketlerle 2. Ölçü de “la” karar sesine gelip “sol” sesine inici bir hareket gösterdiği görülmektedir. Materyal 34'ün bağlantı bölümünü söze giriş ezgisinin 1. Ölçüsü incelendiğinde; 1. Ölçü de 7. Derece “sol” sesiyle başlayıp “si” sesine inici hareketlerle 2. Ölçü de “la” karar sesine gelip materyal 34'te olduğu gibi “sol” sesine inici bir hareket gösterdiği görülmektedir. Türkülerin incelenen 1. Ölçülerindeki ilk iki tartım kalıbında kullanılan seslerin aralıkları bakımından farklılık gösterdiği görülse de devamında benzer aralıklar da ve nota değerleriyle oluşturulan benzer ezgi şeklini meydana getirdiği görülmüştür. Materyal 33'ün 3. Ve 4. Ölçüleri

incelendiğinde; 3. Ölçü de “si, do” sesleriyle başlayarak çıkıcı- inici hareketlerle “si” sesine ve sonrasında “la” karar sesine inici bir hareket gösterdiği görülmektedir. Materyal 34’ün 3. Ölçüsünde de yine aynı şekilde” si, do” sesleriyle başlayarak benzer nota değerleri ve sesler kullanılıp çıkıcı-inici hareketlerle 4. Ölçü de “la” sesine ve hemen arkasından “sol” sesine inici bir hareket gösterdiği görülmektedir. Materyal 34’ün geriye kalan 7 ölçüsünün ise bağlantı bölümündeki sözlerin aynı ezgiyle tekrarından kaynaklı, incelenen 1, 2, 3 ve 4. Ölçülerle neredeyse tamamen benzer olduğu ve 12. Ölçü de ise “sol” sesine inici bir hareket göstermeyip “la” sesinde kaldığı görülmüştür. Aynı durum materyal 33’ün geriye kalan dört ölçüsü içinde geçerli olup, incelenen ilk dört ölçü, geriye kalan dört ölçüyle benzerlik göstermektedir. Sadece 5. Ölçü de “mi” sesine vurgu yapıp başlarken, 1. Ölçü de “si, do” sesleriyle çıkıcı bir hareketle farklı tartım şekilleri kullanılarak başladığı görülmektedir. Bu incelemelere; göre türkülerde kullanılan sesler, seslerin aralıkları, nota değerleri ve tartım şekilleri türkülerin ezgilerinde benzerlik göstermektedir.

Türküler ezgileri benzerlik gösterdiği gibi sözleri incelendiğinde de benzer oldukları görülmektedir. Sözlerinde benzerlik gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 51. “Yemenimi Al İsterim” ve “Sarayburnu’nun Ufak Tefek Taşları” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:1883	Aşk-Sevda	Serbest	Bentleri üçlüklerle kurulu, bağlantıları sekiz dizeli, katma sözler barındıran türküler	Türkü
No:3160	Aşk-Sevda	Serbest	Bentleri üçlüklerle kurulu, bağlantıları altı dizeli, katma sözler barındıran türküler	Türkü

Türkülerin şiir konusu aşk-sevda, nazım türü “Türkü” olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde serbest hece ölçüsü ile oluşturuldukları görülmüştür. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında, bentlerinin üçlüklerle kurulu olup katma sözler barındırarak benzerlik gösterdikleri görülmektedir. Bağlantıları incelendiğinde ise “Yemenimi Al İsterim” türküsünün bağlantıları sekiz dizeli olup

kurulu, “Sarayburnu’nun Ufak Tefek Taşları” türküsünün ise bağlantıları altı dizeden oluşarak iki türkü bağlantı bölümlerinin şekil yapısında farklılık göstermektedir. Şekil yapısı bakımından bağlantılarında farklılık görülse de türkülerin sözleri incelendiğinde bağlantı bölümlerinin sözleri benzerlik göstermektedir. Şiir yapısında oldukça benzerlik gösteren türkülerin söz benzerliği de aşağıda verilmiştir.

Yemenimi Al İsterim

Yemenimi al isterim
Ortasına (eşim aman) dal isterim
Sevilmedik yar isterim

Bağlantı:

Ayaş üzüm asması
Urumeli yosması
Sarsam olmaz mı
Ellilik altını yüzlük liraları
Mecidiye paraları
O beyaz gerdana
Taksak olmaz mı

Sarayburnu'nun Ufak Tefek Taşları

Sarayburnu'nun (a canım) ufak tefek taşları
Vak vak ötüyor şak şak ediyor martı kuşları

Kalem olmuş o yarin gara gara gaşları

Bağlantı:

Sazlar bir yana şişeler meydana
Doldur fincana ver ihvanlara
Sazlar bir yana aşığı da her yana
Gadehi de meydana atsak olmaz mı
Ufak tefek paraları mecidiye liraları
O beyaz gerdana taksak olmaz mı

Çankırı ve Bartın olarak farklı yöreler de kayda alınan türkülerin bentleri incelendiğinde tamamen birbirinden farklı oldukları görülmektedir. Türkülerin bent aralarına gelen bağlantıları incelendiğinde ise oldukça benzerlik göstermektedir. Bu benzerliklerin yanında farklılıklar da görülmekte olup “Yemenimi Al İsterim” türküsün bağlantısının üç dizesi ve “Sarayburnu’nun Ufak Tefek Taşları” türküsünün ise dört dizesi tamamen farklılık göstermektedir. Diğer dizeler incelendiğinde, küçük farklılıklar olsa da anlam bakımından benzerlik göstermektedir. Bu dizeler, “Yemenimi Al İsterim” türküsünde “Ellilik altını yüzlük liraları”, “Sarayburnu’nun Ufak Tefek Taşları” türküsünde ise “Ufak tefek paraları” şeklinde görülmüştür. Sonrasında “mecidiye paraları” ve “mecidiye liraları” şeklinde benzerlik göstererek, son dizelerde ise “o beyaz gerdana taksak olmaz mı” şeklinde tamamen aynı sözler kullanılmıştır. Bentleri farklı, bağlantıları ise büyük oranda benzer olan türküler, bu

incelemelere göre özellikle bağlantılarındaki sözler de görülen benzerlik sebebiyle birbirinin varyantı olduğu söylenebilir.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırma kapsamında ele alınan, ezgisi farklı, sözleri benzeyen türkülerin, ezgisel, ritimsel ve şiirsel yapıları nasıldır, ezgi ve söz yapılarındaki benzerlik ve farklılıkları nelerdir?

Tablo 52. “Havuz Başının Gülleri (Elâzığ)” ve “Havuz Başının Gülleri (Erzincan)” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:1103 Havuz Başının Gülleri	Elâzığ	Yöre Ekibi	Muzaffer Sarısözen	----	Muzaffer Sarısözen
No:1100 Havuz Başının Gülleri	Erzincan	Yöre Ekibi	Muzaffer Sarısözen	07/03/1949	Muzaffer Sarısözen

Tablo 53. “Havuz Başının Gülleri (Elâzığ)” ve “Havuz Başının Gülleri (Erzincan)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Tempo
No:1103	Kırık Hava	Hüseyni		10/8 (2+3+3+2)	Yaklaşık ♩=125
No:1100	Kırık Hava	Segâh		10/8 (2+3+2+3)	Yaklaşık ♩=120

“Havuz Başının Gülleri” türküsünün yöresi “Elâzığ” ve “Havuz Başının Gülleri” türküsünün yöresi “Erzincan” olarak kayda alınmıştır. Türkülerin makam dizileri incelendiğinde, “Havuz Başının Gülleri (Elâzığ)” Hüseyni makamı dizisinde, “Havuz Başının Gülleri (Erzincan)” Segâh makamı dizisinde olup ritim yapılarına bakıldığında, “Havuz Başının Gülleri (Elâzığ)” 10/8, düzum şekli (2+3+3+2), “Havuz Başının Gülleri (Erzincan)” 10/8, düzum şekli (2+3+2+3) olup tempoları da

125 ile 120 bpm olarak görülmektedir. Türkülerin ses aralıklarına bakıldığında, ‘‘Havuz Başının Gülleri (Elâzığ)’’ türküsünün en pes sesi ‘‘la#’’, en tiz sesi ‘‘sol’’ sesi olmak üzere yedi, ‘‘Havuz Başının Gülleri (Erzincan)’’ türküsünün en pes sesi ‘‘la’’, en tiz sesi ‘‘sol’’ sesi olmak üzere yedi ses aralığında olduğu görülmektedir. Türkülerin şiir konusu aşk-sevda olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde ise 8’li hece ölçüleri ile oluşturulduğu tespit edilmiştir. Türkülere ait notaların içerisinde ezgisel olarak farklılık gösteren kısımlar materyal 35 ve 36’da verilmiştir.

Materyal 35. Havuz Başının Gülleri (Elâzığ)

Materyal 36. Havuz Başının Gülleri (Erzincan)

Araştırma da elde edilen verilere göre, materyal 35 ve materyal 36’da ‘‘Elâzığ’’ ve ‘‘Erzincan’’ yörelerine ait olan türküler, makamsal olarak aynı olmamalarına karşın 10/8’lik benzer usullerde görülmüştür. Fakat usul içerisindeki üçlülerin yer değiştirmiş olması iki türkünün ezgi yapısında ve hecelerinin ezgiye göre farklı bölünmesine neden olmuştur. Türkülerin, söz giriş ezgisinde kullanılan sesleri incelendiğinde materyal 35’te ‘‘la’’ sesiyle başlayıp, 5. derece ‘‘mi’’ sesiyle çıkıcı, materyal 36’da ‘‘si’’ karar sesinin 3.derecesi ‘‘re’’ sesiyle başlayıp, ‘‘re, do’’ sesleriyle çıkıcı ve inici bir seyir görülmüştür. Materyal 35’in 3 ölçüsünde ‘‘la’’ karar sesinin 4. derece ‘‘re’’ sesiyle başlayıp ‘‘sol, fa#, sol ’’, materyal 36’nın 3. ölçüsünde ise ‘‘si’’ karar sesinin 3. derece ‘‘re’’ sesiyle başlayıp, ‘‘re, mi, re’’ seslerinin kullanıldığı görülmüştür. Materyal 35 ve 36’da görülen seslerin birbirleriyle yakın aralıklarda

olmadığı ve makam yapısındaki fark sebebiyle, türkülerin ezgilerinde de fark teşkil ettiği görülmüştür.

Türküler ezgileri farklılık gösterse de sözleri incelendiğinde benzer oldukça benzerlik gösterdikleri görülmektedir. Sözlerinde benzerlik gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 54. “Havuz Başının Gülleri (Elâzığ)” ve “Havuz Başının Gülleri (Erzincan)” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:1103	Aşk-Sevda	8’li Hece Ölçüsü	Bentleri üçlük, bağlantıları ikiliklerle kurulu türküler	Türkü
No:1100	Aşk-Sevda	8’li Hece Ölçüsü	Bentleri de bağlantıları da üçlüklerle kurulu türküler	Türkü

Türkülerin şiir konusu aşk-sevda olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde iki türkünün de 7’li hece ölçüsü ile oluşturulduğu ve nazım türlerinin türkü olup benzerlik gösterdiği görülmüştür. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında ise iki türkünün de bentlerinin üçlük olarak benzerlik gösterdiği, fakat bağlantı yapılarının, “Havuz Başının Gülleri (Elâzığ)” türküsünün bağlantıları iki dizeli, “Havuz Başının Gülleri (Erzincan) türküsünün ise üç dizeden oluştuğu görülmektedir. Türküler şekil bakımından bağlantı dizelerinde farklılık göstermiş olsa da sözleri incelendiğinde oldukça benzerlik göstermiş ve söz benzerlikleri de aşağıda verilmiştir.

Havuz Başının Gülleri

Havuz başının gülleri
 Şak şak öter bülbülleri
 O yarın tatlı dilleri

Bağlantı:

Ümit var gele tez gele
 Allah yar gele yar gele

Havuz Başının Gülleri

Havuz başının gülleri
 Şak şak öter bülbülleri
 O yarın dudu dilleri

Bağlantı:

Balam kaşların gözlerin
 Seni sinemde gizlerim
 On bir aydır yol gözlerim

Elâzığ ve Erzincan olarak yakın yörede kayda alınan türkülerin isimlerinin benzerlik gösterdiği gibi üçlüklerle kurulu bent bölümleri de oldukça benzerlik göstermektedir. Bu benzerliğin yanında bazı farklılıklar da görülmektedir. Bunlar, “Havuz başının gülleri (no: 1103)” türküsünün üçüncü dizesinde “tatlı dilleri” derken, “Havuz başının gülleri (no: 1100)” türküsünde ise “dudu dilleri” şeklinde olup, farklılık gösterse de benzer anlam özelliği taşımaktadır. Bağlantıları ise tamamen farklı, bentleri ise neredeyse aynı olan türküler, bu incelemelere göre özellikle bentlerindeki sözlerin de görülen benzerlik sebebiyle birbirinin varyantı olduğu söylenebilir.

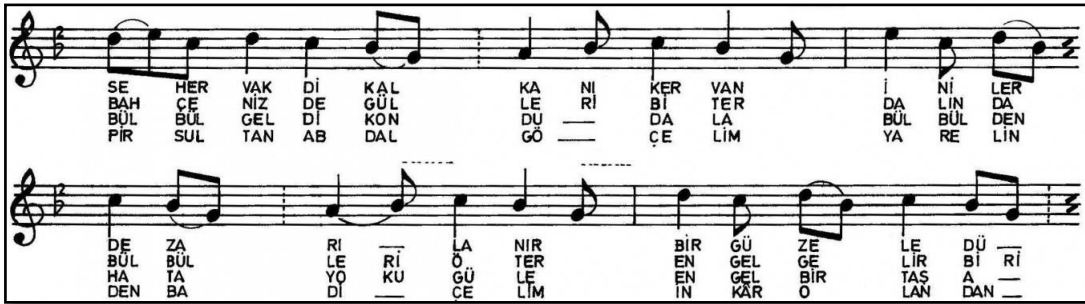
Tablo 55. “*Seher Vakti Kalkan Kervan (Ankara/Çubuk/Karaköy)*” ve “*Seher Vakti Kalkan Kervan (Erzincan/Tercan)*” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:1255 Seher Vakti Kalkan Kervan	Ankara (Çubuk/ Karaköy)	Burhan Gökalp	Burhan Gökalp	1974	Nida Tüfekçi
No:3632 Seher Vakti Kalkan Kervan	Erzincan (Tercan)	Aşık Davut Sulari	Plaktan Yazıldı	----	Kubilay Gökmetaş Engin Değirmenci

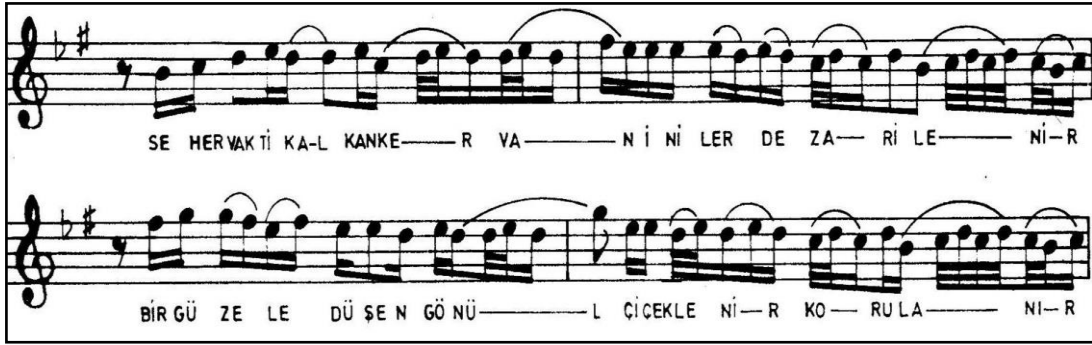
Tablo 56. “Seher Vakti Kalkan Kervan (Ankara/Çubuk/Karaköy)” ve “Seher Vakti Kalkan Kervan (Erzincan/Tercan)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Tempo
No:1255	Semah	Arazbar		17/8+9/8 (3+2+2+2+ 3+2+3) (2+3+2+2)	♩=80
No:3632	Değiş	Karcıgar		4/4+2/4	Yaklaşık ♩=120

İsim benzerliğine sahip “Seher Vakti Kalkan Kervan” türküsünün yöresi “Ankara (Çubuk/Karaköy)” ve “Seher Vakti Kalkan Kervan” türküsünün yöresi “Erzincan (Tercan)” olarak kayda alınmıştır. Türkülerin makam dizileri incelendiğinde, “Seher Vakti Kalkan Kervan (Ankara)” türküsü Arazbar makamı dizisinde, “Seher Vakti Kalkan Kervan (Erzincan)” türküsü Karcıgar makamı dizisinde olup türkülerin ritim yapılarına bakıldığında, “Seher Vakti Kalkan Kervan (Ankara)” 17/8+9/8, “Seher Vakti Kalkan Kervan (Erzincan)” 4/4+2/4 ve tempoları da 80 ile 120 bpm olarak görülmektedir. Türkülerin ses aralıklarına bakıldığında, “Seher Vakti Kalkan Kervan (Ankara)” türküsünün en pes sesi “sol” ve en tiz sesi “sol” olmak üzere sekiz ses aralığına, “Seher Vakti Kalkan Kervan (Erzincan)” türküsü en altta “la” ve en üstte “sol” sesi olmak üzere 7 ses aralığına sahiptir. Türkülere ait notaların içerisinde ezgisel olarak farklılık gösteren kısımlar materyal 37 ve 38’de verilmiştir.

Materyal 37. Seher Vakti Kalkan Kervan (Ankara/Çubuk/Karaköy)

Materyal 38. Seher Vakti Kalkan Kervan (Erzincan/Tercan)

Araştırma da elde edilen verilere göre, materyal 37-38’de verilen ‘‘Seher Vakti Kalkan Kervan (Ankara)’’ ‘‘semah’’ türünde, ‘‘Seher Vakti Kalkan Kervan (Erzincan)’’ ‘da ‘‘deyiş’’ türünde türkülerdir. Farklı yörelere ait bu türküler makamsal ve usul yapısı farklılık göstermektedir. Söz giriş ezgisinde kullanılan seslere bakıldığında şekil 37’de ‘‘la’’ karar sesinin 4.derecesi ‘‘re’’ sesiyle başlayıp, ‘‘mi, do’’ sesleriyle inici, şekil 38’de ‘‘la’’ karar sesinin 2. derecesi ‘‘si’’ sesiyle başlayıp, ‘‘do, re’’ sesleriyle çıkıcı bir seyir görülmüştür. Karar sesine yaklaştıkça, şekil 1’in 5. ölçüsünde ‘‘sol’’, şekil 38’in 4. ölçüsünde ‘‘do’’ sesinde kalmıştır. Bütün bu incelemelerle birlikte iki türküde de kullanılan seslerin yapısı, aralıkları, tartım kalıbı birbirinden farklıdır. Türkülerin ezgileri tamamen birbirinden farklılık göstermiştir.

Türküler ezgileri farklılık gösterse de sözleri incelendiğinde benzer oldukça benzerlik gösterdikleri görülmektedir. Sözlerinde benzerlik gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 57. ‘‘Seher Vakti Kalkan Kervan (Ankara/Çubuk/Karaköy)’’ ve ‘‘Seher Vakti Kalkan Kervan (Erzincan/Tercan)’’ türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:1255	Doğa-Aşk	8’li Hece Ölçüsü	Bentleri dörtlüklerle kurulu türküler	Türkü
No:3632	Doğa-Aşk	8’li Hece Ölçüsü	Bentleri dörtlüklerle kurulu türküler	Türkü

Türkülerin şiir konusu Doğa-Aşk olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde 8'li hece ölçüsü ile oluşturuldukları görülmüştür. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında, bentlerinin dörtlük olarak benzerlik gösterdiği görülmektedir. İki türkünün de nazım türü "Türkü" olup şiir yapısı bakımından genel olarak benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Şiir yapısında oldukça benzerlik gösteren türkülerin söz benzerliği de aşağıda verilmiştir.

Seher Vakti Kalkan Kervan

Seher vakti kalkan kervan
İniler de zarılanır
Bir güzele düşen gönül
Çiçeklenir korulanır

Seher Vakti Kalkan Kervan

Seher vakti kalkan kervan
İniler de zarılanır
Bir güzele düşen gönül
Çiçeklenir korulanır

Ankara ve Erzincan olarak aynı yörede kayda alınan türküler isim benzerliği gösterirken, bentleri incelendiğinde de dörtlüklerinin oldukça birbiriyle benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bu incelemelere göre türkü sözlerinin, birbirinin varyantı olduğu söylenebilir.

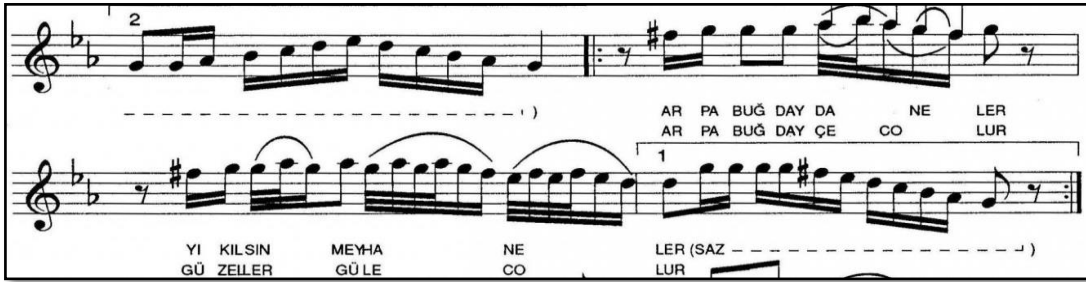
Tablo 58. "Arpa Buğday Daneleler (Orta Anadolu)" ve "Arpa Buğday Daneleler (Yozgat/Akdağmadeni)" türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:3931 Arpa Buğday Daneleler	Orta Anadolu	Yöre Ekibi	Trt Ankara Rad. Thm. Md.	----	Yaşar Aybaş- Ümit Bekizağa
No:1377 Arpa Buğday Daneleler	Yozgat (Akdağmadeni)	Aysel Sezer Tüfekçi	Nida Tüfekçi	----	Nida Tüfekçi

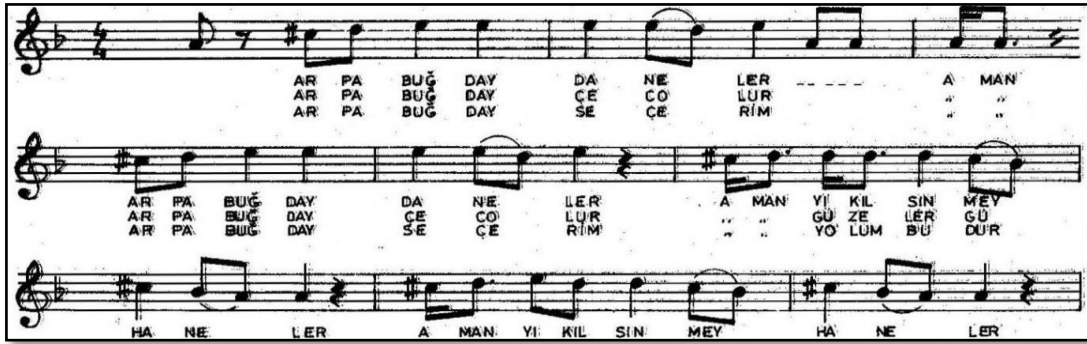
Tablo 59. “Arpa Buğday Daneler (Orta Anadolu)” ve “Arpa Buğday Daneler (Yozgat/Akdağmadeni)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No:3931	Kırık Hava	Hicazkâr		4/4+3/4+ 5/4	Yaklaşık ♩=105
No:1377	Kırık Hava	Hicaz		4/4	Yaklaşık ♩=110

İsim benzerliğine ve aynı yöreye sahip “Arpa Buğday Daneler” türküsünün yöresi “Orta Anadolu” ve “Arpa Buğday Daneler” türküsünün yöresi “Yozgat (Akdağmadeni)” olarak kayda alınmıştır. Türkülerin makam dizileri incelendiğinde, “Arpa Buğday Daneler (Orta Anadolu)” Hicazkâr makamı dizisinde ve “Arpa Buğday Daneler (Yozgat)” türküsünün de Hicaz makamı dizisinde olduğu görülmektedir. Bu türkülerin ritim yapısı bakıldığında, “Arpa Buğday Daneler (Orta Anadolu)” 4/4+3/4+5/4, “Arpa Buğday Daneler (Yozgat)” 4/4 ve tempoları da 105 ile 110 bpm olarak görülmüştür. Türkülerin ses aralıklarına bakıldığında, “Arpa Buğday Daneler (Orta Anadolu)” türküsünün en pes sesi “sol” ve en tiz sesi “si” sesi olmak üzere on ses aralığında, “Arpa Buğday Daneler (Yozgat)” türküsü en altta “la” ve en üstte “mi” olmak üzere beş ses aralığında olduğu tespit edilmiştir. Türkülere ait notaların içerisinde ezgisel olarak farklılık gösteren kısımlar materyal 39 ve 40’ta verilmiştir.

Materyal 39. Arpa Buğday Daneler (Orta Anadolu)

Materyal 40. Arpa Buğday Daneler (Yozgat/Akdağmadeni)

Araştırma da elde edilen verilere göre, materyal 39 ve 40'ta verilen türkülerin makamsal yapıları ve karar sesleri farklılık göstermektedir. Materyal 39'un 2.ölçüsünde söz giriş ezgisinin seslerine bakıldığında; "sol" karar sesinin 7.ve 8.derece "fa#, sol" sesleriyle başlayıp, "la, si la, sol" sesleriyle çıkıcı ve inici bir yapıda görülmektedir. Materyal 40'ın 1. ölçüsün de ise başlangıçta; sekizlik "la" sesi ve "sus" ile başlayarak, söze girişin de 3. derece "do#" ve "re, mi" sesleriyle çıkıcı, 2. ölçüden itibaren de inici özellikte bir seyir göstermiştir. Materyal 39'un 3. 4. ve materyal 40'ın 5. 6. ölçüleri incelendiğinde yakın ses aralıklarında olmayıp karar sesine yaklaştığında materyal 39'un 4. ölçüsünde saz bölümü eklenerek çıkıcı- inici yapı da "sol" karar, materyal 40'nın 8. ölçüsünde ise saz bölümü olmadan inici bir seyir ile "la" karar sesinde kaldığı görülmektedir.

Türkülerin ezgileri farklılık gösterse de sözleri incelendiğinde benzer oldukça benzerlik gösterdikleri görülmektedir. Sözlerinde benzerlik gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 60. "Arpa Buğday Daneler (Orta Anadolu)" ve "Arpa Buğday Daneler (Yozgat/Akdağmadeni)" türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:3931	Aşk-Sevda	7'li Hece Ölçüsü	Bentleri mâni dörtlüklerle kurulu, katma sözler barındıran türküler	Mâni
No:1377	Aşk-Sevda	7'li Hece Ölçüsü	Bentleri mâni dörtlüklerle kurulu, bağlantıları iki dize, katma sözler barındıran türküler	Mâni

Türkülerin şiir konusu aşk-sevda olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde iki türkünün de 7’li hece ölçüsü ile oluşturulduğu ve nazım türlerinin “mânî” olup benzerlik gösterdiği görülmüştür. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında ise iki türkünün de bentlerinin mânî dörtlüklerle kurulu olarak benzerlik gösterdiği, fakat Arpa Buğday Daneler (Orta Anadolu)” türküsünün bağlantısı olmayıp, “Arpa Buğday Daneler (Yozgat/Akdağmadeni)” türküsünün ise iki dizeden oluşan bağlantı bölümünün olduğu görülmektedir. Türküler şekil bakımından bağlantı yapısında farklılık göstermiş olsa da sözleri incelendiğinde oldukça benzerlik göstermiş ve söz benzerlikleri de aşağıda verilmiştir.

Arpa Buğday Daneler

Arpa buğday daneler
Yıkılsın meyhaneler
Terzi elin kırılsın (aman aman)
Dar geliyor düğmeler

Arpa Buğday Daneler

Aman arpa buğday daneler
Aman yıkılsın meyhaneler
Aman terzi elin kırılsın
Aman dar geliyor düğmeler

Bağlantı:

Aman döne döne döne yar geliyor
Yandım güle güle güle har geliyor

Orta Anadolu ve Yozgat olarak aynı yörede kayda alınan türkülerin isimlerinin benzerlik gösterdiği gibi türkülerin dörtlükleri de büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Bu benzerliklerin yanında katma sözlerden dolayı farklılıklar da görülmektedir. Yani, “Arpa Buğday Daneler (no: 1377)” türküsünün dört dizesinin başına “aman” katma sözleri eklenmiş, fakat “Arpa Buğday Daneler türküsün (no: 3931)” türküsünün ise sadece üçüncü dizesinin sonuna “aman aman” sözlerinin eklendiği ve anlam bakımından büyük bir farklılık yaratmadığı görülmüştür. “Arpa Buğday Daneler (no: 3931)” türküsünün bağlantısı olmayıp, “Arpa Buğday Daneler (no: 1377)” türküsünün ise bağlantı bölümü olup, türküler sadece bent bölümlerinde

benzerlik göstermektedir. Bu incelemelere göre iki türkünün de sözlerinin, birbirinin varyantı olduğu söylenebilir.

Tablo 61. “Bir Yiğit Gurbete Gitse” ve “Bir Yiğit Gurbete Düşse” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:647 Bir Yiğit Gurbete Gitse	Kırıkkale (Keskin)	Bahri İlhan	Yücel Paşmakçı	01/12/1973	Soner Özbilen
No:2067 Bir Yiğit Gurbete Düşse	Erzincan (Tercan)	Aşık Davut Sulari	Trt İstanbul Rad. Thm. Md.	31/05/1976	Yücel Paşmakçı

Tablo 62. “Bir Yiğit Gurbete Gitse” ve “Bir Yiğit Gurbete Düşse” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No:647	Kırık Hava	Acemkürdi+ Sabâ		23/8	Yaklaşık ♩=70
No:2067	Kırık Hava	Gülizar		4/4+2/4	♩=65

“Bir Yiğit Gurbete Gitse” türküsünün yöresi Kırıkkale (Keskin) ve “Bir Yiğit Gurbete Düşse” türküsünün yöresi de Erzincan (Tercan) olarak kayda alınmıştır. Türkülerin makam dizileri incelendiğinde, “Bir Yiğit Gurbete Gitse” Acemkürdi + Saba makamı dizisinde ve “Bir Yiğit Gurbete Düşse” türküsünün de Karcıgar makamı dizisinden oluştuğu görülmüştür. Bu türkülerin ritim yapısı incelendiğinde, “Bir Yiğit Gurbete Gitse” 23/8, “Bir Yiğit Gurbete Düşse” 4/4+2+4 olup tempoları da 65 ile 70 bpm olarak görülmektedir. Türkülerin ses aralıklarına bakıldığında, “Bir Yiğit Gurbete Gitse” türküsünün en pes sesi “la” ve en tiz sesi “fa” olmak üzere altı ses aralığına, “Bir Yiğit Gurbete Düşse” türküsünün en pes sesi “la” ve en tiz sesi

“la” olmak üzere sekiz ses aralığında olduğu tespit edilmiştir. Türkülere ait notaların içerisinde ezgisel olarak farklılık gösteren kısımlar materyal 41 ve 42’de verilmiştir.

Materyal 41. Bir Yiğit Gurbete Gitse (Kırıkkale/Keskin)

Materyal 42. Bir Yiğit Gurbete Düşse (Erzincan/Tercan)

Araştırma da elde edilen verilere göre, materyal 41 ve 42’de verilen türkülerin makamsal ve ritimsel yapıları farklılık göstermektedir. Materyal 41’in 2. ölçüsünde söz giriş ezgisinin seslerine bakıldığında “la” karar sesinin 6. dereesi “fa” sesi ile başlayıp 5. ve 4. derece “mi, re” sesleri eklenerek inici, materyal 42’nin 3. ölçüsünde ise 2.derece “si” sesiyle başlayarak 3. ve 4. derece “do, re” sesleri eklenerek çıkıcı bir özellik göstermiştir. İnici ve çıkıcı yapıda kullanılan bu sesler, yakın aralıklarda değildir. Makam ve ritim yapılarının da aynı olamaması sebebiyle kullanılan sesler ve genel olarak ezgilerin motifinde farklılıklar görülmüştür.

Türkülerin ezgileri farklılık gösterse de sözleri incelendiğinde benzer oldukça benzerlik gösterdikleri görülmektedir. Sözlerinde benzerlik gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 63. “Bir Yiğit Gurbete Gitse” ve “Bir Yiğit Gurbete Düşse” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:647	Gurbet	8’li Hece Ölçüsü	Bentleri dörtlüklerle kurulu türküler	Türkü
No:2067	Gurbet	8’li Hece Ölçüsü	Bentleri dörtlüklerle kurulu türküler	Türkü

Türkülerin şiir konusu gurbet olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde 8’li hece ölçüsü ile oluşturuldukları görülmüştür. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında, bentlerinin dörtlük olarak benzerlik gösterdiği görülmektedir. İki türkünün de nazım türü “Türkü” olup şiir yapısı bakımından genel olarak benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Şiir yapısında oldukça benzerlik gösteren türkülerin söz benzerliği de aşağıda verilmiştir.

Bir Yiğit Gurbete Gitse

Bir yiğit gurbete gitse
Gör başına neler gelir
Garip sılayı andıkça
Yaş gözüne dolar gelir

Bir Yiğit Gurbete Düşse

Bir yiğit gurbete düşse
Gör başına neler gelir
Sılası fikrine düşse
Yaş gözüne dolar gelir

Kırıkkale ve Erzincan olarak farklı yörelerde kayda alınan türküler isim benzerliği gösterirken, dörtlükleri incelendiğinde oldukça benzerlik gösterdikleri görülmüştür. Türkülerin isimlerinde ve ilk dizelerinde de görüldüğü gibi “gurbete gitse” ve “gurbete düşse” şeklinde aynı manaya gelecek sözcükler kullanılmaktadır. İki türkünün de ikinci ve dördüncü dizeleri aynı olup, üçüncü dizeleri de benzer anlam özelliği taşıyarak “garip sılayı andıkça” ve “sılası fikrine düşse” şeklinde oluşarak benzerlik göstermektedir. Bu incelemelere göre türkü sözlerinin, birbirinin varyantı olduğu söylenebilir.

Tablo 64. “Aliş’imin Kaşları Kare” ve “Mustafam Kaşların Kara” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:2076 Aliş’imin Kaşları Kare	Rumeli	Kemal Altınkaya	Muzaffer Sarisözen	----	Muzaffer Sarisözen
No:2203 Mustafam Kaşların Kara	Kütahya	Ahmet Akıncan	Muzaffer Sarisözen	----	Muzaffer Sarisözen (1938)

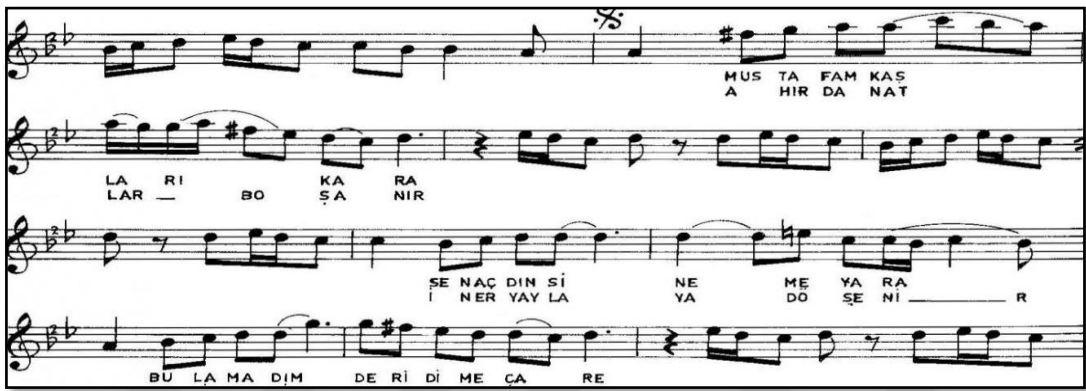
Tablo 65. “Aliş’imin Kaşları Kare” ve “Mustafam Kaşların Kara” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No:2076	Kırık Hava	Hicaz + Uşşak		2/4	Yaklaşık ♩=70
No:2203	Kırık Hava	Gülizar		9/8 (2+2+2+3)	Yaklaşık ♩=120

“Aliş’imin Kaşları Kare” türküsünün yöresi “Rumeli” ve “Mustafam Kaşların Kara” türküsünün yöresi “Kütahya” olarak kayda alınmıştır. Türkülerin makam dizileri incelendiğinde, “Alişimin Kaşları Kare” Hicaz +Uşşak makamı dizisinde ve “Mustafam Kaşların Kara” Gülizar makamı dizisinden oluştuğu görülmektedir. Türkülerin ritmik yapısı incelendiğinde, “Aliş’imin Kaşları Kare” 2/4, “Mustafam Kaşların Kara” 9/8 ve düzum şekli (2+2+2+3) olup tempoları da yaklaşık olarak 70 ile 120 bpm olarak görülmüştür. Türkülerin ses aralıklarına bakıldığında, “Aliş’imin Kaşları Kare” türküsünün en pes sesi “sol” ve en tiz sesi “la” olmak üzere dokuz ses aralığında, “Mustafam Kaşların Kara” türküsünün en pes sesi “la” ve en tiz sesi “do” olmak üzere on ses aralığında olduğu tespit edilmiştir. Türkülere ait notaların içerisinde ezgisel olarak farklılık gösteren kısımlar materyal 43 ve 44’te verilmiştir.

Materyal 43. Aliş'imın Kaşları Kare (Rumeli)

Materyal 44. Mustafam Kaşların Kara (Kütahya)

Araştırma da elde edilen verilere göre, materyal 44 ve 45'te verilen türkülerin makamsal ve ritimsel yapıları farklılık göstermektedir. Materyal 44'ün 1. ölçüsün de söz giriş ezgisinin seslerine bakıldığında “la” karar sesinin 4.derecesi “re” sesiyle başlayıp 3. ve 4. derece” do, re” sesleri eklenmiştir. Materyal 45'in 2. ölçüsünde ise karar “la” sesinin 6.derecesi “fa#” sesiyle başlayıp 7. ve 8. Derece “sol, la,” sesleriyle devam etmiş ve 10. derece “do” sesine vurgu yapılarak iki türkü de çıkıcı ve inici bir özellik göstermiştir. Söz giriş ezgileri dikkate alındığında ve devamında ses aralıklarının farklı yapılarda, farklı ezgi motifleriyle bezendiği görülmüştür.

Türkülerin ezgileri farklılık gösterse de sözleri incelendiğinde benzer oldukça benzerlik gösterdikleri görülmektedir. Sözlerinde benzerlik gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 66. “Aliş’imin Kaşları Kare” ve “Mustafam Kaşların Kara” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:2076	Aşk-Sevda	8-9 ‘lu Hece Ölçüsü	Bentleri üçlüklerle kurulu, bağlantıları iki dize olan, katma söz barındıran türküler	Türkü
No:2203	Aşk-Sevda	8-9 ‘lu Hece Ölçüsü	Bentleri dörtlüklerle kurulu, bağlantıları dize sonunda bulunan türküler	Türkü

Türkülerin şiir konusu aşk-sevda olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde iki türkünün de 8-9’lu hece ölçüsü ile oluşturulduğu ve nazım türlerinin türkü olup benzerlik gösterdiği görülmüştür. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında ise “Aliş’imin Kaşları Kare” türküsünün bağlantıları iki dize, bentlerinin üçlüklerle kurulu ve içerisinde katma sözler barındırdığı, “Mustafam Kaşların Kara” türküsünün ise bentlerinin dörtlüklerle kurulu, bağlantılarının dize sonunda olduğu görülmektedir. Türküler şekil bakımından farklılık göstermiş olsa da iki türkünün de sözleri incelendiğinde oldukça benzerlik göstermiş ve söz benzerlikleri de aşağıda verilmiştir.

Aliş’imin Kaşları Kare

Aliş’imin kaşları kare
 Sen açtın sineme yare
 Bulamadım derdime çare
Bağlantı:
 Görmedim mi ah civan alışimi
 tuna boyunda
 Sarmadın mı ah aslan alışimi
 tuna boyunda

Mustafa’m Kaşların Kara

Mustafa’m kaşların kara
 Sen açdın sineme yara
 Bulamadım derdime çare
 Yelpaze şu gelin pek taze

Rumeli ve Kütahya olarak farklı yörelerde kayda alınan türküler isim benzerliği gösterirken, bentlerinin ilk üç dizesi de oldukça benzerlik göstermektedir. Türkülerin ismiyle aynı olan birinci dizeye bakıldığında Rumeli türküsün de “Aliş”

ismi, yerine Kütahya türküsünde “Mustafa” ismi şeklinde görülmüş ve “kara” ve “kare” olarak farklılık göstermiştir. Fakat iki türküde de şahısın kaşlarına hitap etme şeklinden dolayı benzerlik kurmuşlardır. Her iki türkünün de ikinci ve üçüncü dizelerinin aynı olduğu görülmüş olup, Mustafa'm Kaşların Kara türküsünün dize sonunda bulunan bağlantısıyla Aliş'im Kaşları Kare türküsünün bent arasına gelen bağlantılarının farklılık gösterdiği görülmüştür. Bağlantıları farklı, bentleri ise neredeyse aynı olan türküler, bu incelemelere göre özellikle bentlerindeki sözlerin de görülen benzerlik sebebiyle birbirinin varyantı olduğu söylenebilir.

Tablo 67. “Aziziye Aziziye Çöktü Duman Çöl Yazıya” ve “Aziziye Aziziye Duman Çöktü Boz Yazıya” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:4131 Aziziye Aziziye Çöktü Duman Çöl Yazıya	Orta Anadolu	Hüdaî Şahin	Banttân Yazıldı	----	Yücel Paşmakçı
No:456 Aziziye Aziziye Duman Çöktü Boz Yazıya	Aksaray	Ahmet Gürses	Muzaffer Sarısözen	----	Muzaffer Sarısözen

Tablo 68. “Aziziye Aziziye Çöktü Duman Çöl Yazıya” ve “Aziziye Aziziye Duman Çöktü Boz Yazıya” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

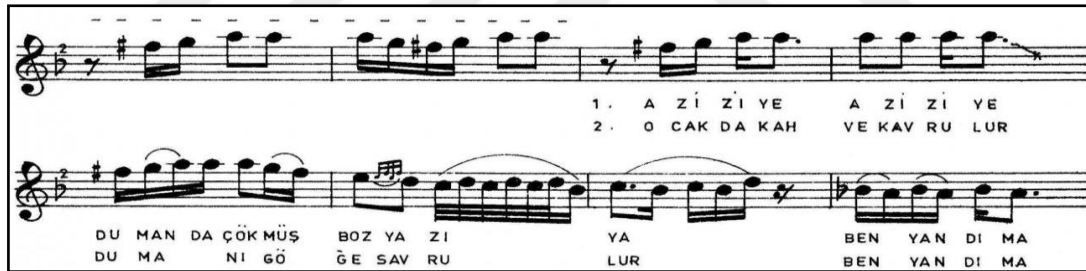
Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No:4131	Kırık Hava	Hüseyni +Acemkürdi		2/4	Yaklaşık ♩=95
No:456	Kırık Hava	MuhayyerKürdi		2/4	Yaklaşık ♩=108

“Aziziye Aziziye Çöktü Duman Çöl Yazıya” türküsünün yöresi “Orta Anadolu” ve “Aziziye Aziziye Duman Çöktü Boz Yazıya” türküsünün yöresi “Aksaray” olarak kayda alınmıştır. Türkülerin makam dizileri incelendiğinde, “Aziziye Aziziye Çöktü Duman Çöl Yazıya” türküsünün Hüseyini +Kürdi makamı dizisinden ve “Aziziye

Aziziye Duman Çöktü Boz Yazıya” türküsünün Muhayyer Kürdi makamı dizisinden oluştuğu görülmektedir. Türkülerin ritmik yapısı incelendiğinde, 2/4’lük ve tempoları da yaklaşık olarak 95 ile 108 bpm olduğu görülmüştür. Türkülerin ses aralıklarına bakıldığında, “Aziziye Aziziye Çöktü Duman Çöl Yazıya” türküsünün en pes sesi “la” ve en tiz sesi “la” olmak üzere sekiz ses aralığında, “Aziziye Aziziye Duman Çöktü Boz Yazıya” türküsünün en pes sesi “la” ve en tiz sesi “do” olmak üzere on ses aralığında olduğu tespit edilmiştir. Türkülere ait notaların içerisinde ezgisel olarak farklılık gösteren kısımlar materyal 45-46’da verilmiştir.

Materyal 45. Aziziye Aziziye Çöktü Duman Çöl Yazıya

Materyal 46. Aziziye Aziziye Duman Çökmüş Boz Yazıya

Araştırma da elde edilen verilere göre, türkülerin söze giriş ezgisinin seslerine bakıldığında materyal 45’in 1.ölçüsünde “la” karar sesiyle başlayıp 2. 3. derece “si, do,” seslerinde ve materyal 46’nın 3.ölçüsünde ise karar sesinin 6.derecesi “fa#” sesiyle başlayıp 7. ve 8. derece “sol, la” sesleriyle devam etmiştir. Materyal 45’in 3. ölçüsünde, öncelikle yarım vuruş “sus” ve 3. 4. derece “do, re” sesleriyle çıkıcı, materyal 46’nın 3. ölçüsünde ise 6. derece “fa#” sesiyle çıkıcı ve inici bir yapı görülmüştür. Türkülerin tartım yapısı benzer olsa da kullanılan sesler ve ses aralıklarının ezginin genel yapısında farklılık oluşturduğu görülmüştür.

Türkülerin ezgileri farklılık gösterse de sözleri incelendiğinde benzer oldukça benzerlik gösterdikleri görülmektedir. Sözlerinde benzerlik gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 69. “Aziziye Aziziye Çöktü Duman Çöl Yazıya” ve “Aziziye Aziziye Duman Çöktü Boz Yazıya” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:4131	Yiğitlik	Serbest Hece Ölçüsü	Bentleri beşliklerle kurulu, bağlantıları her dizeden sonra tekrar edilen, katma sözler barındıran türküler	Türkü
No:456	Yiğitlik	Serbest Hece Ölçüsü	Bentleri dörtlüklerle kurulu, bağlantıları her dizeden sonra tekrar edilen, katma sözler barındıran türküler	Türkü

Türkülerin şiir konusu yiğitlik olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde iki türkünün de serbest hece ölçüsü ile oluşturulduğu ve nazım türlerinin türkü olup benzerlik gösterdiği görülmüştür. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında ise iki türkünün de bağlantılarının her dizeden sonra tekrar edilip, katma sözler barındırması bakımından benzerlik gösterdiği, fakat bentlerinin kurulumu açısından, “Aziziye Aziziye Çöktü Duman Çöl Yazıya” türküsünün bentleri beş dizeli, “Aziziye Aziziye Duman Çöktü Boz Yazıya” türküsünün ise dört dizeden oluştuğu görülmektedir. Türküler şekil bakımından bent dizelerinde farklılık göstermiş olsa da sözleri incelendiğinde oldukça benzerlik göstermiş ve söz benzerlikleri de aşağıda verilmiştir.

Aziziye Aziziye Çöktü Duman Çöl**Yazıya**

Aziziye aziziye çöktü duman çöl
yazıya

Aman aman hey ganlı zalim

Aziziye aziziye çöktü duman çöl
yazıya

Aman aman belalı başım

Ben de gurban olayım beşikte yatan
guzuya (vay vay)

Aziziye Aziziye Duman Çökmüş Boz**Yazıya**

Aziziye aziziye

Duman çökmüş boz yazıya

(Ben yandım aman)

Kurban olayım mehmedim

Terkindeki mor kuzuya (hey)

Orta Anadolu ve Aksaray olarak farklı yörelerde kayda alınan türküler isim benzerliği gösterirken bentleri de oldukça benzerlik göstermektedir. Türkülerin ismiyle aynı olan Orta Anadolu türküsünün birinci dizesi ve Aksaray türküsünün birinci ve ikinci dizelerine bakıldığında sözcüklerin, “çöktü duman” ve “duman çökmüş” şeklinde bir benzerlik kurup, anlamı bozmayan da bir farklılık görülmüştür. Dizelerin devamında ise “çöl yazıya” ve “boz yazıya” şeklinde yine benzerlikler ve farklılıklar görülmektedir. Aynı şekilde “Aziziye Aziziye Çöktü Duman Çöl Yazıya” türküsünün beşinci dizesinde “bende gurban olayım” derken, “Aziziye Aziziye Duman Çökmüş Boz Yazıya” türküsünün üçüncü ve dördüncü dizelerine bakıldığında, üçüncü dize de “kurban olayım Mehmetim” şeklinde isim eklenmiş ve yine aynı manaya gelecek sözcükler görülmüştür. Bu durum son dizelerde de görülmekte olup, “beşikte yatan guzuya” ve “tekindeki mor kuzuya” şeklinde görülmektedir. Türkülerin sözlerinde farklılıklar görülse de hem ismiyle hem de incelenen söz dizeleriyle oldukça benzerlik göstermektedir. Bu incelemelere göre türkü sözlerinin, birbirinin varyantı olduğu söylenebilir.

Tablo 70. “Yağar Yağmur Yer Yaş Olur (Denizli/Tavas)” ve “Yağmur Yağar Yer Yaş Olur (Adıyaman)” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:2133 Yağar Yağmur Yer Yaş Olur	Denizli (Tavas)	Zabıtcı Mehmet Oral	Talip Özkan	----	Adnan Ataman
No:3023 Yağmur Yağar Yer Yaş Olur	Adıyaman	Aziz Çelik	Mehmet Seske	----	Mehmet Seske

Tablo 71. “Yağar Yağmur Yer Yaş Olur (Denizli/Tavas)” ve “Yağmur Yağar Yer Yaş Olur (Adıyaman)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No:2133	Kırık Hava	Eviç		9/4 (2+2+2+3)	♩=36
No:3023	Kırık Hava	Hüseyni		4/4	♩=100

“Yağar Yağmur Yer Yaş Olur” türküsünün yöresi “Denizli (Tavas)” ve “Yağmur Yağar Yer Yaş Olur” türküsünün yöresi “Adıyaman” olarak kayda alınmıştır. Türkülerin makam dizileri incelendiğinde, “Yağar Yağmur Yer Yaş Olur” türküsünün Eviç makamı dizisinde ve Yağmur Yağar Yer Yaş Olur” türküsünün de Hüseyini makamı dizisinden oluştuğu görülmüştür. Türkülerin ritim yapısı incelendiğinde, “Yağar Yağmur Yer Yaş Olur” 9/4, “Yağmur Yağar Yer Yaş Olur (Adıyaman)” 4/4 ve tempolarının da yaklaşık olarak 36 ile 100 bpm olduğu görülmektedir. Türkülerin ses aralıklarına bakıldığında, “Yağar Yağmur Yer Yaş Olur” türküsünün en pes sesi “fa#” ve en tiz sesi “si” olmak üzere on bir ses aralığında, “Yağmur Yağar Yer Yaş Olur” türküsünün en pes sesi “la” ve en tiz sesi “sol” sesi

Türkülerin ezgileri farklılık gösterse de sözleri incelendiğinde benzer oldukça benzerlik gösterdikleri görülmektedir. Sözlerinde benzerlik gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 72. “Yağar Yağmur Yer Yaş Olur (Denizli/Tavas)” ve “Yağmur Yağar Yer Yaş Olur (Adıyaman)” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:2133	Aşk-Sevda	8’li Hece Ölçüsü	Bentleri üçlük, bağlantıları ikiliklerle kurulu, katma söz barındıran türküler	Türkü
No:3023	Aşk-Sevda	8’li Hece Ölçüsü	Bentleri üçlük, bağlantıları dörtlüklerle kurulu türküler	Türkü

Türkülerin şiir konusu aşk-sevda olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde iki türkünün de 8’li hece ölçüsü ile oluşturulduğu ve nazım türlerinin türkü olup benzerlik gösterdiği görülmüştür. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında ise iki türkünün de bentlerinin üç dizeden oluşması bakımından benzerlik gösterdiği, fakat bağlantılarının kurulumu açısından, “Yağar Yağmur Yer Yaş Olur (Denizli/Tavas)” türküsünün bağlantıları iki dizeli, “Yağmur Yağar Yer Yaş Olur (Adıyaman)” türküsünün ise dört dizeden oluştuğu ve farklılık gösterdiği görülmektedir. Ayrıca “Yağmur Yağar Yer Yaş Olur (Denizli/Tavas)” türküsünde katma sözler görülmektedir. Türküler şekil bakımından kavuştak dizelerinde farklılık göstermiş olsa da sözleri incelendiğinde oldukça benzerlik göstermiş ve söz benzerlikleri de aşağıda verilmiştir.

Yağar Yağmur Yer Yaş Olur

Yağar yağmur yer yaş olur (aman)
 Uçan da guşlar (bi danem) serhoş olur
 Bade içen bir hoş olur

Bağlantı:

Ah gidi baygın aygın fidanım yar
 olaydın
 Kokulancak güzelim yar olaydın

Yağmur Yağar Yer Yaş Olur

Yağmur yağar yer yaş olur
 Uçan kuşlar bir hoş olur
 Gelin olan ne hoş olur

Bağlantı:

Ana ölem ben ben gidiyorum
 Anamı babamı terkediyorum
 Gidiyorum ben ben gidiyorum
 Anamı babamı terk ediyorum.

Denizli ve Adıyaman olarak farklı yörelerde kayda alınan türküler isim benzerliği gösterirken üçlüklerle kurulu olan bentleri de oldukça benzerlik göstermektedir. Türkülerin ismiyle aynı olan Denizli türküsünün birinci dizesi ve Orta Anadolu türküsünün birinci dizesine bakıldığında sözcüklerin, “yağar yağmur” ve “yağmur yağar” şeklinde, yer değiştirip, fakat anlam bütünlüğünü bozmayan bir farklılık görülmüştür. Türkülerin ikinci dizeleri incelendiğinde de “guşlar” yerine “kuşlar”, “serhoş” yerine de “bir hoş” şeklinde farklılık gösteren, fakat aynı manaya gelen benzer sözcüklerin kullanıldığı görülmüştür. Bentlerinin son dizeleri incelendiğinde de “Yağar Yağmur Yer Yaş Olur” türküsünde “bade içen”, “Yağmur Yağar Yer Yaş Olur” türsünde ise “gelin olan” şeklinde farklılık gösterip, devamında “bir hoş olur” ve “ne hoş olur” şeklinde benzerlik kurmaktadırlar. Türkülerin bağlantıları tamamen farklı olup, bentlerinde bazı farklılıklar görülse de hem ismiyle hemde incelenen söz dizeleriyle oldukça benzerlik göstermektedir. Bu incelemelere göre türkü sözlerinin, birbirinin varyantı olduğu söylenebilir.

Tablo 73. “Çayın Öte Yüzünde (Manisa/Selendi)” ve “Çayın Öte Yüzünde (Elâzığ)” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:83 Çayın Öte Yüzünde	Manisa (Selendi)	Selim Önder	Ahmet Yamacı	----	Ahmet Yamacı
No:530 Çayın Öte Yüzünde	Elâzığ	Nurettin Balcı Nejdet Eşkinat	Muzaffer Sarısözen	27/7/1953	Muzaffer Sarısözen

Tablo 74. “Çayın Öte Yüzünde (Manisa/Selendi)” ve “Çayın Öte Yüzünde (Elâzığ)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No:83	Kırık Hava	Hüseyni		4/4	♩=55
No:530	Kırık Hava	Segâh		10/8 (3+2+2+3)	♩=75

İsim benzerliğine sahip, “Çayın Öte Yüzünde” türküsünün yöresi “Manisa (Selendi)” ve “Çayın Öte Yüzünde” türküsünün yöresi “Elâzığ” olarak kayda alınmıştır. Türkülerin makam dizileri incelendiğinde, “Çayın Öte Yüzünde (Manisa)” türküsünün Hüseyni makamı dizisinde ve “Çayın Öte Yüzünde (Elâzığ)” türküsünün Segâh makamı dizisinden oluştuğu görülmüştür. Türkülerin ritim yapısı incelendiğinde, “Çayın Öte Yüzünde (Manisa)” türküsünün 4/4, “Çayın Öte Yüzünde (Elâzığ)” türküsünün 10/8 ve düzum şekli (3+2+2+3) olup tempoları da 55 ile 75 bpm olduğu görülmektedir. Türkülerin ses aralıklarına bakıldığında, “Çayın Öte Yüzünde (Manisa)” türküsünün en pes sesi “sol” ve en tiz sesi “la” olmak üzere dokuz ses aralığında, “Çayın Öte Yüzünde (Elâzığ)” türküsünün en pes sesi “si” ve en tiz sesi “sol” sesi olmak üzere altı ses aralığında olduğu tespit edilmiştir. Türkülere ait

notaların içerisinde ezgisel olarak farklılık gösteren kısımlar materyal 49 ve 50’de verilmiştir.

Materyal 49. Çayın Öte Yüzünde (Manisa/Selendi)

Materyal 50. Çayın Öte Yüzünde (Elâzığ)

Araştırmada elde edilen verilere göre, materyal 49 ve 50’de verilen türkülerin makamsal farklılığını sebebiyle karar sesleri değişiklik göstermektedir. Materyal 49’un karar sesi ‘la’, materyal 50’nin karar sesinin ‘si’ olduğu görülmektedir. Söze giriş ezgisinin seslerine bakıldığında materyal 49’un 1. ölçüsünde bir vuruş ‘sus’ ve ‘sol’ sesiyle başlayıp ‘la, la, la’ sesleriyle kararda kalmıştır. Materyal 50’de ise karar ‘si’ sesiyle başlayıp ‘si, do, re, re’ sesleriyle devam etmiştir. Türküler çıkıcı ve inici olarak devam etse de ezgi motifleri ve kullanılan seslerin aralıkları ve özellikle ritim yapıları nedeniyle türkülerin ezgileri oldukça farklılık göstermiştir. Türküler karar sesine

yaklaştıklarında materyal 49’da “la” karar sesinde, materyal 50’de ise “si” karar sesinde kaldığı görülmüştür.

Türkülerin ezgileri farklılık gösterse de sözleri incelendiğinde benzer oldukça benzerlik gösterdikleri görülmektedir. Sözlerinde benzerlik gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 75. “Çayın Öte Yüzünde (Manisa/Selendi)” ve “Çayın Öte Yüzünde (Elâzığ)” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:83	Aşk-Sevda	7 ‘li Hece Ölçüsü	Bentleri mâni dörtlüklerle kurulu, bağlantıları dize sonunda bulunan, katma sözler barındıran türküler	Mâni
No:530	Aşk-Sevda	7’li Hece Ölçüsü	Bentleri mâni dörtlüklerle kurulu, bağlantıları dörtlük türküler	Mâni

Türkülerin şiir konusu aşk-sevda olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde iki türkünün de 7’li hece ölçüsü ile oluşturulduğu ve nazım türlerinin mâni olup benzerlik gösterdiği görülmüştür. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında ise iki türkünün de bentlerinin m3ani dörtlüklerle oluşarak benzerlik gösterdiği görülmektedir. Türkülerin bağlantı bölümlerine bakıldığında “Çayın Öte Yüzünde (Manisa/Selendi)” türküsünün bağlantılarının dize sonunda, “Çayın Öte Yüzünde (Elâzığ)” türküsünün ise dörtlüklerle kurulu olup farklılık gösterdiği görülmüştür. Ayrıca “Çayın Öte Yüzünde (Manisa/Selendi)” türküsün de katma sözlerde görülmektedir. Türküler şekil bakımından bağlantı bölümlerinde farklılık göstermiş olsa da sözleri incelendiğinde oldukça benzerlik göstermiş ve söz benzerlikleri de aşağıda verilmiştir.

Çayın Öte Yüzünde

Çayın öte yüzünde
 Atım oynar düzünde
 Ben yarimi tanırım (siyah saçlı
 cenneti'm aman)
 Üç beni var yüzünde

Çayın Öte Yüzünde

Çayın öte yüzünde
 Ceylan oynar düzünde
 Ben yarimi tanırım
 Çifte ben var yüzünde

Bağlantı:

Ağam yar deyme bana
 Paşam var deyme bana
 Toyda vuruldum sana
 Zatide vurgunum sana

Manisa ve Elâzığ olarak farklı yörelerde kayda alınan türküler isim benzerliği gösterirken bentleri de oldukça benzerlik göstermektedir. Türkülerin ismiyle aynı olan birinci dizelere bakıldığında aynı oldukları görüşmüştür. İkinci dizelerde ise, “atım” ve ceylan” şeklinde hayvan isimlerinde farklılık gösterirken “oynar düzünde” olarak benzerlik göstermektedirler. Üçüncü dizeleri aynı olup sadece “Çayın Öte Yüzünde (no:83)” türküsünde “siyah saçlı cennetim aman” şeklinde dize eklenerek farklılık göstermiştir. Türkülerin son dizelerin de “üç beni” ve “çifte ben” şeklinde sayısal olarak farklılık gösterip, anlam bütünlüğü açısından bakıldığında da dizelerin benzerlik gösterdiği görülmüştür. “Çayın Öte Yüzünde (no:83)” türküsünün dize sonuna gelen bağlantı bölümüyle, “Çayın Öte Yüzünde (no:530)” türküsünün bent aralarına gelen bağlantılarının hiçbir benzerlik kurmayıp, bentlerin de görülen benzerliklerle, bu incelemelere göre türkü sözlerinin, birbirinin varyantı olduğu söylenebilir.

Tablo 76. “Çay İçinde Adalar (Erzincan) ve “Çay İçinde Adalar (Şanlıurfa)” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:3982 Çay İçinde Adalar	Erzincan	Yöre Ekibi	Trt Erzurum Rad. Thm. Md.	----	Salih Turhan
No:459 Çay İçinde Adalar	Erzincan	Mukim Tahir	Muzaffer Sarısözen	----	Muzaffer Sarısözen

Tablo 77. “Çay İçinde Adalar (Erzincan) ve “Çay İçinde Adalar (Şanlıurfa)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No:3982	Kırık Hava	Uşşak		10/8 (3+2+2+3) (2+3+2+3)	♩=44
No:459	Kırık Hava	Hüseyni		6/4	Yaklaşık ♩=55

İsim benzerliğine sahip, “Çay İçinde Adalar” türküsünün yöresi “Erzincan” ve “Çay İçinde Adalar” türküsünün yöresi “Şanlıurfa” olarak kayda alınmıştır. Türkülerin makam dizileri incelendiğinde, “Çay İçinde Adalar (Erzincan)” türküsünün Uşşak makamı dizisinden ve “Çay İçinde Adalar (Şanlıurfa)” türküsünün Hüseyni makamı dizisinden oluştuğu görülmüştür. Türkülerin ritim yapısı incelendiğinde, “Çay İçinde Adalar (Erzincan)” türküsünün 10/8, düzum şekli (3+2+2+3 / 2+3+2+3), “Çay İçinde Adalar (Şanlıurfa)” türküsünün 6/4 olup tempolarının da 80 ile 120 bpm olduğu görülmektedir. Türkülerin ses aralıklarına bakıldığında, “Çay İçinde Adalar (Erzincan)” türküsünün en pes sesi “la” ve en tiz sesi “re” sesi olmak üzere dört ses aralığında,

“Çay İçinde Adalar (Şanlıurfa)” türküsünü en pes sesi “la” ve en tiz sesi “re” olmak üzere on bir ses aralığında olduğu tespit edilmiştir. Türkülerin şiirsel yapıları incelendiğinde ise şiir konusunun aşk-sevda olup 7’li hece ölçüleri ile oluşturulduğu görülmüştür. Türkülere ait notaların içerisinde ezgisel olarak farklılık gösteren kısımlar materyal 51 ve 52’de verilmiştir.

Materyal 51. Çay İçinde Adalar (Erzincan)

Materyal 52. Çay İçinde Adalar (Şanlıurfa)

Araştırma da elde edilen verilere göre, materyal 51 ve 52 de verilen türkülerin makamsal ve ritimsel yapıları tamamen farklılık göstermektedir. Söze giriş ezgisinin seslerine bakıldığında materyal 51’in 2.ölçüsünde “la” karar sesinin 4.derecesi “re” sesiyle başlayıp “re” sesinde kalmış, materyal 52’nin 1. ölçüsünde ise “la” karar sesinin 10.derecesi “do” sesiyle başlayıp “si, la” sesleriyle inici olarak devam etmiştir. Genel olarak türküler inici ve çıkıcı bir yapı da olsa da görüldüğü gibi ezgi motifleri ve ses aralıkları oldukça farklıdır. Türkülerin ezgileri farklılık gösterse de sözleri incelendiğinde benzer oldukça benzerlik gösterdikleri görülmektedir. Sözlerinde benzerlik gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 78. “Çay İçinde Adalar (Erzincan) ve “Çay İçinde Adalar (Şanlıurfa)” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:3982	Aşk-Sevda	7 ‘li Hece Ölçüsü	Bentleri mâni dörtlüklerle kurulu, bağlantıları her dizeden sonra tekrar edilen, katma sözler barındıran türküler	Mâni
No:459	Aşk-Sevda	7’li Hece Ölçüsü	Bentleri mâni dörtlüklerle, bağlantıları üçlüklerle kurulu, katma sözler barındıran türküler	Mâni

Türkülerin şiir konusu aşk-sevda olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde iki türkünün de 7’li hece ölçüsü ile oluşturulduğu ve nazım türlerinin mâni olup benzerlik gösterdiği görülmüştür. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında ise iki türkünün de bentlerinin mâni dörtlüklerden oluşarak ve içinde katma sözler barındırarak benzerlik gösterdiği görülmektedir. Türkülerin bağlantı bölümlerine bakıldığında “Çay İçinde Adalar (Erzincan)” türküsünün bağlantılarının dize sonunda, “Çay İçinde Adalar (Şanlıurfa)” türküsünün ise üçlüklerle kurulu olup farklılık gösterdiği görülmüştür. Türküler şekil bakımından bağlantı bölümlerinde farklılık göstermiş olsa da sözleri incelendiğinde oldukça benzerlik göstermiş ve söz benzerlikleri de aşağıda verilmiştir.

Çay İçinde Adalar

Çay içinde adalar
(yandım amman öldüm amman)
Saki doldur badeler
(yandım amman)
Şirin canıma gelsin
(yandım amman öldüm amman)
Sana gelen gadalar (yandım amman)

Çay İçinde Adalar

Çay içinde adalar
Saki doldur badeler
Şirin canıma gelsin
Sana gelen gadalar
Bağlantı:
hele yar yar zalım yar
ayrılık var ölüm var
uzak yoldan dönüm var

Erzincan olarak aynı yörede kayda alınan türküler isim benzerliği gösterirken, dörtlükleri incelendiğinde “Çay İçinde Adalar (no:3982)” türküsünde katma sözlerle oluşan dizelerin, “Çay İçinde Adalar (no:459)” türküsünde olmadığı görülmüştür. Her iki türkünün asıl sözlerin bulunduğu dört dizesine bakıldığında aynı oldukları görülmektedir. “Çay İçinde Adalar (no:3982)” türküsünün dize sonuna gelen bağlantı bölümüyle, “Çay İçinde Adalar (no:459)” türküsünün bent aralarına gelen bağlantılarının hiçbir benzerlik kurmayıp, bentlerin de görülen benzerliklerle, bu incelemelere göre türkü sözlerinin, birbirinin varyantı olduğu söylenebilir.

Tablo 79. “Odam Sıva Tutmuyor” ve “Odam Kireç Tutmuyor” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:4476 Odam Sıva Tutmuyo	Konya (Çumra/Alkaran)	Mehmet Yozgatlı	Ankara Devlet Konservatuvarı	09/07/1940	Altan Demirel
No:3687 Odam Kireç Tutmuyo	Manisa (Göredes)	Niyazi Emre	Ahmet Günday	04/05/1973	Ahmet Günday

Tablo 80. “Odam Sıva Tutmuyor” ve “Odam Kireç Tutmuyor” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No:3982	Kırık Hava	Hüseyni		4/4	♩ = 60
No:3687	Kırık Hava	Hüseyni		9/8 (3+2+2+2)	Yaklaşık ♩ = 82

Odam Sıva Tutmuyor türküsünün yöresi Konya (Çumra/Alkaran) ve Odam Kireç Tutmuyor türküsünün yöresi Manisa (Göredes) olarak kayda alınmıştır. Türküler hüseyini makamı dizisinden oluşmaktadır. Bu türkülerin ritmik yapısı “Odam Sıva Tutmuyor” 4/4, “Odam Kireç Tutmuyor” 9/8 ve düzum yapısı (3+2+2+2) olup

tempoları da 60 ile 82 bpm olarak görülmektedir. “Odam Sıva Tutmuyor” türküsünün en pes sesi “la” ve en tiz sesi “la” olmak üzere sekiz ses aralığına, “Odam Kireç Tutmuyor” türküsü en pes sesi “la” ve en tiz sesi “sol” olmak üzere yedi ses aralığına sahiptir. Türkülere ait notaların içerisinde ezgisel olarak farklılık gösteren kısımlar materyal 53 ve 54’te verilmiştir.

Dönüşte -

O DAM SI VA TUT MU YOR
O DAM KI REÇ TIR BE NİM

Bİ RAZ KUM KAT MA YIN CA
YÜ ZÜM GÜ LEÇ TIR BE NİM

Materyal 53. Odam Sıva Tutmuyor

O DA— M KI REÇ TU—T MU YOR O DA— M KI RE.Ç TU—T MU YOR

Bİ RA— Z KU— M KAT MA Yİ— N CA HA Dİ Gİ Zİ MİZ O— Y NA DAGE—L YA Nİ MA

Materyal 54. Odam Kireç Tutmuyor

Araştırma da elde edilen verilere göre, materyal 53 ve 54’te verilen türkülerin söze giriş ezgisinin seslerine bakıldığında materyal 53’ün 1. ölçüsün de “la” karar sesinin 4. ve 5.derecesi “re, re, mi” sesleriyle çıkıcı, materyal 54’ün 1 ölçüsünde “la” karar sesinin 5.derecesi “mi, mi” sesleriyle başlayıp “re, do” sesleriyle inici ve çıkıcı bir yapıdadır. Türküler de kullanılan ezgi motifleri ses aralıkları ve ritim yapısı oldukça farklılık göstermektedir. Karar sesine yaklaştıkça materyal 53’ün 4. ölçüsünün de sesler çıkıcı olup 2. derece “si” sesinde, materyal 54’ün 3. ölçüsünde inici bir yapıda ve “la” karar sesinde kaldığı görülmüştür. Türkülerin ezgileri farklılık gösterse de sözleri incelendiğinde benzer oldukça benzerlik gösterdikleri görülmektedir. Sözlerinde benzerlik gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 81. “Odam Sıva Tutmuyor” ve “Odam Kireç Tutmuyor” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:4476	Aşk-Sevda	7’li Hece Ölçüsü	Bentleri de bağlantıları da dörtlüklerle kurulu türküler	Türkü
No:3687	Aşk-Sevda	7’li Hece Ölçüsü	Bentleri dörtlük, bağlantıları ikiliklerle kurulu türküler	Türkü

Türkülerin şiir konusu aşk-sevda olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde iki türkünün de 7’li hece ölçüsü ile oluşturulduğu ve nazım türlerinin türkü olup benzerlik gösterdiği görülmüştür. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında ise iki türkünün de bentlerinin dört dizeden oluşarak benzerlik gösterdiği görülmektedir. Türkülerin bağlantı bölümlerine bakıldığında “Odam Sıva Tutmuyor” türküsünün bağlantılarının dört dize sonunda, “Odam Kireç Tutmuyor” türküsünün ise iki dizeyle kurulu olup farklılık gösterdiği görülmüştür türküler şekil bakımından bağlantı bölümlerinde farklılık göstermiş olsa da sözleri incelendiğinde oldukça benzerlik göstermiş ve söz benzerlikleri de aşağıda verilmiştir.

Odam Sıva Tutmuyor

Odam sıva tutmuyor

Biraz kum katmayınca

Sevda baştan gitmiyor

Sarılıp yatmayınca

Bağlantı:

Oğlan döne döne kız döne döne

Gelin mi oldun yine

Gelin olduğun gece

Oynarım döne döne

Odam Kireç Tutmuyor

Odam kireç tutmuyor

Biraz kum katmayınca

Sevda baştan gitmiyor

Sarılıp yatmayınca

Bağlantı:

Hadi gızımız oyna da gel yanıma

Sarı liralara takayım gerdana

Konya ve Manisa olarak farklı yörelerde kayda alınan türküler isim benzerliği gösterirken, dörtlükleri incelendiğinde oldukça benzerlik gösterdikleri görülmüştür. Fakat türkülerin isimlerinde ve ilk dizelerinde de görüldüğü gibi “sıva” ve “kireç” sözcükleri farklılık gösterse de anlam bütünlüğü bakımından “odam sıva tutmuyor” ve “odam kireç tutmuyor” şeklinde benzer dizeler oluşturmuştur. Türkülerin ikinci, üçüncü ve dördüncü dizeleri incelendiğinde de aynı oldukları görülmüştür. Ancak bent aralarına gelen bağlantıları ise tamamen farklılık göstermektedir. Bağlantıları farklı, bentleri ise neredeyse aynı olan türküler, bu incelemelere göre özellikle bentlerindeki sözlerin de görülen benzerlik sebebiyle birbirinin varyantı olduğu söylenebilir.

Tablo 82. “Bizim Bağlar Buradadır (no: 3625)” ve Bizim Bağlar Buradadır (no: 2160)” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No: 3625 Bizim Bağlar Buradadır	Erzincan Kemaliye/Eğir	Osman Nizamoglu	Mustafa Özgül	---	Mustafa Özgül
No:2160 Bizim Bağlar Buradadır	Erzincan Ilıç/Bağıtaş Köyü	İsmet Macun	İsmet Macun	12/07/1984	Erkan Sürmen

Tablo 83. “Bizim Bağlar Buradadır (No: 3625)” ve Bizim Bağlar Buradadır (No: 2160)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No: 3625	Kırık Hava	Uşşak		6/4	♩ =90
No:2160	Kırık Hava	Uşşak		4/4 + 6/4	♩ =100

İsim benzerliğine sahip “Bizim Bağlar Buradadır” türküsünün yöresi “Erzincan (Kemaliye/Eğir)” ve “Bizim Bağlar Buradadır” türküsünün yöresi

‘‘Erzincan (Ilıç/Bağıtaş/Eğın)’’olarak yakın yörelerde kayda alınmıştır. Türkülerin makam dizileri incelendiğinde, ‘‘Uşşak’’ makamı dizisinde olup aynı makam dizisinde olduğu görülmüştür. Türkülerin ritim yapılarına bakıldığında, ‘‘Bizim Bağlar Buradadır (No:3625)’’ 6/4 ‘‘, ‘‘Bizim Bağlar Buradadır’’ (No:2160)’’6/4 ve tempoları da 90 ile 100 bpm olarak görülmektedir. Türkülerin ses aralıklarına bakıldığında, ‘‘Bizim Bağlar Buradadır (No:3625)’’türküsünün en pes sesi ‘‘la re’’ ve en tiz sesi ‘‘re’’ olmak üzere dört ses aralığına, ‘‘Bizim Bağlar Buradadır (No:2160)’’ türküsü en pes ‘‘la’’ ve en üstte ‘‘mi’’ sesi olmak üzere beş ses aralığına sahiptir. Türkülere ait notaların içerisinde ezgisel olarak farklılık gösteren kısımlar materyal 55 ve 56’da verilmiştir.

NA NA NA— Bİ— ZİM BAĞ LAR BU— RA— DIR O—F CA NI—M
 NA NA NA— Bİ— ZİM BA ĞİN BA— Şİ— NE O—F CA NI—M

Bİ— ZİM BAĞ LAR BU— RA— DIR NA— NA NA— GÜ Lİ Sİ RA
 ME-N DİL SER DİM DA— Şİ— NE NA— NA NA— A— DAM GÖ NÜL

Sİ— RA DIR O—F CA NI—M GÜ Lİ Sİ RA Sİ— RA— DIR

Materyal 55. Bizim Bağlar Buradadır (No: 3625)

Bİ Zİ—M DAĞ LAR BU RA— OL—R LE HA—Y DE
 Bİ Zİ—M HAY LU BÜ YÜ—K TÜR
 İ—N DİM GU YU Dİ Bİ NE " " " "

LE HAY DE DE LE GA—Y Rİ— GÜ LÜ
 " " " " " " " " İ Çİ
 " " " " " " " " BAK TİM

Sİ RA Sİ RA— DİR CA—N CA—N Gİ NE—
 DO LU GE Vİ—K TİR " " " " " "
 BU YUN REN Gİ— NE " " " " " "

CAN A LA—N MU RA DAL MA Sİ—N LE HA—Y
 " SE—N SOY— LE BÜ YÜK BA Cİ— " " "
 " A—N NE— LER KIZ BES LE Mİ—Ş " " "

Materyal 56. Bizim Bağlar Buradadır (No: 2160)

Araştırma da elde edilen verilere göre, materyal 55 ve 56’da verilen türkülerin makam dizilerinin benzer, ritimsel yapılarının farklılık gösterdiği görülmüştür. Ritim yapılarındaki farklılık sebebiyle ölçü sayıları da farklılık göstermektedir. Materyal 55’in 1. Ölçüsü ve materyal 56’nın 1. Ve 2. Ölçüleri incelendiğinde materyal 55’te katma söz eklenerek başlayan türkünün “la” sesiyle başlayıp 4. Derece “re” sesiyle çıkıcı bir hareketten sonra sıkça do, si ve re sesleri kullanılarak inici çıkıcı hareketlerle, 8’lik ve 16’lık nota değerleri dışında 32’lik nota değerlerinin kullanılarak “la” karar sesinde kalındığı görülmektedir. Materyal 55’in geri kalan 3 ölçüsünün de 1. Ölçüyle aynı oldukları da görülmektedir. Materyal 56 incelendiğinde, “la” sesiyle başlayıp, yakın aralıktaki “mi ve re” sesleriyle çıkıcı-inici bir hareketle, materyal 55’te ki gibi “la” karar sesinde kalmayıp “re” sesinde kaldığı görülmüştür. İki türkünün bu ölçüleri incelendiğinde kullanılan sesler, ses aralıkları ve motif yapısı olarak oldukça farklı olduklarına ulaşılmaktadır. Materyal 56’nın 3. Ölçüsü incelendiğinde 4. Derece “re” sesiyle başlayıp “re ve mi” seslerinin sıklıkla kullanılarak 3. Ölçüsünün sonuna doğru inici bir hareketle “la” karar sesinde durulduğu görülmektedir. 4. ölçü de “si, do, re” sesleriyle çıkıcı bir hareketle “mi” sesine dokunduktan sonra inici, 5. Ölçüde tekrar çıkıcı bir hareketle “do” sesiyle devam ederek “la” karar sesinde kalış yapıldığı görülmektedir.

Türkülerin ezgileri farklılık gösterse de sözleri incelendiğinde benzer oldukça benzerlik gösterdikleri görülmektedir. Sözlerinde benzerlik gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 84. “Bizim Bağlar Buradadır (no: 3625)” ve Bizim Bağlar Buradadır (no: 2160)” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No: 3625	Aşk-Sevda	7’li Hece Ölçüsü	Bentleri mâni dörtlüklerle kurulu, katma sözler barındıran türküler	Mâni
No:2160	Aşk-Sevda	7’li Hece Ölçüsü	Bentleri mâni dörtlüklerle kurulu, bağlantıları dize sonlarında bulunan, katma sözler barındıran türküler	Mâni

Türkülerin şiir konusu aşk-sevda olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde iki türkünün de 7'li hece ölçüsü ile oluşturulduğu ve nazım türlerinin mâni olup benzerlik gösterdiği görülmüştür. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında ise iki türkünün de bentlerinin mâni dörtlüklerle kurulu olup, katma söz barındırarak benzerlik gösterdiği görülmektedir. Türkülerin bağlantı bölümlerine bakıldığında “Bizim Bağlar Buradadır (no: 3625)” türküsünün bağlantısız, “Bizim Bağlar Buradadır” (no: 2160)” türküsünün ise her dizenin sonlarından olup, farklılık gösterdiği görülmüştür. Türküler şekil bakımından bağlantı bölümlerinde farklılık göstermiş olsa da sözleri incelendiğinde oldukça benzerlik göstermiş ve söz benzerlikleri de aşağıda verilmiştir.

Bizim Bağlar Buradadır

(na nana) bizim bağlar buradır
(of canım) Güli sıra sıradır
(na nana) Alan murat almasun
(of canım) Gözüm ardı sıradır

Bizim Bağlar Buradadır

Bizim bağlar buradır (le hayde le
hayde de le gayrı)
Gülü sıra sıradır (can can gine can)
Alan murad almasın (le hayde le
hayde de le gayrı)
Gözüm ardı sıradır (can can gine can)

Erzincan olarak aynı yörede kayda alınan türküler isim benzerliği gösterirken, dörtlükleri incelendiğinde, her iki türkünde de bulunan katma sözlerin birbiriyle tamamen farklılık gösterdiği görülmüştür. Türkülerin asıl sözlerinin bulunduğu dizeler incelendiğinde ise büyük ölçü de benzerlik görülmüştür. Bu benzerliklerin yanında farklılıklar da görülmekte olup, fakat bu farklılıkların aynı manaya gelecek sözcüklerden meydana geldiği görülmektedir. Bu sözcükler “gülü” yerine “güli”, “murat” yerine “murad”, “almasun” yerine de “almasın” şeklinde görülmektedir. “Bizim Bağlar Buradadır (no: 3625)” türküsün de yöresel ağız biraz daha etkili denilebilir. Bu incelemelere göre türkü sözlerinin, birbirinin varyantı olduğu söylenebilir.

Tablo 85. “Ekin Ektim öllere (No:179)” ve “Ekin Ektim öllere (No:3950)” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:179 Ekin Ektim öllere	Samsun / Ladik	Kadir Üstündağ	Ahmet Yamacı	01/04/1973	Ahmet Yamacı
No: 3950 Ekin Ektim öllere	Tokat / Reşadiye	Murat Akkaya	Yücel Paşmakçı	1987	Yücel Paşmakçı

Tablo 86. “Ekin Ektim öllere (No:179)” ve “Ekin Ektim öllere (No:3950)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No:179	Kırık Hava	Karcığâr		4/4	♩ = 60
No: 3950	Kırık Hava	Çargâh		4/4	♩ = 66

İsim benzerliğine sahip. “Ekin Ektim çöllere” türküsünün yöresi “ Samsun (Lâdik)” ve “Ekin Ektim çöllere” türküsünün yöresi “Tokat (Reşadiye)” olarak yakın yörelerde kayda alınmıştır. Türkülerin makam dizileri incelendiğinde, Ekin Ektim öllere (No:179) türküsü “Karcığâr”, “Ekin Ektim öllere (No:3950)” türküsü ise “Çargâh” makamı dizisinde olup makam dizisinde farklılık gösterdikleri görülmüştür. Türkülerin ritim yapılarına bakıldığında iki türkünün de 4/4 olup ve tempolarının da - 60 ile 66 bpm olarak benzerlik göstermektedir. Türkülerin ses aralıklarına bakıldığında, Ekin Ektim öllere (No:179) türküsünün en pes sesi “sol”, en tiz sesi “fa#” olmak üzere altı ses aralığına, “Ekin Ektim öllere (No:3950) türküsünün ise en pes “do” ve en tiz “sol” sesi olmak üzere beş ses aralığına sahip oldukları görülmektedir. Türkülere ait notaların içerisinde ezgisel olarak farklılık gösteren kısımlar materyal 57 ve 58’de verilmiştir.

E KİN EK TİM ÇÖL LE RE BİÇ TİR ME DİM EL LE RE

AH E KİN EK TİM ÇÖL LE RE BİÇ TİR ME DİM EL LE RE

O NÜ ÇÜN DE YAR SEV DİM ON DAN DÜŞ TUM DİL LE RE

Materyal 57. Ekin Ektim öllere (No:179)

E KİN EK TİM ÇÖL LE RE DE BİÇ TİR ME DİM EL LE RE (SAZ)

E Kİ NE Fİ RAZ DER LER DE GÜ ZE LE BE YAZ DER LER

ON BE ŞİM DE YÂR SEV DİM DE ON DAN DÜŞTUM DİL LE RE

YÂ RİN DEN AY Rİ LA NA DA YA NA YA NA GEZ DER LER

Materyal 58. Ekin Ektim öllere (No:3950)

Araştırma da elde edilen verilere göre, materyal 57 ve 58’de verilen türkülerin makam dizilerinin farklı, ritimsel yapılarının benzerlik gösterdiği görülmüştür. Makam dizilerindeki farklılık sebebiyle iki türkünün karar sesleri de farklılık göstermekte olup bu farklılığında türkülerin melodi şekillerine yansıdığı görülmektedir. Materyal 57’nin 1. Ölçüsü ve materyal 58’in 1. Ve 2. Ölçüleri incelendiğinde materyal 57’de sekizlik sus ve devamında “la, si” sesleriyle başlayıp 4. Ve 5. Derece “re, mi” sesleriyle çıkıcı bir hareketten sonra “re, mi, do, re” sesleri kullanılarak inici çıkıcı hareketlerle, “fa#” sesine vurgu yapıp devamında inici bir yapıda “la” karar sesinde kaldığı görülmektedir. Materyal 57’nin 3. Ve 4. Ölçüsünün de 1. Ve 2. Ölçüyle hemen hemen aynı olup sadece 1. Ölçünün 2 tartımında farklılık gösterdiği görülmüştür. 1. Ölçüde sekizlik sus ve “si, do, re, re” sesleriyle başlarken 3. Ölçü de “sol, sol, la, si, do” sesleriyle başlayıp geri geriye kalan melodi yapısının

tamamen aynı olduğuna ulaşılmıştır. Materyal 58 incelendiğinde ise söz yapısı bakımından benzerlik oluşturan materyal 58'in 1 ölçüsü ile materyal 57'nin ilk 2 ölçüsünün farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu farklılık en başta ritim yapısında görülmüştür. Materyal 57, 4/4'lük bir yapıdayken materyal 58'in 1. Ölçüsünün serbest bir yapıda olduğu görülmektedir. Materyal 57'de türkünün ezgisi sıkça inici-çıkıcı bir özellik gösterirken materyal 58'de ise 4. Derece "re" sesiyle başlayıp "mi, fa" sesleriyle devam ederek "fa" sesinde sıkça kalarak devamında "sol" sesine vurgu yapıp inici bir hareketle "mi" sesinde uzun kalıp, "fa" sesiyle çıkıcı ve sonrasında inici bir hareket gösterip "re" sesinde kalış yaptığı görülmektedir. Her iki türkünün incelenen bu ölçüleri kıyaslandığında ise gerek makam dizisi, ses aralığı ve motif yapısı yönünden farklılık göstermektedir. Materyal 57'nin 5. Ve 6. Ölçüleri ise yine sekizlik sus ile başladıktan sonra bu sefer "re ve mi" sesleriyle başlayıp sonrasında "do" sesine kadar inici, tekrar "mi" sesine çıkıcı bir hareketle "fa#" sesine vurgu yaparak "re" sesine inici bir hareket göstermektedir. 6. Ölçüde de "si" sesiyle başlayıp çıkıcı ve inici hareketlerle "la" karar sesinde kaldığı görülmüştür. Materyal 58'in 2. Ve 3. ölçüleri incelendiğinde ise öncelikle 1. Ölçüde olduğu gibi serbest bir ritim yapısında olmayıp 4/4'lük bir yapıda oldukları görülmektedir. Materyal 58'in 2. Ölçü de "fa ve mi" sesleriyle yakın ses aralıklı çıkıcı- inici hareketler görülmektedir. 3. Ölçü de ise materyal 57'nin 6. Ölçüsüne göre çoğunlukla 32'lik ve 16'lık nota değerlerinin olduğu bir yapı göze çarpmaktadır. 3. Ölçü de "re" sesiyle başlayıp "sol ve fa" sesleriyle oluşan bir motif ve ardından "mi" sesiyle inici bir hareketle "do" karar sesinde kalış yapıldığı görülmüştür.

Türkülerin ezgileri farklılık gösterse de sözleri incelendiğinde benzer oldukça benzerlik gösterdikleri görülmektedir. Sözlerinde benzerlik gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 87. “Ekin Ektim öllere (No:179)” ve “Ekin Ektim öllere (No:3950)” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:179	Aşk-Sevda	7’li Hece Ölçüsü	Bentleri mâni dörtlüklerle kurulu, bağlantıları dörtlük olan türküler	Mâni
No: 3950	Aşk-Sevda	7’li Hece Ölçüsü	Bentleri mâni dörtlüklerle kurulu, bağlantıları dörtlük olan türküler	Mâni

Türkülerin şiir konusu aşk-sevda olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde 7’li hece ölçüsü ile oluşturuldukları görülmüştür. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında, bentlerinin mâni dörtlüklerle kurulu, bağlantılarının da dört dizeden oluştuğu görülmektedir. İki türkünün de nazım türü “mâni” olup şiir yapısı bakımından genel olarak benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Şiir yapısında oldukça benzerlik gösteren türkülerin söz benzerliği de aşağıda verilmiştir

Ekin Ektim öllere

1.

Ekin ektim çöllere
Biçtirmedim ellere
On üçünde yar sevdim
Ondan düştüm dillere

Bağlantı:

Ah seni gidi oyunbaz
Edasına doyulmaz
Şekerlenmiş yanaklar
Bakmayınan kanılmaz

Ekin Ektim öllere

1.

Ekin ektim çöllere de
Biçtirmedim ellere
On beşinde yar sevdim de
Ondan düştüm dillere

Bağlantı:

Hopla da sevdiğim hopla da
Ekini sıkça topla
Kesme de kekül altına da
Beni de bile sakla

Samsun ve Tokat olarak yakın yörelerde kayda alınan türküler isim benzerliği gösterirken, dörtlükleri incelendiğinde de büyük oranda bir benzerlik göstermektedir.

Türkülerin birinci, ikinci ve dördüncü dizelerinin aynı olup üçüncü dizelerinde ise sayısal olarak “on üç” ve “on beş” yaş şeklinde farklılık gösterip devamında yine benzerlik gösterdiği görülmüştür. Fakat “Ekin Ektim Çöllere (no: 3950)” türküsünün birinci ve üçüncü dizelerinin sonuna “de” ekinin getirilmesi farklılık göstermekte ve iki türküde de bağlantıların birbiriyle benzerlik kurmadığı görülmektedir. Bu incelemelere göre türkülerin dörtlüklerinde bulunan söz benzerliklerinin, birbirinin varyantı olduğu söylenebilir.

Tablo 88. “Altını Bozdurayım (no:1310)” ve “Altını Bozdurayım (no:1287)” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:1310 Altını Bozdurayım	Bursa/ Orhaneli	Mehmet Ali Aydoğdu	Anlara Devlet Konservatuvarı	22/07/1947	Ateş Köyoğlu
No:1287 Altını Bozdurayım	Giresun	Bicoğlu Osman Gökçe	İstanbul Devlet Konservatuvarı	---	Yücel Paşmakçı

Tablo 89. “Altını Bozdurayım (no:1310)” ve “Altını Bozdurayım (no:1287)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No:1310	Kırık Hava	Hicaz		4/4	♩ =100
No:1287	Kırık Hava	Hüseyni		9/8 (2+2+2+3)	♩ =96

İsim benzerliğine sahip “Altını Bozdurayım (No:1310)” türküsünün yöresi “Bursa (Orhaneli)” ve “Altını Bozdurayım (No:1287)” türküsünün yöresi “Giresun” olarak yakın yörelerde kayda alınmıştır. Türkülerin makam dizileri incelendiğinde, “Altını Bozdurayım (No:1310)” türküsünün Hicaz makamı dizisinde, “Altını

Bozdurayım (No:1287)” türküsünün ise Hüseyini makamı dizinde olup farklı makam dizisinde oluştukları görülmüştür. Türkülerin ritim yapılarına bakıldığında, “Altını Bozdurayım (No:1310)” türküsünün 4/4 ‘’, “Altını Bozdurayım (No:1287)” türküsünün “9/8” ve tempoları da 100 ile 96 bpm olarak farklılık gösterdiği görülmektedir. Türkülerin ses aralıklarına bakıldığında, yine farklılık göstererek “Altını Bozdurayım (No:1310)” türküsünün en pes sesi “Fa#” ve en tiz sesi “Fa” olmak üzere sekiz ses aralığına, “Altını Bozdurayım (No:1287)” türküsünün en pes “Sol” ve en tiz “mi” sesi olmak üzere altı ses aralığına sahip olduğu görülmüştür. Türkülere ait notaların içerisinde ezgisel olarak farklılık gösteren kısımlar materyal 59 ve 60’ta verilmiştir.

Materyal 59. Altını Bozdurayım (no:1310)

Materyal 60. Altını Bozdurayım (no:1287)

Araştırma da elde edilen verilere göre, materyal 59 ve 60’ta verilen türkülerin ezgi ve ritim yapılarının farklılık gösterdiği görülmüştür. Materyal 59’un 1. Ölçüsü incelendiğinde “sol” sesiyle başlayıp “la, si” sesleriyle çıkıcı bir yapıda olup “re”

sesinde kaldığı, materyal 60'ta ise materyal 59'a göre 5 ses daha yukarıdan başlayarak yani 4. Derece “re” sesiyle başlayıp “do, si” sesleriyle inici bir özellik göstermektedir. Materyal 59'un 2. Ölçüsünde “do#” sesiyle başlayıp “fa” sesine kadar çıkıcı bir yapıda, materyal 60'ın 2. Ölçüsünde ise “la” sesiyle başlayıp “sol” sesine inici bir hareketten sonra “re” sesine kadar çıkıcı bir yapıda olduğu görülmektedir. Materyal 59 ve materyal 60'ta ki türkülerin 3. Ve 4. İncelendiğinde materyal 59'un 3. Ölçüsünde “re” sesiyle başlayıp inici çıkıcı hareketlerle 4. Ölçü de “la” karar sesin de materyal 60'ın 3. Ölçüsünde ise “mi” sesiyle başlayıp inici- çıkıcı hareketlerle 4. Ölçü de “sol” karar sesinde kalındığı görülmüştür. İncelenen türkülerin ezgi yapısındaki makam, ses aralığı, ritim yapısındaki ölçü farklılığı ve bundan kaynaklı kullanılan motiflerin türkülerin melodi yapılarında büyük farklılık yarattığı görülmüştür.

Türkülerin ezgileri farklılık gösterse de sözleri incelendiğinde benzer oldukça benzerlik gösterdikleri görülmektedir. Sözlerinde benzerlik gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 90. “Altını Bozdurayım (no:1310)” ve “Altını Bozdurayım (no:1287)” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:1310	Aşk-Sevda	7'li hece ölçüsü	Bentleri mâni dörtlüklerle kurulu, bağlantıları ikilik olan, katma sözler barındıran türküler	Mâni
No:1287	Aşk-Sevda	7'li hece ölçüsü	Bentleri mâni dörtlüklerle kurulu, bağlantıları ikilik olan, katma sözler barındıran türküler	Mâni

Türkülerin şiir konusu aşk-sevda olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde 7'li hece ölçüsü ile oluşturuldukları görülmüştür. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında, bentlerinin mâni dörtlüklerle kurulu, bağlantı bölümlerinin de iki dizeden oluşup, ayrıca içinde katma sözler barındırarak benzerlik göstermektedir. İki türkünün de nazım türü ‘mâni’ olup şiir yapısı bakımından genel olarak benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Şiir yapısında oldukça benzerlik gösteren türkülerin söz benzerliği de aşağıda verilmiştir.

Altını Bozdurayım

Altını bozdurayım
 Gerdana dizdireyim
 Cep aynası deylsin
 Cebimde gezdireyim

Bağlantı:

Aman yarım eğlenme bennen
 İkimizi görmüşler sennen

Altını Bozdurayım

Altını bozdurayım
 Gerdana dizdireyim
 İpek mendil değılsin
 Cebimde gezdireyim

Bağlantı:

Ninna aslanım ninna
 Ninna güzelim ninna

Bursa ve Giresun olarak farklı yörelerde kayda alınan türküler isim benzerliği gösterirken dörtlükleri de oldukça benzerlik göstermektedir. Türkülerin birinci, ikinci ve dördüncü dizeleri tıp tıp aynı olup, üçüncü dizlerinde ise “cep aynası” ve “ipek mendil” şeklinde farklılık gösterse de anlam bakımından benzer manalar da kullanıldığı görülmektedir. Türkülerin bent aralarına gelen bağlantı dizelerinin ise tamamen farklı olduğu görülmüştür. Bağlantıları farklı, bentleri ise neredeyse aynı olan türkülerin, bu incelemelere göre özellikle bentlerindeki sözlerin de görülen benzerlik sebebiyle birbirinin varyantı olduğu söylenebilir.

Tablo 91. “Bahçalarda Mor Meni (no:1421)” ve “Bahçalarda Mor Meni (no:4348)” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:1421 Bahçalarda Mor Meni	Gaziantep	Yöre Ekibi	Ahmet Yamacı	---	Ahmet Yamacı
No:4348 Bahçalarda Mor Meni	Ordu/Fatsa	Dursun Karaduman	Ankara Devlet Konservatuarı	20/07/1943	Hale Gür

Tablo 92. “Bahçalarda Mor Meni (no:1421)” ve “Bahçalarda Mor Meni (no:4348)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No:1421	Kırık Hava	Hüseyni		4/4	♩ =72
No:4348	Kırık Hava	Buselik+Hicaz		4/4+2/4	♩ =88

İsim benzerliğine sahip “Bahçalarda Mor Meni (No:1421)” türküsünün yöresi ‘‘ Gaziantep’’ ve “Bahçalarda Mor Meni (No:4348)” türküsünün yöresi ‘‘Ordu/Fatsa’’ olarak farklı yörelerde kayda alınmıştır. Türkülerin makam dizileri incelendiğinde, “Bahçalarda Mor Meni (No:1421)” türküsünün Hüseyini makamı dizisinde, “Bahçalarda Mor Meni (No:4348)” türküsünün ise Buselik+Hicaz makamı dizinde olup farklı makam dizisinde oluştukları görülmüştür. Türkülerin ritim yapılarına bakıldığında, “Bahçalarda Mor Meni (No:1421)” türküsünün 4/4 ‘‘, “Bahçalarda Mor Meni (No:4348)” türküsünün “4/4” ve tempoları da 72 ile 88 bpm olarak benzerlik gösterdiği görülmektedir. Türkülerin ses aralıklarına bakıldığında, “Bahçalarda Mor Meni (No:1421)” türküsünün en pes sesi “La” ve en tiz sesi “Sol” olmak üzere yedi ses aralığına, “Bahçalarda Mor Meni (No:4348)” türküsünün en pes “Fa#” ve en tiz “sol” sesi olmak üzere dokuz ses aralığına sahip olduğu görülmüştür. Türkülere ait notaların içerisinde ezgisel olarak farklılık gösteren kısımlar materyal 1-2’de verilmiştir.

BAH ÇA LAR DA MOR ME Nİ VE RE MET TİN
BAH ÇA LAR DA ME Lİ ME LUR YAR GÜ LA GÖÇ SÜN DÜĞ
BAH ÇA LAR DA SA ZÖ Çİ LİR

SEN BE Nİ NA SIL VE RE MÖL MA YİM EL LER
ME LE ME ME Ö LÜR SEM KAN LIM SEN SİN GÖZ LE
YA ZÖ LUR BEN YA Rİ ME GÜL DE MEM GÜ LÜ

SA RI YOR SE Nİ EL LER SA RI YOR SE Nİ

Materyal 61. Bahçalarda Mor Meni (no:1421)

BAH ÇA LAR DA MOR ME Nİ A MAN AL LAH MOR ME Nİ
KA RAN Fİ Lİ BO YAR LAR A MAN AL LAH BO YAR LAR

HE LE YAR YAR YAV RUM DA VE REM ET TİN
HE LE YAR YAV RUM DA GİZ Lİ SÖY LE

SEN DU BE YAR Nİ LAR YAV RUM DA VE REM ET TİN
SEN DU BE YAR Nİ LAR YAV RUM DA GİZ Lİ SÖY LE

SEN DU BE YAR Nİ LAR NA SIL VE REM OL MA YİM
SEN DU BE YAR Nİ LAR NA SIL VE REM OL MA YİM

A MAN AL LAH OL MA YİM HEY HEY
A MAN AL LAH OL MA YİM HEY HEY

YAN DIM EL LER SA Rİ YOR KI SE YAR Nİ
YAN DIM EL LER SA Rİ YOR KI SE YAR Nİ

HAY Dİ DE EL LER SA Rİ YOR KI SE YAR Nİ
HAY Dİ DE EL LER SA Rİ YOR KI SE YAR Nİ

Materyal 62. Bahçalarda Mor Meni (no:4348)

Araştırma da elde edilen verilere göre, materyal 61 ve 62’de verilen türkülerin ezgisel yapıları farklılık ve ritimsel yapılarının ise benzerlik gösterdiği görülmüştür. Ezgi yapısındaki farklılık sebebiyle de iki türkünün melodi yapısının farklılık gösterdiği görülmektedir. Diğer bir farklılık ise türkülerin sözlerinin ilk dördlüklerinin

aynı olmasına rağmen materyal 62 de “Aman Allah, Hele Yâr ve Hey “gibi katma sözler eklenerek materyal 61’in 5 ölçüsüne karşılık, materyal 62’nin 14 ölçüyle oluşturularak, bundan dolayı da iki türkünün ezgisel olarak birbiriyle farklılık oluşturduğu görülmektedir. Materyal 61’in 1. Ölçüsü incelendiğinde sekizlik sus ve devamında “fa#, sol” sesleriyle başlayarak “sol” sesine çıkıcı bir hareketle 2. Ölçüde “re” sesine inici bir yapıda olduğu görülmektedir. Materyal 62’de ise materyal 61’in söz yapısına karşılık gelen ilk 7 ölçü incelendiğinde, 1. Ölçüde sekizlik sus ve devamında “la, si” sesleriyle çıkıcı bir hareketle 4. Derece “re” sesi ve “si” sesiyle çıkıcı- inici olarak 3. Ölçüde en pes “fa#” sesine inip sol sesinde kalış yaptığı görülmektedir. 4. ölçüde “do#, re” sesleriyle çıkıcı ve sonrasında yine “fa#” sesine inici bir hareketle 5. Ölçüde de “la” karar sesinde kalış yaptığı görülmektedir. Materyal 61 ve materyal 62’nin incelenen ölçülerin de kullanılan sesler, iki türkünün ses aralığı, makam dizisi, tartım yapısı türkülerin ezgisinde büyük farklılık göstermektedir. Materyal 61’in 3, 4 ve 5. Ölçüleri incelendiğinde, 3. Ölçü de sekizlik sus, 4. Ve 5. Derece “do, re” sesleriyle başlayıp “do” sesine ve 4. Ölçü de ki “si” sesine inici hareketle, 3. Derece “do” sesine çıkıcı ve yine çıkıcı inici hareketler “la” karar sesinde kaldığı görülmektedir. Materyal 62’nin 6. ve 7. Ölçüsü, 4. Ve 5. Ölçülerle hemen hemen aynı yapıda olup 2. söz tekrarı olarak kullanılmıştır. Materyal 61’in 3, 4 ve 5. Ölçülerine karşılık materyal 62’nin 8, 9, 10, 11,12, 13 ve 14. Ölçüleri incelendiğinde, materyal 62’nin 8. Ölçüsünde sekizlik sus ve “la, si” sesleriyle çıkıcı bir yapıda olup materyal 61’in 3. Ölçüsüyle karşılaştırılınca da yine ses aralığı yönünden ve melodik açıdan farklılık oluşturduğu görülmektedir. Bu durum diğer ölçülerde de geçerli olmakla beraber iki türkünün ezgisel yapısının, özellikle ses aralığı, makam dizisi ve ezgi motiflerinin benzerlik oluşturmadığı görülmektedir.

Türkülerin ezgileri farklılık gösterse de sözleri incelendiğinde benzer oldukça benzerlik gösterdikleri görülmektedir. Sözlerinde benzerlik gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 93. “Bahçalarda Mor Meni (no:1421)” ve “Bahçalarda Mor Meni (no:4348)” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:1421	Aşk-Sevda	7’li hece ölçüsü	Bentleri mâni dördlüklerle kurulu, bağlantıları dördlük olan türküler	Mâni
No:4348	Aşk-Sevda	7’li hece ölçüsü	Bentleri mâni dördlüklerle kurulu, bağlantıları ikilik olan türküler	Mâni

Türkülerin şiir konusu aşk-sevda olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde iki türkünün de 7’li hece ölçüsü ile oluşturulduğu ve nazım türlerinin mâni olup benzerlik gösterdiği görülmüştür. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında ise iki türkünün de bentlerinin mâni dördlüklerle kurulu olarak benzerlik gösterdiği, fakat bağlantı bölümlerinin, “Bahçalarda Mor Meni (no:1421) türküsünün dört dizeli, “Bahçalarda Mor Meni (no:4348)” türküsünün ise iki dizeden oluştuğu görülmektedir. Türküler şekil bakımından bağlantı dizelerinde farklılık göstermiş olsa da sözleri incelendiğinde oldukça benzerlik göstermiş ve söz benzerlikleri de aşağıda verilmiştir.

Bahçalarda Mor Meni

Bahçalarda mor meni
Verem ettin sen beni
Nasıl verem olmayım
Eller sarıyor seni

Bağlantı:

Ben sana yandım gelin
Yanağı allı gelin
Gaziantep yolunda
Öldürdün beni gelin

Bahçalarda Mor Meni

Bahçalarda mor meni
Verem ettin sen beni
Nasıl verem olmayım
Eller sarıyor seni

Bağlantı:

Haydi de yavrum haydi atlada gel
Feraceni topla da gel

Gaziantep ve Ordu olarak farklı yörelerde kayda alınan türküler, isim benzerliği gösterirken dördlükleri de oldukça benzerlik göstermektedir. Türkülerin

birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü dizelerinin tıp tıp aynı oldukları görülmektedir. İki türkünün de bağlantıları tamamen farklı olup, dörtlükleri ise aynı olan türkülerin, bu incelemelere göre özellikle dörtlüklerindeki sözlerin de görülen benzerlik sebebiyle birbirinin varyantı olduğu söylenebilir.

Tablo 94. “Ay Doğar Sini Sini (no:495)” ve “Ay Doğar Sini Sini (no:920)” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:495 Ay Doğar Sini Sini	Diyarbakır	Tarık Çıkıntaş	Muzaffer Sarisözen	---	Muzaffer Sarisözen
No:920 Ay Doğar Sini Sini	Eskişehir/Gökçeoğlu Köyü	Bektaş Şahin	Muzaffer Sarisözen	---	Muzaffer Sarisözen

Tablo 95. “Ay Doğar Sini Sini (no:495)” ve “Ay Doğar Sini Sini (no:920)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No:495	Kırık Hava	Hüseyni		2/4	♩ = 75
No: 920	Kırık Hava	Uşşak		4/4	♩ = 77

İsim benzerliğine sahip, “Ay Doğar Sini Sini (No:495)” türküsünün yöresi “Diyarbakır” ve “Ay Doğar Sini Sini (No:920)” türküsünün yöresi “Eskişehir/Gökçeoğlu köyü” olarak farklı yörelerde kayda alınmıştır. Türkülerin makam dizileri incelendiğinde, “Ay Doğar Sini Sini (No:495)” türküsünün Hüseyni makamı dizisinde, “Ay Doğar Sini Sini (No:920)” türküsünün de Uşşak makamı dizinde olup akraba makam dizisinde oluştukları görülmüştür. Türkülerin ritim yapılarına bakıldığında, “Ay Doğar Sini Sini (No:495)” türküsünün 2/4 ‘’, “Ay Doğar

Sini Sini (No:920)” türküsünün “4/4” ve tempoları da 75 ile 77 bpm olarak benzerlik gösterdiği görülmektedir. Türkülerin ses aralıklarına bakıldığında, “Ay Doğar Sini Sini (No:495)” türküsünün en pes sesi “La” ve en tiz sesi “La” olmak üzere sekiz ses aralığına, “Ay Doğar Sini Sini (No:920)” türküsünün en pes “La” ve en tiz “Mi” sesi olmak üzere beş ses aralığına sahip olduğu görülmüştür. Türkülere ait notaların içerisinde ezgisel olarak farklılık gösteren kısımlar materyal 63 ve 64’te verilmiştir.

AY DO ĞAR Sİ Nİ Sİ Nİ TU
AY DO ĞAR BE Dİ RAL LAH TU
KA RAN FİL RENK REN KO LUR TU

SEV Mİ ŞEM Bİ Rİ Sİ Nİ Kİ LİÇ VUR SAN BOY NU MA TU
BU SEV DA NE DİR AL LAH YA BE NİM MU RA DİM VER TU
AŞ KA DÜ ŞEN DENK O LUR U MA RİM BA ŞAN GE LE TU

SÖY LE MEM DOĞ RU SU NU Nİ DEM YAR SİZ Nİ DEM
YA BE Nİ ÖL DÜ R AL LAH " " " " " "
GÖ RE SİN NE RE NK O LUR " " " " " "

NE RE LE RE Gİ DEM E Vİ BAR Kİ TER Kİ DEM
" " " " " " " " " " " "

K. Gurcan

Materyal 63. Ay Doğar Sini Sini (no:495)

AY DO ĞAR Sİ Nİ Sİ Nİ SEV Mİ ŞEM Bİ Rİ Sİ Nİ
GE Lİ NE BAK GE Lİ NE Kİ NA YAK MIŞ E Lİ NE

ÇE KİP VUR SA LAR BE Nİ SÖY LE MEM DOĞ RU SU NU
GE LİN KUR BAN O LA YIM SAÇ LA Rİ NİN TE Lİ NE

N. Uysal

Materyal 64. Ay Doğar Sini Sini (no:920)

Araştırma da elde edilen verilere göre, materyal 63 ve 64’te verilen türkülerin makam dizilerinin akraba makam olarak benzer, ritimsel yapılarının farklılık gösterdiği görülmüştür. Ritim yapılarındaki farklılık sebebiyle ölçü sayıları da farklılık

göstermektedir. Materyal 63'ün söze giriş ezgisinin 1. Ve 2. Ölçüsü, materyal 64'ün 1. Ölçüsü incelendiğinde materyal 63'te sekizlik sus ve 5. Derece “mi” sesiyle başlayıp “sol” sesiyle çıkıcı devam ederek 8. Derece “la” sesine vurgu yaptığı görülmektedir. Materyal 64'te ise “la” sesiyle başlayıp 4. Derece “mi” sesine çıkıcı bir hareketle “do, si” sesleriyle inici ve sonrasında 5. Derece “mi” sesine çıkıcı bir hareket göstererek “do” sesine inici bir yapı göstermektedir. Materyal 63 ve materyal 64'ün bu bölümlerinde özellikle kullanılan ses aralığı ve ezgi motiflerinin farklılık gösterdiği görülmektedir. Devamında materyal 63'ün söze giriş ezgisinin 5. Ve 6. Ölçüsü incelendiğinde yine sekizlik sus ile başladıktan sonra “mi, sol” sesleriyle çıkıcı bir hareketle 8. Derece “la” sesine, 7. ve 8. Ölçülerde de 7. Derece “sol” sesine inici bir hareket göstererek 8. Ölçü de “si” sesine kadar inici, 8. Ölçüsünün sonunda da “re” sesine çıkıcı bir hareket gösterdiği görülmektedir. Söz yapısının gidişatı açısından materyal 63'ün 2, 4, 5, 6, 7 ve 8. Ölçülerine karşılık gelen materyal 64'ün 2, 3 ve 4. Ölçüleri incelendiğinde 1. Ölçüde olduğu gibi 2. Ölçüde de “la” sesiyle başlayıp 3. Derece “do” sesine çıkıcı ve devamında inici hareketlerle “re” sesine çıkıcı bir özellik göstererek “la” sesine inici bir yapıda olduğu görülmektedir. 3. ve 4. Ölçüler incelendiğinde ise 1. ve 2. Ölçüyle aynı oldukları görülmektedir. Materyal 64'te ki türkü tamamen 4 Ölçüden oluşan bir türkü olup bağlantı bölümü de bulunmamaktadır. Materyal 63'te ise bağlantı bölümü olup 9, 10, 11, 12, 13 ve 14. Ölçüler bağlantı bölümünü oluşturarak materyal 64 ile ezgi yapısı olarak yine bir benzerlik oluşturmadığına ulaşılmıştır. Materyal 63 ve materyal 64'te ki bu incelemelere göre iki türkü arasında ses aralığı, nota değerleri ve motif şekilleri bakımından oldukça farklılık olduğu görülmüştür.

Türkülerin ezgileri farklılık gösterse de sözleri incelendiğinde benzer oldukça benzerlik gösterdikleri görülmektedir. Sözlerinde benzerlik gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 96. “Ay Doğar Sini Sini (no:495)” ve “Ay Doğar Sini Sini (no:920)” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:495	Aşk-Sevda	7’li Hece Ölçüsü	Bentleri mânî dörtlüklerle kurulu, bağlantıları üçlük, katma söz barındıran türküler	Mânî
No: 920	Aşk-Sevda	7’li Hece Ölçüsü	Bentleri mânî dörtlüklerle kurulu türküler	Mânî

Türkülerin şiir konusu aşk-sevda olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde iki türkünün de 7’li hece ölçüsü ile oluşturulduğu ve nazım türlerinin mânî olup benzerlik gösterdiği görülmüştür. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında ise iki türkünün de bentlerinin mânî dörtlüklerle kurulu olup benzerlik gösterdiği görülmektedir. Türkülerin bağlantı bölümlerine bakıldığında “Ay Doğar Sini Sini (No:495)” türküsünün bağlantılarının üç dize, olup “Ay Doğar Sini Sini (No:920)”. türküsünün ise bağlantı bölümü olmayıp farklılık gösterdiği görülmüştür. Ayrıca “Ay Doğar Sini Sini (No:495)” türküsün de katma sözlerde görülmektedir. Türküler şekil bakımından bağlantı bölümlerinde farklılık göstermiş olsa da sözleri incelendiğinde oldukça benzerlik göstermiş ve söz benzerlikleri de aşağıda verilmiştir.

Ay Doğar Sini Sini

Ay doğar sini sini (tuh)
Sevmişem birisini
Kılıç vursan boynuma (tuh)
Söylemem doğrusunu

Bağlantı:

Nidem yarsız nidem
Nerelere gidem
Evi barkı terkedem

Ay Doğar Sini Sini

Ay doğar sini sini
Sevmişem birisini
Çekip vursalar beni
Söylemem doğrusunu

Diyarbakır ve Eskişehir olarak farklı yörelerde kayda alınan türküler, isim benzerliği gösterirken dörtlükleri de oldukça benzerlik göstermektedir. Türkülerin birinci, ikinci ve dördüncü dizelerinin aynı olup üçüncü dizelerinde ise “kılıç vursan

boynuma” ve “çekip vursalar beni” şeklinde farklılık gösterse de ölmek manasına gelen cözcüklerle kurulu dizeler olup, anlam bakımından benzerlik gösterdiği görülmüştür. “Ay Doğar Sini Sini (no: 920)” türküsün de bağlantı bölümü olmayıp, “Ay Doğar Sini Sini (no:495)” türküsüne göre farklılık göstermektedir. İncelenen ilk dörtlükleri ise benzerlik gösteren türkülerin, bu incelemelere göre özellikle dörtlüklerindeki sözler de görülen benzerlik sebebiyle birbirinin varyantı olduğu söylenebilir.

Tablo 97. “Ayağına Giymiş Kara Yemeni (no:4521)” ve “Ayağına Giymiş Kara Yemeni (no:363)” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:4521 Ayağına Giymiş Kara Yemeni	Kütahya/ Altıntaş Köyü	Mustafa Çetin	Ankara Devlet Konservatuvarı	01/07/1938	Altan Demirel
No:363 Ayağına Giymiş Kara Yemeni	Şanlıurfa	Cemil Cankat	Muzaffer Sazısözen	---	Muzaffer Sazısözen

Tablo 98. “Ayağına Giymiş Kara Yemeni (no:4521)” ve “Ayağına Giymiş Kara Yemeni (no:363)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No:4521	Kırık Hava	Hüseyni		2/4	♩ =55
No:363	Kırık Hava	Uşşak		2/4	♩ =60

İsim benzerliğine sahip, “Ayağına Giymiş Kara Yemeni (no:4521)” türküsünün yöresi “ Kütahya/Altıntaş Köyü” ve “Ayağına Giymiş Kara Yemeni (no:363)” türküsünün yöresi “Şanlıurfa” olarak farklı yörelerde kayda alınmıştır. Türkülerin makam dizileri incelendiğinde, “Ayağına Giymiş Kara Yemeni (no:4521)”

türküsünün Hüseyini makamı dizisinde, “Ayağına Giymiş Kara Yemeni (no:363)” türküsünün de Uşşak makamı dizinde olup akraba makam dizisinde oluştukları görülmüştür. Türkülerin ritim yapılarına bakıldığında iki türkünün de 2/4’lük olup ve tempoları da 55 ile 60 bpm olarak benzerlik gösterdiği görülmektedir. Türkülerin ses aralıklarına bakıldığında, “Ayağına Giymiş Kara Yemeni (no:4521)” türküsünün en pes sesi “La” ve en tiz sesi “Re” olmak üzere on bir ses aralığına “Ayağına Giymiş Kara Yemeni (no:363)” türküsünün en pes “La” ve en tiz “Fa” sesi olmak üzere altı ses aralığına sahip olduğu görülmüştür. Türkülere ait notaların içerisinde ezgisel olarak farklılık gösteren kısımlar materyal 65 ve 66’da verilmiştir.

A YA DE VE ĞI NA LE Rİ GİY MİŞ ÇİN DE KA RA BUL DUM YE ME CE LE Nİ Bİ A YA DE VE ĞI NA LE Rİ
GİY MİŞ ÇİN DE KA RA BUL DUM YE ME CE LE Nİ Bİ DO LAN MA SEV Dİ ĞİM DE LET ŞA MI
TİN BE Nİ DE LET TİN BE Nİ KÖY LÜ DÜŞ MAN

Materyal 65. Ayağına Giymiş Kara Yemeni (no:4521)

1. A YA ĞI NA GEY MİŞ KA RA YE ME
2. DE RE KE NA RİN DA Bİ REV YAP Mİ
Nİ ŞİM SAL LAN MA SEV Dİ ĞİM ÖL DÜR
KER Pİ CİM TÜR KEN MİŞ NA ÇAR
DÜN BE Nİ DÜN YA DÜŞ MAN OL SA SE VE RİM SE

Materyal 66. Ayağına Giymiş Kara Yemeni (no:363)

Araştırma da elde edilen verilere göre, materyal 65 ve 66’da verilen türkülerin makam dizilerinin akraba makam olarak benzer, ritimsel yapılarının aynı

görülmektedir. Materyal 65'in söze giriş ezgisinin 1. Ölçüsü incelendiğinde 4. Derece "re" sesiyle başlayıp 9. Derece "si" sesine vurgu yaptıktan sonra inici bir hareketle "fa#" sesine inici bir hareketle 2. Ölçüde yine çıkıcı-inici bir yapıda olup 3. Ölçü de "la" sesine çıkıcı, 4. Ölçüde de "re" sesine inici bir hareketle "si" sesine vurgu yaptıktan sonra inici bir özellik göstererek 6. Ölçü de ki "do" sesinde kalış yaptığı görülmektedir. Materyal 66'nın materyal 65'te ki söz yapısıyla uyumlu 6 ölçüye karşılık gelen söz girişinden itibaren 5 ölçü incelendiğinde sekizlik sus ve 5. Derece "mi" sesiyle başlayarak "fa" sesine vurgu yapıp "re" sesinde kaldığı görülmektedir. 2. Ölçü incelendiğinde "re" sesiyle devam edip çıkıcı inici hareketlerle 3. Ölçü de "si" sesine inici bir hareket gösterip 4. Ölçü de "mi" sesine çıkıcı bir hareketle yine inici bir özellik göstererek "si" sesinde ve devamında "do, re" sesleriyle çıkıcı-inici devam ederek "la" sesinde kaldığı görülmektedir. Materyal 65 ve materyal 66'nın bu bölümlerinde özellikle kullanılan ses aralığı ve ezgi motiflerinin farklılık gösterdiği görülmektedir. Devamında da materyal 65'in 7. Ölçüsünde "mi" sesiyle başlayıp "la" sesine vurgu yaptıktan sonra 8. Ölçünün "do" sesine kadar inici bir yapıda olduğu görülmüştür. Materyal 66'nın 6. Ölçüsünde ise "si" sesiyle başlayıp "re" sesine kadar çıkıcı bir yapıda olup yine inici-çıkıcı hareketlerle 7. Ölçüde "la" sesinde kaldığı görülmektedir. Materyal 65'in 9. Ölçüsünde "re" sesiyle başlayarak inici bir hareketle "la" karar sesinde kaldığı görülmekte olup materyal 66'nın 8. Ölçüsü incelendiğinde "do, re" sesleriyle çıkıcı, 9. Ölçü de ki "la" karar sesine kadar inici bir hareket gösterdiği görülmektedir. Özellikle materyal 66'da ki türkü de materyal 65'te ki türküyeye göre 32'lik nota değerlerinin daha sık kullanıldığı ve materyal 66'da ki türkünün kullanılan ses aralıklarına bakılırsa materyal 65'e göre daha düşük oktava sahip olduğu göze çarpmaktadır. Materyal 65 ve materyal 66'da ki bu incelemelere göre iki türkü arasında ses aralığı, nota değerleri ve motif şekilleri bakımından oldukça farklılık olduğu görülmüştür.

Türkülerin ezgileri farklılık gösterse de sözleri incelendiğinde benzer oldukça benzerlik gösterdikleri görülmektedir. Sözlerinde benzerlik gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 99. “Ayağına Giymiş Kara Yemeni (no:4521)” ve “Ayağına Giymiş Kara Yemeni (no:363)” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:4521	Aşk-Sevda	11’li Hece Ölçüsü	Bentleri dörtlüklerle kurulu türküler	Türkü
No:363	Aşk-Sevda	11’li Hece Ölçüsü	Bentleri dörtlük, bağlantıları ikiliklerle kurulu türküler	Türkü

Türkülerin şiir konusu aşk-sevda olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde iki türkünün de 11’li hece ölçüsü ile oluşturulduğu ve nazım türlerinin türkü olup benzerlik gösterdiği görülmüştür. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında ise iki türkünün de bentlerinin dörtlüklerle kurulu olup benzerlik gösterdiği görülmektedir. Türkülerin bağlantı bölümleri incelendiğinde, “Ayağına Giymiş Kara Yemeni (no:4521)” türküsünün bağlantısı olmayıp, “Ayağına Giymiş Kara Yemeni (no:363)” türküsünün ise iki dizeden oluşan bağlantısı olup, iki türkü birbiriyle farklılık göstermektedir. Türküler şekil bakımından bağlantı yapısı olarak farklılık göstermiş olsa da sözleri incelendiğinde oldukça benzerlik göstermiş ve söz benzerlikleri de aşağıda verilmiştir.

Ayağına Giymiş Kara Yemeni

Ayağına giymiş kara yemeni
Dolanma sevdiğim del'ettin beni
Köylü düşman olsa sararım seni
Meğer kurşun ile vursalar beni

Ayağına Geymiş Kara Yemeni

Ayağına geymiş kara yemeni
Sallanma sevdiğim öldürdün beni
Dünya düşman olsa severim seni
Meğer kurşun ile vursunlar beni

Bağlantı:

Sen bir yana ben bir yana yanyana
Kaşlar kara gözler benzer ceylana

Kütahya ve Şanlıurfa olarak farklı yörelerde kayda alınan türküler, isim benzerliği gösterirken dörtlükleri de oldukça benzerlik göstermektedir. Bu benzerliklerin yanında aynı manaya gelen farklı sözlerin kullanıldığı da görülmektedir.

Bu sözcükler birinci dizelerde kullanılan, “giymiş” yerine “geymiş”, ikinci dizelerde, “dolanma” yerine “sallanma”, “del’ettin” yerine “öldürdün”, üçüncü dizelelerde, “köylü” yerine “dünya” “sararım” yerine “severim” ve dördüncü dizelelerde, “vursalar” yerine “vursunlar” şeklinde anlam bütünlüğünü bozmayan benzer sözcükler kullanılarak dizeler de benzerlik göstermektedir. “Ayağına Giymiş Kara Yemeni” türküsün de bağlantı bölümü olmayıp, “Ayağına Geymiş Kara Yemeni” türküsüne göre farklılık göstermektedir. İncelenen ilk dörtlükleri ise benzerlik gösteren türkülerin, bu incelemelere göre özellikle dörtlüklerindeki sözler de görülen benzerlik sebebiyle birbirinin varyantı olduğu söylenebilir.

Tablo 100. “Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (1652)” ve “Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (5095)” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:1652 Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır	Rumeli	Tanburacı Osman Pehlivan	Muzaffer Sarısözen	---	Muzaffer Sarısözen
No:5095 Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır	Ege	Selim Sırrı Tarcan	Basılı Yayın	1924	Süleyman Şenel

Tablo 101. “Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (1652)” ve “Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (5095)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No:1652	Kırık Hava	Hüseyni		9/8 (2+2+2+3)	Yaklaşık ♩=132
No:5095	Kırık Hava	Zavil		9/8 (2+2+2+3)	Yaklaşık ♩=118

İsim benzerliğine sahip “Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (1652)” türküsünün yöresi “Rumeli” ve “Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (5095)” türküsünün yöresi “Ege” olarak farklı yörelerde kayda alınmıştır. Türkülerin makam dizileri

Araştırma da elde edilen verilere göre, materyal 67 ve 68’de verilen türkülerin ezgisel yapıları farklılık ve ritimsel yapılarının ise benzerlik gösterdiği görülmüştür. Ezgi yapısındaki farklılık sebebiyle de iki türkünün melodi yapısının farklılık gösterdiği görülmektedir. Diğer bir farklılık ise türkülerin sözlerinin ilk dörtlüklerinin aynı olmasına rağmen materyal 67’de “Aman “gibi katma söz ve ara saz eklenerek materyal 68’in 3 ölçüsüne karşılık, materyal 1’in 4 ölçüsüyle oluşturularak, bundan dolayı da iki türkünün ezgisel olarak birbiriyle farklılık oluşturduğu görülmektedir. Materyal 67’nin 1. Ölçüsü incelendiğinde dörtlük sus ve devamında “fa#, sol” sesleriyle başlayarak 10. Derece “do” sesine çıkıcı bir hareketle 2. Ölçüdeki “re” sesine kadar inici bir yapıda olup “la” sesine çıkıcı bir hareket gösterdiği görülmektedir. Söz yapısı olarak materyal 67’nin ilk 2 ölçüsüne karşılık gelen materyal 68’in ilk 2 ölçüsü incelendiğinde ise sekizlik sus ve “fa” sesiyle başlayıp “sol, la, si” sesleriyle çıkıcı bir yapıda olup 2. Ölçü incelendiğinde inici ve sonrasında “la” sesine çıkıcı bir hareket gösterdiği görülmüştür. Materyal 68’in incelenen bu ölçüleri materyal 67’de kullanılan seslerin pes oktav seslerine benzerlik gösterse de makam, nota değerleri ve materyal 67’de “do, re “sesleri kullanılıp materyal 68’de kullanılmamasıyla melodi yapısında farklılık görülmektedir. Materyal 67’nin 3. Ve 4. Ölçüleri incelendiğinde 7. Derece “sol” sesiyle inici ve sonrasında 8. Derece “la” sesine çıkıcı bir hareket gösterdiği görülmüştür. 4. Ölçüde de inici bir hareket göstererek 5. Ölçüde ise ara saz bölümü eklenerek çıkıcı bir yapıda olduğu görülmektedir. Materyal 68’in Materyal 67’nin 3. Ve 4. Ölçüsüne karşılık gelen 3. Ölçüsü incelendiğinde 4. Derece “re” sesiyle inici bir özellik göstererek “fa#” sesinde kaldığı ve materyal 67’de ki gibi bir ara saz bölümünün olmadığı görülmüştür. İncelenen bu ölçüleri yine aynı şekilde ses aralığı ve nota değerleri ve tartım şekilleri bakımından melodi yapılarının farklılık gösterdiği görülmüştür. Materyal 67’nin 5, 6 ve 7. Ölçüleri, materyal 68’in 4, 5 ve 6. Ölçüleri incelendiğinde de bu durum geçerli olmaktadır. Materyal 67’nin 5. Ölçüsünde “fa# ve sol” sesleriyle söze başlayıp sıralı bir şekilde “do” sesine kadar çıkıcı bir hareket gösterdikten sonra 7. Ölçüdeki “la” sesine kadar inici bir hareket gösterdiği görülmüştür. Sonrasında ise çıkıcı bir ara saz bölümünün eklendiğini görülmektedir. Materyal 68’in 4. Ölçüsü incelendiğinde “la, si” sesleriyle çıkıcı olup devamında “re” sesine kadar inici bir hareket göstermektedir. 5.ölçü incelendiğinde yine “la ve si” sesiyle başladıktan sonra “re” sesine inici bir hareket göstererek 6. Ölçüdeki “mi”

sesine çıkıcı be devamında inici olup en sonunda “re” sesinde kaldığı görülmektedir. Yine materyal 67’de olduğu gibi bir ara saz bölümünün eklenmediği görülmektedir. İncelenen bu ölçülerde de iki türkü arasında özellikle ses aralıkları ve bundan ötürü kullanılan sesler, makam dizisi ve tartım şekilleri farklılığın oluşmasında son derece etkili oldukları görülmüştür.

Türkülerin ezgileri farklılık gösterse de sözleri incelendiğinde benzer oldukça benzerlik gösterdikleri görülmektedir. Sözlerinde benzerlik gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 102. “Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (1652)” ve “Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (5095)” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:1652	Yiğitlik-Kahramanlık	11’li hece ölçüsü	Bentleri üçlük, bağlantıları ikiliklerle kurulu, katma söz barındıran türküler	Türkü
No:5095	Yiğitlik-Kahramanlık	11’li hece ölçüsü	Bentleri üçlük, bağlantıları ikiliklerle kurulu türküler	Türkü

Türkülerin şiir konusu yiğitlik-kahramanlık olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde 11’li hece ölçüsü ile oluşturuldukları görülmüştür. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında, bentleri üçlük ve bağlantılarının da iki dizeden oluşarak benzerlik gösterdikleri görülmektedir. Ayrıca “Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (1652)” türküsün de katma sözlerde görülmektedir. İki türkünün de nazım türü “Türkü” olup şiir yapısı bakımından genel olarak benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Şiir yapısında oldukça benzerlik gösteren türkülerin söz benzerliği de aşağıda verilmiştir.

Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır

Sarı zeybek aman şu dağlara yaslanır
aman

Yağmur yağar silahları (efem) ıslanır
Birgün olur aman deli gönül uslanır
aman

Bağlantı:

Eyvah olsun telli de doru efem şanına
Eğil bir bak mor cepkenin efem kanına

Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır

Sarı zeybek şu dağlara yaslanır
Yağmur yağar silahları ıslanır
Birgün olur deli gönül uslanır

Bağlantı:

Yazık olsun telli doru şanına
Eğil bir bak mor cepkenin kanına

Rumeli ve Ege olarak farklı yörelerde kayda alınan türküler isim benzerliği gösterirken, üçlüklerle kurulu bentleri ve bağlantıları incelendiğinde de benzerlik göstermektedir. Türkülerin üç dizesi de aynı olup, sadece “Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (No:1652)” türküsünde bulunan, birinci dizede “aman”, ikinci dizede “efem” ve üçüncü dizedeki “aman” katma sözleri, “Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (No:5095)” türküsünde bulunmayarak farklılık göstermektedir. Türkülerin bağlantıları incelendiğinde, “Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (No:1652)” türküsünün birinci dizesinde “eyvah olsun” yerine, “Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (No:5095)” türküsün de “yazık olsun” şeklinde farklılaşma görülmektedir. Fakat bağlantı dizelerinin genel olarak benzer olup, “Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (No:1652)” türküsünün üçüncü dizesinde görülen “efem” katma sözünün, bağlantılarında da bulunarak, “Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır (No:5095)” türküsüyle katma söz bakımından farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu incelemelere göre türkülerin bentlerinde ve bağlantılarında görülen söz benzerliklerinin, birbirinin varyantı olduğu söylenebilir.

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırma kapsamında ele alınan, ezgisi benzer, sözleri farklı Türkülerin, ezgi, ritim ve şiir yapıları nasıldır, ezgi ve söz yapılarındaki benzerlik ve farklılıkları nelerdir?

Tablo 103. ''Çökertme' den Çıktım Halil'im Başım Selamet'' ve '' İki Keklik Bir Kayada Ötüyor'' türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:2607 Çökertme 'den Çıktım Halil'im	Muğla (Bodrum)	Rüştü Gür	Muzaffer Sarısözen	----	Muzaffer Sarısözen
No:1171 İki Keklik Bir Kayada Ötüyor	Balıkesir	Mustafa Sarı	Muzaffer Sarısözen	22/06/1950	Muzaffer Sarısözen

Tablo 104. ''Çökertme' den Çıktım Halil'im Başım Selamet'' ve '' İki Keklik Bir Kayada Ötüyor'' türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No:2607	Kırık Hava	Muhayyer Kürdi		4/4	Yaklaşık ♩=110
No:1171	Kırık Hava	Muhayyer Kürdi		4/4	Yaklaşık ♩=81

''Çökertmeden Çıktım Halil'im'' türküsünün'' yöresi ''Muğla (Bodrum)'' ve ''İki Keklik Bir Kayada Ötüyor'' türküsünün yöresi de ''Balıkesir'' olarak kayda alınmıştır. Türkülerin makam dizileri incelendiğinde, Muhayyer Kürdi makamı

“si” sesine çıkıcı bir hareketle materyal 69’da olduğu gibi yine benzer şekilde 4. Derece “re” sesine inici bir özellik gösterdiği görülmektedir. Materyal 69’un 5. ve 6. ölçüsü, materyal 70’in ise 2. Ölçüsü incelendiğinde 9. derece “si” sesine vurgu yapılarak çıkıcı ve inici, birbirlerine yakın aralıklar kullanılarak iki türkü de 8. derece “la” sesinde kalmıştır. İncelenen türkülerin ses aralıkları, nota değerleri ve tartım şekillerinde bazı farklılıklar olsa da ezgisel olarak iki türkünün söz bölümündeki ezgileri oldukça benzerlik göstermektedir. Türkülerin sözleri incelendiğinde ise tamamen farklılık gösterdikleri görülmektedir. Sözlerinde farklılık gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 105. *“Çökertme’ den Çıktım Halil’im Başım Selamet” ve “ İki Keklik Bir Kayada Ötüyor” türkülerinin şiir özellikleri*

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:2607	Yiğitlik-Kahramanlık	Serbest	Bentleri üçlük, bağlantıları ikiliklerle kurulu, katma sözler barındıran türküler	Türkü
No:1171	Yiğitlik-Kahramanlık	Serbest	Bentleri üçlük, bağlantıları ikiliklerle kurulu, katma sözler barındıran türküler	Türkü

Türkülerin şiir konusu “yiğitlik-kahramanlık” olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde serbest hece ölçüsü ile oluşturuldukları görülmektedir. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında ise bentleri üç dize ve bağlantılarının da iki dizeli olup, ayrıca katma sözler barındırarak benzerlik gösterdikleri görülmektedir. İki türkünün de nazım türü “Türkü” olup şiir yapısı bakımından genel olarak benzerlik gösteren türkülerin sözleri incelendiğinde ise birbirinden farklı olduğu görülmüştür. Türkülerin sözleri aşağıda verilmiştir.

Çökertme ‘den Çıkdım Da Halil'im

Çökertme'den çıkdım da halil'im aman
başım selamet

Bitez de yalısına varmadan halil'im
aman koptu kıyamet

Arkadaşım ibram çavuş allah'ıma
emanet

Bağlantı:

Burası da aspat değil halil'im aman
bitez yalısı

Ciğerime ateş saldı telli kurşun yarası

İki Keklik Bir Kayada Ötüyor

İki keklik bir kayada ötüyor
Ötme de keklik derdim bana yetiyor
(aman aman yetiyor)

Annesine kara da haber gidiyor

Bağlantı:

Yazması oyalı kondurası boyalı yar
benim aman aman yar benim
Uzun da geceler yar boynuma sar
benim aman sar benim

Tablo 106. “Aşağıdan Gelende Hanım Oynasın” ve “ Oduncular Dağdan Odun İndirir” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:1305 Aşağıdan Gelende Hanım Oynasın	Bilecik	Rıdvan Cor	Nida Tüfekçi	----	Nida Tüfekçi
No:4921 Oduncular Dağdan Odun İndirir	Uşak	Fadime Kılıç Gülseren Aygün	Nida Esentürk	11/08/1994	Nida Esentürk

Tablo 107. “Aşağıdan Gelende Hanım Oynasın” ve “ Oduncular Dağdan Odun İndirir” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No:1305	Kırık Hava	Gülizar		9/8 (2+2+2+3)	

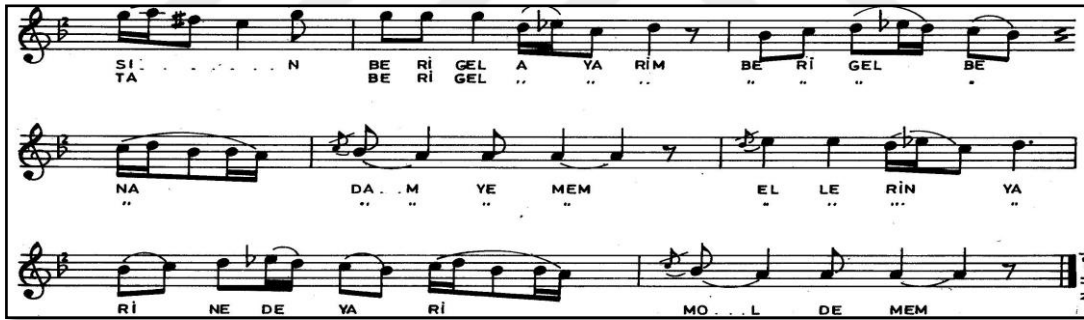
No:4921

Kırık
Hava

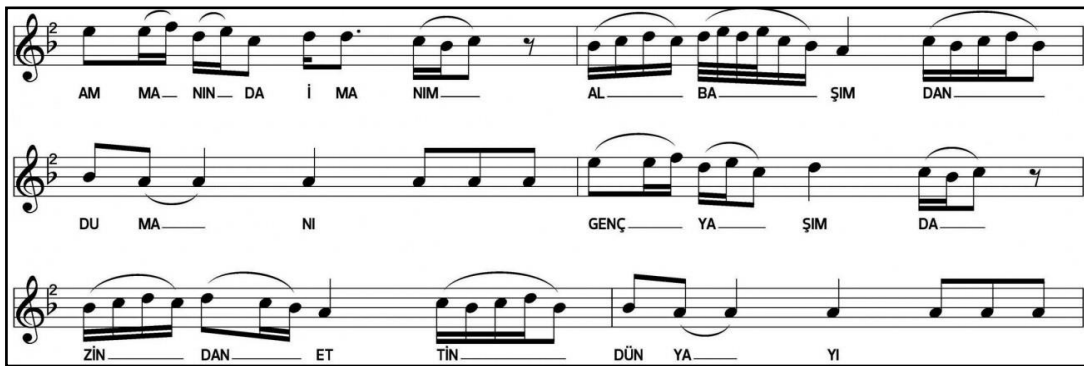
Uşşak

9/8
(2+2+2+3)Yaklaşık
♩=95

“Aşağıdan Gelende Hanım Oynasın” türküsünün” yöresi “Bilecik” ve “Oduncular Dağdan Odun İndirir” türküsünün yöresi de “Uşak” olarak kayda alınmıştır. Türkülerin makam dizileri incelendiğinde, “Aşağıdan Gelende Hanım Oynasın” türküsünün Gülizar makamı dizisinde, “Oduncular Dağdan Odun İndirir” türküsünün, Uşşak makamı dizisinden oluştuğu görülmüştür. Türkülerin ritim yapısı incelendiğinde, 9/8 ’lik, düzum şekilleri (2+2+2+3) ve tempoları da yaklaşık olarak 95 ile 96 bpm olarak görülmektedir. Türkülerin ses aralıklarına bakıldığında “Aşağıdan Gelende Hanım Oynasın” türküsünün en pes sesi “la” ve en tiz sesi “la” olmak üzere sekiz ses aralığında, “Oduncular Dağdan Odun İndirir” türküsü en pes sesi “sol” ve en tiz sesi “fa” olmak üzere yedi ses aralığında olduğu tespit edilmiştir. Türkülere ait notaların içerisinde ezgisel benzerlik gösteren kısımlar Materyal 71-72’de verilmiştir.

Materyal 71. Aşağıdan Gelende Hanım Oynasın

Materyal 72. Oduncular Dağdan Odun İndirir

Araştırma da elde edilen verilere göre, türkülerin makamlarının birbirinden farklı olduğu görülse de ezgi içerisinde kullanan sesler hemen hemen aynıdır. Türküler, materyal 71’de, Gülizar makamında olup ‘’mi’’ sesi ‘’bemol, naturel’’, materyal 72, Uşşak makamında olup ‘’mi’’ sesi tamamen ‘’naturel’’ olarak kayda geçilmiştir. Materyal 71’in 2. ölçüsü ve materyal 72’nin 1. ölçüsünün bağlantı bölümünde, ezginin seslerine bakıldığında da materyal 71’de karar ‘’la’’ sesinin 7. derecesi’’ sol, sol, sol’’ sesiyle ve sırasıyla ‘’re, mi, do, re’’, materyal 72’de ise 5. derece ‘’mi, mi’’ sesiyle başlayarak ‘’re, mi, do, re’’ sesleriyle ve inici-çıkıcı birbirine benzer tartım kalıpları ve sesler kullanmışlardır. Türkülerde karar sesine yaklaşıldığında özellikle materyal 71’in 8. ölçüsü ve materyal 72’nin 6. ölçüsünde ‘’si’’, ‘’la’’ gibi birbirine yakın aralıklı sesler kullanılmıştır.

Türkülerin ezgileri benzerlik gösterse de sözleri incelendiğinde oldukça farklılık gösterdikleri görülmektedir. Sözlerinde farklılık gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 108. “Aşağıdan Gelende Hanım Oynasın” ve “Oduncular Dağdan Odun İndirir” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:1305	Aşk-Sevda	11’li Hece Ölçüsü	Bentleri üçlük, bağlantıları ikiliklerle kurulu, katma sözler barındıran türküler	Türkü
No:4921	Aşk-Sevda	11’li Hece Ölçüsü	Bentleri üçlük, bağlantıları ikiliklerle kurulu, katma sözler barındıran türküler	Türkü

Türkülerin şiir konusu aşk-sevda olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde 11’li hece ölçüsü ile oluşturuldukları görülmektedir. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında ise bentleri üç dize ve bağlantılarının da iki dizeli olup, ayrıca katma sözler barındırarak benzerlik gösterdikleri görülmektedir. İki türkünün de nazım türü ‘’Türkü’’ olup şiir yapısı bakımından genel olarak benzerlik gösteren türkülerin sözleri incelendiğinde ise birbirinden farklı olduğu görülmüştür. Türkülerin sözleri aşağıda verilmiştir.

Aşağıdan Gelen Hanım Oynasın

Aşağıdan gelen hanım oynasın
Keklik kebabını yiyen doymasın
Beni yardan ayıranlar doymasın

Bağlantı:

Sekiver a yarım sekiver kaba minder
üstüne
Mavili yazma mor kadifenin üstüne

Oduncular Dağdan Odun İndirir

Oduncular dağdan odun indirir
Gözlerimin yaşı çifte değirmen
döndürür
Bu derd beni iflah etmez öldürür

Bağlantı:

Amanın da imanım al başımdan
dumanı
Genç yaşımda zindan ettin dünyayı

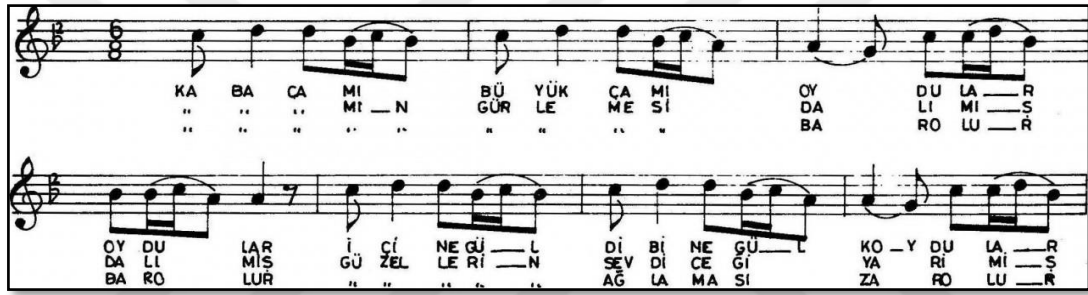
Tablo 109. “Kaba Çamı Büyük Çamı Oydular” ve “Çermiğin Altında Büyük Bir Dere” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:1459 Kaba Çamı Büyük Çamı Oydular	Sivas	Nevzat Karabıyık	Arif Meşhur	----	Arif Meşhur
No:3793 Çermiğin Altında Büyük Bir Dere	Sivas (Divriği)	Muzaffer Şahin	Muzaffer Şahin	----	Altan Demirel İhsan Öztürk

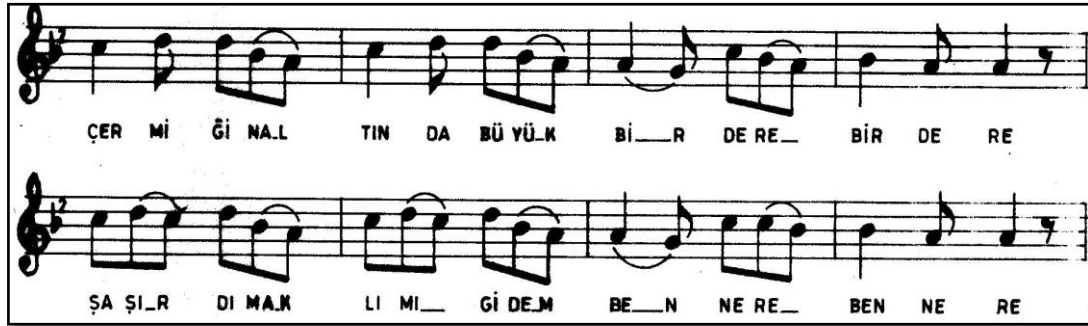
Tablo 110. “Kaba Çamı Büyük Çamı Oydular” ve “Çermiğin Altında Büyük Bir Dere” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No:1459	Kırık Hava	Uşşak		6/8	Yaklaşık ♩=105
No:3793	Kırık Hava	Uşşak		6/8	Yaklaşık ♩= 95

Aynı yöreye ait ‘‘Kaba amı Büyük amı Oydular’’ türküsü ‘‘Sivas’’ ve ‘‘ermiğın Altında Büyük Bir Dere’’ türküsü de ‘‘Sivas (Divriğı)’’ olarak kayda alınmıştır. Türkülerin makam dizileri incelediğinde, Uşşak makamı dizisinden oluştukları görülmüştür. Türkülerin ritim yapısının 6/8’lik ve tempolarının da 95 ile 105 bpm olduğu görülmektedir. Ses aralıklarına bakıldığında en pes sesi ‘‘sol’’ ve en tiz sesi ‘‘re’’ olmak üzere 5 ses aralığında oldukları tespit edilmiştir. Türkülerin şiir konusu aşk-sevda olup hece ls bakımından incelendiğinde ise her iki türkünün hece ölülerinin 7’li hece llerinden oluşturuldukları görülmüştür. Trklere ait notaların içerisinde ezgisel olarak benzerlik gösteren kısımlar Materyal 73-74’te verilmiştir.

Materyal 73. Kaba amı Büyük amı Oydular

Materyal 74. ermiğın Altında Büyük Dere

Araştırma da elde edilen verilere göre, materyal 73’n 1. ls ve materyal 74’n 1. lsnn söze giriş ezgisinin seslerine bakıldığında karar ‘‘la’’ sesinin 3. ve 4. derecesi olan ‘‘do, re’’ sesleriyle başlamışlar. 1. Ölünün son tartımında ise materyal 73’te ‘‘re, si, do, si’’, materyal 74’te ‘‘re, si, la’’ sesleri kullanılmıştır. Materyal 73 ve materyal 74’n 3. lleri incelendiğinde ‘‘la’’ ve ‘‘sol’’ sesleriyle inici, sonrasında 3. derece ‘‘do,’’ sesine çıkıcı ve yine inici bir hareket yapılarak benzer ses aralıkları kullanılmıştır. 4. lleri incelendiğinde ‘‘la’’ karar sesinde kalınmış ve arkasından

sekizlik ‘sus’ vuruşundan sonra yine 3. ve 4. derece ‘do, re’ sesleriyle yeni ölçüye başlamışlardır. Türkülerin ezgileri benzerlik gösterse de sözleri incelendiğinde oldukça farklılık gösterdikleri görülmektedir. Sözlerinde farklılık gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 111. “Kaba Çamı Büyük Çamı Oydular” ve “Çermiğin Altında Büyük Bir Dere” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:1459	Aşk-Sevda	11’li Hece Ölçüsü	Bentleri ikilik, bağlantıları da ikiliklerle kurulu, katma sözler barındıran türküler	Türkü
No:3793	Aşk-Sevda	11’li Hece Ölçüsü	Bentleri dörtlüklerle kurulu, dördüncü dizeleri bağlantı olan, katma sözler barındıran türküler	Türkü

Türkülerin şiir konusu “aşk-sevda” olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde 11’li hece ölçüsü ile oluşturuldukları görülmektedir. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında “Kaba Çamı Büyük Çamı Oydular” türküsünün bentlerinin ve bağlantı bölümlerinin ikiliklerle, “Çermiğin Altında Büyük Bir Dere” türküsünün ise bentleri dörtlük olup son dizelerinin de bağlantı olmasıyla, türküler şekil yapısı bakımından bir birbiriyle farklılık göstermektedir. Ayrıca katma sözler de içeren türkülerin, nazım türü “Türkü” olup şiir yapısı bakımından benzerlik ve farklılıklar gösterse de her ikisinin de sözleri incelendiğinde birbiriyle farklılık gösterdiği görülmektedir. Türkülerin sözleri aşağıda verilmiştir.

Kaba Çamı Büyük Çamı Oydular

Kaba çamı büyük çamı oydular
İçine gül dibine gül koydular

Bağlantı:

Ne ikballi ne de has bir yar imiş le le
can

Sevdiğine dediğine verdiler le le can

Çermiğin Altında Büyük Bir Dere

Çermiğin altında büyük bir dere
Şaşırdım aklımı gidem ben nere
Alıp seni kaçsam uzak bir yere
Sevemedim saramadım ben seni

Tablo 112. 'Liverimin Kaytanı'' ve 'Al Almayı Daldan Al'' türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:1178 Liverimin Kaytanı	Erzurum	Fethi Rasiloğlu	Muzaffer Sarısözen	14/03/1946	Muzaffer Sarısözen
No:1348 Al Almayı Daldan Al	Elâzığ	Vasfi Akyol	Neriman Altındağ Tüfekçi	----	Neriman Altındağ Tüfekçi

Tablo 113. 'Liverimin Kaytanı'' ve 'Al Almayı Daldan Al'' türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No:1178	Kırık Hava	Uşşak		10/8 (3+2+2+3)	Yaklaşık ♩ = 113
No:1348	Kırık Hava	Hüseyni		10/8 (2+3+2+3)	♩ = 107

“Liverimin Kaytanı” türküsü “Erzurum” ve “Al Almayı Daldan Al” türküsü de “Elâzığ” olarak kayda alınmıştır. Türkülerin makam dizileri incelendiğinde, “Liverimin Kaytanı” türküsünün, Uşşak makamı dizisinde, “Al Almayı Daldan Al” türküsünün de Hüseyni makamı dizisinden oluştuğu görülmüştür. Türkülerin ritim yapısı incelendiğinde, 10/8’lik ve düzum şekillerinin, “Liverimin Kaytanı” (3+2+2+3), “Al Almayı Daldan Al” (2+3+2+3) ve tempolarının da 107 ile 113 bpm olduğu görülmektedir. Türkülerin ses aralıklarına bakıldığında, “Liverimin Kaytanı” türküsünün en pes sesi “la” ve en tiz sesi “re” olmak üzere 4 ses, “Al Almayı Daldan Al” türküsünün en pes sesi “fa#” ve en tiz sesi “mi” olmak üzere 6 ses aralığında olduğu tespit edilmiştir. Türkülerin şiir konusu aşk-sevda olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde ise her iki türkünün hece ölçülerinin 7’li hece ölçülerinden

inici bir yapıyla 8. ölçüde ‘‘la’’ karar sesinde kaldıkları görülmüştür. Türkülerin ezgileri benzerlik gösterse de sözleri incelendiğinde oldukça farklılık gösterdikleri görülmektedir. Sözlerinde farklılık gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 114. *‘Liverimin Kaytanı’’ ve ‘Al Almayı Daldan Al’’ türkülerinin şiir özellikleri*

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:1178	Aşk- Sevda	7’li Hece Ölçüsü	Mâni kıtalarından kurulu, bağlantıları üçlük türküler	Mâni
No:1348	Aşk-Sevda	7’li Hece Ölçüsü	Mâni kıtalarından kurulu, bağlantıları üçlük türküler	Mâni

Türkülerin şiir konusu aşk-sevda olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde 7’li hece ölçüsü ile oluşturuldukları ve nazım türlerinin ‘‘mâni’’ olduğu görülmektedir. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında ise mâni kıtalarından kurulu ve bağlantılarının da üç dize olup benzerlik gösterdikleri görülmüştür. Şiir yapısı bakımından genel olarak benzerlik gösteren türkülerin sözleri incelendiğinde ise birbirinden farklı olduğu görülmektedir. Türkülerin sözleri aşağıda verilmiştir.

Liverimin Kaytanı

Liverimin kaytanı
Sen geldin yarım hanı
Seni seven çok olur
Candan sevenin tanı

Bağlantı:

Oy henom henom henom
Eller kınalı henom
Gözler sürmeli henom

Al Almayı Daldan Al

Al almayı daldan al
Daldan alma benden al
Duydum gelin olisin
Dur ben ölüm ondan al

Bağlantı:

Oy habip habip habip
Var mı derdime tabip
Yok mu derdime tabip

Tablo 115. “Değirmen Üstü Çiçek” ve “Bağa Gel Bostana Gel” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:2615 Değirmen Üstü Çiçek	Malatya (Darende)	Nazmi Özalp	Turhan Karabulut	----	Ahmet Yamacı
No:2451 Bağa Gel Bostana Gel	Orta Anadolu	Ali Çöke	Ömer Şan	----	Nida Tüfekçi

Tablo 116. “Değirmen Üstü Çiçek” ve “Bağa Gel Bostana Gel” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No:2615	Kırık Hava	Hüseyni		2/4	Yaklaşık ♩=85
No:2451	Kırık Hava	Hicaz		4/4	Yaklaşık ♩=92

“Değirmen Üstü Çiçek” türküsü “Malatya” ve “Bağa Gel Bostana Gel” türküsü “Orta Anadolu” olarak kayda alınmıştır. Türkülerin makam dizileri incelendiğinde, “Değirmen Üstü Çiçek” türküsünün Hüseyni makamı dizisinde, “Bağa Gel Bostana Gel” türküsünün de hicaz makamı dizisinden oluştuğu görülmüştür. Türkülerin ritim yapısı incelendiğinde, “Değirmen Üstü Çiçek” 2/4, “Bağa Gel Bostana Gel”, 4/4 ve tempoları da 85 ile 92 bpm olarak görülmektedir. Türkülerin ses genişlikleri incelendiğinde, “Değirmen Üstü Çiçek” türküsünün en pes sesi “la” ve en tiz sesi “la” olmak üzere sekiz ses, “Bağa Gel Bostana Gel” türküsünün en pes sesi “sol” ve en tiz sesi “do#” olmak üzere on bir ses aralığında olduğu tespit

edilmiştir. Türkülere ait notaların içerisinde ezgisel olarak benzerlik gösteren kısımlar Materyal 77 ve 78’de verilmiştir.

Materyal 77. Değirmen Üstü Çiçek

Materyal 78. Bağa Gel Bostana Gel

Araştırma da elde edilen verilere göre, materyal 77 ve materyal 78’ de verilen türkülerin makamsal yapıları birbirinden farklıdır. Makamsal yapısı her ne kadar farklı olsa da ritim yapısı, tartım yapısı ve kullanılan sesler, oldukça benzerlik göstermektedir. Materyal 77 ve 78’in 1.ölçüsünün söze giriş ezgisinin seslerine bakıldığında yarım vuruş ‘sus’ ile başladıktan sonra ‘la’ karar sesinin 6.7. ve 8. derecesi ‘fa#, sol, la’ sesleriyle, 2. ölçülerinde de 8. derece ‘la’ sesiyle çıkıcı bir hareketle, benzer tartımlar ve benzer aralıkta sesler kullanıldığı görülmüştür. Çıkıcı bir yapıdayken 3. ölçüden itibaren inici bir özellik göstererek, karar sesine yaklaştıkça materyal 77’nin 6. ölçüsünün son iki tartımında ‘si, la, la, la’, materyal 78’in 6. ölçüsü de ‘do#, si, si, la, la’ sesleri görülmüştür. Türkülerin ezgileri benzerlik gösterse de sözleri incelendiğinde oldukça farklılık gösterdikleri görülmektedir. Sözlerinde farklılık gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 117. ‘‘Değirmen Üstü Çiçek’’ ve ‘‘Bağa Gel Bostana Gel’’ türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:2615	Aşk- Sevda	7’li Hece Ölçüsü	Bentleri mâni dörtlüklerle kurulu, bağlantıları her dizeden sonra tekrar edilen, katma sözler barındıran türküler	Mâni
No:2451	Aşk-Sevda	7’li Hece Ölçüsü	Bentleri mâni dörtlüklerle kurulu, bağlantıları dörtlük olan, katma sözler barındıran türküler	Mâni

Türkülerin şiir konusu ‘‘aşk-sevda’’ olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde 7’li hece ölçüsü ile oluşturuldukları görülmektedir. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında da her iki türkünün de bentlerinin mâni dörtlüklerle kurulu olup, katma sözler barındırarak benzerlik gösterdiği görülmüştür. Bağlantı bölümleri incelendiğinde ise ‘‘Değirmen Üstü Çiçek’’ türküsü türküsünün bağlantıları her dizeden sonra tekrar ederken, ‘‘Bağa Gel Bostana Gel’’ türküsünün bağlantıları dörtlük olup farklılık göstermektedir. Ayrıca katma sözler de içeren türkülerin, nazım türü ‘‘mâni’’ olup şiir yapısı bakımından benzerlik ve farklılıklar gösterse de her ikisinin de sözleri incelendiğinde birbiriyle farklılık gösterdiği görülmektedir. Türkülerin sözleri aşağıda verilmiştir.

Değirmen Üstü Çiçek

Değirmen üstü çiçek (yar yar yar yar
yar yar yandım)
Orak getirin biçek (ah leylo can
leylo canım leyla)
Ben yarimi tanırım (yar yar yar yar
yar yar yandım)
Orta boylu mor çiçek (ah leylo can
leylo canım leyla)

Bağa Gel Bostana Gel

Bağa gel bostana gel (vay vay vay
yandım)
Dile gel destana gel (neynim neynim
neynim)
Anan izin vermezse (vay vay vay yandım)
Yalandan hastalan gel (neynim neynim)
Bağlantı:
Bağ ayrı bostan ayrı
Olamam dosttan ayrı
İnsanoğlu yaşar mı (vay vay yandım)
Kalsa nefesten ayrı (neynim neynim)

Tablo 118. “Gova Gova İndirdiler Yazıya” ve “Mapushane İçinde Yanıyor Gazlar” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:2099 Gova Gova İndirdiler Yazıya	Kırşehir	Neşet Ertaş	TRT Ankara Rad. THM. MD.	1978	Yücel Paşmakçı
No: 703 Mapushane İçinde Yanıyor	Bartın	Muzaffer Özden	Muzaffer Sarısözen	17/10/1947	Muzaffer Sarısözen

Tablo 119. “Gova Gova İndirdiler Yazıya” ve “Mapushane İçinde Yanıyor Gazlar” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No:2099	Kırık Hava	Eviç		4/4	♩= 66

Materyal 80. Mapushane İçinde Yanıyor Gazlar

Araştırma da elde edilen verilere göre, materyal 79 ve materyal 80’ de verilen türkülerin makam dizisi ritim yapısı, tartım yapısı ve kullanılan sesler, oldukça benzerlik göstermektedir. Materyal 79’un 1. ölçüsü ve materyal 80’in 1. ve 2. ölçülerinin ezgilerinin seslerine bakıldığında materyal 79’da 5. derece “do” sesiyle başlatarak “re” sesine çıkıcı bir hareket göstererek “la” sesine inici, devamında 4. Derece “si, do” sesleriyle çıkıcı bir hareket göstererek “fa#” karar sesinde kaldığı görülmüştür. Materyal 80’in 1. ve 2. ölçüleri incelendiğinde, materyal 79’a göre daha sade bir tartım yapısında olduğu fakat kullanılan seslerin ve ezginin oldukça benzerlik gösterdiği görülmektedir. Materyal 80’de 6. derece “re” sesiyle başlayıp “do” sesiyle birlikte “la” sesine kadar inici bir hareket göstererek, 2. Ölçüde de yine 5. Derece “do” sesine çıkıcı, ölçü sonunda da materyal 79’da olduğu gibi “fa#” karar sesinde kalış yaptığı görülmüştür. Materyal 79’un 2. ölçüsü incelendiğinde “fa#” sesiyle başlayıp “sol” sesiyle çıkıcı bir hareket göstererek 2. ölçüsünün 2. tartımında da inici-çıkıcı hareketlerle, ölçü sonuna doğru “do” sesine çıkıcı ve “la” sesine inici bir hareket gösterdiği görülmüştür. Materyal 80’in materyal 79’un 2. Ölçüsünün ilk iki tartımına karşılık gelen 3. ve 4. Ölçüleri incelendiğinde de “la” sesiyle başlayıp 1. Derece “sol” sesiyle birlikte “re” sesine kadar inici bir hareket göstererek yine inici-çıkıcı hareketlerle, materyal 79’da ki gibi “do” sesine çıkıcı bir hareket göstermeyip “fa#” karar sesinde kaldığı görülmüştür. Materyal 79’da ki türkünün 3. Ve 4. Ölçüleri, incelenmiş olan 1. ve 2. ölçülerle hemen hemen benzerlik gösterip sadece 4. ölçünün sonunda çıkıcı bir hareket göstermeyerek karar sesinde kaldığı görüşmüştür. Materyal 80’in 5. 6. 7. ve 8. Ölçüleri incelendiğinde, ilk dört ölçüyle aynı şekilde benzerlik gösterdiği görüşmüştür. Genel olarak materyal 80’de ki türkü daha sade bir melodi, materyal 79’da ki türkü ise araya eklenen seslerle daha zengin bir melodi oluşturduğu görülmüştür. Her ne kadar tartım şekillerinde bazı farklılık görülse de türkülerin makamı, ritim yapısı, kullanılan sesler, ses aralıkları ve tartım şekilleri benzerlik göstermektedir.

Türkülerin ezgileri benzerlik gösterse de sözleri incelendiğinde oldukça farklılık gösterdikleri görülmektedir. Sözlerinde farklılık gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 120. “Gova Gova İndirdiler Yazıya” ve “Mapushane İçinde Yanıyor Gazlar” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:2099	Ayrılık-Ölüm	11’li Hece Ölçüsü	Bentleri üçlüklerle kurulu, bağlantıları ikilik olan türküler	Türkü
No: 703	Ayrılık-Ölüm	Serbest Hece Ölçüsü	Bentleri üçlüklerle kurulu, bağlantıları ikilik olan türküler	Türkü

Türkülerin şiir konusu ayrılık ve ölüm olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde ise “Gova Gova İndirdiler Yazıya” türküsünün 11’li hece ölçüsü, “Mapushane İçinde Yanıyor Gazlar” türküsünün ise serbest hece ölçüsü ile oluştuğu ve hece ölçüsü bakımından farklılık gösterdiği görülmektedir. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında, iki türkünün de bentleri üçlüklerle kurulu olup bağlantılarının ikiliklerle kurulu olup bent aralarına gelerek benzerlik gösterdikleri görülmüştür. Türkülerin, nazım türü “Türkü” olup şiir yapısı bakımından benzerlik ve farklılıklar gösterse de her ikisinin de sözleri incelendiğinde birbiriyle farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Türkülerin sözleri aşağıda verilmiştir.

Gova Gova İndirdiler Yazıya

Gova gova indirdiler yazıya
Tut ettiler algın ala tazıya
İş başa düşünce bakmaz guzuya

Bağlantı:

Gaç guzulu ceylan gaç avcı geldi
Avcılar elinden gaç guzun galdı

Mapushane İçinde Yanıyor Gazlar

Mapushane içinde yanıyor gazlar
Bayramdan bayrama da a canım
çalınır sazlar
Kiminin annesi ağlar kimine kızlar

Bağlantı:

Böyle de düştüm zindana
Yanar yanar ağlarım
Demir de parmaklıktan a canım
bakar döner ağlarım

Tablo 121. “O Şirin Sözlerine (Gel Yanıma)” ve “Basdım Da Kırıldı İğdenin Dalı” türkülerine ait bilgiler

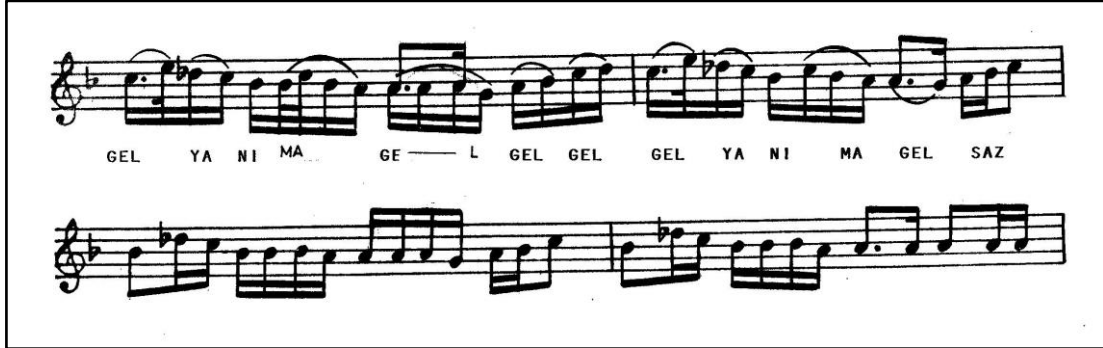
Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:3611 O Şirin Sözlerine (Gel Yanıma)	Kırşehir	Neşet Ertaş	Trt İstanbul Rad. Thm. Md.	1969	Hamdi Özbay
No:870 Basdım Da Kırıldı İğdenin Dalı	Orta Anadolu	Sabiha Kubilay	İclal Akkaplan	1974	Nida Tüfekçi

Tablo 122. “O Şirin Sözlerine (Gel Yanıma)” ve “Basdım Da Kırıldı İğdenin Dalı” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

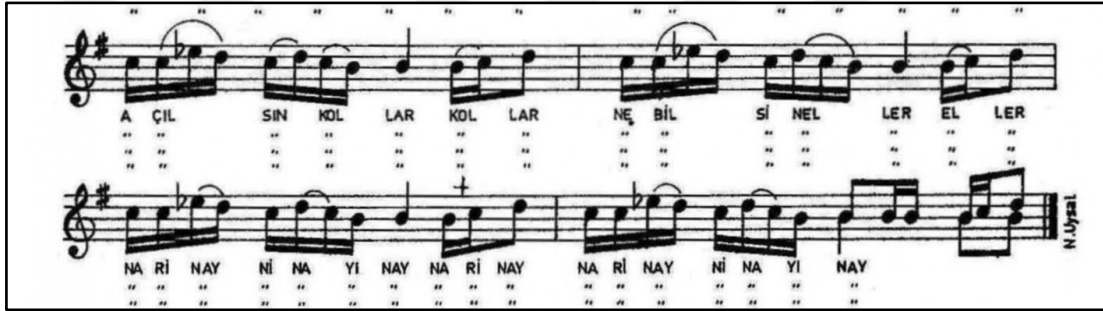
Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No:3611	Kırık Hava	Kürdi		4/4	Yaklaşık ♩=98
No:870	Kırık Hava	Muhelif		4/4	♩=96

“O Şirin Sözlerine (Gel Yanıma)” türküsü “Kırşehir” ve “Basdım Da Kırıldı İğdenin Dalı” türküsü “Orta Anadolu” olarak aynı yöre de kayda alınmıştır. Kırık hava türündeki türkülerin makam dizileri incelendiğinde, “O Şirin Sözlerine (Gel Yanıma)” türküsünün Kürdi makamı dizisinde, “Basdım Da Kırıldı İğdenin Dalı” türküsünün de Muhelif makamı dizisinden oluştuğu ve makam dizilerinin farklı olduğu görülmüştür. Türkülerin ritim yapısı incelendiğinde, iki türkünün de 4/4’lük olup benzerlik gösterdiği görülmektedir. Tempoları incelendiğinde de 98 ile 96 bpm olarak görülmektedir. Türkülerin ses genişlikleri bakıldığında, “O Şirin Sözlerine (Gel Yanıma)” türküsünün en pes sesi “sol” ve en tiz sesi “si bemol” olmak üzere on ses, “Basdım Da Kırıldı İğdenin Dalı” türküsünün en pes sesi “si” ve en tiz sesi “sol” olmak üzere altı ses aralığında olduğu tespit edilmiştir. Türküler makam dizinde farklılık gösterse de ses aralığı, ritim yapısı ve temposunda benzerlik gösterdiği

görülmüştür. Türkülere ait notaların içerisinde ezgisel olarak benzerlik gösteren kısımlar Materyal 81-82’de verilmiştir.

Materyal 81. O Şirin Sözlerine (Gel Yanıma)

Materyal 82. Basdım Da Kırıldı İğdenin Dalı

Araştırma da elde edilen verilere göre, materyal 81 ve materyal 82’ de verilen türkülerin makamsal yapıları ve bundan kaynaklı karar sesleri de birbirinden farklıdır. Makamsal yapısı her ne kadar farklı olsa da ritim yapısı, tartım yapısı ve kullanılan sesler, oldukça benzerlik göstermektedir. Materyal 81’in 1. Ölçüsü incelendiğinde 3. Derece “do” sesiyle başlayıp “mi” sesine vurgu yaptıktan sonra “re bemol” sesiyle, “si” sesine kadar inici, “do” sesiyle başlayıp “re” sesine kadar çıkıcı bir hareket gösterdiği görülmektedir. Materyal 82’ de ise yine “do” sesiyle başlayıp “mi bemol” sesine vurgu yaptıktan sonra “si” sesine inici ve “re” sesine çıkıcı bir hareket gösterdiği görülmektedir. Makam farklıından dolayı materyal 81’de ki türkü “la” karar sesine kadar inici, materyal 82’de ki türkünün de “si” karar sesine kadar inici bir hareket gösterdiği görülmüştür. Her ne kadar böyle bir farklılık olsa da tartım yapısı ve kullanılan seslerin benzer bir ezgi oluşturduğu görülmektedir. Materyal 81’in 2. Ve 3. Ölçüleri incelendiğinde 1. Ölçüyle hemen hemen aynı ezgiye ve aynı inici-çıkıcı

yapıda olduğu görülmekte olup 4. Ölçüde de aynı yapıdayken “la” karar sesine inici bir hareketle kaldığı görülmüştür. Materyal 82’nin 2. Ve 3. Ölçüleri incelendiğinde de 1. Ölçüyle aynı olup, 4. Ölçüsünde de aynı ezgiyle devam ederken karar sesi olan “si” sesinde kaldığı görülmüştür. İki türkünün makamı tamamen farklı da olsa, türkülerin ezgilerinin benzerlik oluşturduğu görülmüştür.

Türkülerin ezgileri benzerlik gösterse de sözleri incelendiğinde oldukça farklılık gösterdikleri görülmektedir. Sözlerinde farklılık gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 123. “O Şirin Sözlerine (Gel Yanıma)” ve “Basdım Da Kırıldı İğdenin Dalı” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:3611	Aşk-Sevda	7’li hece ölçüsü	Bentleri de bağlantıları da üçlüklerle kurulu türküler	Türkü
No:870	Aşk-Sevda	11’li hece ölçüsü	Bentleri ikiliklerle kurulu, bağlantıları yedi dizeli, katma sözler barındıran türküler	Türkü

Türkülerin şiir konusun doğa-aşk olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde “O Şirin Sözlerine (Gel Yanıma)” türküsü 7’li hece ölçüsü, “Basdım Da Kırıldı İğdenin Dalı” türküsünün ise 11’li hece ölçüsü ile oluştuğu görülmektedir. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında “O Şirin Sözlerine (Gel Yanıma)” türküsünün bentlerinin ve bağlantı bölümlerinin üçlüklerle, “Basdım Da Kırıldı İğdenin Dalı” türküsünün ise bentlerinin ikiliklerle ve bağlantılarının da yedi dizeden oluşmasıyla, şekil yapısı bakımından farklılık göstermektedir. Ayrıca “Basdım Da Kırıldı İğdenin Dalı” türküsünün sözlerinin katma sözler barındırdığı da görülmektedir. Türkülerin nazım türü “türkü” olup şiir yapısı bakımından benzerlik ve farklılıklar gösterse de her ikisinin de sözleri incelendiğinde birbiriyle farklılık gösterdiği görülmektedir. Türkülerin sözleri aşağıda verilmiştir.

O Şirin Sözlerine (Gel Yanıma)

O şirin sözlerine
Hayranım gözlerine
Bakma el sözlerine

Bağlantı:

Gel yanıma gel gel gel gel yanıma gel
Aman eller görmesin sakın eller
duymasın
Aman eller görmesin gel yanıma gel
gel gel

Basdım Da Kırıldı İğdenin Dalı

Basdım da kırıldı iğdenin dali vay dali
Kötüye düşenin böyl'olur hali diller

Bağlantı:

Diller oynaksın diller
Diller açılsın diller
Diller açılsın güller
Güller açılsın kollar
Kollar ne bilsin eller
Eller narınay ninay nay
Narınay narınay ninay nay

Tablo 124. “Köroğlu Oyun Havası” ve “Benden Selam Olsun” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:2435 Köroğlu Oyun Havası	Burdur/ Yeşilova	Ali Urhan	Salih Urhan	---	Salih Urhan
No: 374 Benden Selam Olsun	Kastamonu	İhsan Ozanoğlu	Muzaffer Sarisözen	---	Muzaffer Sarisözen

Tablo 125. “Köroğlu Oyun Havası” ve “Benden Selam Olsun” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No:2435	Kırık Hava	Gülizar		5/8 (2+3)	♩ =48
No: 374	Kırık Hava	Gülizar		5/8 (2+3)	Yaklaşık ♩ =50

“Köroğlu Oyun Havası” türküsünün” yöresi “Burdur/Yeşilova” ve “Benden Selam Olsun” türküsünün yöresi ise “Kastamonu” olarak farklı yörelerde kayda alınmıştır. Kırık hava türünde olan türkülerin makam dizileri incelendiğinde, Gülizar makamı dizisinde olup aynı makam dizisine sahip oldukları görülmektedir. Türkülerin ses aralıkların bakıldığında ise “Köroğlu Oyun Havası” türküsünün” en pes “sol ve en tiz “la” sesi olmak üzere dokuz ses, “Benden Selam Olsun” türküsünün ise en pes “la” ve en tiz “la” olmak üzere sekiz ses aralığında olup farklılık gösterse de yakın aralıklarda oldukları görülmektedir. Ayrıca türkülerin ritim yapısının da 5/8’lik olup tempolarının da yaklaşık olarak 48 ile 50 bpm olup benzerlik gösterdiği görülmüştür. Türkülere ait notaların içerisinde ezgisel olarak benzerlik gösteren kısımlar Materyal 83 ve 84’te verilmiştir.

Materyal 83. Köroğlu Oyun Havası

Materyal 84. Benden Selam Olsun

Araştırmada elde edilen verilere göre, türkülerin makam ve ritim yapıları benzerlik göstermektedir. Materyal 83'ün söze giriş ezgisinin 1. Ve 2. Ölçülerine bakıldığında; 7. Derece “sol” sesiyle başlayıp yine “sol” sesinde kalınmıştır. Materyal 84'ün 1. Ölçüsü incelendiğinde materyal 83'ün 1. Ve 2. Ölçüsüyle aynı olduğu görülmüştür. Bir farklılık olarak materyal 83'ün 1. Ve 2. Ölçülerinin sonuna röpriz eklendiği görülmüştür. Bu durum materyal 84'te ise ekstra 2. Ölçü daha eklenip 3. Ölçü de “mi” sesiyle başlayıp yine “sol” sesine çıkıcı olarak “Efeler Hey” katma söz eklenmesi olup, tekrardan “sol” sesinde kalış yapıldığı görülmektedir. Materyal 83'ün 3. Ve 4.ölçüleri incelendiğinde 3. Ölçü de “sol” sesinde kalıp 4. Ölçüde de “fa#” diyez sesine inici bir hareket gösterdiği görülmüştür. Materyal 84'ün 5. Ve 6. Ölçüleri incelendiğinde de benzer şekilde 5. Ölçü de sol sesinde kalıp aynı nota değerleri ve tartım yapısıyla 6. Ölçü de “fa#” sesinde kaldığı görülmüştür. Materyal 83'ün 5. Ölçüsü incelendiğinde “mi, re” sesleriyle inici bir hareket göstererek “mi” sesiyle başlayıp “la” sesine çıkıcı ve devamında 6. Ölçü de “fa” sesine inici bir hareket gösterdiği görülmüştür. 7. Ve 8. Ölçüler incelendiğinde de 5. ve 6. Ölçüyle aynı olup, sadece 8. Ölçü de “sol” sesinde kaldığı görülmektedir. Materyal 84'ün 7. Ve 8. Ölçüleri incelendiğinde Materyal 83'ün 5. Ölçüsünde olduğu gibi “re” sesine inici bir hareket göstermeyip 7. Ölçü de “mi” sesiyle başladıktan sonra “fa#” sesiyle çıkıcı bir hareket gösterip çoğunlukla “sol” sesinde kalarak 8. Ölçü de “fa#” sesinde kaldığı görülmüştür. 9. Ve 10. Ölçüler incelendiğinde de 7. ve 8. Ölçüyle aynı olup, sadece 10. Ölçü de “sol” sesinde kaldığı görülmektedir. İki türkü de buraya kadar kalış sesleri, nota değerleri ve tartım yapısıyla oldukça benzerlik göstermektedir. Bundan sonrasında ise yine oldukça benzerlik gösteren türkülerin materyal 83'ün 9. Ölçüsü ve materyal 84'ün 11. Ölçülerinin tamamen aynı olduğu görülmüştür. Şekli 83'ün 10. ve 11. Ölçüsüyle materyal 84'ün 12. Ve 13. Ölçüleri incelendiğinde de benzer ses aralıkları, farklı tartım yapısı olsa da benzer bir melodi şekli oluşturdukları görülmektedir. Materyal 83'ün 12. ve 13 ölçüsü, materyal 2'nin 14, 15 ve 16. Ölçüleri incelendiğinde; materyal 1'de “mi” sesinde kalış yapıldığı görülmektedir. Aynı şekilde materyal 84'te de materyal 83'te olduğu gibi “mi” sesinin yoğun kullanıldığı, araya “do, re” sesleri eklense de ezgide büyük farklılık oluşturmayacak benzer seslerle 16. Ölçü “mi” sesine inici bir hareketle kaldığı görülmektedir. Türkülerin ezgileri benzerlik gösterse de sözleri incelendiğinde oldukça farklılık gösterdikleri

görülmektedir. Sözlerinde farklılık gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 126. “Köroğlu Oyun Havası” ve “Benden Selam Olsun” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:2435	Yiğitlik-Kahramanlık	11’li hece ölçüsü	Bağlantıları başta, dördlüklerle kurulu, katma söz barındıran türküler	Türkü
No: 374	Yiğitlik-Kahramanlık	11’li hece ölçüsü	Bağlantıları başta, dördlüklerle kurulu, katma söz barındıran türküler	Türkü

Türkülerin şiir konusu “yiğitlik-kahramanlık” olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde serbest hece ölçüsü ile oluşturuldukları görülmektedir. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında ise katma sözlerle oluşturulmuş, bağlantıları başta ve dördlüklerle kurulu olup benzerlik gösterdiği görülmektedir. İki türkünün de nazım türü “Türkü” olup şiir yapısı bakımından genel olarak benzerlik gösteren türkülerin sözleri incelendiğinde ise birbirinden farklı olduğu görülmüştür. Türkülerin sözleri aşağıda verilmiştir.

Köroğlu Oyun Havası

Hey hey

Ben bir köroğlu'yum dağda gezerim
dağda gezerim

Esen ölüzgerden hile sezerim

Demir külüngülen başın ezerim

Ver yolun bacını gel geç bezirgen

Benden Selam Olsun

Hey hey efeler hey hey

Benden selam olsun Bolu beyi'ne

Çıkıp şu dağlara yaslanmalıdır

At kişnemesinden gargı sesinden

Dağlar seda verip seslenmelidir

Tablo 127. “Emir Dağı Birbirine Ulalı” ve “Meşeler Gövermiş” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No: 4128 Emir Dağı Birbirine Ulalı	Afyon/ Emirdağ	Ali Ercan	Sümer Ezgü	---	Sümer Ezgü
No:1114 Meşeler Gövermiş	Ankara/ Kızılcahamam	Cemile Ünler Cemil Orhun	Muzaffer Sarısözen	---	Muzaffer Sarısözen

Tablo 128. “Emir Dağı Birbirine Ulalı” ve “Meşeler Gövermiş” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No: 4128	Kırık Hava	Kürdi		2/4	Yaklaşık ♩ =55
No:1114	Kırık Hava	Muhayyer Kürdi		6/4	Yaklaşık ♩ =50

“Emir Dağı Birbirine Ulalı” türküsü “Afyon/Emirdağ” ve “Meşeler Gövermiş” türküsü “Ankara/Kızılcahamam” olarak kayda alınmıştır. Kırık hava türündeki türkülerin makam dizileri incelendiğinde, “Emir Dağı Birbirine Ulalı” türküsünün Kürdi makamı dizisinde, “Meşeler Gövermiş” türküsünün de Muhayyer Kürdi makamı dizisinde olup akraba makam dizinlerinden oluştuğu görülmüştür. Türkülerin ritim yapısı incelendiğinde, “Emir Dağı Birbirine Ulalı” 2/4, “Meşeler Gövermiş” türküsünün ise 6/4’lük benzer ölçülerde olup ve tempolarının da yaklaşık 55 ile 50 bpm olarak benzerlik gösterdiği görülmektedir. Türkülerin ses genişlikleri incelendiğinde, “Emir Dağı Birbirine Ulalı” türküsünün en pes sesi “la” ve en tiz sesi “si bemol” olmak üzere dokuz ses, “Meşeler Gövermiş” türküsünün en pes sesi “la” ve en tiz sesi “la” olmak üzere sekiz ses aralığında olduğu tespit edilmiştir. Ezgi ve

ritim yapısında genel olarak benzerlik gösteren türkölere ait notaların içerisinde ezgisel benzerlik gösteren kısımlar Materyal 85 ve 86’da verilmiştir.

Materyal 85. Emir Dağı Birbirine Ulalı

Materyal 86. Meşeler Gövermiş

Araştırma da elde edilen verilere göre, materyal 85 ve 86’da verilen türkülerin makam dizilerinin akraba makam olarak benzer, ritimsel yapılarının farklılık gösterdiği görülmüştür. Ritim yapılarındaki farklılık sebebiyle ölçü sayıları da farklılık göstermektedir. Materyal 85’in söze giriş ezgisinin 1, 2 ve 3. Ölçüleri incelendiğinde; 1. Ölçü de sekizlik sus ve 8. Derece “la” sesiyle başlayıp 2. Ölçüdeki “fa” sesine inici, 3. Ölçüde “sol” sesine çıkıcı ve tekrar “mi” sesine inici bir hareket gösterdiği görülmektedir. 3. Ölçünün devamında ise 4. Ölçüye bağlayan ara saz bölümünün

eklendiği görülmüştür. Materyal 85'in bu 3 ölçüsüne karşılık gelen materyal 86'nın 1. Ölçüsü incelendiğinde 5. Derece "sol" sesiyle başlayarak "la" sesine çıkıcı ve "fa#" sesine inici hareketler gösterdiği görülmüştür. Bu inici-çıkıcı hareketlerle materyal 85'te olduğu gibi mi sesinde kaldığı görülmektedir. İki türkünün ezgisinde kullanılan sesler de küçük farklılıklar olsa da ezgilerde kullanılan sesler, nota değerleri ve tartım şekilleri türkülerin ezgilerinde benzerlik oluşturduğunu göstermektedir. Materyal 85'in 4, 5 ve 6. Ölçüleri incelendiğinde de sözlerin tekrarından dolayı 1, 2 ve 3. Ölçülerle hemen hemen benzerlik göstermektedir. 3. Ölçüde "mi" sesine inici bir hareket gösterirken 6. Ölçü de "do" sesine inici bir hareket gösterdiği görülmüştür. Aynı durum materyal 86' da ki türkü içinde geçerli olup 1. Ölçüde "mi" sesinde iniciyken, 2. Ölçü de "do" sesine inici bir hareket göstermektedir. Materyal 85'in söze giriş ezgisinin 7, 8 ve 9. Ölçüleri incelendiğinde; 6. Derece "fa" sesiyle başlayıp "sol" sesine vurgu yaparak 8. Ölçüdeki "do" sesine inici bir hareket gösterdiği görülmektedir. 9. Ölçüde de "do" sesiyle devam ederek "mi" sesine çıkıcı, tekrar "do" sesine inici bir hareket göstermektedir. Materyal 86'nın 3. Ölçüsünde "do" sesiyle başlayarak çıkıcı bir şekilde 8. Derece "la" sesine vurgu yapıp inici bir hareket göstererek "re" sesinde kaldığı görülmektedir. Materyal 85'in 10. Ölçüsü ve materyal 86'nın 4. Ölçüleri incelendiğinde; Materyal 85'te "si, do" sesleriyle başlayarak "la" sesine inici bir yapıda olup, materyal 86' da aynı şekilde "do" sesiyle başlayıp yine "la" sesine inici bir hareket gösterdiği görülmektedir. İncelenen türkülerin ses aralıkları, nota değerleri ve tartım şekillerinde bazı farklılıklar olsa da ezgisel olarak iki türkü oldukça benzerlik göstermektedir.

, Türkülerin ezgileri benzerlik gösterse de sözleri incelendiğinde oldukça farklılık gösterdikleri görülmektedir. Sözlerinde farklılık gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 129. “Emir Dağı Birbirine Ulalı” ve “Meşeler Gövermiş” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No: 4128	Aşk-Sevda	11’li Hece Ölçüsü	Dörtlüklerle kurulu, bağlantıları ikinci dize sonu, katma söz barındıran türküler	Türkü
No:1114	Aşk-Sevda	11’li Hece Ölçüsü	Dörtlüklerle kurulu, her iki dizeden sonra bağlantılı, katma söz barındıran türküler	Türkü

Türkülerin şiir konusu “aşk-sevda” olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde 11’li hece ölçüsü ile oluşturuldukları görülmektedir. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında ise “Emir Dağı Birbirine Ulalı” türküsünün dörtlüklerle kurulu olup, bağlantılarına bakıldığında da ikinci dizenin sonunda olduğu görülmektedir. “Meşeler Gövermiş” türüsünün ise yine dörtlüklerle kurulu olup, bağlantılarının ise her iki dizeden sonra gelerek, iki türkü bağlantılarında farklılık göstermektedir. Türkülerin sözlerinde katma sözler bulunmakta ve iki türkünün de nazım türünün “Türkü” olduğu görülmektedir. Şekil yapısı bakımından bağlantılarında farklılık gösteren türküler, genel olarak bakıldığında, oldukça benzerlik gösterse de türkülerin sözleri incelendiğinde ise tamamen birbirinden farklı olduğu görülmüştür. Türkülerin sözleri aşağıda verilmiştir.

Emir Dağı Birbirine Ulalı

Emirdağ’ı birbirine ulalı
Altın yüzük parmağında dolalı
(Fadimem dolalı)
Başın mı büyüdü gelin olalı
Ben seni kız iken seven oğlanım

Meşeler Gövermiş

Meşeler güvermiş varsın güversin
Söyleyin huysuza durmasın gelsin
(aman vay gelsin)
Varmasın kötüye asılsın ölsün
Ah köt’adamın var ömrünü yok eder
(aman yok eder)

Tablo 130. “Garip Bir Kuştu Gönlüm” ve “Bağda Güller Açıyor” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:2292 Garip Bir Kuştu Gönlüm	Şanlıurfa	Bakır Yurtsever	Muzaffer Sarısözen	---	Muzaffer Sarısözen
No:2292 Bağda Güller Açıyor	Şanlıurfa	Cemil Cankat	Muzaffer Sarısözen	---	Muzaffer Sarısözen

Tablo 131. “Garip Bir Kuştu Gönlüm” ve “Bağda Güller Açıyor” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No:2292	Kırık Hava	Hicaz		4/4	Yaklaşık ♩ =70
No:2292	Kırık Hava	Hicaz		4/4	Yaklaşık ♩ =75

“Garip Bir Kuştu Gönlüm” türküsü ve “Bağda Güller Açıyor” türküsü Şanlıurfa olarak aynı yörede kayda alınmıştır. Kırık hava türündeki türkülerin makam dizileri incelendiğinde, iki türkünün de Hicaz makam dizinlerinden oluştuğu görülmüştür. Türkülerin ritim yapısı incelendiğinde, yine iki türkünün de 4/4’lük benzer ölçülerde olup ve tempolarının da yaklaşık 70 ile 75 bpm olarak benzerlik gösterdiği görülmektedir. Türkülerin ses genişlikleri incelendiğinde, “Garip Bir Kuştu Gönlüm” türküsünün en pes sesi “la” ve en tiz sesi “fa” olmak üzere altı ses, “Bağda Güller Açıyor” türküsünün en pes sesi “fa#” ve en tiz sesi “fa” olmak üzere sekiz ses aralığında olduğu tespit edilmiştir. Ezgi ve ritim yapısında genel olarak benzerlik gösteren türkülere ait notaların içerisinde ezgisel benzerlik gösteren kısımlar Materyal 87 ve 88’de verilmiştir.

Materyal 87. Garip Bir Kuştu Gönüm

Materyal 88. Bağda Güller Açıyor

Araştırma da elde edilen verilere göre, materyal 87 ve 88’de verilen türkülerin makam dizilerinin ve ritimsel yapılarının benzerlik gösterdiği görülmüştür. Materyal 87’nin 1-2 ölçüsü ve materyal 88’in saz giriş bölümünün ilk iki ölçüsü incelendiğinde iki türkünün de sekizlik sus ve devamında “mi, fa” sesleriyle çıkıcı bir hareketle “do#” sesine inici, 2. Ölçüleri incelendiğinde de yine sekizlik sus ve “si, do” sesleriyle çıkıcı başlayarak “si” sesine inici bir hareket gösterdiği görülmektedir. İncelenen bu ölçülerin nota değerleri, tartım şekilleri ve kullanılan seslerin tamamen aynı olduğu görülmektedir. Farklılık olarak materyal 87’nin 3. Ölçüsü ve materyal 88’in 4. Ölçüsü incelendiğinde materyal 87’nin sekizlik “si” sesiyle başladığı, materyal 88’in ise bunun yerine sekizlik sus ile başladığı görülmektedir. Devamında ise iki türkünün de “do, re” sesleriyle çıkıcı, materyal 87’de “la” sesine, materyal 88’te ise sol” sesine inici bir hareket gösterdiği görülmektedir. Son sesler de farklılık görülse de ölçü hemen hemen benzerlik göstermektedir. Materyal 87 ve materyal 88’in 1. Dolapları incelendiğinde yine aynı oldukları ve 2. Dolaplarında “la” karar sesinde kalarak genel olarak benzerlik gösterdiği, tek farklılık materyal 88’ de ki türkünün “sol” sesine inici bir hareket gösterdi görülmektedir. İncelenen türkülerin ses aralıkları, nota değerleri ve tartım şekillerinde küçük farklılıklar olsa da ezgisel olarak iki türkü oldukça benzerlik göstermektedir.

Tablo 132. “Garip Bir Kuştı Gönüm” ve “Bağda Güller Açıyor” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:2292	Aşk-Sevda	7’li Hece Ölçüsü	Bentleri mâni dörtlüklerle kurulu, bağlantıları iki dizeli, katma söz barındıran türküler	Mâni
No:2292	Aşk-Sevda	7’li Hece Ölçüsü	Bentleri mâni dörtlüklerle kurulu, bağlantıları dört dizeli, katma söz barındıran türküler	Mâni

Türkülerin şiir konusu “aşk-sevda” olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde 7’li hece ölçüsü ile oluşturuldukları görülmektedir. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında da her iki türkünün de bentlerinin mâni dörtlüklerle kurulu olup, katma sözler barındırarak benzerlik gösterdiği görülmüştür. Bağlantı bölümleri incelendiğinde ise “Garip Bir Kuştı Gönüm” türküsü türküsünün bağlantıları ikilik, “Bağda Güller Açıyor” türküsünün bağlantıları ise dörtlük olup farklılık göstermektedir. Türkülerin, nazım türü “mâni” olup şiir yapısı bakımından benzerlik ve farklılıklar gösterse de her ikisinin de sözleri incelendiğinde birbiriyle farklılık gösterdiği görülmektedir. Türkülerin sözleri aşağıda verilmiştir.

Garip Bir Kuştı Gönüm

Garip bir kuştı gönüm (yar)

Elimden uçtu gönüm

Saçının tellerine (oy)

Kapıldı düştü gönüm

bağlantı:

Aman aman aman

Halim yaman vay

Bağda Güller Açıyor

Bağda güller açıyor

Gülüm benden kaçıyor

Gülüm harmanı gezer

Yüreğim de acıyor

bağlantı:

Aman aman bağda gül

Şakır şakır bağda gül

Birazıcık beriye

Harmanlıktan geriye

Tablo 133. “Kim Görmüştür Güzellerin Vefasın” ve “Dağlar Dağlar Viran Dağlar” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:4711 Kim Görmüştür Güzellerin Vefasın	Rumeli	Kemal Altinkaya	Muzaffer Sarisözen	---	Muzaffer Sarisözen
No:4710 Dağlar Dağlar Viran Dağlar	Rumeli	Kemal Altinkaya	Muzaffer Sarisözen	---	Muzaffer Sarisözen

Tablo 134. “Kim Görmüştür Güzellerin Vefasın” ve “Dağlar Dağlar Viran Dağlar” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No:2292	Kırık Hava	Hicaz		4/4	Yaklaşık ♩ =70
No:2292	Kırık Hava	Hicaz		4/4	Yaklaşık ♩ =75

“Kim Görmüştür Güzellerin Vefasın” türküsünün ve “Dağlar Dağlar Viran Dağlar” türküsünün yöresi Rumeli olarak aynı yörelerde kayda alınmıştır. Kırık hava türünde olan türkülerin makam dizileri incelendiğinde, Hicaz makamı dizisinde olup aynı makam dizisine sahip oldukları görülmektedir. Türkülerin ses aralıklarının bakıldığında ise “Kim Görmüştür Güzellerin Vefasın” türküsünün en pes “la” ve en tiz “si” sesi olmak üzere dokuz ses, “Dağlar Dağlar Viran Dağlar” türküsünün ise en pes “sol” ve en tiz “fa” olmak üzere yedi ses aralığında olup farklılık gösterdiği görülmektedir. Türkülerin ölçü yapısı incelendiğinde “Kim Görmüştür Güzellerin Vefasın” türküsünün 2/4, “Dağlar Dağlar Viran Dağlar” türküsünün ise 4/4’lük olup benzer ölçülerde ve tempolarının da 76 bpm olup benzerlik gösterdiği görülmüştür. Türkülere ait notaların içerisinde ezgisel benzerlik ve sözsel olarak farklılık gösteren kısımlar Materyal 89 ve 90’da verilmiştir.

SÜRE : ♩ = 76 MUZAFFER SARISUZEN

(SAZ

KİM GÖR MÜŞ TÜR GÜ ZEL LE
KO YUN BE Nİ YÜK SEK LE

Materyal 89. Kim Görmüştür Güzellerin Vefasın

SÜRE : ♩ = 76

DAĞ LAR DAĞ LAR Vİ RAN DAĞ
E DİR NE KÖP RÜ SÜ TAŞ

Materyal 90. Dağlar Dağlar Viran Dağlar

Araştırma da elde edilen verilere göre, materyal 89 ve 90’da verilen türkülerin makam dizilerinin aynı ve ritimsel yapılarının farklılık gösterdiği görülmüştür. Ritim yapılarındaki farklılık sebebiyle ölçü sayılarında farklılık görülmektedir. Fakat bu farklılık türkülerin ezgi benzerliklerinde bir farklılık yaratmadığı görülmüştür. Materyal 89 ve materyal 90’nın 1. Ve 2. Ölçüleri incelendiğinde 1. tartım şekillerinde farklılık olduğu ve bundan dolayı da araya ses eklendiği görülmektedir. Materyal 89’un 1. Ölçüsünün “mi, fa” sesleriyle, materyal 90’nın 1. Ölçüsünün ise “mi, fa” sesleriyle başladığı görülmektedir. Devamında ise iki türküde de 8. Derece “la” sesine çıkıcı bir hareket göstererek “re” sesine inici bir hareket gösterdiği görülmektedir. Materyal 89’un 3. 4. Ölçüsü ve bu ölçülere karşılık gelen, materyal 90’nın ise 2. Ölçüsü incelendiğinde türkülerin “mi” sesinde “do#” sesine inici, 8. Derece “la” sesine çıkıcı ve karar “la” sesine inici bir hareket gösterdiği görülmektedir. Materyal 89’un 5 ve 6. Ölçüsü ve bu ölçülere karşılık gelen materyal 90’nın 3. Ölçüsü incelendiğinde “la”

sesinde 8. Derece “la” sesine çıkıcı ve devamından “la” sesine kadar aynı ezgi motifiyle inici bir hareket yaptığı görülmüştür. Materyal 89’un 1. Dolabı ve materyal 90’nın 1. Dolapları incelendiğinde “la” sesiyle başlayarak 8. Derece “la” sesine çıkıcı bir hareket gösterdiği görülmektedir. İncelenen bu türkülerin ses aralıkları, nota değerleri, tartım şekillerinin neredeyse tamamen aynı olduğu ve bundan ötürü de ezgilerinin de neredeyse aynı oldukları görülmüştür. Şekiller de verilen türkülerin 2. Dolapları ve söz girişin de ise tamamen farklılık gösterdiği görülmektedir. Türkülerin ezgileri benzerlik gösterse de sözleri incelendiğinde oldukça farklılık gösterdikleri görülmektedir. Sözlerinde farklılık gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 135. “Kim Görmüştür Güzellerin Vefasın” ve “Dağlar Dağlar Viran Dağlar” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:4711	Aşk-Sevda-Gurbet	11’li Hece Ölçüsü	Bentleri üçlüklerle kurulu, bağlantıları iki dizeli, katma söz barındıran türküler	Türkü
No:4710	Aşk-Sevda-Gurbet	8’li Hece Ölçüsü	Bentleri üçlüklerle kurulu, bağlantıları iki dizeli türküler	Türkü

Türkülerin şiir konusu “aşk-sevda-gurbet” olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde ise “Kim Görmüştür Güzellerin Vefasın” türküsünün 11’li hece ölçüsü ile “Dağlar Dağlar Viran Dağlar” türküsünün ise 8’li hece ölçüsü ile oluşturulup farklılık gösterdiği görülmüştür. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında ise iki türkünün de bentlerinin üçlüklerle kurulu olup, bağlantılarının da iki dizeli olarak benzerlik gösterdiği görülmektedir. Türkülerin, nazım türü “Türkü” olup şiir yapısı bakımından benzerlik ve farklılıklar gösterse de her ikisinin de sözleri incelendiğinde birbiriyle farklılık gösterdiği görülmektedir. Türkülerin sözleri aşağıda verilmiştir.

Kim Görmüştür Güzellerin Vefasın

Kim görmüştür güzellerin vefasın
 Arif olan sürer dünya sefasın (kara
 gözlüm sefasın)
 Var mı çeken ben gibi yar cefasın

Bağlantı:

Çeke çeke yüreğime kan doldu (kara
 gözlüm kan doldu)
 Aramızda yemin oldu and oldu (kara
 gözlüm and oldu)

Dağlar Dağlar Viran Dağlar

Dağlar dağlar viran dağlar
 Yüzüm güler kalbim ağlar
 Yüreğimden kanlar damlar

Bağlantı:

Bir olaydı pir olaydı
 Ne olur benim olaydı

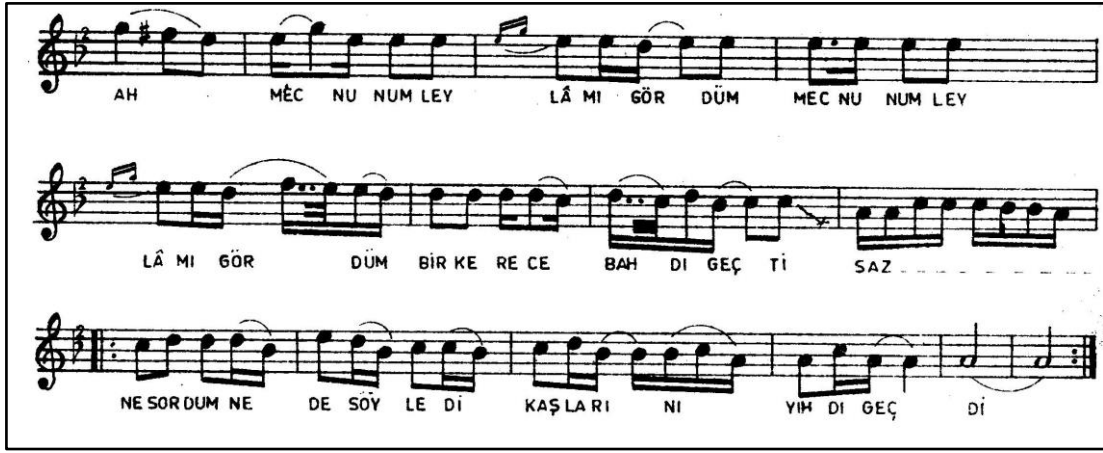
Tablo 136. “Mecnunum Leylamı Gördüm” ve “Bugün Ben Bir Güzel Gördüm” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:269 Mecnunum Leylamı Gördüm	Sivas/ Şarkışla	Aşk Veysel Şatıroğlu	Muzaffer Sarisözen	---	Muzaffer Sarisözen
No:3845 Bugün Ben Bir Güzel Gördüm	Erzincan	Fidan Engin	Turan Engin	--	Yücel Paşmakçı

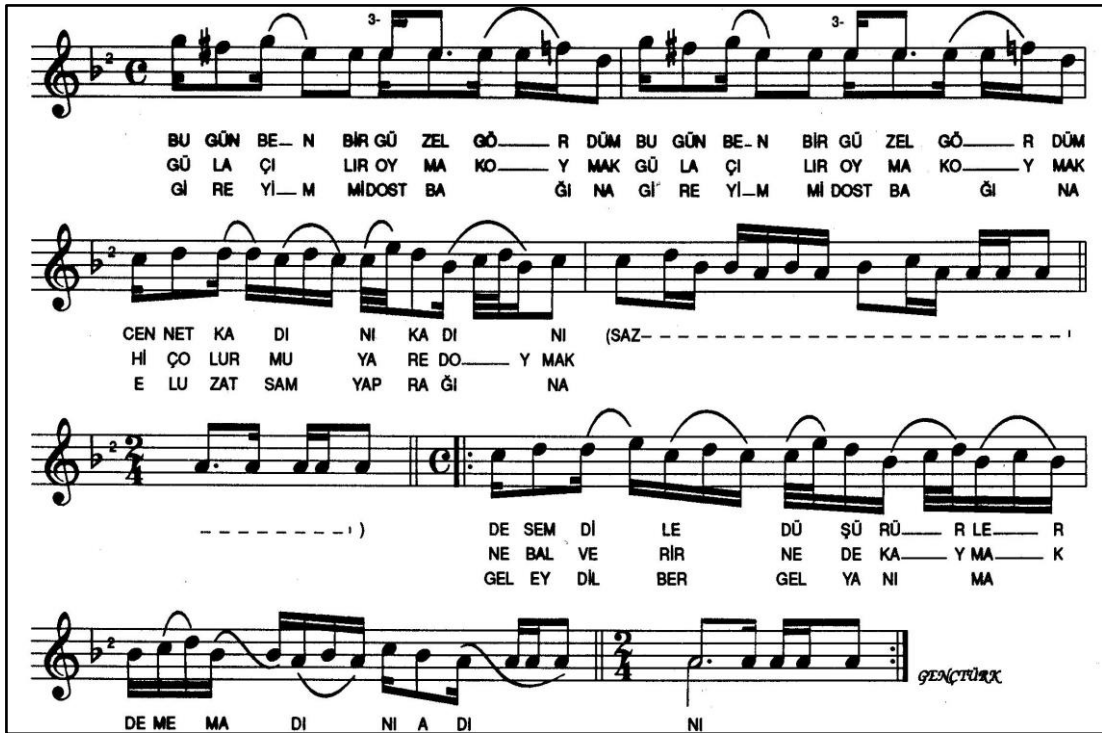
Tablo 137. “Mecnunum Leylamı Gördüm” ve “Bugün Ben Bir Güzel Gördüm” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No:269	Kırık Hava	Hüseyni		2/4	Yaklaşık ♩ =85
No:3845	Kırık Hava	Hüseyni		4/4+2/4	Yaklaşık ♩ =80

“Mecnunum Leylamı Gördüm” türküsü Sivas/Şarkışla ve “Bugün Ben Bir Güzel Gördüm” türküsü Erzincan yöresi olarak birbirine yakın yörelerde kayda alındığı görülmektedir. Türküler Hüseyini makamı dizisinde olup birbirine akraba makamlarla oluştuğu görülmüştür. Ritim yapıları incelendiğinde “Mecnunum Leylamı Gördüm” türküsü 2/4, “Bugün Ben Bir Güzel Gördüm” türküsü de benzerlik göstererek 4/4+2/4 olup tempolarının da yaklaşık 85 ile 80 bpm olduğu tespit edilmiştir. Ses aralıklarına bakıldığında ise en pes sesin “la” en tiz sesin “sol” sesi olmak üzere olmak üzere yedi ses aralığında olup birbirleriyle benzerlik gösterdiği görülmektedir. Türkülere ait notaların içerisinde ezgisel olarak benzeyen kısımlar Materyal 91-92’de verilmiştir.

Materyal 91. Mecnunum Leylamı Gördüm

BU GÜN BE-N BİR GÜ ZEL GÖ—R DÜM BU GÜN BE-N BİR GÜ ZEL GÖ—R DÜM
GÜ LA ÇI LIR OY MA KO—Y MAK GÜ LA ÇI LIR OY MA KO—Y MAK
Gİ RE Yİ—M MİDOST BA Gİ NA Gİ RE Yİ—M MİDOST BA Gİ NA

CEN NET KA DI NI KA DI NI (SAZ—)
HI ÇO LUR MU YA RE DO—Y MAK
E LU ZAT SAM YAP RA ĞI NA

DE SEM DI LE DÜ ŞÜ RÜ—R LE—R
NE BAL VE RİR NE DE KA—Y MA—K
GEL EY DİL BER GEL YA NI MA

DE ME MA DI NI A DI NI

GENÇTÜRK

Materyal 92. Bugün Ben Bir Güzel Gördüm

Araştırma da elde edilen verilere göre, materyal 91 ve 92’de verilen türkülerin makam dizilerinin aynı ve ritimsel yapılarının farklılık gösterdiği görülmüştür. Ritim yapılarındaki farklılık sebebiyle ölçü sayılarında farklılık görülmektedir. Fakat bu farklılığın türkülerin genel olarak ezgi benzerliklerinde büyük bir farklılık yaratmadığı, sadece materyal 92’nin ara saz bölümlerinde farklılık yarattığı görülmüştür. Materyal 91’in 1. Ölçüsünün materyal 92’de farklı olduğu görülmektedir. Materyal 91’in 1. Ölçüsünde de “ah” şeklinde bir katma söz eklenerek söze başlarken materyal 92’ de görülememektedir. Materyal 91’in 2. Ve 3. Ölçüleri incelendiğinde “mi” sesiyle başlayıp “sol” sesine vurgu yaptıktan sonra 2. Ölçüde de “mi” sesinde durup “re” sesine inici hareket göstererek “mi” sesinde kaldığı görülmektedir. Materyal 92’ de 6. Derece “sol” sesiyle başlayarak “fa#” sesiyle inici çıkıcı hareketlerle materyal 91’de olduğu gibi sık sık “mi” sesinde kalındığı ve “re” sesine inici bir hareket gösterdiği görülmektedir. Materyal 91’in 4. Ve 5. Ölçüsünde de 2. Ve 3. Ölçüde olduğu gibi söz tekrarı gelerek küçük farklılıklarla oluşturulan benzer bir ezgi görülmektedir. Bu farklılıklar 2. Ölçü de “sol” sesine vurgu yapılırken 4. Ölçüde yapılmadığı ve 2. Ölçü de sadece “mi” sesinde kalınıp 5. Ölçü de ise “fa”

sesinin de kullanılıp materyal 92’de ki türküde olduğu gibi “re” sesinde kalındığı görülmüştür. Materyal 92’de ise 1. Ölçüsünün ezgisi hiçbir değişiklik olmadan 2. Ölçüde de kullanıldığı görülmektedir. Materyal 91’in 6. ve 7. Ölçüleri incelendiğinde “re” sesiyle başlayıp “do” sesine inici, 7. Ölçü de “re” sesine çıkıcı bir hareket göstererek “do” sesine inici bir hareket gösterdiği görülmektedir. Materyal 92’nin 3. Ölçüsünde ise “do, re” sesleriyle başlayarak çıkıcı-inici hareketlerle “mi” sesine vurgu yapıp “si” sesine kadar inici bir hareket göstererek materyal 91’de olduğu gibi burada da “re” sesine çıkıcı bir hareket gösterip kalış yaptığı görülmektedir. Materyal 92’nin 3. Ölçüsünde 16’lık ve 32’lik nota değerlerinin daha sık kullanılmasıyla araya eklenen sesleri de ezgi motifinde küçük farklılıklar yarattığı görülmüştür. Böyle farklılıklar olsa da genel olarak iki türküde de kullanılan nota değerleri, seslerin aralıkları ve tartım şekilleri bakımından türkülerin ezgilerinde benzerlik gösterdiği görülmektedir. Materyal 91’in 8. Ölçüsü ve materyal 92’nin 4. ve 5. Ölçüsündeki ara saz bölümlerinin tamamen farklı oldukları görülmektedir. Materyal 91’in 9. Ölçüsünde “do, re” sesleriyle başlayarak “si” sesine inici 10. Ölçü de “mi” sesine çıkıcı bir hareketle “si” sesine kadar inici bir hareket gösterdiği görülmektedir. Materyal 92’nin 6. Ölçüsünde materyal 91’de olduğu gibi yine “do, re” sesleriyle başlayıp “mi” sesine çıkıcı ve inici-çıkıcı hareketlerle materyal 91’in 10. Ölçüsünde olduğu gibi “si” sesine de inici bir hareket gösterdiği görülmüştür. Materyal 91’in 11. Ölçüsünde “do” sesiyle başlayıp “re” sesine çıkıcı bir hareket gösterdikten sonra, son ölçüye kadar inici bir hareket göstererek “la” sesinde kaldığı görülmüştür. Buna karşılık materyal 92’nin 7. Ölçüsü incelendiğinde “si” sesiyle başlayıp “re” sesine çıkıcı ve devamında “la” sesine kadar inici bir hareket gösterdiği görülmektedir. Bu incelemelere; göre türkülerde kullanılan sesler, seslerin aralıkları, nota değerleri ve tartım şekillerinde bazı farklılıklar olsa da türkülerin genel olarak ezgilerinde benzerlikler görülmüştür.

Türkülerin ezgileri benzerlik gösterse de sözleri incelendiğinde oldukça farklılık gösterdikleri görülmektedir. Sözlerinde farklılık gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 138. “Mecnunum Leylamı Gördüm” ve “Bugün Ben Bir Güzel Gördüm” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:269	Aşk-Sevda	8’li hece ölçüsü	Bentleri dörtlüklerle kurulu türküler	Türkü
No:3845	Aşk-Sevda	8’li hece ölçüsü	Bentleri dörtlüklerle kurulu türküler	Türkü

Türkülerin şiir konusu “aşk-sevda” olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde 8’li ölçüsü ile oluşturuldukları görülmektedir. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında da bentlerinin dörtlüklerle kurulu olup benzerlik gösterdikleri görülmektedir. İki türkünün de nazım türü “Türkü” olup şiir yapısı bakımından genel olarak benzerlik gösteren türkülerin sözleri incelendiğinde ise birbirinden farklı olduğu görülmüştür. Türkülerin sözleri aşağıda verilmiştir.

Mecnunum Leylamı Gördüm

Mecnun'um leyla'mı gördüm

Bir kerrece bakdı geçti

Ne sordum ne de söyledi

Kaşlarını yıkdı geçti

Bugün Ben Bir Güzel Gördüm

Bugün ben bir güzel gördüm

Cennet kadını kadını

Desem dile düşürürler

Demem adını adını

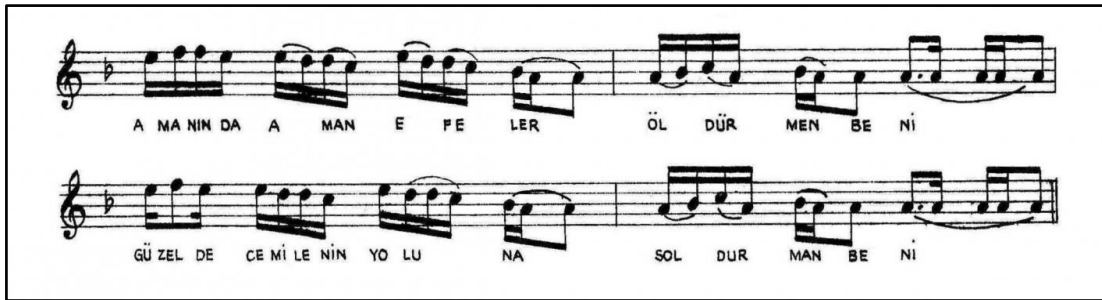
Tablo 139. “Gerizler Başı” ve “Sayıp’ın Toprağı Sıcaktır Sıcak (Yorginin Türküsi)” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No: 238 Gerizler Başı	İzmir /Bergama	Hasan Çakı Efe	Durmuş Yazıcıoğlu	----	Durmuş Yazıcıoğlu
No:4774 Sayıp’ın Toprağı Sıcaktır Sıcak (Yorginin Türküsi)	İzmir/Karaburun /Saip	Selahattin Zorlu	Yıldırım Aytaç	12.02.2008	Nihat Kaya

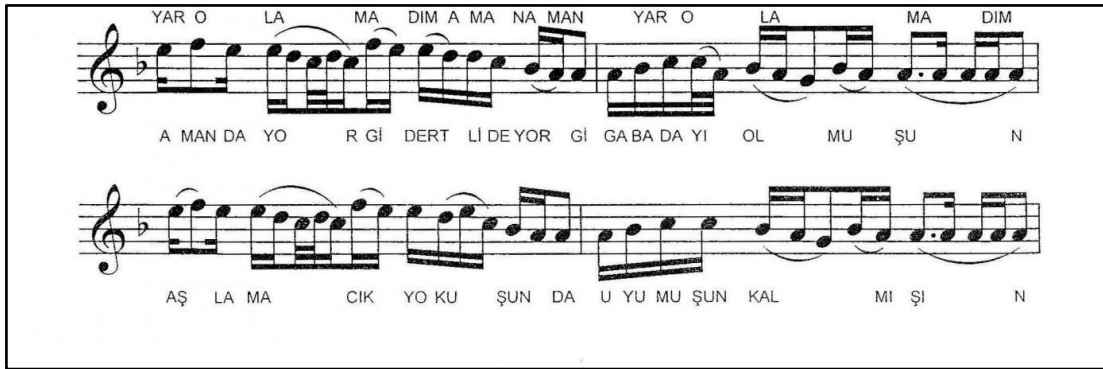
Tablo 140. “Gerizler Başı” ve “Sayıp’ın Toprağı Sıcaktır Sıcak (Yorginin Türküsü)” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No: 238	Kırık Hava	Kürdi		4/4	♩=58
No:4774	Kırık Hava	Kürdi		9/8 (2+2+2+3)	♩=102

“Gerizler Başı” türküsü İzmir/Bergama ve “Sayıp’ın Toprağı Sıcaktır Sıcak” türküsü İzmir/ Karaburun/Saip olarak benzer yörelerde kayda alınmıştır. Kırık hava türünde olan türkülerin makam dizileri incelendiğinde, Kürdi makamı dizisinde olup aynı makam dizisine sahip oldukları görülmektedir. Türkülerin ses aralıkların bakıldığında ise “Gerizler Başı” türküsünün en pes “la” ve en tiz “do” sesi olmak üzere on ses, “Sayıp’ın Toprağı Sıcaktır Sıcak” türküsünün ise en pes “sol” ve en tiz “sol” olmak üzere yedi ses aralığında olup farklılık gösterdiği görülmektedir. Türkülerin ölçü yapısı incelendiğinde “Gerizler Başı” türküsünün 4/4, “Sayıp’ın Toprağı Sıcaktır Sıcak” türküsünün ise 9/8’lik olup ölçü yapılarında farklılık göstermektedir. Türkülerin tempolarının ise “Gerizler Başı” türküsünün 58 bpm, “Sayıp’ın Toprağı Sıcaktır Sıcak” türküsünün ise 102 bpm olduğu görülmüştür. Türkülere ait notaların içerisinde ezgisel benzerlik gösteren kısımlar Materyal 93 ve 94’te verilmiştir.

Materyal 93. Gerizler Başı

Materyal 94. Sayıp'ın Toprağı Sıcaktır Sıcak

Araştırma da elde edilen verilere göre, materyal 93 ve 94'te verilen türkülerin makam dizilerinin aynı ve ritimsel yapılarının farklılık gösterdiği görülmüştür. Ritim yapılarındaki farklılık sebebiyle ezgi motiflerinde de farklılık görülmektedir. Fakat bu farklılık bazı bölümlerde gözükürken, bazı bölümlerinde bazı motifler benzerlik göstermektedir. Materyal 93'ün 1. Ölçüsü incelendiğinde “mi, fa” sesleriyle başlayıp “do” sesine inici, tekrar “mi” sesine çıkıcı bir hareketten sonra “la” sesine inici bir hareket gösterdiği görülmüştür. Materyal 94'ün 1. Ölçüsünde de yine aynı materyalde “mi, fa” sesleriyle başlayarak benzer bir başlangıç yaptığı görülmüştür. 2. Tartımda ise 9/8'in üçlüsü denk geldiği için usul farklılığında dolayı motif yapısında farklılık görülmektedir. Materyal 93'te olduğu gibi “mi, re” sesleriyle inici bir hareket göstermiş fakat üçlünden dolayı 16'lık ve 32'lik nota değerleriyle araya eklenen sesler görülmektedir. 3. Ve 4. Tartımların ise materyal 93 ile tamamen aynı yapıda olduğu görülmüştür. Materyal 93'ün 2. Ölçüsünde “la, si” sesleriyle başlayarak “do” sesine çıkıcı, “la” sesine inici bir hareketle, sonrasında “si” sesine çıkıcı, ölçü sonunda da “la” karar sesine inici bir hareket gösterdiği görülmektedir. Materyal 94'ün 2. Ölçüsü incelendiğinde de yine “la, si” sesleriyle “do” sesine çıkıcı bir hareket göstererek “la” sesine inici fakat 32'lik nota değerleri kullanılmasıyla ekstra bir tane daha “do” sesinin kullanıldığı bir motif oluşturulduğu görülmüştür. Materyal 93'ün 2. Ölçüsünün 2. Tartımı yine materyal 94'te olduğu gibi “si, la” sesleriyle inici bir hareket göstermiş fakat ritim yapısından kaynaklı 9/8'in üçlüsü olduğu için “sol, si” gibi araya eklenen sesler görülmek ve devamında da yine “la” karar sesinde kaldığı görülmektedir. İki türkünün de ilk iki ölçüleri nota değerleri, kullanılan sesler, motif şekli bakımından ezgilerinde oldukça benzerlik gösterdiği görülmüştür. Aynı durum materyal 93 ve

materyal 94'ün 3. ve 4. Ölçülerinde de görülmektedir. Materyal 93'ün 3. Ve 4. ölçülerinin incelenen ilk iki ölçüyle tamamen aynı olduğu görüşmüştür. Sadece 3. Ölçün ilk tartımının farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu farklılıkta materyal 94'te kullanılan tartımla tamamen aynı olup benzerlik göstermektedir. Son olarak materyal 94'ün 3. Ve 4. Ölçüleri incelendiğinde; incelenen ilk iki ölçüyle tamamen aynı olduğu görüşmüştür. Türkülerin ritim yapıları ve bundan kaynaklı ezgi motiflerinde bazı farklılıklar olsa da genel olarak türkülerin ezgilerin de birbiriyle benzerlik gösterdikleri görülmüştür.

Türkülerin ezgileri benzerlik gösterse de sözleri incelendiğinde oldukça farklılık gösterdikleri görülmektedir. Sözlerinde farklılık gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 141. “Gerizler Başı” ve “Sayıp’ın Toprağı Sıcaktır Sıcak” (Yorginin Türküsü) türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No: 238	Ağıt	Serbest	Bentleri üçlüklerle kurulu, bağlantıları iki dize, katma söz barındıran türküler	Türkü
No:4774	Ağıt	Serbest	Bentleri üçlüklerle kurulu, bağlantıları altı dize, katma söz barındıran türküler	Türkü

Türkülerin şiir konusu “ağıt” olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde serbest hece ölçüsü ile oluşturuldukları görülmektedir. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında da her iki türkünün de bentlerinin üçlüklerle kurulu olup, katma sözler barındırarak benzerlik gösterdiği görülmüştür. Bağlantı bölümleri incelendiğinde ise “Gerizler Başı” türküsünün bağlantıları iki dize olup, “Sayıp’ın Toprağı Sıcaktır Sıcak” türküsünün ise bağlantıları altı dizeden oluşarak farklılık göstermektedir. Türkülerin, nazım türü “türkü” olup şiir yapısı bakımından benzerlik ve farklılıklar gösterse de her ikisinin de sözleri incelendiğinde birbiriyle farklılık gösterdiği görülmektedir. Türkülerin sözleri aşağıda verilmiştir.

Gerizler Başı

Gerizler başında hoplayamadım (aman
aman)

Döküldü cephanelerim toplayamadım

Düşman galip geldi haklayamadım

(aman aman)

Bağlantı:

Amanın da aman efeler öldürmen beni

Güzel de cemile'nin yoluna soldurman

beni

Sayıb'ın Toprağı Sıcaktır Sıcak

Sayıb'ın toprağı sıcaktır sıcak

Ambarseki iftirası birimizi yakacak

Yorgi'nin annesi şimdi n'apacak

Bağlantı:

Aman da yorgi dertli de yorgi

Gabadayı olmuşsun

Aşlamacık yokuşunda

Uyumuşun kalmışsın

Aman da yorgim dertli de yorgi

Uyanamamışsın

Algın hançer yarasına

Dayanamamışsın

Tablo 142. “De Get Bayburt” ve “İğne Attım Tarlaya” türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No:1334 De Get Bayburt	Şanlıurfa	Yılmaz Kayral Hayri Erkaslan	İzzet Altınmeşe	24.10.1976	Mehmet Özbek
No:3823 İğne Attım Tarlaya	Gaziantep	Halil Beydilli	Emin Turgay	---	Altan Demirel

Tablo 143. “De Get Bayburt” ve “İğne Attım Tarlaya” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No:1334	Kırık Hava	Uşşak		2/4	♩ =88

No:3823

Kırık
Hava

Hicaz

4/4

♩ = 84

‘De Get Bayburt’ türküsünün yöresi ‘Şanlıurfa’ ve ‘İğne Attım Tarlaya’ türküsünün yöresi ‘Gaziantep’ olarak kayda alınmıştır. Türkülerin makam dizileri incelendiğinde, ‘De Get Bayburt’ türküsü Uşşak makamı dizisinde, ‘İğne Attım Tarlaya’ türküsü Hicaz makamı dizisinde olup türkülerin ritim yapılarına bakıldığında, ‘De Get Bayburt’ 2/4, ‘İğne Attım Tarlaya’ 4/4 ve tempoları da 88 ile 84 bpm olarak görülmektedir. Türkülerin ses aralıklarına bakıldığında, ‘De Get Bayburt’ türküsünün en pes sesi ‘sol’ ve en tiz sesi ‘mi’ olmak üzere altı ses aralığına, ‘İğne Attım Tarlaya’ türküsü en altta ‘la’ ve en üstte ‘mi’ sesi olmak üzere beş ses aralığına sahiptir. Türkülere ait notaların içerisinde ezgisel benzerlik gösteren kısımlar Materyal 95 ve 96’da verilmiştir.

Materyal 95. De Get Bayburt

Materyal 96. İğne Attım Tarlaya

Araştırma da elde edilen verilere göre, materyal 95 ve 96’da verilen türkülerin makam dizilerinin ve ritimsel yapılarının farklılık gösterdiği görülmüştür. Ritim yapılarındaki farklılık sebebiyle ölçü sayılarında farklılık görülmektedir. Fakat bu farklılığın, türkülerin genel olarak ezgilerinde büyük bir farklılık yaratmadığı görülmektedir. Aynı durum makam farklılıkları içinde geçerli olup, karar sesleri ve iki makamında güçlüsünün “re” olmasından dolayı, benzer tartımların da kullanılmasıyla türkülerin ezgileri oldukça benzerlik göstermektedir. Materyal 95’in 1. Ölçüsü incelendiğinde “la” sesiyle başlayıp “re” sesine çıkıcı bir hareket gösterdiği görülmüştür. Materyal 96’nın 1. Ölçüsü incelendiğinde de ilk iki tartımın ve kullanılan seslerin materyal 95’in 1. Ölçüsüyle aynı olduğu görülmektedir. Materyal 96’nın 1. Ölçüsündeki son iki kalıp incelendiğinde “re” sesiyle devam ederek “mi” sesine vurgu yaptıktan sonra “do” sesine inici bir hareket gösterdiği, materyal 95’in 2. Ölçüsünde ise “mi” sesinden “si” sesine inici bir hareket gösterdiği görülmüştür. Materyal 95’in 3. Ve 4. Ölçüleri incelendiğinde; 3. Ölçüde “mi” sesiyle başlayarak inici çıkıcı hareketlerle “si” sesine inici, 4. Ölçüde “re” sesine çıkıcı bir hareketle “mi” sesine vurgu yaptıktan sonra “la” karar sesine inici bir hareket gösterdiği görülmektedir. Materyal 95’in 3.ve 4. Ölçülerine karşılık gelen materyal 96’nın 2. Ölçüsünde “re” sesiyle başlayıp “mi” sesine çıkıcı bir hareketle “la” sesine inici bir hareket gösterdiği görülmüştür. İncelenen türkülerin ölçülerin de makamların güçlüsü “re” sesiyle ve benzer nota değerleriyle oluşturulan, benzer ezgilerin olduğu görülmektedir. Materyal 95’in 5. Ve 6. Ölçüsü incelendiğinde; “do, re” sesleriyle başlayıp inici-çıkıcı hareketlerle 6. Ölçüde “do, si” sesleriyle “sol” sesine kadar inici bir hareket gösterdiği görülmektedir. Materyal 95’in 5. Ve 6. Ölçülerine karşılık gelen materyal 96’nın 3. Ölçüsünde de materyal 95 ile benzer şekilde “do#, re” sesleriyle başlayarak inici-çıkıcı hareketlerle sekizlik sus ve sonrasında “do#, si” sesleriyle “la” sesine inici bir hareket gösterdiği görülmektedir. Materyal 95’in 7. Ve 8. Ölçüleri incelendiğinde 7. Ölçü de “si, do” sesleriyle başlayıp “re” sesine çıkıcı bir hareket gösterdikten sonra 8. ölçüdeki “la” karar sesine inici bir hareket göstererek kalış yaptığı görülmüştür. Materyal 96’nın 4. Ölçüsünde de yine “si, do#” sesleriyle başlayıp inici-çıkıcı hareketlerle “la” karar sesinde kaldığı görülmüştür. Türkülerin makam dizileri, ritim yapıları ve bundan kaynaklı ezgi motiflerinde bazı farklılıklar olsa da genel olarak türkülerin ezgilerin de birbiriyle benzerlik gösterdikleri görülmüştür.

Türkülerin ezgileri benzerlik gösterse de sözleri incelendiğinde oldukça farklılık gösterdikleri görülmektedir. Sözlerinde farklılık gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 144. “De Get Bayburt” ve “İğne Attım Tarlaya” türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No:1334	Aşk-Sevda	11’li hece ölçüsü	Bentleri dörtlüklerle kurulu, dördüncü dizeleri bağlantı, katma söz barındıran türküler	Türkü
No:3823	Aşk-Sevda	7’li hece ölçüsü	Bentleri mâni dörtlüklerle kurulu, bağlantıları her dizeden sonra tekrar eden, katma söz barındıran türküler	Mâni

Türkülerin şiir konusu “aşk-sevda” olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde “De Get Bayburt” türküsünün 11’li, “İğne Attım Tarlaya” türküsünün ise 7’li hece ölçüsü ile oluşturuldukları ve nazım türleri incelendiğinde de “De Get Bayburt” türküsünün “türkü”, “İğne Attım Tarlaya” türküsünün ise “mâni” olup hece ölçüsü ve nazım türü bakımından farklılık gösterdiği görülmüştür. Aynı şekilde, türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında da “De Get Bayburt” türküsünün bentlerinin dörtlüklerle kurulu olup dördüncü dizelerinin bağlantı, “İğne Attım Tarlaya” türküsünün ise bentlerinin mâni dörtlüklerle olup bağlantılarının her dizeden sonra tekrar etmesiyle, iki türkü de şekil yapısı bakımından birbiriyle farklılık göstermektedir. Ayrıca katma sözler de içeren türküler, şiir yapısı bakımından genel olarak farklılık gösteren türkülerin sözleri incelendiğinde de farklılık gösterdiği görülmektedir. Türkülerin sözleri aşağıda verilmiştir.

De Get Bayburt

De get bayburt de get sende nem kaldı
Hasan kalasında (aman) ceketim kaldı
O cekettir güzel eder adamı
Ergen kızlar alsın benim kadamı

İğne Attım Tarlaya

İğne attım tarlaya (le le zalım zalım)
Pırıl pırıl parlıya (vıy vıy zalım zalım)
Kız oğlanın yanında (le le zalım zalım)
Ah dedikçe terliye (vıy vıy zalım zalım)

Tablo 145. “Gesi Bağlarında Dolanıyorum” ve “Ay Doğar Aşmak İster” türkülerine ait bilgiler

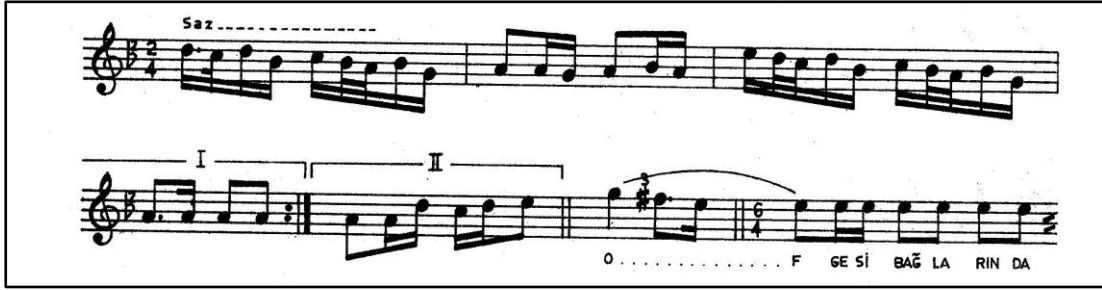
Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
Gesi Bağlarında Dolanıyorum No: 631	Kayseri	Ahmet Gazi Ayhan	Muzaffer Sarısözen	---	Muzaffer Sarısözen
Ay Doğar Aşmak İster No: 1498	Orta Anadolu	Cevdet Türkay	Ahmet Yamacı	---	Ahmet Yamacı

Tablo 146. “Gesi Bağlarında Dolanıyorum” ve “Ay Doğar Aşmak İster” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No: 631	Kırık Hava	Hüseyni		2/4+6/4	Yaklaşık ♩=68
No: 1498	Kırık Hava	Hüseyni		2/4	♩=66

“Gesi Bağlarında Dolanıyorum” türküsü “Kayseri” ve “Ay Doğar Aşmak İster” türküsü “Orta Anadolu” olarak aynı yöre içinde kayda alınmıştır. Kırık hava türündeki türkülerin makam dizileri incelendiğinde, iki türkünün de Hüseyni makamı olup aynı makam dizisine sahip oldukları görülmüştür. Türkülerin ritim yapısı incelendiğinde, “Gesi Bağlarında Dolanıyorum” türküsü 2/4+6/4, “Ay Doğar Aşmak İster” türküsünün ise 2/4 olup, tempolarının da yaklaşık 68 ile 66 bpm olarak benzerlik gösterdiği görülmektedir. Türkülerin ses genişlikleri incelendiğinde, “Gesi Bağlarında Dolanıyorum” türküsünün en pes sesi “la” ve en tiz sesi “sol” olmak üzere yedi ses, “Ay Doğar Aşmak İster” türküsünün en pes sesi “sol” ve en tiz sesi “la” olmak üzere dokuz ses aralığında olduğu tespit edilmiştir. Ezgi ve ritim yapısında genel

olarak benzerlik gösteren türkölere ait notaların içerisinde ezgisel benzerlik gösteren kısımlar materyal 97 ve 98’de verilmiştir.

Materyal 97. Gesi Bağlarında Dolanıyorum

Materyal 98. Ay Doğar Aşmak İster

Araştırmada elde edilen verilere göre, türkölere makam ve ritim yapıları benzerlik göstermektedir. Materyal 97 ve 98’in birinci ölçüleri incelendiğinde ilk tartımları ve kullanılan seslerin bile aynı oldukları görülmektedir. İki türkölde 4. Derece re sesiyle başlayıp, 3. Derece do sesine inici ve sonrasında yine “re-si” sesleriyle inici çıkıcı bir hareket göstermektedir. İkinci tartımda ise yine kullanılan sesler ve ses aralıkları benzerlik gösterse de materyal 97’ de araya eklenen seslerle zenginleşen bir tartım şekli görülmekte ve şekil 98’ de ise bu daha sade bir yapıda görülmektedir. Türkölere ikinci ölçüleri incelendiğinde de yine aynı şekilde 1. Derece “la” sesiyle başlayıp “sol” sesine inici devamında “la-si” sesleriyle çıkıcı bir hareket gösterip materyal 97’de 2. Derece “si” sesinde, materyal 98’de ise “la” sesine inici olarak kalış yapılmıştır. Türkölere üçüncü ölçüleri incelendiğinde materyal 97’de 5. Derece “mi” sesinden sonra “si” sesine kadar inici bir hareketle, sonrasında 3. Derece “do” sesine çıkıcı ve 1. Derece “sol” sesine inici bir hareket göstermiştir. Materyal 98’de ise 4. Derece “re” sesiyle başlayarak, aynı şekilde “si” sesine kadar inici bir hareketle, sonrasında 3. Derece “do” sesine çıkıcı ve 1. Derece “sol” sesine inici bir hareket göstermiştir. Türkölere dördüncü ölçülerinde ise materyal 97’de iki ayrı “la” tartımı kullanılırken, materyal 98’de ise iki vuruşluk “la” sesi kullanılmıştır. İncelenen

türkülerin ses aralıkları, nota değerleri ve tartım şekillerinde küçük farklılıklar olsa da ezgisel olarak iki türkü oldukça benzerlik göstermektedir. Türkülerin ezgileri benzerlik gösterse de sözleri incelendiğinde oldukça farklılık gösterdikleri görülmektedir. Sözlerinde farklılık gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 147. “Gesi Bağlarında Dolanıyorum” ve “Ay Doğar Aşmak İster” türkülerini şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No: 631	Aşk-Sevda	Serbest hece ölçüsü	Bentleri üçlüklerle kurulu, bağlantıları iki dize, katma sözler barındıran türküler	Türkü
No: 1498	Aşk-Sevda	6-7’li hece ölçüsü	Bentleri de bağlantıları da dörtlüklerle kurulu türküler	Türkü

Türkülerin konusu “aşk-sevda” ve nazım türleri de “türkü” olup benzerlik göstermektedir. Hece ölçüsü ve şekil tasnifleri bakımından farklılık gösteren türkülerin, ilk olarak hece ölçüsü incelendiğinde “Gesi Bağlarında Dolanıyorum” türküsünün “serbest”, “Ay Doğar Aşmak İster” türküsünün ise 6-7’li hece ölçüsüyle, şekil bakımından tasniflerine bakıldığında, “Gesi Bağlarında Dolanıyorum” türküsünün, bentlerinin üç dizeli ve bağlantılarının iki dize olup, içerisinde katma sözler barındırdığı, “Ay Doğar Aşmak İster” türküsünün ise hem bentlerinin hem de bağlantılarının dörtlüklerle kurulu olup, katma söz barındırmadığı görülmektedir. Şiir yapısında konusu ve türünde benzerlik, hece ölçüsü ve şekil tasnifinde farklılık gösteren türkülerin sözleri incelendiğinde, tamamen farklılık gösterdiği görülmektedir. Türkülerin sözleri aşağıda verilmiştir.

Gesi Bağlarında Dolanıyorum

(Of)

Gesi bağlarında dolanıyorum

Yitirdim yarimi (aman) aranıyorum

Bir çift selamına güveniyorum

Bağlantı:

Gel otur yanıma hallerimi söyleyim

Halimden bilmiyor ben o yari

neyleyim

Ay Doğar Aşmak İster

Ay doğar aşmak ister

Al yanak yaşmak ister

Şu benim deli gönlüm

Yare kavuşmak ister

Bağlantı:

Aman molla molla molla

Şeker lokum yolla

Şeker lokum istemem

Güzellerden yolla

Tablo 148. “Eşrefoğlu Al Haberi” ve Güzelliğin On Par-Etmez “türkülerine ait bilgiler

Repertuvar No Türkü Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen	Derleme Tarihi	Notaya Alan
No: 2821	Kars/Sarıkamış	Kurbani Kılıç	Trt. Ankara Rad. Thm. Md.	---	Sadettin Gürhan
No: 3070	Sivas/Şarkışla	Aşık Veysel Şatıroğlu	Trt. Müz. Dai. Bşk. Thm. Md.	05.01.1988	Ali Canlı

Tablo 149. “Eşrefoğlu Al Haberi” ve “Güzelliğin On Par-Etmez” türkülerinin ezgi ve ritim özellikleri

Repertuvar No	Türü	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı	
		Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçüsü	Temposu
No: 2821	Kırık Hava	Hüseyni		4/4	Yaklaşık ♩=90

No: 3070 Kırık
Hava

Hüseyini

4/4

Yaklaşık
♩=95

“Eşrefoğlu Al Haberi” türküsü ‘Kars/Sarıkamış’ ve “Güzelliğin On Par-Etmez” türküsü “Sivas/Şarkışla” olarak kayda alınmıştır. Kırık hava türündeki türkülerin makam dizileri incelendiğinde, iki türkünün de Hüseyini makamı olup aynı makam dizisine sahip oldukları görülmüştür. Türkülerin ritim yapısı incelendiğinde, yine aynı şekilde 4/4 olarak benzer ölçülerde olup ve tempolarının da yaklaşık 90 ile 95 bpm olarak benzerlik gösterdiği görülmektedir. Türkülerin ses genişlikleri incelendiğinde, “Eşrefoğlu Al Haberi” türküsünün en pes sesi “la” ve en tiz sesi “sol” olmak üzere yedi ses, “Güzelliğin On Par-Etmez” türküsünün en pes sesi ‘sol’ ve en tiz sesi ‘sol’ olmak üzere sekiz ses aralığında olduğu tespit edilmiştir. Ezgi ve ritim yapısında genel olarak benzerlik gösteren türkülere ait notaların içerisinde ezgisel benzerlik gösteren kısımlar Materyal 99 ve 100’de verilmiştir.

EŞ RE FOĞ LU AL HA BE Rİ
BİZ E REN LER GER ÇE Ğİ
A DEM VAR DIR CİS Mİ SE MİZ

3 EŞ RE FOĞ LU AL HA BE Rİ
BİZ E REN LER GER ÇE Ğİ
A DEM VAR DIR CİS Mİ SE MİZ

5 BAH ÇE Bİ ZİZ GÜL BİZ DE DİR
HAS BAH ÇE NİN Çİ OL ÇE Ğİ YİZ
AB DEST A LIR OL MAZ TE MİZ

7 BİZ DE MEV LA NIN KU LU YUZ
HA Cİ BEK TAŞ KÖ ÇE Ğİ YİZ
HAL Kİ DEH LEY LE MEK NE MİZ

9 YET MİŞ İ Kİ DİL BİZ DE DİR

Savaş AKBIYIK

Materyal 99. Eşrefoğlu Al Haberi

GÜ ZEL Lİ ĞİN ON PA RET MEZ GÜ ZEL Lİ Ğİ N ON PA RET MEZ
 TA Bİ RİN SİĞ MAZ KA LE ME TA Bİ RİN Sİ Ğ MAZ KA LE ME
 Kİ MO KUR DU KİM YA ZAR Dİ Kİ MO KUR DU KİM YA ZAR Dİ
 GÜ ZEL YÜ ZÜN GO RÜN MEZ Dİ GÜ ZEL YÜ ZÜ N GO RÜ N MEZ Dİ
 SEN DE NAL DİM BU FER YA Dİ SEN DE NAL Dİ M BU FE R YA Dİ

BU BEN DE Kİ AŞ KO L MA SA EĞ LE NE CEK YAR BU LA MAM
 DER DİN DER MAN DİR YA RE ME İS MİN YA YIL MAZ A LE ME
 BU DÜ GÜ MÜ KİM CQ ZER Dİ KO YUN KUR Dİ LE GE ZER Dİ
 BU ASK BEN DE DÜN YA Nİ L N TA Dİ A NİL MAZ Dİ VE RİL MEZ Dİ
 A NİL MAZ Dİ VEY SEL A Dİ

GÖĞ NÜM DER Kİ KÖS KOL MA SA EĞ LE NE CEK YER BU LA MAM
 A ŞIK LAR DA MES KOL MA SA İS MİN YA YIL MAZ A LE ME
 Fİ KİR BAŞ KA BAŞ KOL MA SA KO YUN KUR Dİ LE GE ZER Dİ
 A ŞIK VE MA ŞUK OL MA SA GÜ LE KİY MET VE RİL MEZ Dİ
 O SA NA A ŞIK OL MA SA A NİL MAZ Dİ VEY SEL A Dİ

GÖĞ NÜM DE Kİ KÖS KOL MA SA GÖĞ NÜM DE Kİ KÖS KOL MA SA

Materyal 100. Güzelliğin On Par-Etmez

Araştırmada elde edilen verilere göre, türkülerin makam ve ritim yapıları benzerlik göstermektedir. Materyal 99'un söze giriş ezgisinin 1. ve 2. Ölçülerine bakıldığında, 1. Ölçüde dörtlük sus ve 6. Derece "fa#" sesiyle başlayıp 7. Derece sol sesine çıkıcı bir hareketle, mi sesine inici, tekrar sol sesine çıkıcı, 2. Ölçüde de "fa#" sesinden "4. Derece "re" sesine inici bir hareketle ve devamında da benzer seslerle çıkıcı inici hareket göstererek "re" sesinde kaldığı görülmüştür. Aynı türkünün 3. ve 4. Ölçüleri de aynı olup sadece 4. Ölçünün sonunda "re" yerine "do" sesinde kalış yapmıştır. Buna karşılık materyal 100'ün söze giriş ezgisinin ilk 4 ölçüsü incelendiğinde, materyal 99'un ilk 4 ölçüsüyle benzerlik göstermektedir. Materyal 100'ün 1. Ölçüsünde yine dörtlük sus ve 6. Derece "fa#" sesiyle başlayıp 7. Derece sol sesine çıkıcı bir hareketle "mi" sesine inici, 2. Ölçüde de materyal 99'da olduğu gibi "fa#" sesinden sonra inici-çıkıcı hareketler göstererek "re" sesinde kaldığı görülmektedir. 3. Ve 4. ölçülere bakıldığında 1. Ve 2. Ölçülerle ezgisel olarak hemen hemen benzer olup sadece tartım şekillerinde farklılıklar görülmekte ve buna bağlı olarak araya eklenen sesler meydana gelmektedir. Yani 1. Ölçüdeki 5. Derece "mi" sesi, 3. Ölçüde "fa, sol, mi" şeklinde görülmekte ve bu durum 2. ve 4. Ölçüler içinde geçerli olmaktadır. İki türkünün de ilk 4 ölçüsünde tartım farklılıkları ve bu sebeple araya eklenen seslerde küçük farklılıklar görülse de bu sesler birbirine yakın aralıkta sesler olup ezgisel olarak benzerlik göstermektedir. Materyal 99'un 5. Ve 5. Ölçüleri incelendiğinde dörtlük sus ve "re, mi" sesleriyle çıkıcı bir hareketle, devamında "do,

re” sesleriyle inici-çıkıcı hareket gösterip 6. Ölçüde de 4. Derece “re” sesiyle “si” sesine inici, devamında yine inici-çıkıcı hareketler göstererek “la” karar sesinde kalmıştır. Materyal 100’nün 5. ve 6. Ölçüleri yine materyal 99 ile benzerlik göstermektedir. 5. Ölçüde aynı şekilde dörtlük olup fakat “re” sesiyle değil, direkt “mi” sesiyle başlayarak diğer türküde de olduğu gibi benzer tartım ve sesler kullanılarak “do sesine inici, “mi” sesine çıkıcı bir hareket gösterdiği görülmüştür. 6. Ölçü de yine aynı şekilde tartım farklılıkları olsa da yakın aralıkta sesler ve ezgi motifi kullanılmıştır. Materyal 99 ve 100’nün 7, 8, 9 ve 10 ölçüleri incelendiğinde de aynı şekilde tartımlarında ve araya eklenen seslerde küçük farklılıklar olsa da ezgi motifleri oldukça benzerlik göstererek iki türkünün de 10. Ölçülerinde, 2. Derece “si” sesinde sonra “la” karar sesinde kaldıkları görülmektedir. İncelenen türkülerin ses aralıkları, nota değerleri ve tartım şekillerinde küçük farklılıklar olsa da ezgisel olarak iki türkü oldukça benzerlik göstermektedir.

Türkülerin ezgileri benzerlik gösterse de sözleri incelendiğinde oldukça farklılık gösterdikleri görülmektedir. Sözlerinde farklılık gösteren türkülerin şiir yapıları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Tablo 150. “Eşrefoğlu Al Haberi” ve Güzelliğin On Par-Etmez türkülerinin şiir özellikleri

Repertuvar No	Konusu	Hece Ölçüsü	Şekil Bakımından Tasnifi	Nazım Türü
No: 2821	Aşk-Sevda	8’li hece ölçüsü	Bentleri dörtlüklerle kurulu, bağlantıları son dizede değişkenlik gösteren türküler	Türkü
No: 3070	Aşk-Sevda	8’li hece ölçüsü	Bentleri dörtlüklerle kurulu, bağlantıları son dizede değişkenlik gösteren türküler	Türkü

Türkülerin şiir konusu “aşk-sevda” olup hece ölçüsü bakımından incelendiğinde 8’li hece ölçüsü ile oluşturuldukları görülmektedir. Türkülerin şekil bakımından tasnifine bakıldığında da her iki türkünün de bentlerinin dörtlüklerle kurulu olup, bağlantılarının son dizelerde değişkenlik gösterdiği görülmüştür. Konusu, hece ölçüsü ve şekil bakımından oldukça benzerlik gösteren türkülerin, nazım türleri incelendiğinde de “türkü” olarak benzerlik gösterdiği görülmektedir. Şiir yapısında

benzerlik gösteren türkülerin sözleri incelendiğinde ise tamamen birbiriyle farklılık göstermektedir. Her iki türkünün de sözleri aşağıda verilmiştir.

Eşrefoğlu Al Haberi

Eşrefoğlu al haberi
Bahçe biziz gül bizdedir
Bizde mevlanın kuluyuz
Yetmiş iki dil bizdedir

Güzelliğin On-Par Etmez

Güzelliğin onpar etmez
Bu bendeki aşk olmasa
Eğlenecek yer bulaman
Göğnümdeki köşk olmasa

BÖLÜM V

SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Kültür aktarımının en önemli öğelerinden biri olan Türk halk müziği, zamanla bulunduğu toplumda meydana gelen değişime ayak uydurarak, sözlü aktarım geleneği çerçevesinde bugün varlığını sürdürmektedir. Süreçte yaşanan değişiklikler bazen türkü sözlerinde bazen türkülerin ezgilerinde kimi zaman da hem ezgi hem sözlerde hissedilebilecek şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Birbirinin varyantı olan türkülerin incelemelerini sunmak amacıyla yapılan bu çalışmada TRT Türk Halk Müziği repertuvarından rastgele seçilen 100 türkü örneği sunulmuştur. Varyantlara ayrıntılı örnek olması açısından, ezgisi ve sözleri benzer, ezgisi farklı sözleri benzer ve ezgisi benzer sözleri farklı şekilde üç alt problem olarak ele alınmıştır. Bu kapsamda, ezgisi ve sözleri benzer 34, ezgisi farklı sözleri benzer 34 ve ezgisi benzer sözleri farklı 32 türkü olmak üzere toplam 100 türkünün ezgi, ritim ve şiir yapıları karşılaştırılarak incelenmiş ve tablolar halinde sunulmuştur. Türkülerin ezgi ve söz yapısındaki benzerlik ve farklılıkları gösteren ilgili kısımlar görsel olarak materyallerle verilmiştir.

Ezgisi ve sözlerinde benzerlik gösteren, 34 türkü, yani her türkünün bir varyantı ele alındığında ikişerli 17 grup, kendi içinde ezgi, ritim ve şiir yapısı bakımından benzerlik ve farklılıklar göstermektedir. Tabi bu farklılıkların yanında büyük ölçüde benzerlik göstererek varyant olma özelliği göstermektedirler. Türküler söz benzerliği göstermesinden kaynaklı olarak, özellikle türkülerin ismini bentlerinin ilk dizelerinden aldığı düşünüldüğünde, birçoğunun aynı olduğu görülmüştür. İsimlerinde benzerlik gösteren bu türküler; tablo 1, 7, 13, 19, 22, 28 ve 31' de gösterilmiştir. Bunun yanında, aynı olmasa da kısmi farklılıklar gösteren türkülerde bulunmakta ve bunlarda; tablo 4, 25, 34 ve 37' de görülmektedir. Bu türkülerin isim benzerliği, bentlerinin benzerlik göstermesinden kaynaklı olup bunun yanında özellikle bağlantılarında benzerlik gösteren türkülerde ise isim farklılıkları oluşmuştur. Bu türküler de tablo 10, 16, 40, 43, 46 ve 49 verilmiştir. Türkülerin büyük bir kısmı Hüseyini- Hüseyini, Hicaz- Hicaz, Muhayyer Kürdi- Muhayyer Kürdi, Mahur- Mahur, Uşşak-Uşşak, Segâh-Segâh, Hicaz + Karcıgar-Hicaz + Karcıgar, Kürdi- Kürdi, Eviç-

Eviç şeklinde aynı makamlar ve Uşşak-Hüseyini, Hicaz-Zirgüleli Hicaz gibi akraba makamlar da kullanılmıştır. Bunun dışında farklı makamların bir araya gelmesiyle oluşan türkülerde bulunmakta ve bunlar; tablo 22’de Hüseyini-Çargâh ve tablo 8’ de Hüseyini-Buselik şeklinde görülmüştür. Ezgi ve sözleri benzeyen türkünün çoğunluğu Hüseyini (11), Uşşak (4) ve Gülizar (1) makamlarından oluştuğu görülmüştür. Yani birbirinin varyantı olduğu düşünülen 34 türkünün yarıya yakını makamsal açıdan birbirine yakın olan makamlardan oluştuğu görülmüştür. Türkülerin makamları gibi ölçüleri de $9/4 - 9/4$, $9/8 - 9/8$, $9/16 - 9/16$, $10/8 - 10/8$, $5/8 - 5/8$, $4/4 - 4/4$ ve $2/4 - 2/4$ ’lük usullerle karşılıklı olarak benzerlik göstermiştir. Bunların dışında tablo 14’ de $4/4 + 2/4 - 2/4$, tablo 26’ da $10/8 - 9/8$, tablo 32’de $9/8 - 2/4 + 9/8$, tablo 35’ de $9/8 - 2/4$ ve tablo 44 ‘de $4/4 - 7/4$ şeklinde nota içinde değişen ve türkü notalarının ölçü sürelerini etkileyerek ezgilerin ölçü sayılarına da sayısal olarak etki eden usul şekilleri görülmüştür. Türkülerin makam ve ritim yapıları farklılık gösterse de nota materyalleri incelendiğinde, tartım şekilleri, ses aralıkları ve motifler, özellikle türkülerin sözlerinin bulunduğu bölümde ezgisel olarak benzerlik göstermektedir. Türkülerin sözleri incelendiğinde ise küçük farklılıklar olsa bile (yöre ağzı, katma sözler) genellikle ilk dörtlüklerinde, üç dizeli bentlerde ya da iki dizeli bentlerde benzerlikler görülmüştür. İncelenen türkülerin ezgi ve sözlerinin benzerlik göstermesi hem ezgisinin hem de sözlerinin varyantlaştığını ortaya koymaktadır. Ayrıca ezgi ve söz yapısında varyant olma özelliği taşıyan bu türkülerin kayda alındığı yöreler incelendiğinde de çoğunun aynı il, ilçe, köy ya da birbirine yakın şehirler olduğu, farklı yörelerde kayda alınan türkülerin ise gezici âşıklar, düğün, askerlik, savaş, göç ve teknolojinin gelişmesiyle radyo, televizyon, cd, kaset vb. çeşitli nedenler ile bir yöreden başka bir yöreye taşınmış olabileceği düşünülmektedir.

Aynı il olanlar; Denizli, Çankırı, Kırşehir, Erzincan, Sivas, Bursa, yakın bölgelerde olanlar; Burdur – Afyon, Elâzığ – Malatya, Rumeli- Edirne, Muğla- Burdur, Çankırı – Bartın, Uşak- Afyon, Elâzığ- Diyarbakır, Nevşehir – Orta Anadolu şeklinde kayda alınmıştır. Bunun dışında aynı isim benzerliğine sahip “Lofçanın Ardında Kaya” türkülerini Hatay – Rumeli ve yine isim benzerliği gösteren “Eğin Dedikleri Bir Küçük Şehir” ve Eğin Dedikleri Küçük Bir Şehir” türkülerinin de Erzincan – Uşak olarak farklı yörelerde kayda alındığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ezgisi farklı olup sözleri benzerlik gösteren 34 türkünün ezgi, ritim ve şiir yapıları incelendiğinde, özellikle makam ve usulleri büyük oranda farklılık göstermektedir. Bu farklılıklarda türkü ezgilerinin birbiriyle farklılık göstermesinde etkili olmuştur. İncelenen türkülerin makamları; Hüseyini-Segâh, Arazbar-Karcıgar, Acem Kürdi + Saba- Gülizar, Hüseyini + Acemkürdi- Muhayyerkürdi, Hicaz + Uşak- Gülizar, Eviç-Hüseyini, Karcıgar-Çargâh, Hicaz-Hüseyini, Hüseyini, Buselik +Hicaz, Hüseyini-Zavil şeklinde farklılık göstermiştir. Bunun yanında benzerlik gösteren akraba makam ve aynı makamlar da tespit edilmiştir. Bu makamlar; Hicazkar-Hicaz, Uşşak-Hüseyini, Hüseyini-Hüseyini, Uşşak-Uşşak şeklinde görülmektedir. Türkülerin makamları gibi ölçüleri de $17/8+9/8-4/4+2/4$, $4/4+3/4+5/4-4/4$, $23/8-4/4+2/4$, $2/4-9/8$, $9/4-4/4$, $4/4-10/8$, $6/4-10/8$, $4/4-9/8$, $6/4-4/4+6/4$ ve $4/4-9/8$ şeklinde farklılık gösteren usuller, nota içinde değişen ve türkü notalarının ölçü sürelerini etkileyerek ezgilerin ölçü sayılarına da sayısal olarak etki eden usul şekilleri görülmüştür. Bunların dışında $4/4-4/4$, $9/8-9/8$, $5/8-5/8$, $10/8-10/8$ ve $6/8-6/8$ şeklinde aynı ölçülere sahip türkülerde tespit edilmiştir. Türkülerin ezgi ve ritim yapılarında makam ve ölçülerinde bu gibi benzerlikler olsa da büyük ölçüde farklılık göstermektedir. Türkülerin nota materyalleri incelendiğinde de makam ve usul farklılığının etkisiyle tartım şekilleri, ses aralıkları ve motifler tamamen farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar da türkülerin ezgilerinde varyant özelliği göstermemesine sebep olmaktadır. Türkülerin sözleri incelendiğinde ise küçük farklılıklar olsa da (yöre ağzı, katma sözler) genellikle ilk dördlüklerinde, üç dizeli bentlerde ya da iki dizeli bentlerde benzerlikler görülmüştür. Türkülerin söz benzerliği göstermesinden kaynaklı olarak çoğunun isminin tamamen aynı olduğu da görülmüştür. İsimlerinde benzerlik gösteren bu türküler; tablo 52, 57, 59, 73, 76, 82, 85, 88, 91, 94, 97 ve 100' de verilmiştir. Bunun yanında, ismi tamamen aynı olmasa da kısmi farklılıklar gösteren türkülerde bulunmakta ve bunlarda; tablo 61, 65, 67, 70 ve 79' da görülmektedir. İncelenen türkülerin ezgilerinin farklılık ve sözlerinin ise benzerlik göstermesi, türkü sözlerinin varyantlaştığını ortaya koymaktadır. Ayrıca ezgisi farklı olup, sözleri varyant olma özelliği taşıyan bu türkülerin kayda alındığı yöreler incelendiğinde de çoğunun farklı il, ilçe, köy ya da birbirine uzak şehirler olduğu ve bunun başlıca nedenleri arasında farklı yörelerde kayda alınan türkülerin, özellikle gezici âşıklar, düğün, askerlik, savaş, göç ve teknolojinin gelişmesiyle radyo,

televizyon, cd, kaset vb. çeşitli nedenler ile bir yöreden başka bir yöreye taşınmış olabileceği düşünülmektedir. Farklı şehirlerde ya da yörelerde kayda alınanlar; Denizli – Adıyaman, Manisa – Elâzığ, Konya – Manisa, Rumeli – Kütahya, Ankara – Erzincan, Konya – Manisa, Rumeli- Kütahya, Ege – Rumeli, Kütahya – Şanlıurfa, Diyarbakır – Eskişehir, Gaziantep – Ordu, Bursa – Giresun, Kırıkkale – Erzincan, aynı il de ya da yakın yörelerde olanlar; Elâzığ – Erzincan, Orta Anadolu – Yozgat, Orta Anadolu – Aksaray, Erzincan, Samsun – Tokat olarak farklı yörelerde kayda alındığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ezgisi benzer sözleri farklı 32 türkünün ezgi, ritim ve şiir yapıları incelendiğinde, benzerlik ve farklılıklar göstermektedir. Ezgi ve ritim yapısı bakımından bu farklılıkların yanında büyük ölçüde de benzerlik göstererek ezgide varyant olma özelliği göstermektedirler. Türkülerin büyük bir kısmında; Muhayyer Kürdi- Muhayyer Kürdi, Uşşak – Uşşak, Gülizar – Gülizar, Hicaz – Hicaz, Hüseyini – Hüseyini, Kürdi – Kürdi şeklinde aynı makamlar ve Gülizar – Uşşak, Uşşak – Hüseyini, Kürdi – Muhayyer Kürdi gibi akraba makamlar da kullanılmıştır. Bunun dışında farklı makamlarla oluşan türkülerde bulunmakta ve bunlar; tablo 116’ da Hüseyini – Hicaz, tablo 122’ de Kürdi – Muhalif ve 143’te Uşşak- Hicaz şeklinde görülmüştür. Ezgisi benzer ve sözleri farklı türkülerin çoğunluğunun Hüseyini (8), Uşşak (5) ve Gülizar (3) makamlarından oluştuğu görülmüştür. Yani birbirinin varyantı olduğu düşünülen 32 türkünün yarısının makamsal açıdan birbirine yakın olan makamlardan oluştuğu görülmüştür. Türkülerin makamları gibi ölçüleri de $4/4 - 4/4$, $9/8 - 9/8$, $10/8 - 10/8$, $6/8 - 6/8$, $5/8 - 5/8$ ’lik usullerle karşılıklı olarak benzerlik göstermiştir. Bunların dışında tablo 116, 134 ve 143’ te $2/4 - 4/4$, tablo 128’ de $2/4 - 6/4$, tablo 137’ de $2/4 - 4/4+2/4$, tablo 140’ da $4/4 - 9/8$ ve tablo 146’ da $2/4+6/4 - 2/4$ şeklinde ezgi içinde değişen ve ezgilerin süre değerleri etkileyerek ölçü sayılarına da sayısal olarak etki eden usul şekilleri görülmüştür. Türkülerin makam ve ritim yapıların da bu ve buna benzer farklılıklar gösterse de nota materyalleri incelendiğinde, tartım şekilleri, ses aralıkları, inici-çıkıcı yapıları ve motifler benzerlik göstermektedir. Türkülerin sözleri incelendiğinde ise hece ölçüleri, konusu, türü ve şekil tasnifleri benzerlik ve farklılıklar göstermiştir. Şiir yapısı her ne kadar benzerlik gösterirse göstere, türkülerin sözleri incelendiğinde tamamen farklılık gösterdikleri tespit edilmiştir.

İncelenen türkülerin ezgisinde benzerlik gösterip, sözlerinde ise farklılık göstermesi, türkülerin sadece ezgilerinin varyantlaştığını ortaya koymaktadır. Ezgi yapısında varyant olma özelliği taşıyan bu türkülerin kayda alındığı yöreler incelendiğinde de çoğunun birbirine yakın veya aynı il, ilçe, köy ya da birbirine yakın yöreler olduğu, farklı yörelerde kayda alınan türkülerin ise gezici âşıklar, düğün, askerlik, savaş, göç ve teknolojinin gelişmesiyle radyo, televizyon, cd, kaset vb. çeşitli nedenler ile bir yöreden başka bir yöreye taşınmış olabileceği düşünülmektedir. Aynı il ya da yakın yörede olanlar; İzmir, Sivas, Manisa, Şanlıurfa, Rumeli, Muğla – Balıkesir, Malatya-Orta Anadolu, Kırşehir – Orta Anadolu, Afyon – Ankara, Sivas – Erzincan, Şanlıurfa – Gaziantep ve Kayseri – Orta Anadolu şeklinde kayda alınmıştır. Bunun dışında “Aşağıdan Gelende Hanım Oynasın” ve “Oduncular Dağdan Odun İndirir” türkülerini Bilecik – Uşak, “Koroğlu Oyun Havası” ve “Benden Selam Olsun” türkülerini Burdur – Kastamonu, “Gova Gova İndirdiler Yazıya” ve “Mapushane İçinde Yanıyor Gazlar” türkülerini Kırşehir-Bartın, “Eşrefoğlu Al Haberi” ve “Güzelliğin On Par-Etmez” türkülerini Kars ve Sivas olarak farklı yörelerde kayda alındığı sonucuna ulaşılmıştır.

5.2. Öneriler

1. Çalışma ile ortaya konulan benzerlikler türkülerin çeşitliliği ve sözlü kültürümüzün zenginliğini öne çıkarmaktadır. Benzer ezgiler veya sözler kullanılsa da her türkünün kendine özgü olduğu düşünülmektedir. Ülkemizin kültürel çeşitliliğinin bir örneği olan halk türkülerinde meydana gelen varyantlaşmaya örnek olan çalışmalar arttırılmalıdır.
2. Daha sonraki çalışmalar için TRT repertuvarına kayıtlı diğer türküler bu çalışmadaki aynı yöntemle incelenebilir ve TRT repertuvarına kaydedilmemiş fakat halk arasında söylenen birbirine söz ya da ezgi olarak benzeyen türküler notaya alınarak arşivlenebilir. Ayrıca bu Türkülerin etkilendikleri yöreler, nasıl taşındıkları, türkülerinin hikâyeleri ve coğrafi farklılıkları incelenerek daha detaylı çalışmalar gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Akdeniz, Z. (2011). “Ormancı Türküsünün Makedonya ve Türkiye'deki Varyant ve Versiyonları”. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 1 (1), 93-96.
- Akdoğan, O., (1993). “Türk Musikisi Nazariyatı Dersleri”, Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Akdoğan, O., (1996). “*Türk Müziğinde Türler ve Biçimler*”, İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Akdoğan, O., (2003). “*Türk Müziği'nde Türler ve Biçimler*”, İzmir: Meta Basım.
- Akgül, H., (1998). “*Manisa Türküleri*”, Manisa: Emek Matbaacılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi.
- Altınay, F. (2013). “Türkiye ve Kuzey Doğu Bulgaristan Deliorman Türkülerinin Kına Havalarda Bir Varyant Üzerine İnceleme: Ak Bakırlar Susuz Kaldı”. *Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı Dergisi*, (3), 43-63.
- Altınay, Reyhan. (2004). Cumhuriyet Döneminde Türk Halk Müziği. İzmir: Meta Basım.
- Artun, E. (2013). Türkü Söyleme Geleneği ile Türkülerde Tür, Şekil ve Tasnif Üzerine Düşünceler. 4 Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kurultayı, Türkü, Türkülerimiz, Öyküleriyle Türküler Sempozyumu 22-24 Mart, 1-9.
- Ay, G. (1999). “*Folklor (Halk Bilimi)*”. İstanbul: Pan Yayıncılık
- Ayverdi, İ. (2020). “*Misalli Büyük Türkçe Sözlük*”. İstanbul: Kubbealtı Neşiyat
- Bekki, S. (2004). “*Baş yastıkta göz yolda Sivas türküleri*”. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Boratav, P. N. (2016). “*100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*”. Ankara: BigeSu Yayıncılık.
- Büyükyıldız, Z. (2009). “*Türk Halk Müziği -Ulusal Türk Müziği* “. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Büyükyıldız, Z. (2015). “*Türk Halk Müziği- Ulusal Türk Müziği*”. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Creswell, J. W. (2014). *Research Design: Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches (4th ed.)*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Demir, Sertan. (2011). Türk Halk Müziği'nde Tür Meselesi. Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Demiryürek, M. (2017). Kırk Kız Efsanesinin Yazılı Kültürdeki İki Örneği Üzerine Bir Değerlendirme. *Millî Folklor*, 29 (116), 47-57.
- Devellioğlu, F. (1978). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat. Ankara: Doğu Matbaası.

- Dizdaroğlu, H. (1969). *Halk Şiirinde Türler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Dizdaroğlu, H. (1989). *Halk Şiirinde Türler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Duru, E. G. (2015). Türk Halk Müziği Ezgilerinde Varyantlar: Isparta-Burdur Örneği, *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (48), 298-306.
- Ekici, M. (2006). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Ekmen, C. (2018). Erzincan ve Sivas'ta Oynanan Düz Oyun Müziğinin Varyantlarının Tespiti. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Elçi Coşkun, A. "Sözel ve Müzikal Varyantlaşma: Manilerin Türkü İçindeki Dönüşümleri". *Milli Folklor*, 91 (Güz 2011): 130-139
- Emnalar, A., (1998). "*Türk Halk Müziği ve Nazariyatı*". İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Erdal, T. (2013). Sözlü ve Yazılı Kültür Tartışmaları Açısından Fuzûlî Şiirlerinde Varyantlaşma. (Doktora Tezi), Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yozgat.
- Ergöz, S. H., (2007). "*Türk Müziği Nazariyatı ve Solfeji Uygulama Kitabı I*". Değişim Yayınları: İstanbul
- Flick, U. (2007). *Designing qualitative research*. Sage Publications Ltd.
- Gök Akyıldız, S. (2016). Burdur yöresi Türk halk müziği ve özellikleri. (Doktora Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gök Akyıldız, S. (2020). "Bir Türkünün Doğuş Hikâyesi:" Ay Deresi". *Milli Folklor*, 32 (127).
- Gök, S. & Savaş, C. (2023). "Korkuteli Yöresi Düğün Geleneklerinin Müzik Folkloru Açısından İncelenmesi". *Rast Müzikoloji Dergisi*, 11 (1), 97-135.
- Gün Duru, E. (2015). "Türk Halk Müziği Ezgilerinde Varyantlar: Isparta-Burdur Örneği". *Akademik Bakış Dergisi*, 48 (298-306).
- Günay, E. (2006). "*Müzik Sosyolojisi Sosyolojiden Müzik Kültürüne Bir Bakış*". İstanbul: Bağlam.
- Güven, M. (2009). "*Türküler dile geldi*". İstanbul: Ötüken.
- Güven, M. "Türkülerin Varyantlaşması", Erzurum A. Ü. *Türkiyat Araştırmaları Enstitü Dergisi*, 50. (2013): 145-156.
- Güvenç, B. (1990). "*İnsan Nedir? Kimdir O İnsan*". İzmir: Türkiye Kalkınma Bankası A. Ş. Yönetim Semineri Ders Notları.

- Güvenç B. (1970). “*Kültür Kuramında Bütüncülük Sorunu Üzerine Bir Deneme*”. Ankara: Hacettepe Basımevi.
- Güzel, A. & Torun, A. (2014). “*Türk halk edebiyatı el kitabı*”. Ankara: Akçağ Yay.
- Harkness, J. A. (2003). *Cross-cultural survey methods* (Vol. 325). F. J. Van de Vijver, P. P. Mohler, & J. Wiley (Eds.). Hoboken, NJ: Wiley-Interscience.
- Hasan, H. (2008). “*Makedonya Türklerince söylenen türküler*”. Ankara: AKDTYK Yayınları.
- Haşhaş, S. (2020), “*Türk Halk Müziğinde Enstrümantal (Sözsüz) Türler*”, Efe Akademi Yayınları, İstanbul.
- Ilkaz, E. (2011).” *Türkiye girmeden önce halk müziğimizde uzun havalar müzikal diziler ve yöresel tavırlar*”. Ankara: Barış Kitap.
- İlyasoğlu, Evin. (1992). “*Müziğin Kanatlarında Söyleşiler*”. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- İstanbulu, S. (2014). Kültür ve Müzik Eğitimi Ögesi Olan Türkülerde Kadın Temasının Analizi. (Doktora Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karataş, T. (2001). “*Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*”. İstanbul: Perşembe Kitapları
- Kaya, D. (1999). “Karşılaşma, atışma ve deyişme kavramları üzerine”. *Folklor / Edebiyat*, 20, 131-134.
- Koç, R. (2013). Türkçe öğretiminde türkülerden yararlanmak. *Kültürümüzde Türkü Sempozyumu Bildirileri I* içinde (289-294). Sivas: Es Ofset Matbaacılık.
- Köroğlu, H. (2000). *Türk Dili ve Edebiyatı I*. Konya: Sebat Ofset Matbaacılık.
- Kurt, B. (2016). “Malatya Yöresi Türkü Söyleme Geleneği ve Malatya Türküleri”, (Doktora Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Macdonald, K., & Tipton, C. (1993). Using documents. *Researching social life*, 187-200.
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber*. Nobel yayıncılık.
- Mirzaoglu, F. G. (2000). “*Türküleri ve Dansları*”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Onar, A. (2017). “Sözlü Kültür Hazinesi Acıpınarlı Âşık Kara Musa”. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Ong, W. J. (1999). “*Sözlü ve Yazılı Kültür*”. İstanbul: Metis Yayıncılık
- Özbek, M. (1975). “*Folklor ve Türkülerimiz*”. İstanbul: Ötüken Neşriyat
- Özbek, M. (1994). “*Folklor ve Türkülerimiz*”. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

- Özbek, M. (1998). “*Türk Halk Müziği El Kitabı I Terimler Sözlüğü*”. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Özkan, İ. H. (2014). “*Türk Musikisi Nazariyatı ve Usûlleri*”. İstanbul: Ötüken Neşriyat
- Öznur, Ş. (2011). “Kıbrıs Yöresine Ait Bir Ağıt: “Arap Ali” ve Varyantları”. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 3(1), 291-302.
- Paşaoğlu, S. (2009). Müzik Kültüründe Sözlü ve Yazılı Aktarım. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (2), 143-159.)
- Patton, M.Q. (2018). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. Pegem Akademi yayıncılık. Ankara.
- Pelikoğlu, C., M. (2012). *Geleneksel Türk halk müziği eserlerinin makamsal açıdan adlandırılması*. İstanbul: Mega.
- Punch, K. F. (2005). *Sosyal araştırmalara giriş: nicel ve nitel yaklaşımlar* (2. Baskı). (D. Bayrak, H. B. Arslan, Z. Akyüz, Çev.) Sage Publications of London. (Orijinal eserin basım tarihi 2005, İlk baskı).
- Sever, M. (2003). “*Türk Halk Şiiri*”. Ankara: Kurmay Yayın Evi.
- Şenol, A. (2017). “*Halk Kültürü ve Etnografya Terimler Sözlüğü*”. Ankara: Özel Ofset Matbaa Basım.
- Tosun, T. (2019). “Konya yerel müzik geleneğinde varyant olgusu”, (Doktora Tezi), Haliç Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Uğurlu, N. (2009). “*Folklor ve etnografya- halk türkülerimiz*”. İstanbul: Örgün Yayınevi.
- Uğurlu, S. B. (2007). “Van türkülerinde aşk, ayrılık ve memleket sevgisi”. *II. Van Gölü Havzası Sempozyumu Bildirileri içinde*. 359-367.
- Van Deth, J. W. (2003). Using published survey data J. A. Harkness, F. J. Van de Vijner, P. P. Mohler, & J. Wiley (Eds.), *Cross-cultural survey methods içinde* (s. 291). Hoboken, NJ: Wiley-Interscience.
- Yakıcı, A. (2007). “*Halk Şiirinde Türkü*”. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yardımcı, M. (2002). “*Başlangıcından günümüze Türk halk şiiri*”. Ankara: Ürün Yayınları.
- Yeşilyurt, R. (2021). “Geleneksel Türk Halk Müziğinde Yörelere Özgü Müzikal Kimlik Saptamaları ‘Ege Bölgesi Örneği’”, (Doktora Tezi), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Yıldırım, A.,& Şimşek, H. (2018). “*Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*”. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Yılmaz, N. (1996). “*Türk Halk Müziğinin Kurucu Hocası Muzaffer Sarısözen*”. Ankara: Ocak Yayınları.
- Yücel, R. (2017). “Yazılı Kültür-Dijital Kültür Bağlamında Mesajın Değişen Yapısı (Örnek Olay : Ana Britanmıca Ansiklopedisi İle Ekşi Sözlük Karşılaştırması)”, (Doktora Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

İnternet Kaynakları

<http://www.otukensozluk.com> (Erişim Tarihi: 08.05.2022)

Repertükül-Web, 2021 URL: www.repertukul.com (Erişim tarihi: 10.02.2021)

TDK – Web (Türk Dil Kurumu-Online Sözlük), 2022, Güncel Sözlük, URL: www.tdk.gov.tr (Erişim tarihi: 04.05.2022)

TRT Türk Halk Müziği Repertuvarı Arşivi (Erişim tarihi: 10.02.2021)

EKLER

EK-1: ETİK BEYANI

Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırladığım bu Tezde

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- bu Tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir Tez çalışması olarak sunmadığımı,

beyan ederim.

04/ 07/ 2023

İbrahim ÖZ

EK-2: TEZ ORJİNALLİK RAPORU
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü

Tez Başlığı: Türkülerin Varyantlaşması Üzerine Bir Araştırma

Yukarıda başlığı verilen Tezimin tamamı Turnitin adlı intihal programı aracılığı ile Tez Danışmanım tarafından kontrol edilmiştir. (Tez 106, Tez 206, Tez 010 Formları) Kontrol sonucunda (kaynakça hariç) aşağıdaki veriler elde edilmiştir:

Raporlama Tarihi	Sayfa Sayısı	Karakter Sayısı	Savunma Tarihi	Benzerlik Oranı (%)	Gönderim Numarası
27/07/2023	224	305,054	04/07/2023	%13	2137567171

Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. 27/07/2023

Öğrenci No: 202053011004

Anasanat Dalı: Müzik Anasanat Dalı

Program (İşaretleyiniz)

Yüksek Lisans	Sanatta Yeterlik	Doktora	Bütünleşik Doktora
✓			

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Doç. Dr. Sevilay GÖK

EK-3: YAYIMLAMA VE FİKRÎ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Akdeniz Üniversitesi'ne verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversite'ye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikrî mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalara (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan, telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversite'ye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*** kapsamında tezim aşağıda belirtilen haricinde YÖK Ulusal Tez Merkezi Erişim Sisteminde erişime açılır.

☐ Enstitü Yönetim Kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. (1)

☐ Enstitü Yönetim Kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. (2)

☐ Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. (3)

27/ 07/2023

İbrahim ÖZ

***Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması
Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**

- (1) Madde 6.1. Lisansüstü tezle ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine Enstitü Yönetim Kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6.2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmasını ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve Enstitü Anabilim Dalının uygun görüşü üzerine Enstitü Yönetim Kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7.1. Ulusal çıkarılan veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan iş birliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile Enstitünün uygun görüşü üzerine Üniversite Yönetim Kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince Enstitü tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

Tez Danışmanının önerisi ve Enstitü Anabilim/Anasanat Dalının uygun görüşü üzerine Enstitü Yönetim Kurulu tarafından karar verilir.

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü
ÖZGEÇMİŞ

